

1987/2-3.

BARANYAI MŰVELŐDÉS

SZELLEMI ÖRÖKSÉG

AZ ÉPÍTÉSZETI KULTÚRÁBAN

A MŰVÉSZETEK HÁZA

JUBILÁLÓ GIMNÁZIUMOK

**A Baranya Megyei
Tanács V. B.
művelődésügyi osztálya
kiadványa**

SZERKESZTŐ BIZOTTSÁG

Antal Gyula
Dr. Andrásfalvy Bertalan
Bóna Ernőné
Dr. Bernáth József
Dr. Román Lászlóné
Újvári Jenő
Dr. Vargha Károly
Dr. Vastagh Zoltán
Dr. Tóth Tibor

Szerkesztik:

Brandstätter György főszerkesztő
Dr. Bárdy László
Mezei József
Lippenszky István
Molnár G. Judit
Dr. Szita László

A kiadásért felel:

Fischer János

A szerkesztőség címe:

Baranya Megyei Tanács V. B.
művelődési osztálya
7601 Pécs, Pf.: 121
ISSN 0133-350 X

88-145 Pécsi Szikra Nyomda
F. v.: Farkas Gábor igazgató

MUNKATÁRSÁK

Aczél György, országgyűlési képviselő, az
MSZMP Politikai Bizottságának tagja,
Budapest

Dr. Bachmann Zoltán, a Pollack Mihály
Műszaki Főiskola főigazgató-helyettese,
Pécs

Buday Lajos, PMMF főiskolai tanár, Pécs

Gárdonyi Tamás, újságíró, Pécs

Hárstai István, újságíró, Pécs

Horváth Eszter, a Megyei Könyvtár
könyvtárosa, Pécs

Jantner Antal, építésügyi és városfejlesz-
tési miniszterhelyettes, Budapest

Dr. Köpeczi Béla, művelődési miniszter,
Budapest

Mikola Vilmosné, a B. M. Tanács VB.
Személyzeti és Oktatási Osztály főmun-
katársa, Pécs

Molnár G. Judit, a Művészetek Háza igaz-
gatója, Pécs

Surján Miklós, a Megyei Könyvtár igaz-
gató-helyettese, Pécs

Dr. Tóth Zoltán, megyei főépítész, Pécs

Tűskés Tibor, író, Pécs

Végh István, ny. gimn. igazgató, Pécs

Wallinger Endre újságíró, Pécs

BARANYAI MŰVELŐDÉS

AZ ÉPÍTÉSZETI ÖROKSÉG SZEREPE A KULTÚRÁBAN *

Tisztelt Hallgatóim!

Köszöntöm a konferencia résztvevőit, az építészeket, a műemlékvédelem dolgozóit és mindazokat a társadalmi munkásokat, közéleti személyiségeket, akik az építészetért, műemlékeink sorsáért felelősséget éreznek.

Természeti és lakókörnyezetünk megóvása és szépítése mind nagyobb jelentőségre tesz szert. Immár nem elég az aggódó figyelem, – cselekedni kell, előmozdítani aktív összefogással a múlt megőrzésének, méltó emberi környezetünk kialakításának ügyét. Három napon át a múltrol, építészeti emlékeink megőrzéséről lesz szó. Még sincs kétségem afelől, hogy Önök eközben a jelenről, a jövő érdekében tárgyalnak majd a műemlék-, a település- és városvédelem kérdéseiről. Az én feladatomban e kérdések avatott szakértői között annyi, hogy örökségünk megőrzése érdekében a jelen és a jövő kultúrájának szemszögéből megfogalmazzak néhány tanulságot.

A mi múltunk Európa e részén sok súlyos tapasztalattal terhes. Építészeti örökségünk a tárgyi emlékek tekintetében, de az építészeti kultúrának és az igényességnek a szempontjából is igen ellentmondásos. Tragikusan emlékpusztító történelmünk folytán tárgyi emlékekben messze elmaradunk a szerencsésebb sorsú nemzetektől. Ostromok, megszállások, pusztítások követték egymást, s mállasztották szét a meglévő örökséget. De nem kevés veszteség forrása az is, hogy történelmi fejlődésünk megkésettisége és kisiklásai nyomán sok minden meg sem született. Későn érkezünk a feudalizmus nagy építészeti fellendüléséhez, amely a nyugat-európai városok építészeti kultúráját máig hatóan megalapozta.

Nehéz történelmünk szomorú illusztrációja a hiányos, gyér építészeti emlékenyag. Ezért nálunk olykor egyetlen főmű egész stíluskorszakokat képvisel, ezeket azután áhítattal őrzik a hivatásos műemlékvédelem éppúgy, mint a nemzeti emlékezet. Késő gótikánkat agyonnyomorította az állandó harc-készültség, ezért oly fontos számunkra a nyírbátori református templom. S mert a törökvesz még a tehetősebbek kedvét is elvette az építészeti beruházásoktól, féltve őrizzük a megmaradt esztergomi Bakócz-kápolnát. Barokk kori vállalkozásainkat minduntalan megghiúsította az idegen érdek, a Habsburg-önzés, így a fertődi Eszterházy-kastély maradt meg nekünk.

A magyar műemlékvédelem legfőbb aránytartalékai nemzeti fennmaradásunk szimbólumaivá váltak. Van azonban építészeti örökségünknek olyan oldala is, amelyet aligha érzékel az, aki a múltra csak nosztalgiával tekint.

* Megnyitó előadás, ami elhangzott a XIV. Országos Műemléki Konferencián – Pécs, 1987. augusztus 28–30.

Az építészet anyagba öntött, külső és belső terekben kifejeződő világnézet is, tükröződik benne a társadalom, amelynek megbízatását teljesíti. A kastélyok, kolostorok, templomok és rezidenciák külső formája és belső funkciója sokféleképpen változott.

Természetesen ezek a már műemlékké vált alkotások, mint az építészeti csúcsteljesítmények általában, az uralkodó osztályok és az uralkodó ideológiai intézmények megrendelésére és céljaira épültek. De egyrészt tudjuk róluk, hogy ilyen formában is a mindenkori nép hozta őket létre, tehát végső fokon a nép alkotásaiként kell őket megbecsülnünk, s másrészt azt sem feledjük, hogy mint egyszerre technikai és szellemi emlékművek, a nemzeti tudat aktív, eleven részei, büszkeségünk és megbecsülésünk tárgyai.

Műemlékvédő figyelmünk a reprezentatív művészettörténeti emlékeken túl kiterjed a népi, paraszti, paraszt-polgári, kisvárosi műemlékekre, a ritkuló, de még megőrizhető ipari műemlékekre. Magától értetődő, hogy ennek az országnak a történeti tudata ragaszkodik mindazoknak a népeknek és nemzetiségeknek a szellemi, s így az építészettörténeti múltjához is, amelyek évszázadok óta a magyarokkal egy hazában élnek.

Ha a századok megritkította emlékanyag féltett kincsünk, egy megmentett, megmenthető vízimalom, ősrégi parasztporta, vagy verpeléti kovácsműhely, mi sem természetesebb, mint hogy a kincstárban tudjuk a Békés megyei román és szlovák házat, az oly jellegzetes városias „sváb falu” utcaképét és a Duna menti délszláv, görög hajlékokat. A környező vidékek ismerői még ma is tudják, hogy a homlokzat színében, a ház alaprajzában vagy a porta elrendezésében igenis megkülönböztethetők, környezetüktől sokszor markánsan eltérők egy-egy nemzetiségi közösség építési hagyományai is.

Ezt a különbözőséget, ezt a sokszínűséget azonban mi értékként kezeljük és lehetőségeinkhez képest megőrizzük. A történelem megtanított bennünket arra, hogy a Duna menti népek egymásraultalságában, közösségében gondolkodjunk, s erre számítunk – a műemlékvédelemben is – barátaink részéről is. Keserves leckék árán jutottunk el a felismerésig, hogy amennyire természetes a ragaszkodás a számunkra legdrágábbhoz, saját értékeinkhez, annyira logikus és parancsoló a szomszéd kultúrák és népek alkotásainak a megbecsülése is. Aki nem becsüli, veszni hagyja, netán rombolja, akárcsak önkéntelenül is pusztítja más kultúrák örökségét, az nem becsüli meg igazán a saját hagyományait sem.

Ez az igazság különösen érvényes közös otthonunkban, Közép-Európa keleti részén, ahol az évszázadok nemcsak a magyar, hanem a többi nép építészeti alkotásait sem kímélték. E térségben fokozottan, hatványozottan káros minden nacionalista türelmetlenség és szűkkeblűség, amely közvetve vagy közvetlenül, valamennyiünk közös tulajdonát herdálná csak el.

1945-ben mintha valami őserejű parasztlázadás elégtétel-éhsége támadt volna fel. Ady és Illyés szimbolikus kastélyát rombolta le akkor – s korántsem szimbolikusan – a tegnapi megaláztatás, a nyomor és a mélységes kultúra hiány dűhe, egy fél évezredes elnyomás büntetéseként.

A háború-pusztította emlékek akkori tovább pusztítása kulturális lelki ismeretünk máig nyugtalanító emléke. Hiszen a szocializmus nem kultúra-ellenes, elvileg a kulturális folytonosság hordozója. Lenin sinszaggatónak nevezte a kulturális örökség szektás rombolóit, mondván: a síneket is feltépték csak azért, mert a burzsoák rakatták le őket. Tragikus, de történelmileg törvénytörő volt, hogy a kasétyparkok ősfáit, feltűzelték, olykor még a falak

tégláit is széthordták. Ma már nehéz megmondani, hogy hol fordult át ez a drámaian spontán reakció szervezett és ideológiailag is alátámasztott feudális-ellenességbe. Történelmi vizsgálatot igényelne annak felderítése is, hogy hol húzódott a határ a korai forradalmi vagy álforradalmi lelkesedés és a gazdasági szükségmegoldások, avagy a felelőtlen, proletkultos pusztítás között.

Tény, hogy a tulajdonviszonyok forradalmi megváltozásának első, nagy történelmi pillanatai korántsem voltak a magyar műemlékek historiájának fényes lapjai. A felszabadulást követő első évtized soha nem tapasztalt lendületet adott a tudományos műemlékvédelemnek, az építészeti kutatásnak, olyannyira, hogy a mai tevékenységünk is az akkor megvetett alapokra épül. Ugyanakkor viszont a spontán népharag, majd a hozzá nem értés, és a mesterségesen is szított ideológiai feszültség tovább pusztította az évszázadok alatt amúgy is megritkult műemlékállományunkat ebben az első évtizedben.

Az utóbbi harminc év ebben a tekintetben is fordulatot hozott. Szakítást egy olyan voluntarista politikával, amely nemcsak az új építészet stílusát próbálta ideologikusan meghatározni, ismét leszűkítve ezzel a modern építészeti fejlődésterét, de a múlttal sem bánt megértőbben. Az építészetnek is megvolt a maga Lukács-vitája, azaz vita nélküli vitája, amely adminisztratív intézkedésekkel iktatta ki az új törekvéseket.

Ma már szerencsére történeti és elméleti közhely annak az álvitanak minden tanulsága, nevezetesen az, hogy az akkor szocialista-realistának deklarált irányzat sem szocialista, sem realista nem volt. Azt is tudjuk – ha a gyakorlatban nem kellő következetességgel műveljük is –, hogy a szocializmus az építészetben nem az ornamentikán múlik, hogy ezt a jelzőt csak az embert, mint közösségi embert szolgáló építészet érdemelheti ki.

Az már kevésbé közismert, hogy a régi műemlékekhez ez a politika olykor milyen tragikomikus primitívséggel viszonyult. Rákosi – akit Révai egy megdölgő pillanatában a legnagyobb magyar építőmesternek titulált –, például a következő indoklással akarta lebontatni Budán a Szent Anna és Erzsébet testvérek templomát: „Elképzelhető, hogy egy szép napon Sztálin elvtárs ellátogat Budapestre, és mit lát majd a budai oldalon, ha belép ebbe a szobába? Templomtornyokat egymás mellett...” Nem rajta és a szocreál építészet apostolain múlott, hogy rendelkezését végül nem hajtották végre.

Ma már elképzelhetetlen a politika ilyen durva beavatkozása az építészet dolgaiba, nem is beszélve a beavatkozás irányáról. Történelmi városok és városrészek rekonstrukciója zajlik: folyamatosan találunk vagy keresünk új funkcióit és gondos, karbantartó gazdát, a klasszicista és barokk kastélyoknak; múzeumokat telepítünk a hajdani kanonokpalotákba, megerősítjük vagy más feladatokra jelölünk ki évszázados, patinás középületeket, s a hívő állampolgárt és a kulturális örökséget megillető megbecsüléssel támogatjuk a templomok restaurálását, újak építését. Mindezen szellemi és anyagi erőfeszítéseink közepette is számolnunk kell azonban a sok generációs anyagi és szellemi inség hatásával építészetünk és lakókörnyezetünk formálásának mai lehetőségei és feladatai kapcsán.

Az építészeti kultúra ugyanis a szellemi és anyagi javak birtoklásából, az igényes ízlés, a jólét, a célszerűség, a testi-lelki higiénia olyan egységéből születik, amelyet nem lehet a semmiből megteremteni. Két-három generáció is kevés hozzá, még kedvező gazdasági feltételek mellett is. Az építészeti és

környezeti kultúránkat negatívan meghatározó történelmi hagyaték számbavétele legalább olyan fontos, mint a műemlékeké. Azoknak mintegy negatív lenyomatait alkotja a földes szobák és vályogfalak, a proliházak, és bányászkolóniák szoba-konyhás komfortnélkülisége. Ezekről ugyan egy nemzet emlékezete szeretne ösztönösen szabadulni, miként az a falusi asszony, aki nem akarta megengedni, hogy régi, már elhagyott házát a tenyérnyi ablakokkal skanzenba vigyék, mert szégyellte egykori szegénységét közszemlére tenni. Ezek a hagyományok nem kevésbé meghatározói építészeti tudatunknak, mint az igényes építészettörténeti múlt a maga jól megőrzött kastélyaival, városi palotáival és középületeivel. Sőt, erősebben határozza meg tudatunkat és viselkedésünket az, amiben benne élünk, mint amit bármily megilletődötten is megcsodálunk. A ma negyvenévesek számára még tömeges gyermekkori élmény volt a gerendás mennyezet és a szűk ablak, a falikút a konyhában – ha ugyan volt –, s a közös illemhely a folyosó végén. Egész korosztályoknak volt egyetlen elérhető realitás a szoba-konyhás komfortnélküli lakás. Ez a nyomorúság nem múlt el nyom nélkül az idővel; tovább él az építészettel szemben támasztott mai igényeinkben, otthonkultúránkban, és életstilusunkban, sőt hatása megmutatkozik középületeinken is. Végül is a köz megrendeléseit közvetítő kultúrája sem különbözik gyökeresen a többiekétől. Hozzá kell tennünk: sajnós.

Azok az építészek, írók, publicisták, akik szót emeltek a kockaházak és sáttortetők sivár egyformasága ellen, majd a kerítés-erődök, a kripta-kultusz, végül a pöffeszkedő újgazdagság cifra-palotái ellen, nem azért maradnak alul, mintha nem lenne igazuk. Talán csak nem számoltak eléggé azzal a történelmi ízlés-determinációval, amely a „mit építeni” kérdését nem az ízlés és célszerűség irányába döntötte el. Gyakran történelmi elégtétel – mint a volt szegényparasztok-zsellérek kriptaépítései –, máskor gazdasági tekintélybeli kielégülés és biztonságérzet dolga is ez, – hasonlóan az éhezés nyűgétől megszabadulók egészségtelen táplálkozására.

Építészeti örökségünkre jellemző, hogy a fejlett nyugati országokból hozzánk érkező utazók furcsálkodó útirajzokat és leveleket írnak még a 18., sőt a 19. században is a putriban élő magyar parasztságról, az ő falvaiknál is falusiasabb magyar városokról, az úttalan utak közlekedési körülményeiről. Ez a hagyomány, mint jól tudjuk, radikálisan a mi századunkban sem szakadt meg. Míg a fejlettebb polgári társadalmakban jól felismert kapitalista érdekből, vagy a munkásmozgalmak nyomására tömegesen építenek a közép-rétegeknek és a munkástömegeknek is emberhez méltó, tisztességes bérlakásokat, nálunk a szociális lakásépítés akciója még jószerivel el sem kezdődött, máris megbukott. A Wekerle-telep szolid kezdeményezéséhez képest, a MÁV-és MÁVAG-kolóniák nyújtotta komfort, légtér, és környezet feletébb szegényes, de a feudális-kapitalista ország még e szerény vállalkozásokat sem volt képes folytatni és befejezni.

A közelmúltig falusi milliók éltek olyan körülmények között, hogy számukra a jegyző lakása, a paplak, a patikus vagy a terménykereskedő háza volt a megtestesült és elérhetetlennek tűnő jólét, kényelem és fényűzés. Magyarországon, ahol a száz évig egyfolytában hanyatló dzsentri kultúrája elég erős volt ahhoz, hogy felfelé is, lefelé is sugározzon, a példa sem volt más, mint silány, úrhatnám, pazarló bőség és felületes kultúra.

A hatvanas években hatalmas társadalmi rétegek először szabadultak fel a szellemi és anyagi ínségnek a szorításából, és jutottak el egy európai igény-

szinttel mérhető tömeges otthonteremtés lehetőségéhez. Érthető, ha nem is helyeselhető, hogy először a régóta vágyottat, áhítottat valósítják meg – függetlenül akár a kényelmi igényektől, az ésszerűségtől és mértéktartástól is.

Így találkozik össze építészetünkben a pozitív és a negatív, a megőrzött és a látszólag eltűnt örökség, a műemlékek és a szoba-konyhák egymást kiegészítő öröksége. A magyar történelem során beláthatatlanul nagy volt a különbség a kastély és a parasztház, a polgárvilla és a prolilakás között, minőségben, igényben, komfortban egyaránt. Sokkal nagyobb, mint a polgárosultabb európai társadalmakban. Ezt a szakadékot nem lehetett egyetlen lendülettel átugrani. A tömeges otthonteremtés lehetőségével együtt még meg kell tanulni lakni is. Ma már mind több az igényesebb ízlésű, arányosabb, célszerűsre törő korszerű és szép lakóház, a jó példák követése, az ízlés spontán tisztulásának eredményeként. Am javul-e a házak minőségével együtt az élet minősége, az együttlakó, együtt élő emberek testi-lelki harmóniája, kultúráltsága? Az életminőség kérdése ma nem pusztán kulturális retorika, hanem szocialista fejlődésünk egyik kulcskérdése. Szocialista céljaink fényében nem áltathatjuk magunkat a kettős ember, a munkahelyén kvalifikált, otthon elmaradott egyén fikciójával. Minden történelmi tapasztalat ellentmond ennek. Eleget teszünk-e ennek a követelménynek, mit kellene javítani, változtatni gyakorlatunkon?

Kritikusabban kell felmérnünk mindenekelőtt egész középítészetünk hatását építészeti kultúránkra. Ha végigtekintünk újabb városképeinken, korántsem lehetünk elégedettek. Egy részük lélektelen, unalmas és fantáziátlan, más részük hivalkodóan extravagáns. Ma sokféle kortárs- és történelmi hatás egyidejűleg érvényesül, s gyakran anarchiát eredményez.

Az építészet pedig nemcsak igényeket elégít ki, hanem igényeket kelt is, a maga eszközeivel és határai között nevel. Szolgáljon ehhez bizonyítékul egyetlen, nem is a legrepresentatívabb példa, a budapesti metró. Az első, katedrális-elképzelésekkel ellentétben a budapesti földalatti vasút állomásai végül is egyszerű és többségükben célszerű formában épültek meg. Ha nem is pazarló, de nemes hatást keltő, jó minőségű anyagokból, tiszta építészeti gondolatokat követve. S minthogy ezt az építői igényességet és egyszerűséget a mai napig egy karbantartói, fenntartói igényesség tartja életben, a metróút használó százazrek magatartásukban itt átvesszik az építők normáit.

Az anarchiára, mely nem kevés jelét otthagyta újabb építkezéseinken is, van történelmi magyarázat. A századfordulótól egészen a 60-as évekig nemcsak egységes városközpontokat nem építettek Magyarországon, de a városok arculatát meghatározó új épületegyütteseket is alig. A két világháború közötti korszak gazdasági, politikai és konzervatív szellemi pangásában középítészetünk satnya, technikailag olcsó, urbanisztikánk pedig jobbra csak jámbor szándék volt. A felszabadulást követő kezdeti nagy fellendülésnek és ambícióknak szárnyát szegte az anyagi szűkösség, majd egy akarnok ízlésdiktátum és doktrinér ideológia. Az 50-es évek nagy diadaljelentésekkel kísért urbanisztikáját nem is annyira az akkor szocialista realistanak kikiáltott stílusépítészet minősége kompromittálja, mint inkább csekély mennyisége teszi jelentéktelenné: nem hagyott igazán nyomot városaink képén.

Ilyen előzmények után lendült fel a hatvanas-hetvenes évek városépítésze és középület-tervezése, megpróbálva új utakat törni. A korábbi voluntarista és túldíszített architektúra ellenhatásaként természetesen támadt fel a funkcionális, modern építészeti örökség korábban elnyomott formanyelve.

Ennek legjobb erényei azonban – a minőség-igény, a fantázia, a nemes egyszerűség – nehezen tudtak érvényre jutni. Érvényesültek nemcsak a csekély gazdasági lehetőségek, az elégtelen technikai és szervezeti feltételek, de gyakran a bürokratikus építetói-megbízói gyakorlat is korlátozta, a kellő társadalmi ellenőrzés pedig nem alakult ki.

Pedig a közületi, a reprezentatív építészetnek számolnia kell a példamutatás lehetőségével és kötelezettségével. Az építészettörténet feltárta, hogy az ócsai templom románkori oszlopfői miként szolgáltak mintául még száz év múltán is az ócsai parasztházak számára. A reneszánsz kastélyok és udvarházak árkádsorai évszázadok során fokozatosan váltak a népi építészet elidegeníthetetlen tulajdonává.

A mi középítészetünk a maga ócsai templomát, reneszánsz árkádsorait még nem alkotta meg. Sokáig nem számolt azzal senki, hogy milyen hatást sugároznak a barakkszerű falusi szolgáltatóházak a környezetükre; hogy mit és hogyan reprezentálnak a fantáziátlan tanácsházak és a politikai intézmények nagyzási hóbortot tükröző székházai. Az utóbbi néhány évben felépült falusi bolt- és műhelyházak, a sikerültebb művelődési házak, a nivójukkal, s nem a sivárságukkal tündető, környezetükhöz simuló orvosi rendelők, kisvárosi közintézményi épületek mutatják csak meg, milyen lehetőségeket szalasztott el korábban a pallérlés, az építetói igénytelenség és fantáziátlanság.

A köz építészete ugyanis akkor is hat a magánépítkezésre, ha ez a hatás nem tudatosul. A zsebkendőnyi telken terpeszkedő óriásnyaralók, a vízparti tájakon egymásra torlódó bódévárosok, a pihenő-övezetek komfortnyomorúsága éppoly riasztó, mint a pöffeszkedő vagyonmutogatás. Az ember által épített és a természet által teremtett szép harmóniája, amelyet évezredekken át fenntartott a technikai lehetőségek végegsége és az ember mértéktudó szerénysége, napjainkra megromlott. De vajon nem játszott-e szerepet ebben a közületi építkezés is? Negatív példát mutatott a városok domboldalainak lelketlen, önző beépítésével, a panorámák eltakarásával, a domboldalakból aránytalanul kinyúló üdülők és középületek építésével. Eltúrta, s egy áldemokrácia jegyében kiszabott tenyérnyi parcellák ezreivel elő is segítette az építészet és környezet egységének megbomlását, zavaros viszonyát.

Az építészet „összművészeti teljesítmény” jellegét más oldalról az építésnek nagyipari üzemmé válása is korlátozza, amelynek ugyanakkor előnyei sem tudnak a mai szervezeti formák és szakipari háttér mellett maradéktalanul érvényesülni. A lakástömegtermelést jelképező lakónegyedeket vegyes érzésekkel szemléljük. A paneles építkezés bírálói joggal vetik fel, hogy a meREV és fantáziátlan lakásbeosztás, a szűk tér családi életformát és beépített konfliktusokat határoz meg. A közösségi helyiségek, terek hiánya kapcsolatszegény emberi viszonyokat termel újra. Ugyanakkor azt is tudjuk, hogy a házgyárak sokszorosított termékei szükségszerű velejárói voltak a hihetetlenül gyors társadalmi mobilitásnak. Százegres tömegek éltek át bennük a szociális felemelkedés, a személyi tulajdonhoz jutás, az emberibb életkörülmények nagy élményét. A távfűtéses, melegvíz-szolgáltatásos, többnyire napfényes lakások megépülése fontos tény egy olyan szociális múlttal és civilizációs örökséggel megáldott vagy megvert országban, mint a miénk. Lakótelepeink azonban máig nélkülözik azokat a fedett és fedetlen közösségi tereket, amelyeknek valóban igényt kielégítő és életformát alakító szerepük lehetne. Helyet, ahol a felnőttek beszélgethetnek, emberi kapcsolatokat tarthatnak fenn és teremthetnek egy valóban szocialista társadalom szellemében, s he-

lyet, ahol a kis lakásokból és zsúfolt iskolákból kiszabaduló gyerekközösségek valóban közösséggé, valóban a jövő társadalmának tagjaivá nevelődhetnek. Technokraták sem gondolják, hogy a melegvízszolgáltatás önmagában kárpótol a szűk és ésszerűtlen lakásméretekért: a napfényes beosztás nem ellensúlyozza a bezártság-érzettel együtt jelentkező meghittségihiányt. A saját lakás tudata sem feledtetheti a silány minőséget, sem pedig a környezet kietlenségét. Néhány újabb kísérlet bizonyítja, hogy ugyanannyi, vagy alig nagyobb ráfordítással már korábban is otthonosabb, jobb közérzetet teremthetünk volna a családok ezreinek.

Az egyformaság az építészetben is terméketlen. Az Alföldön és a Dunántúlon, a százezres városokban és a faluszélen egyaránt ugyanazt a stílust, magasságot és elrendezettséget találjuk viszont. A szellemi restség és a bürokratikus közöny nem volt tekintettel a helyi igényekre, életformákra. A méreteket, és elrendezést egyetlen szempont, a technológiai szabvány határozta meg.

De ugyanez a voluntarizmus érvényesül abban a bulldózer-szemléletben is, amely a szanálásoknak – az építővállalat számára talán gazdaságilag előnyösebb, a köz számára azonban annál károsabb – az eltúlzásából fakadt. A műemléki törvény által védett városrészek, családi házak, kertkultúrák fölösleges pusztulására gondolok, amelyek egy vétkes nagyvonalúsággal értelmezett tereplőkészítésnek estek áldozatul. A szanálás eredetileg orvoslást, gyógyítást, rendezést jelent és nem lebontást, felszámolást, eltakarítást. Óriási értékeket herdáltunk így el, s a kiszámítható anyagi veszteségeken túl is sokat fizettünk rá az indokolatlan szanálásokra. Az így okozott elkeseredés és kiszolgáltatottság-tudat pedig nem mérhető.

Ma már azt is tudjuk, hogy a falvak infrastruktúrájának megtakarítása is pazarlás volt inkább, és a városok zsúfoltságához vezetett. Elveszett számos falusi otthon, de veszteség volt az a faluból városba kényszerülő ember fizikai és lelki egészsége szempontjából is. Felvetődik a kérdés, hogy fel vagyunk-e készülve a részleges visszavándorlás következményeire most, amikor új életmódváltás van kialakulóban.

A lakóhely humanizálása, pátria teremtése – ez az építészeti feladat ma aktuálisabb, mint bármikor az elmúlt évtizedekben. Teljesítése körültekintő döntést, többféle megoldást követel. Ma elsősorban arra van szükség, hogy a hagyomány által is szentesített települési formák lakói és használói sajátjuknak érezhessék, és ha kell, meg is óvhassák életformájuk megszokott-megszeretett színtereit. Ehhez elsősorban nem szanálásra, hanem a múlt fogyasztó építészeti emlékeinek a rehabilitációjára van szükség.

Ez persze nem terjedhet ki csak a homlokzatokra, az elemi higiéniai feltételek a minimális komforttal együtt megkövetelhetők, ha azt akarjuk, hogy az emberek saját környezetük valódi gazdáinak érezzék magukat. Uniformizáló korszakunkban nagy jelentősége van annak, hogy az építészeti örökség, a történelmi környezet a maga egyediségében, történeti tanulságával és szépségével hozzájárul a helyi társadalom öntudatra ébredéséhez, patriotizmusának erősödéséhez. Csak így változhat meg az ember viszonya lakóhelyéhez, így válhat gazdájává, aki féltve őrzi és vigyázza, de igényt tart arra is, hogy részt vegyen környezetének meghatározásában. Ez nem jelenti azt, hogy egy hamis nosztalgia jegyében mindent megőrizzünk. Semmit sem védeni bűn, mindent védeni badarság, mert szétforgácsolja az értékek megőrzésére fordítható energiánkat. A múlt okos védelmére van szükség, s az

elkerülhetetlen fejlődés során a régi és új egyensúlyának, harmóniájának megtalálására.

Az építetők és tervezői önkény társadalmi kontrollja, az építészet helyesen értelmezett demokráciájának kialakítása kifizetődő vállalkozás. Mert az építéset: közügy, a legteljesebb mértékben, akár a lakásproblémákról, akár középületeink sorsáról legyen szó. Első számú közérzet-meghatározó tényező, s ennek megfelelő társadalmi figyelem illeti meg. Bár a közeljövőben sem lesz több pénzünk az építkezésekre, mint eddig; szemléletváltozást akkor is el lehet és el kell érni. A gazdasági reform kibontakozása ezen a téren is elősegítheti a szükséges változásokat. Támogatni kell minden, az életminőség megjavítására törekvő modellkísérletet. A tervezői kollektívák versenyére, alternatív koncepciókra van szükség csakúgy, mint a szakipari háttér minőségi megjavítására, az építési figyelem szigorú betartására. A reformmal meg kell változnia annak a torz érdekeltségi rendszernek, amely minél több és drágább anyag beépítésére sarkall, de nem a kivitelezés minőségére, sem pedig a határidők betartására. Túlságosan sok anyag, energia és idő felhasználásával építünk drága, egysíkú és rosszul kihasználható belső és külső tereket. Az ünnepélyes átadások üdvrivalgását olykor bizony tompíthatná a józan számvetés az elpazarolt idővel, anyaggal és energiával.

Nem beszélhetünk az építészetről anélkül, hogy az építészek munkájáról és gondjairól ne szólnánk. Hiszen elsősorban ők azok, akiknek a munkája nyomán az állampolgárok közérzete is javulhatna; ők azok, akik szellemmel, invencióval, szolgáló alázattal és ha kell, szakmai határozottsággal alakíthatják, befolyásolhatják az élet minőségét. Úgy hírlik, ma az építészek jelentős része megkeseredett, vagy legalább is elégedetlen a helyzetével és a lehetőségeivel. A nehéz gazdasági helyzettel járó csökkenő feladatok, az egyéni és csoportos alkotómunka feltételeinek a hiányosságai részben magyarázzák ezt. Egy szegényesen praktikus, földhözragadt építészeti program valóban nem adhat szárnyakat. Azonban a kérdés meg is fordítható: kihoznak-e az építészek egy-egy lakótelep sokféle előírással és gazdasági paraméterekkel behatárolt feladatából annyit, amennyi kellő leleménnyel és bravúrral kihozható?

Az építészeti stílus nem divatkérdés, ma felvehető és holnap levethető öltözékkel. Tíz- és százazrek tartós fogyasztási cikke ez, túl a közvetlen felhasználók különleges igényein.

Gyarapodásunk történetével szinte párhuzamosan megjelent a személyi tulajdonnak egy olyan építészeti köntösbe öltöztetett formája is, amelyből sem idő, sem pénz nem hiányzott, csupán az az igény és mértéktartás, amely az esztétikai burkon átcsillanthatna egy etikai tartást. Ha igaz az a korábban idézett metaforánk, miszerint az építészet anyagba öntött világnézet, felmerül a kérdés, ugyan miféle világnézetet fejeznek ki ezek az épületek? A szélsőségesen egyforma lakótelepi házak ellentéteképp megszületett a minden áron különbözni akaró újgazdagok lakhelytípusa. Ez az önmotogató házmodell újra presztízzsel ruházott fel már funkciótlaná vált építészeti egységeket. Ma már nem „tisztaszobák” vagy kicsi fiatornyok akarnak árulkodni tulajdonosuk pénzen szerzett rangjáról, hanem pagodákat megszegyenítő tetőszerkezetek, kerítés-költevények, városaink villanegyedeiben az extravagáns éptészet megannyi félreértett „remekműve”. Nem a stílus-eltévelyedésről van szó ezekben az esetekben. A posztmodern építészet világszerte azért arathatott diadalt, mert támaszkodott a civilizációtól fenyegetett ember normális igényeire: a különbözőség iránti vágyra, a szerves, sőt történelmi

formák iránt feltámadt szeretetre. Mégis elgondolkoztató, hogy nálunk lényegesen gazdagabb országok jómódú lakosságának se jut eszébe a közmorállal ellentétes, utcaképeket megbontó villákat, épületeket építeni.

Az individuális eltévelyedéseknek, az urbanisztikai elképzelésekre fittyet hányó létesítményeknek azonban nem ellenszere a rendeletekkel agyonszabályozott városfejlesztés. Még kevésbé a rajzasztalon megtervezett ideális város. Mi nem hiszünk sem az anarchiában, sem a túlszabályozottságban. Embert szolgáló építészet csak akkor keletkezhet, ha az építetők belső parancsá teszik azt, amit kívülről csak nagyon rossz határfokkal lehet „megparancsolni”: a másik ember érdekeinek és közös környezetünknek a tiszteletben tartását. Ezt kívánja a morál, de az ésszerűség is, nemcsak hazánkban, de a lasan globális faluvá szűkülő világunkban is.

Hadd térjek itt vissza egy gondolat erejéig a történelemhez. A minap a kezembe akadt az 1945-ös választási beszédem, s el kellett tűnődnöm azon, mit is ígértünk, mi akkor program gyanánt. Kenyér, fedél, ruha – eddig terjedtek a célok ezelőtt negyvenkét esztendővel. Otthonról, életminőségről, építetői magatartásról elmélkedni nekünk sem jutott akkor eszünkbe; a realitástól messze estek. De éppen ez a háttér-múlt kötelez valamennyiünket arra, hogy az emberek, a társadalom érdekében ne nyugodjunk meg addig, míg nem sikerül végre egyszer divattá tennünk, általános divattá a jót, a lakályost, a szociálist, az igényeset.

Korunknak, mai politikai, gazdasági és kulturális realitásaink mellett inkább csendes minőségre, szolid mesterművekre, használható épületekre volna szüksége, mint a tudatos emlékműállítás lehetetlen gyakorlatára. Eredetileg a műemlékek sem műemléknek épültek, hanem palotának, székesegyháznak, kastélynak és városháznak, amelyet funkciója szerint használni akartak, beleértve természetesen a reprezentáció funkcióját is. Műemlékké csak akkor váltak, ha bebizonyosodott, hogy valóban kifejezik saját korukat, annak kultúráját, ízlését, erkölcsét és technikai lehetőségeit.

E tanulságok figyelembevételével, a negatív építészeti hagyományok valódi felszámolásával, az igazi építészeti múlt, a valódi műemlékek mércéjével mérve kell ma új építészetet teremtenünk. A minőség, a gazdaságosság, az ésszerűség, az invenció és az igényesség normarendszerét kell megtalálnunk, s ebből kell nemzeti karakterű építészeti iskolát teremteni. A modern építészet nemzetköziségében úgy kell magyar architektúrát kialakítani, hogy a világszínvonalhoz felzárkózva feleljünk meg a hazai éghajlatnak, gazdasági feltételeknek, társadalomlélektani igényeknek, a kollektív szükségleteknek.

E gondolatok jegyében s ilyen irányban kívánok Önöknek jó munkát ezen a konferencián, élénk eszmecserét, s további munkájukhoz sok sikert.

ÉPÍTÉSÜGY – ÉPÍTÉSZETI ÖRÖKSÉG *

Az építésügy, építőipar, építészet fő feladatai az évtizedek során – mint az jól ismeretes – sokszor változnak. Közvetlenül a felszabadulás után az újjáépítés, később az iparosítással járó feladatok jelentették a súlypontot, hogy azután a hatvanas-hetvenes években a lakásépítés lépjen – minden mást megelőzve – az előtérbe. A századnak ebben az utolsó előtti évtizedében került a figyelem középpontjába a meglévő épületvagyon fenntartásának, felújításának és korszerűsítésének gondja, miután egyrészt az épületekben – különösen a lakásállományban – olyan nagymérvű állagromlás következett be, hogy a felújítási munka további halasztása katasztrofális következményekkel járt volna, másrészt örvendetes szemléletváltozás következett be, mely meglévő értékeink, történeti emlékeink nagyobb megbecsülésében, megóvásában nyilvánult meg. Teljesen indokolt tehát, hogy a műemlékvédők országos konferenciáján – most 1987-ben! – szó essék arról, mit tett az építésügyi ágazat az építészeti örökségért, legalább röviden szóljunk arról, milyen eredményekkel büszkélkedhetünk, és milyen hibák terhelnek bennünket e téren, s bővebben, melyek most e tekintetben legfőbb tennivalóink.

Elöljáróban – mielőtt belemélyednék a részletekbe – hangsúlyozni kívánom, hogy az építésügyi tárca magáénak érzi, egyik fő feladatának tekinti az építészeti örökség védelmét. Nemcsak azért, mert ez is épületfenntartás, következképpen ez is építés. Nemcsak a minisztérium nevében büszkén viselt V betű miatt, hanem azért is, mert az országok túlnyomó többségével ellentétben a műemlékvédelem nálunk nem a kulturális ágazathoz tartozik, hanem az építésügyhöz. Ez a körülmény kötelez bennünket, s ennek a kötelességünknek – még inkább, mint eddig – eleget kívánunk tenni. Ha a magyar műemlékvédelem nemzetközi megbecsülését mérlegelem, önteltség nélkül állíthatom, ez azért is ilyen, mert ennek a kötelességnek nagyrészt eleget tettünk. Hogy a műemlékvédelem nálunk az építésügyhöz tartozik, az voltaképpen lehet a véletlen műve, a sok átszervezésben így sikerült. 1952-ben született az a döntés, hogy meg kell szüntetni a Múzeumok és Műemlékek Országos Központját, a Mumok-ot és a műemlékügyet az Építészeti Tanácshoz, ill. az Országos Építésügyi Hivatalhoz sorolták. Amikor az OÉH 1957-ben beolvadt az Építésügyi Minisztériumba, ez a feladat automatikusan az ÉVM-hez került. A feladat végrehajtására, a műemlékvédelem megszervezésére és irányítására ekkor hozták létre az idén harmincéves Országos Műemléki Felügyelőséget.

* Az előadás elhangzott a XIV. Országos Műemléki Konferencián – Pécs, 1987. augusztus 28–30.

Annak ellenére, hogy a műemlékvédelem ágazati irányításának gyakorlata ellentétes a világ nagy részével, meggyőződésem – hiszen harminc év tapasztalata bizonyította –, hogy a mi gyakorlatunk a helyes. Igaz ugyan, hogy a műemlékek a kulturális örökség részei is, az is igaz, hogy egy műemlék restaurálása éppúgy kulturális feladat mint egy festményé, a műemlékek azonban mégsem festmények, hanem épületek, így a velük való foglalkozás az építésügyi igazgatás részét képezi, de ami talán ennél is fontosabb, a műemléképületek a települések szerves részei. A külterületeken fekvő műemlékek száma kicsi, műemlékeink túlnyomó többsége a falvak és városok szerkezet- és városképképző elemei, olyanok, amelyek nélkül a település nem lenne az, ami. Másrészt olyanok, amelyek sorsa tisztességesen nem dönthető el, csak a település fejlesztésével összhangban. Az a körülmény, hogy a világ műemlékvédelmében a XX. században, s különösen annak második felében a történeti együttesek, a történeti városközpontok védelme került előtérbe, azt bizonyítja, hogy a műemlékvédelem és városrendezés egy és oszthatatlan. Egyik sem lehet meg a másik nélkül, mi több: a műemlékvédelem nem önálló szakma, tudomány, hanem az építészeti kultúrának, az urbanisztikának egyik ágazata. Ez nem csökkenti jelentőségét, rangját! Sőt: azt jelenti, hogy műemlékvédelem nélkül nincs és nem lehet korszerű településfejlesztés.

Az előadás címében építészeti örökség szerepel, eddig viszont inkább műemlékekről beszéltem, főként a múlttal kapcsolatban. Mi az összefüggés és a különbség – van-e egyáltalán különbség – a két fogalom között? Építészeti örökségen általában azt az épületvagyont értjük, ami egy kisebb vagy nagyobb emberi közösség, – egy-egy település lakossága, egy nép, végső soron az emberiség – kulturális identitásának építészeti kifejeződése. Mindaz, ami csak ott és csak úgy hagyatéka a történelemnek, ahol és ahogy az ránk maradt, ami nélkül tudatában és méltóságában szegényebb lenne a közösség, ami az architektúra formájában megjelenő kapocs múlt, jelen és jövő között. Ez igaz természetesen a műemlékekre is, hiszen a műemlék is épület, építmény – tehát része – legértékesebb része – az építészeti örökségnek. A gondot inkább az jelenti, hogy a műemlék fogalmát nagyon leszűkítettük, jogi formulává fokoztuk le. (Nem csak mi, hanem szinte mindenütt a világon.) Ha műemlékről esik szó, sokan gondolatban vagy ténylegesen felütik a műemlékjegyzéket s megnézik, benne van-e a szóban forgó emlék vagy sem, s a szerint mérlegelnek. Holott a történeti-kulturális örökség objektív dolog, s nem függhet attól, hogy a művelődési, vagy az építésügyi és városfejlesztési miniszter, vagy akár az OMF igazgatója műemlékké, műemlékjellegűvé nyilvánítja-e vagy sem. Nem szabad összekeverni a kétféle fogalmat, hanem közelebb kell őket egymáshoz.

Lehetőség sincs, nem is szükséges, ezért nem kívánom részletesen elemezni annak a közel negyven évnek az eredményeit és hibáit, melyek az építészeti örökség és a műemlékek védelmét a tárca részéről kísérik. Örömteli tény, hogy a magyar műemlékhelyreállítások szakmai színvonala – hitelessége és esztétikai igényessége – a nemzetközi élvonalba tartozik, s ez mondható el műemlékiig védett történeti városközpontjaink rehabilitációs munkáiról is a budai várnegyedről a legújabb győri és pécsi eredményekig. Kevés országban tettek annyit a népi műemlékekért, mint nálunk, s versenyben vagyunk a műemlékvédelem legfiatalabb ágaiban, a XX. századi műemlékek, az ipari és agrártörténeti műemlékek védelmében is. S hol maradtunk el, hol hibáztunk nagyokat? Volt idő, amikor nem tudtuk megmenteni mű-

emlékeink jelentős részét az akkori műemlékellenes hangulattól, hagytuk elpusztulni őket. Ez a korszak és ez a szemlélet sokba kerül ma társadalmunknak. Ha csak a több száz, nagy történeti értékű kastélyt, kúriát nézzük: amit ezekből – és ez a túlnyomó többség! – a háború megkímélt, amit nem hordtak szét, azokba beköltözött egy-egy vállalat, állami gazdaság, tsz, vagy valamilyen intézmény. Egyesek több évtizedig használták, gyakran változott a funkció. Közös sorsuk volt ezeknek a kastélyoknak, hogy nem törődtek velük, hogy karbantartás és különösen felújítás ez idő alatt nem történt. Mielőtt a használó fejére szakadt volna a tető, kiköltözött, és a megmentést nagyvonalúan az államra bízta. Ha más használó jelentkezett, még a kezelői jogról való lemondás fejében súlyos milliókat is kért és kapott! Csak nem tudom miért mondom ezt múltidőben, hiszen ma is ez a gyakorlat. Annak ellenére, hogy az építésügyi törvény 1964 óta a használó, a kezelő kötelességévé teszi az általa használt épület jókarban tartását.

Ha egy állami bérlakásból a bérlő – a használó – kiköltözik, köteles festeni, tapétázni, egyszerűen használható állapotban átadni a lakást. A nagyértékű kastélyok, kúriák esetében nem tapasztalható ilyen szigorúság, következetesség.

Nagy és gyakori hiba volt, de ma már szerencsére túlhaladott, hogy durva kézzel nyúltunk bele sok, szép városunk képébe, megsértve azok fejlődési elveit, szerkezetét, harmonikus megjelenését. Elengedtük a gyepelőt a falusi építészetben, ahol úgy pusztul el nagyrészt a régi, hogy új építészeti érték alig jött létre helyette. Nem elég hatékony történeti kertjeink védelme; az e tekintetben fejlett országok műemléki, képzőművészeti restaurálási feladatának nagyságrendjét és technikai színvonalát meg sem közelítjük: nem oldottuk meg fontos mesterségek szakmai utánpótlását – és ez sajnos nem csak a szűken vett műemlékvédelem területén van így! –, korszaknyit maradtunk le a műemlékek nyilvántartásában. Mindennek – jónak és rossznak – részletezésére és természetesen elemzésére, az elemzés hasznosítására máskor kell sort keríteni.

Ami teendőinket illeti, azok közül egy szép csokorra való megemlékezésre kerül a szekcióülések előadásaiiban, legalábbis erre következtetek a címeiből. Nagyon jelentős feladatnak tekintem a hagyományos lakóterületi kultúrák feltárását, ebből eredően pedig azoknak a mindennapok építésében való érvényesítését – amiről Meggyesi Tamás fog beszélni. Nem kevésbé lényeges Tóth Zoltán témája: A folyamatosság biztosítása településeink fejlesztésében (erre már ma reggel utalt a rádióban) – a korábbi időszak sok hibájából tanulhattuk ezt meg. A műemlékvédelemnek még szélesebb értelemben való kezelésére, a település egészének, mint védelmi objektumnak a felfogásával foglalkozik Román András előadásában. A második szekció referátumai (Dercsényi Balázs, Vámosy Ferenc, Borvendég Béla) a ma vajudó építészet útkeresését hivatottak elősegíteni, a harmadik szekció pécsi és baranyai példái (Kisteleghi István, Erdélyi Zoltán, Sándor Mária, Pusztai Ilona, Deák Klára, Kerner Gábor, Komjáthy Attila) ehhez szolgálnak adalékokkal. Magam éppen ezért a továbbiakban főleg olyan dolgokról kívánok szólni, melyekről a szekcióüléseken – feltételezésem szerint – kevesebb szó esik.

Mit kell tennünk, hogy építészeti örökségünk védelme, megőrzése, fenntartása folyamatos legyen? Ami a védelem jogi formáját illeti – s ami persze önmagában még nem biztosítja automatikusan a fennmaradást, hiszen látunk már védett objektumot is lebontani, vagy elpusztulni – egyszerűen a vé-

delemre elvileg több lehetőség van. Az egyik az volna, ha a hivatalos, – a központosan irányított – műemléki védelem körét alaposan kitágítanánk, azaz a jelenlegi mintegy 9500 műemlék helyett sokkal többet védenénk. Azt hiszem, erre – figyelembe véve szűkös anyagi helyzetünket – nincs lehetőség. Ez egyben azt jelentené, hogy alaposan fel kellene duzzasztani az OMF állományát, jelentősen növelni kellene a műemlékvédelem költségvetési keretét. Sokkal járhatóbb útnak tekintem azt, ha a központilag védett műemlékek mellett az építészeti örökség jelentős részét helyi eszközökkel védjük.

A tanácsi, helyi védelem a hetvenes évek találmánya, s – a nyolcvanas évekbeli elterjedése után remélem – a kilencvenes évek egyik fő megoldási módja lesz. Azt fejezi ki, hogy a műemlékjegyzék állománya a védelemnek nem a maximuma, mint tartották ezt sokan sokáig, hanem a minimuma. Minden városnak, településnek, közösségnek megvan a lehetősége, hogy a számára az identitásához fontos olyan emlékeket is védje, amelyek országosan vagy különösen nemzetközi mércével mérve nem érnek el egy bizonyos színvonalat, de a település története tekintetében lényegesek. Egyesek élnek is ezzel a lehetőséggel. Budapesten, Miskolcon, Keszthelyen és még sok más városban, helyi, tanácsi védelem alá vontak számos épületet és a városok több összefüggő területét. Ez a jelenség következménye, bizonyítéka az e téren örvedetesen jó irányban változó szemléletnek. Persze az is előfordul még, hogy értékes történeti, művészeti értéket képviselő épületet mindenáron ki akarnak vonni a jegyzékből, hogy hátrányos következmények nélkül lebonthassák.

A helyi védelem megteremtése, szélesítése azt jelenti, hogy ebben a vonatkozásban a műemléki hatóság feladatát a tanács vette át, annak építési vagy műszaki osztálya biztosítja az építészeti örökséggel kapcsolatos műemléki követelmények érvényre juttatását. Nem állítom, hogy ez zökkenők nélkül megy ott, ahol egyáltalában megy, de abban bizonyos vagyok, hogy ez a jövő útja, ezt kell általánosan elterjeszteni. Ha egy helyi, szűkebb közösség nem tart értékesnek, megőrzendőnek egy ősei által alkotott, használt építészeti emléket, hogyan lehet azt a központból megvédeni, az utódok számára megtartani. Mi szükséges ehhez?

Először is az, hogy minden jelentős településnek legyen olyan általános rendezési terve, amely feltárja a védendő építészeti értékeket és javaslatot tesz különböző kategóriájú tanácsi védelmükre. A korábban készített ÁRT-ék még nem számoltak mindig ezzel a feladattal, az újabbak már nagyrészt igen, egyesek (mint pl. Keszthely, Esztergom ÁRT-je) magas szinten felel meg ennek az igénynek. Szükségesnek tartom, hogy egy bizonyos ésszerű határidőn belül valamennyi jelentősebb település rendelkezzen általános rendezési tervi javaslattal a helyi védelemre. (Ehhez nem kell feltétlenül új ÁRT-ét készíteni, elég kiegészíteni a meglévőt, tehát nem elsősorban pénzkérdés, hanem a szándékon múlik.)

Másodszor ki kell dolgozni és egységesíteni kell a követelményrendszert, hogy mit is fejez ki a tanácsi védelem, hogyan működik a helyi apparátus annak valóráváltása érdekében. Ez ma még nincs így, s van rá példa, hogy a helyi tanács megelégszik a védelem pusztá kimondásával anélkül, hogy annak érvényt szerezne. E tekintetben az Országos Műemléki Felügyelőség nyújtson segítséget a tanácsoknak konzultációval, szaktanácsokkal, a tapasztalatcsere megszervezésével, de ha kell: ellenőrzéssel is. Hiszen az OMF-nek nem az az elsődleges feladata, hogy maga végezze a tervezői, kivitelezői, helyszíni

ellenőrzési munkát. Hanem teremtsen olyan feltételeket, hogy hazánk valamennyi múltbeli építészeti értékét meg tudjuk őrizni az utókor számára.

Alkalmassá kell tenni erre az újszerű feladatra az építésügyi apparátust is. Sajnálatosan ismeretes, hogy az elsőfokú építési hatóságok szakmai felkészültsége ma még nem mindenütt kielégítő. Ahhoz, hogy műemléki kérdésekben helyesen és szakszerűen foglalhassanak állást, további színvonalemelésre, ez irányú szakmai továbbképzésre van szükség. Örülnék, ha az építésügyi igazgatásban dolgozó mérnökök – vagy legalább egy részük – elvégezné a műemléki szakmérnöki tanfolyamot, az üzemmérnökök részére pedig műemléki szaküzemmérnöki stúdium szerveződne. Célszerűnek – sőt természetesnek – tartanám azt is, ha a tanácsí védelem kinyilvánításának és a felette való örökösnek helyi szakmai irányítói egyre inkább a tanácsí főépítészek lennének. Hiszen ha a műemlékek a települések szerves részei, a települések harmonikus fejlesztéséért szakmailag a főépítészek felelősek, akkor ez valóban természetes igény. Enélkül nem tudja a főépítész a munkáját jól végezni. Emellett – úgy hiszem – egy főépítésznek alig lehet szebb feladata, mint az építészeti örökség sorsának szemmel kísérése. Helyes lenne, ha az OMF és a főépítészek között állandó munkakapcsolat alakulna ki. Feladat az is, ha nem is elsősorban a tárcáé, hanem a közgondolkodást ma nagyrészt irányító, vagy legalábbis befolyásoló tömegtájékoztatói szervek, hogy a helyi közösségek ott is kényszerítsék ki a helyi vezetéstől a helyes döntést: az értékek védelmét, ahol egyes konzervatív gondolkodású, az igényeket és lehetőségeket rosszul mérlegelő vezetők még nem ismerték föl az idők szavát. Nagy jelentőséget tulajdonítok e tekintetben a műemléki albizottságoknak, a városvédő és szépítő egyesületeknek, amelyek láthatóan egyre inkább a vezetés döntéseinek jó előkészítő, segítő, sőt kontrollszerveivé válhatnak. Ne ellenzék legyenek tehát, hanem a helyi közvélemény akarátát hüen tolmácsoló – de ha kell, befolyásoló! – fórumok, amelyek felemelik szavukat a helyi értékek védelmében, mint ahogy azt helyesen és eredményesen tették már több esetben.

Megjegyzem, hogy a helyi védelemnek nem a tanácsí védelem az egyedüli formája. Nagy öröm, hogy a MÁV vezérigazgatóság védelemben – „helyi védelemben” – kívánja részesíteni a kezelésében lévő épületek széles körét, s az ez irányú intézkedés küszöbön áll. Léphetne hasonló útra más ágazat, országos intézmény is, amelyik sok régi, értékes épülettel rendelkezik, így a Posta, vagy akár egyik-másik egyház.

Helyeslem és szükségesnek tartom azt a széles körű kutatómunkát is, ami a XX. századi műemlékek összeírása érdekében folyik, s amiről szintén a szekcioulések keretében fog Dercsényi Balázs részletesebben szólni. Bizonyos, hogy a helyi védelem köre jelentős mértékben innen fog kikerülni, már csak ezért is jó lenne a kutatás meggyorsítása és mielőbbi befejezése.

Mindezzel összefüggésben helyesnek tartom az OMF kezdeményezését a jelenlegi műemléki védelmi kategóriák megváltoztatására. A műemlék, műemlékjellegű, városképi jelentőségű kategóriák túlhaladtak, ma már nem felelnek meg a védelem társadalmi igényeinek, emellett nem pontosak, ezért még ma is, bevezetésük után közel harminc évvel félreértések forrásai. A védelmi kategóriák megváltoztatásával, a műemlék fogalmának kiterjesztésével együtt lehet intézményessé tenni a helyi védelmet, egyben megadni számára azt az egységes, szabályozott jogi hátteret, ami jelenleg még hiányzik. Ezzel együtt időszzerű számos régi műemléki jogszabály részleges vagy teljes módosítása. Mint láhatták, az építészeti örökség védelme nagy mozgásban

van, roppant fejlődésen ment át. A jogi szabályozás ezzel nem tartott lépést, s egyes vonatkozásokban ma már – fékként hat. Szükségesnek tartom az ez irányú munka gyorsítását is. Természetesen ez a gyorsítás nem jelenthet kapkodást, megfontolatlanságot. Az érintettekkel, a tanácsokkal, szakemberekkel, a társadalmi szervekkel – akiktől olyan sok segítséget várunk – alaposan meg kell vitatni, a változást elő kell készíteni.

Hogy annyit időztem a műemléki védelem különböző jogi formáinál, nem jelenti azt, hogy az építészeti örökség gyakorlati védelmében ne lennének más fontos feladataink. Vannak olyan műemlékfajták, amelyek helyzete nagyon súlyos, már-már végveszélyről kell beszélnünk. A magyar műemlék-védelem modernkori történelméből tudjuk, hogy ilyenkor egy-egy idejében hozott központi intézkedéssel – ha csodákat nem is lehet elérni –, a pusztulási tendenciát meg lehet állítani, vagy legalábbis le lehet lassítani. Így volt ez a népi műemlékek védelmében, amikor a tulajdonosoknak adható anyagi támogatásról szóló 1971-es rendelet sok száz műemlék létét mentette meg. Az a lehetőség pedig, amit 1974-ben kaptunk, hogy 30 milliós központi keret nyílt meg a közcélra használható parasztházak állami megvásárlására és helyreállítására, tovább növelte a biztosított sorsú falusi műemlékek számát. Ezen intézkedések nélkül Magyarország is azok közé az országok közé tartozna, ahol népi műemlékek már csak skanzenekben vannak. Hasonló volt a helyzet a kastélyokkal, amelyek pusztulási folyamata nem lett volna megállítható az 1982-es GB határozat nélkül. Nem jelenti ez természetesen azt – és talán az eddig elmondottak ezt igazolták –, hogy mindent központi intézkedéssel – szabályozással, pénzzel – lehet megoldani. Hiszen éppen a kastélyok megmentésében voltak olyan példák, tanácsi, vállalati, egyéni kezdeményezések, amelyek eredményeként alapvetően változott meg a helyzet. Gondoljunk csak a Vas megyei kastélyprogramra, a Seregélyesi kastély megmentésére (Taurus), a Vasegerszegi (Középületépítő), Vasszécsényi (VIV) kastélyok megmentésére, és a sort szerencsére sokáig lehetne folytatni.

Ma a legsúlyosabb helyzetben a rendeltetésnélküli műemlékek: a várak, romok, köztéri szobrok vannak. Számukra – jellegüknél fogva – nem lehet felhasználót keresni, nem hozhatnak közvetlen gazdasági hasznot, eldugott fekvésüknél fogva még idegenforgalmat se. A magyar műemlékállományak mégis fontos, pótolhatatlan részét képezik. Nagyrészt olyan régi korok tanúi, amelyekből nagyon kevés emlékünknél van. Eltűnésük a magyar történelem dokumentumainak nyomtalan elvesztését jelentené, mert kedvezőtlen földrajzi fekvésük következtében nemcsak állaguk rossz, de kellően dokumentálva sincsenek. Súlyosbitja a helyzetet, hogy a rendeltetés nélküli műemlékek nem számítanak állóeszközöknek, karbantartásukra, felújításukra nem képződik hányad, az intézményes gondozás köréből így eleve kimaradnak. Segítene a tragikus helyzeten, ha ez utóbbin változtatni lehetne, s az is, ha a társadalom gondoskodása valamilyen formában jobban érződne. Az „Egy üzem – egy műemlék” mozgalom itt tudna a legtöbbet segíteni. Persze ez is akkor kapna új lendületet, ha mód nyílnék arra, hogy az építészeti örökség megóvása érdekében tett vállalati (vagy egyéni) ráfordítások levonhatók lennének az adóalapból, mint ahogy az sok ország adórendszerében van. Itt központi intézkedésekre van szükség.

Más műemlékfajtákkal is vannak gondjaink, amelyek a jelenlegi gazdasági helyzetben nem csökkennek. A kastélyok tekintetében éppen a legnagyobbaknál és legértékesebbeknél a vonatkozó ÁTB határozat ellenére sem

jutottunk előbbre. A gödöllői Grassalkovich kastély, a fehérvárcsurgói, a lovasberényi, a bajnai kastély, a majki kamanduli remeteség sorsa megfelelő tőke hiányában még nem rendeződött. Elfogyott a népi műemlékekre biztosított minisztertanácsi keret, új nincs helyette, pedig volna még bőven mire költeni, nem is szólva arról, hogy a magánosoknak nyújtott támogatások összege is rég túlhaladott már, alig ösztönző. A magántulajdonban lévő városi műemlék házakra egyenlőre semmit sem tudunk költeni. Egyetlen évben – 1986-ban – volt erre némi külön pénzünk, a mentési munka sikerrel kecsegtetően meg is indult, de ezt a keretet ez évben már nem kaptuk meg. Némi vigasz, hogy az OTP viszont jelentősen javította a személyi tulajdonban lévő műemlékekre fordítható hitel feltételeit. Növelik gondjainkat egyes egyházi műemlékek. Részben az elnéptelenedő falvakban lévő templomok sorsa, mint itt, Baranyában is (főleg a református templomoknál), részben éppen a legnagyobbaké, legértékesebbeké, amelyek viszont tíz és százmilliókat igényelnek – ami ma nem biztosítható. A kibontakozás útját a jelenlegi gazdasági helyzetben nehéz megtalálni. Egy bizonyos: a meglévő, messze nem elég, de összességében mégse csekély műemléki pénzekkel takarékoskodni kell. A költséges, néha feleslegesen drága restaurálások, nem egyszer rekonstrukciók helyett sokkal inkább az állagbiztosításra, ill. a legegyszerűbb, legolcsóbb megoldásokra kell törekedni.

Az amúgy is kevés műemléki pénzünket és kapacitásunkat tovább csökkenteti az az egyre általánosabb jelenség, hogy a tíz-húsz éve gondosan nagy anyagi és szellemi ráfordítással restaurált műemlékeink a rendszeres karbantartás hiányában ismét végveszélybe kerülnek. A folyamatos karbantartás hiánya olyan betegség, ami nemcsak műemlékeket támad meg, hanem minden épületet. A karbantartásnak nincs még meg a társadalmi becsülete. Új épületek átadásakor, esetleg egy szakszerű helyreállítás befejezésekor méltán hullanak a kitüntetések, az elismerések, ugyanez rendre elmarad, ha egy épületet azért nem kell ismét felújítani, mert azt „csak” tisztességesen karbantartják. Ha az építészeti örökségnek gondját akarjuk viselni, jobban kell biztosítani, mi több: megkövetelni, kikényszeríteni az állandó karbantartást.

Ide tartozik egy másik kérdéskör is. Ahogy az iparban lemaradtunk az élenjáró fejlett technikától, úgy a műemlékvédelemben is. Bennünket régóta meglepéssel tölt el – és erről már itt is beszéltem – a magyar műemlék-helyreállítások magas színvonala, ami egyrészt a gondos történettudományi előkészítésnek, másrészt az ugyanolyan gondos műemléki tervezésnek és aprólékosan precíz kivitelezési kézimunkának köszönhető – s közben alig gondolunk arra, hogy mindez rég túlhaladott műszaki színvonalon folyik. Tavaly ősszel egy olasz–magyar műemléki kollokviumon hallhattuk és láthattuk, hogy az olasz műemlékesek – akik pedig ebben nem világelsők – hol állnak. Mi a helyreállítások, a restaurálások műszaki színvonalában messze lemaradtunk a világ élvonalától, ez pedig sokba kerül azért is, mert ugyanazzal a munkaerővel jóval kevesebb épületet tudunk felújítani, vagyis az értékes szakemberállományt alacsony hatékonysággal foglalkoztatjuk. E tekintetben műszaki fejlesztés alig folyik, legfeljebb a Budapesti Műszaki Egyetemen. Sajnálatos, hogy az OMF amúgy is csekély kutatásszervezői tevékenységének anyagi bázisa lényegében megszűnt.

Hasonló a helyzet a műemléki nyilvántartással. Miközben örvendetes, hogy a műemléki topográfiai kutatómunka az elmúlt években meggyorsult, a műemlékek korszerű nyilvántartásának megszervezésében lassan jutunk

előbbre. Ma már keleten és nyugaton egyaránt fejlett gépi rendszerek vannak erre, mi viszont még mindig nem teremtettük meg az erre való áttérés feltételeit. Ezeket a gondokat, hibákat felsoroltam, de ezzel nem fejezhető be! Itt valakinek feladata lett volna – vagy van. Meg kell nézni, mit tegyen az OMF, ill. a minisztérium ezek felszámolásáért. Még pedig sürgősen.

Fontos ágazati feladatnak tartom a műemlék helyreállításokban a résztvevők körének bővítését, persze a szakszerűség megóvása mellett. Nem cél és nem is lehetséges, – ahogy arra már előbb utaltam – hogy minden helyreállítást az OMF maga végezzen, az viszont igen, hogy a helyreállítás minden ágában (kutatás, tervezés, kivitelezés, restaurálás) legyen megfelelő szakkapacitás. A műemléki helyreállítás abban különbözik az egyszerű épületfelújítástól, hogy míg ez utóbbiban a minőségi hiba kijavítható, műemléknél nem, vagy csak kivételes esetben. A szakszerűtlenségből, vagy hanyagságból eredő műemléki kárral, a történetiség egy része vész el. Éppen ezért kell arra törekedni, hogy ne csökkenjen (mint jelenleg), hanem növekedjék azoknak a vállalatoknak, szövetkezeteknek, kisservezeteknek a száma, amelyek szakmailag felkészültek a műemlék helyreállításra. De a tömbfelújításokkal foglalkozó nagyvállalatokat is alkalmassá kell tenni az igényesebb műemléki épületek helyreállítására.

Az építészeti örökség védelme olyan területe az építésügynek, ahol nincs ma konfliktus a társadalom és a tárca között. Bár így lenne ez a lakás- és kommunális ellátottsággal, a veszteséges vállalatokkal is. E területen egyet akarunk, egy az érdekünk valamennyiünknek, az egész társadalomnak. Fontos, hogy kapcsolatunk ne korlátozódjék az ehhez hasonló két évenkénti értekezletekre. A műemléki albizottságok és az építészeti örökség védelmének más szervezetei hallassák állandóan szavukat, s azt az Országos Műemléki Felügyelőség hasznosítsa, ill. továbbítsa az illetékesekhez. Lényeges, hogy a tájékoztatás a másik irányban is megjavuljon, legyen például színvonalas, a napi aktuális kérdések iránt érzékeny műemléki szaksajtó.

Az építészeti örökség védelme ma a gazdasági nehézségek ellenére is hálás dolog. Tennivalónk, mint körvonalazni próbáltam, nem kevés. Tudjuk azt is, hogy itt vereségek mindig vannak, hogy soha nem sikerül mindent megvédeni, amit szeretnénk. Mégis hiszek abban, hogy ha Önök segítenek, akkor nem a vereségek lesznek a jellemzőek. Minden eddigi MAB konferencia újabb lendületet adott a munkának. Meggyőződésem, hogy most is így lesz! Hasznos tanácskozást, kellemes pécsi hétvégét kívánok mindannyiuknak.

A XIV. ORSZÁGOS MŰEMLÉKI KONFERENCIA UTÁN

„A tegnap és a ma építésze a történeti településeken” – ez a cím fogta össze az augusztus végén Pécsen megtartott XIV. Országos Műemléki Konferencia másfél napos intenzív tanácskozását. Hogy miért a cím idézésével kezdem mondanivalómat, annak jó oka van. A tanácskozás ismeretében ugyanis érdemes egy kicsit elmélkedni erről a mondatról.

A „tegnap” érthető és világos, hiszen műemlékvédelmünk elsősorban az e szóval jelzett múlt felé fordul, a műemlékvédelemben a határvonalat jószerivel még ma is a századforduló jelenti, holott lassan már egy egész évszázad választ el attól. Ami előtte keletkezett, abból válogatódnak ki a még érvényes kategórizálás szerint a műemlékek, a műemlékjellegű vagy városképi jelentőségű építmények. Az utána keletkezettek még kivülesnek a látókörünkön. A „még”-et segítettük kiiktatni gondolkodásmodunkból a címben szereplő „ma”, ami természetesen tágabb értelemben a 20. századot jelenti a szecesszióval, az eklektikával, a Bauhaus funkcionálisával, a szocreállal és valamelyest a posztmodernnel együtt.

Mindezt végiggondolva jelenthetjük ki, hogy a pécsi konferenciát éppen az teszi majd emlékezetessé, hogy egy ilyen fórumon megjelenhetett a *jelenkor építésze*, vagyis az, ami napjainkig szinte közpréda volt, amit szubjektív döntések alapján lehetett ritkítani, „szelektálni”, hogy a keletkezett lyukakat magamutogató még újabbakkal tömjék be. S hogy a kor műemlékvédelmünkben elfoglalt helyének a tisztázatlansága mennyire foglalkoztatja a szakmai közvéleményt, bizonyítja az, hogy a konferencia második szekciója – „A 20. század építésze a történeti településeken” – iránt volt a legnagyobb az érdeklődés és ott volt a legizgalmasabb vita.

Kétségtelen, hogy nem bánunk kesztyűs kézzel századunk építészeti örökségével – a szecesszió és az eklektika (minden fogadkozás ellenére!) szinte napjainkig kitagadott mostohagyermek volt –, s ez már csak azért is furcsa, mert gyakorta vetjük elődeink szemére, hogy amit nem pusztítottak el a történelem viharai, azt elpusztították ők. De vajon kárhoztathatjuk-e ezért azt a kort, amelyben még szó sem volt szervezett műemlékvédelemről, ha nem marasztaljuk el a magunkét, amely oly tudatosan, szellemi és anyagi áldozatot nem kímélve óvja, védi a múlt századok építészeti örökségét, de közömbösen szemléli – s talán közre is működik benne! – a kortárs építészeti alkotásainak a romlását, pusztulását. És ehhez legtöbbször még olyan ideológiai mankóra sincs szükség, mint volt a Gosztunyi-féle sétatéri vízlépcső esetében. Emlékszem rá: annak idején a neves esztéta, Pogány Frigyes egy odavetett mondata perdöntő lehetett a vízlépcső jövőjét illetően. Ezt írta: „A Dóm látképét hosszan elnyúló medencesor készíti elő. A Dóm-tér tengelyét

hangsúlyozzák ezek a lépcsősen egymáshoz csatlakozó medencék, amelyek e tengelyt egészen a Szent István tér alsó szegélyéig levezetik. Az alapsík ilyen plasztikus kialakítása – bár a főtéma jelentőségét hangsúlyozza – kissé zajos előkészítése a templomnak”. Ha el is írta Pogány Frigyes ezeket a bíráló szakvakt, biztosan nem azért tette, hogy bárki is ebbe kapaszkodva érveljen a vízlépcső lebontása mellett, csupán azért, mert volt egy „nagy bűne”: nem működött. A közelmúltban volt szerencsém láthatni egy pontosan 50 esztendő – egyébként kissé butuska – filmvígjátékot, a „Hotel Kikelet”-et, amelyben egy jelenet erejéig főszerephez jutott a vízlépcső. Két főszereplő – Tökés Anna és Uray Tivadar – a Szepessy-szobornál találkoztak, onnan lassan, meg-megállva, beszélgetve sétáltak végig a vízlépcső mellett, miközben mindig látni-hallani lehetett a tálcasoron végigszaladó vizet, csobogását. Szép látvány volt a záróképpel együtt, amikor az operatőr egybefoglalta a vízlépcsőt a székesegyházzal. Nézze el az olvasó, hogy kissé hosszabban időztem e témánál, de szükségét éreztem, mert – valljuk be – szegényebb lett a tér. Az elbontás híveinek óriási szerencséje – amiről természetesen fogalmuk sem volt a döntés kierőszkolása idején –, hogy a vízlépcső legfelső tálcája alatt megtalálták az ókeresztény mauzóleumot, ami ma a tér nemzetközi hírű látványossága, de építészeti megoldása révén a környezetére nézve semleges, hiszen úgy belesimul a térbe, mintha ott sem lenne.

Miért kellett erről ennyit beszélni? Azért, hogy illusztráljam: milyen könnyű szívvel tudunk lemondani eszázadi alkotásról, aminek nem tudjuk elnézni azt, amit egy korábbinál érdemnek tudunk be. Nem tudom, a mi dolgunk-e eldönteni, mi érdemes és mi nem a műemlékvédelemre? A kortárs döntése mindenképpen elfogult, ezért a mi dolgunk a megőrzés lehet, hogy az utókor a maga letisztult tárgyilagosságával dönthesse el, mi érdemesíthető a megtartásra.

A pécsi konferencia másik igen jelentős vonása volt, hogy olyan időszakban keresett választ műemlékvédelmünk égető kérdéseire, amikor az anyagi erőforrások egyre szűkülnek, s amikor szembe kell nézni azzal – bármennyire is pozitív irányba fejlődött a műemlékvédelem társadalmi megítélése –, hogy lesznek vélemények, amelyek nehéz gazdasági helyzetünkben halaszthatónak ítélik múltunk örökségének a védelmét, amint pl. a pécsi belvárosi rehabilitációt illetően is léteznek ilyen ellenvélemények. A konferencia élébe ment mindezeknek azzal, hogy egyrészt – *Aczél György* nyitóelőadása keretében – kinyilvánította, hogy milyen felbecsülhetetlen jelentősége van nemzet tudatunkban történelmi múltunk még meglévő emlékeinek, s hogy nincs más választásunk, mint az, hogy amit ránk hagytak a századok, azt kötelesek vagyunk felelős gondozókként óvni, őrizni, mert nem csak mi vagyunk „tulajdonos”, hanem az utókor is. Másrészt kereste a konferencia azt, hogy a jelenlegi helyzetben mi módja van ennek. Erről szeretnék részletesebben beszélni.

A műemlékvédelemben – ma úgy lászik – erősödik a társadalmisítás szerepe. Ez már korábban elindult; a székesfehérvári Ikarusz kezdeményezte az „Egy üzenet – egy műemlék” mozgalom, ami eddig csupán Fejér és Vas megyékben terjedt el jobban, ezért nagy szükség van az egész országra szóló áttörésre. A patronáló mozgalom sokat tehet főleg az ún. rendeltetés nélküli műemlékekért, vagyis azokért, amelyeknek nincs, vagy a helyzetüknél fogva nem is lehet meghatározható új funkciójuk. Megjegyzendő, hogy a gazdasági szervezetek részéről eddig is megkülönböztetett figyelem fordult a kastélyok felé, amelyeket felújítás után különböző célokra lehet – nem egyszer jövedel-

mezően – hasznosítani. No de felújításra váró műemlékeink nem csak kastélyok, sokkal több közöttük az említettek, amelyek részére nem határozható meg új funkció. Ilyen lehet Baranyában a mecseknádasdi Schlossberg, amelynek a feltárása, helyreállító restaurálása a pénz híján elakadt, a romok pedig romlanak, pusztulnak. Ha akadna vállalat, amelyik felvállalná ezt, egy értékes műemléket lehetne megmenteni. De ma – legyünk őszinték – ilyen kiadásokra nemigen akad vállalkozó. Hanem talán ösztönözni lehetne, ha Janter Antal építésügyi és városfejlesztési miniszterhelyettes megfogalmazása szerint „az építészeti örökség megóvása érdekében tett vállalati (vagy egyéni) ráfordítások levonhatók lennének az adóalapból, mint ahogy sok ország adórendszerében is van”. A gondolat mindenképpen megfontolandó, hiszen – gondolva a személyi tulajdonban lévő építészeti örökségre is – egy ilyen gesztus bizonyára ösztönző hatású lenne.

A műemlékvédelem társadalmisításának természetesen egyéb módjai is vannak, s ezek megtalálásában, kiaknázásában a helyi szervezeteknek, közösségeknek van sok tennivalójuk. A tanácsok többsége ma – természetesen nincs szó a „műemlékes” városokról – tétlen szemlélője a műemlékvédelemnek még akkor is, ha rendelkezik valamivel, s az is természetes, hogy kevés pénzből alig, vagy semmit sem fordít ilyen célra. Tetézi a problémát, hogy az építési hatóságok is meglehetősen felkészületlenek műemlékvédelmi szempontból, megerősítésükre tehát mindenképpen szükség van. A helyi közösségektől pedig az várható el, hogy kényszerítsék ki a helyi vezetésből a helyes döntést az értékek védelmére ott, ahol egyes konzervatív gondolkodású, az igényeket és a lehetőségeket rosszul mérlegelő vezetők még nem ismerték fel az idők szavát.

Hangsúlyosan esett szó a konferencián az ún. helyi védelemről, mint új kategóriáról. Ez a 70-es években született gondolat nem igen vert még gyökeret, s ahol él, ott is a helyi rendezési tervekben rögzül. Az országos védelemnek határai vannak, ezért nem várható, hogy válogatás nélkül minden a listára kerüljön – „semmit sem védeni bűn, mindent védeni badarság” intett Aczél György az említett bevezető előadásában –, tehát jól súlyozottan kell kiválasztani a védendő értékeket. És ami ezen kívül reked, azt dobjuk a szemétdombra? Erről szó sem lehet! Ezek számára kell biztosítani a helyi védelmet, természetesen megtalálva az utat a fenntartáshoz és a fennmaradáshoz. Amint az is természetes, hogy a helyi védelemnek találkoznia kell a 20. századi emléktárhelyekkel is. Hiszen ha igaz, amit korábban leírtunk, miszerint nem a mi dolgunk eldönteni, mi lehet „műemlék-jelölt” a kortárs építészeti anyagból, akkor az is igaz, hogy elsősorban helyi eszközökkel kell gondoskodni azok védelméről. A helyi védelem – mint említettük – jelenleg a helyi rendezési tervekben rögzül, vagyis kissé úgy fest, mintha ez tanácsi belügy lenne. Holott ennél sokkal többről kellene hogy szó legyen. Azt, hogy mely építmény részesült helyi védelemben, ugyanúgy köztudomásúvá kellene tenni, mint a műemléki, műemlékjellegű vagy városképi jelentőségű építményekét. Egy-egy település megismerése szempontjából fontos, hogy a csak rá jellemző építészeti emléktárhely is ismert legyen. Más esetekben pedig a helyi védelem egyben az „előszobája” lehet az általános védelemnek is. Hadd említsek példákat. Schlauch Imre a századforduló körüli évek jeles pécsi építésze-építőmestere volt, aki a város arculatában máig is meghatározó jelentőségű épületeket emelt. Itt van az a kis villanegyed, ami a Szabadság út és a Jókai utca között található. Schlauchnak ez a vállalkozása jellemző

a korabeli Pécsre és várostörténeti szempontból is megérdemelné a védelmet. A házak egy részét szépen felújították, más része sajnálatos módon eléggé elhanyagolt állapotban van, s egyet már „ki is löttek” a sorból, a helyére került új pedig, bármily dicséretesen is igyekszik hasonlítani a többire, mégis kakukkfióka. Nagy kár lenne, ha itt is szóhoz jutna a másutt (esetleg) kívánatosnak mondott átépülés, minek következtében pár évtized alatt nyomtalanul eltűnne Pécs eme építészeti különlegessége. A másik példám a közlebbi múltból veszem. Büszkék vagyunk rá, hogy e város szülötte a Bauhaus egyik első követője, Forbáth Alfréd, aki a 30-as évekbeli pécsi tartózkodása idején több remek épülettel gazdagította a várost. Azt szinte „természetesnek” vehetjük, hogy ezek közül egy sem élvez országos védelmet, hiszen a Bauhaus napjainkig nem tudott még betörni a műemlékvédelembe. De hogy nyilvánosságot is jelentő helyi védelemben sem részesülnek, az már semmiképpen sem természetes. Így aztán csupán az marad, hogy nagy megnyugvással vegyük tudomásul, miszerint a Kaposvár utcai Forbáth-villa külleme napjainkig mit sem változott, s hogy a Batsányi utcai villa mai tulajdonosa hallatlan gonddal őrzi az eredeti felszereléseket, berendezési tárgyakat is. Kevésbé megnyugtató viszont, hogy a nevezetes mecsekoldali nyaraló a közelemléltbeli felújítás során jelentős módosulást szenvedett: a Forbáth által lehetővé tervezett eredeti helyén egy többszörösen vastagabb földem látszik agyonnyomni a kis házat. Hasonló veszélynek úgyszólván minden, a hely szellemét őrző épület ki van téve, s erre bárki számtalan példával találkozhat városban, falun egyaránt. Elég csak a falusi utcaképeket meghatározó régi parasztházakat említeni, amelyek egyenként és külön-külön talán nem jelentenek különleges értéket, de együttesen mindenképpen – legalábbis az adott falu számára – értéket jelentenek a maguk vakolatarchitektúrájával, a homlokzaton arányosan elhelyezkedő páros ablakával, esetleg keskeny bejárati tornácajával. Ahogy felújítják ezeket a kis házakat, úgy tűnik el a vakolatarchitektúra, s foglalja el ennek a helyét a modernkedő dörzsölt vakolat, a nagyobb megvilágítási felületet adó páros ablak helyét „modern” hármas ablak foglalja el, s a lakótérre avanszáló tornác ajtaját befalazzák. A falukép érdekében érdemes lenne az ilyen régi parasztházakra helyi védelmet életbeléptetni.

Az OMF igazgatója szájából elhangzott egy gondolat: jó lenne kiiktatni a védelem szót a műemléki tevékenységből, s eljutni egy olyan tudati szintre, hogy akár az Országos Műemléki Felügyelőséget is meg lehessen szüntetni. De ez a gondolat nem nekünk, nem a mai korunknak szól. Hiszen a 10–20 évnyi közelmúltban gondosan, nagy anyagi és szellemi ráfordítással helyreállított, restaurált műemlékek a rendszeres karbantartás, gondos kezelés hiányában ismét végveszélybe kerülnek, hogy a szándékos kártételekről ne is beszéljünk. Ez utóbbi különben is rengeteget árt a műemlékeinknek. De vajon kellőképpen büntetjük-e a műemlékek szándékos rongálását? Természeti értékeinknek, védett növényeknek, állatoknak megvan a „tarifájuk”, a környezetvédelmi hatóság szerint bünteti a károkozókat. Arról azonban még nem hallottunk, hogy többszázéves épületben keletkezett kár okozóját ugyanolyan szigorral büntették volna mint pl. egy védett madár tojásának az elrablóját. A „védelem” szó kiiktatása tehát ma még ábránd, s inkább arról kell beszélni, hogy még nagyobb tömegeket állítsunk a műemlékvédelem ügye mellé.

Végezetül engedtessek meg, hogy két észrevételt tegyek a konferencia technikai lebonyolítását illetően. Megszívlelésük meggyőződése szerint a tanácskozások hatékonyságát növelheti.

Az előző – pápai – konferencia volt az első a műemléki tanácskozások sorában, amikor a bevezető plenáris ülés után a résztvevők az érdeklődési körüknek megfelelően különböző szekciókban folytatták a tanácskozást. Ez azt jelentette, hogy tágabb lehetőség nyílt a vélemények kifejtésére, többen juthattak szóhoz a konferencián. A kezdeményezés hagyománnyá érlelődött: a pécsi tanácskozás érdemi munkája is – leszámítva természetesen az igen értékes bevezető előadásokat. Am éppen ez az érdemi munka nem válhatott közkinccsé a konferencián. Tulajdonképpen itt fonódik egybe a két észrevétel.

A hivatalosan háromnaposnak mondott konferencia gyakorlatilag 24 óra alatt lebonyolódott, hiszen az első nap délelőtt 11 órától a második nap délig tartott, ami nem is lenne baj. A baj ott kezdődött, hogy a sietség miatt a szekcióvezetők eléggé korlátozott időt kaptak arra, hogy egy délutánnyi szekcióvitát összefoglaljanak. Az észrevétel az újságíróé, aki a „beszámolókból” annyi információhoz sem jutott, hogy a tudósításában érdemben ismertethette volna: mi is történt a szekciókban? Véleményem szerint ugyanez érvényes a tanácskozás valamennyi résztvevőjére is annyi módosulással, hogy ők „csak” arról nem kaptak kielégítő információt, hogy a „másik két” szekcióban mi történt, s ez az információhiány is túlságosan sok. A gyakorlat szerint a konferencia tulajdonképpen átnyúlik az 1989-ben esedékes székesfehérvári konferenciára. Ugyanis akkor fogják kézhez kapni az „akkori” résztvevők a mostani tanácskozás könyvbe foglalt teljes anyagát, ami persze azt is jelenti, hogy sokan a mostani konferencia résztvevői közül sem fogják megtudni: mik is hangzottak el Pécsen, természetesen a szekciókban.

Mi tehát a javaslat? Csupán annyi, hogy az ún. záró plenáris ülésre hosszabb időt szánjanak, kapjanak a szekcióvezetők annyi időt, hogy tisztességesen beszámolhassanak a szekciójukban történekről, ami azzal a haszonnal is járna, hogy érdemi vita alakulna ki a szekciókban elhangzottokról. Így lehetne kerek és befejezett a konferencia.

MAGÁNOS MŰEMLÉKVÉDELEM

Régen nem esett már annyi szó országunkban értékmentésről, értékörzésről, mint mostanában. A rideg funkcionalizmus és száraz szükségszerűség kalodájából szabadulva örömmel fordultunk nagy- és dédapáink valós, már megmértetett értékűvé vált tárgyai és építményei, egykori környezetük felé.

A barokk, a klasszicizmus és a koraeklektika; a templomok, kastélyok, paloták után felfedeztük a későeklektika és a szecesszió polgári emlékeit. A szakemberek már igyekeznek még közelebbi korok – modernizmus, bauhaus, sőt szocreál – maradandó értékeit kijelölni.

Városszépítő egyesületek tucatjai alakulnak, védeni, vigyázni a meglévőt, a szépet, teret engedve a laikusoknak is, akik elsősorban érzelmeik alapján ítélnek, néha félresöpörve a tudományos ítéleteket is. Az Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium várhatóan jövőre hoz döntést az Utolsó 150 év műemlékei c. vizsgálati tanulmány alapján sok emlék védelméről. (Csak Pécssett 100 fölött van a valamilyen fokú védettségre javasolt objektumok száma.) Városaink, falvaink rendezési terveinek új szemléletű felülvizsgálatai során egyre több építészeti emlék kap ún. helyi védettséget, így gondoskodva az adott közösség számára történeti vagy esztétikai értékkel bíró építmények megőrzéséről.

Pécs városában jelenleg 198 épület ill. építmény élvez műemléki védettséget. Ezek közül mindössze 18 van magántulajdonban, azonban a védelemre váró emlékek között számuk sokkal nagyobb arányú. Pécssett van az ország legnagyobb kiterjedésű műemléki jelentőségű területe – mintegy 90 hektár – benne közel 350 magántulajdonú házzal. A 70-es évekig a műemlékvédelem arra törekedett, hogy az értékes épületek kerüljenek állami tulajdonba, mert megfelelő színvonalú felújítást, karbantartást így tudott biztosítani. Mostanában ellenkező előjelű a tendencia, bebizonyosodván, hogy az állami lakóházfelújítás szervezete nem képes a feladatokkal megbirkózni, szorgalmazza a lakóházak eladását. Ehhez még a műemlékvédelemről szóló rendeletet is módosítani kellett, ugyanis korábban műemlék és műemlék jellegű épületek magántulajdonba nem kerülhettek.

A magántulajdonú, védett, városi lakóházak száma növekedik meg jelentősen, sok gondot okozva majd a műemlékvédelemnek és a hatósági ügyintézkést végző építésigazgatási szerveknek.

Mit jelent ma Magyarországon a védett épület tulajdonosának lenni? Milyen kötelességeket és milyen jogokat?

A műemléki védettséget kimondó miniszteri határozat meghozatalához nem szükséges a tulajdonos hozzájárulása. Fellebbezési lehetősége ugyan van, de ha az ÉVM úgy itéli meg, hogy az épület megóvása, eredeti állapotának

megtartása a nagyobb közösség, a társadalom szempontjából fontos, a védelmet elrendelheti.

A műemlékvédelemről szóló kormányrendelet szigorúan szabályozza a védett emlékek fenntartásának, felújításának, átalakításának módját és lehetőségét. Műemlék és műemlék jellegű épületen *bármilyen* építési vagy bontási tevékenység (ebbe még a homlokzat átfestése is beletartozik) az Országos Műemléki Felügyelőség hozzájárulásához kötött. Városképi jelentőségű, valamint műemléki jelentőségű területen fekvő épületnél ez a megkötöttség csak a külső megjelenést érintő tevékenységekre áll fenn. A tulajdonos *köteles* gondoskodni az építmény jó karbantartásáról, a műemléktábla elhelyezéséről, az építmény megtekinthetőségéről stb.

A rendelet nem kevés paragrafusa zömében benne van a köteles vagy a kell szócska, de hogy mit kaphat a védettséget élvező ház védtelen tulajdonosa, az egyetlen cikkelybe belefért:

– „Ha az építésügyi hatóság nem állami tulajdonban álló műemlék eredeti jellegének kifejezésére, vagy hatásosabb érvényesülésére irányuló munkálatokat rendel el, a rendeltetésszerű használhatóságához szükséges mértékét meghaladó munkálatok költségeit fedeznie kell.”

A műemlékvédelem területén töltött közel tíz évem alatt ezt a paragrafust egyszer sem sikerült alkalmazni – sosem volt rá pénz! Elfogadható helyzetben csak az ún. népi műemlékek vannak. A műemlékvédelemmel foglalkozó szakemberek vészjelzésére sikerült állami támogatásrendszert kiharcolni, elkerülve ezzel a sok tiltás miatt tulajdonosaik részére értéktelenné vált, és gyakran sorsára is hagyott épületek pusztulását. A pénzbeli támogatás kézzelfogható értékítélet a műemlékvédelem céljai iránt közömbös, az OMF hatáskörébe akaratan kívül bekerült állampolgár számára. Azok az épületek, amelyeknek funkcionális tartalma nem igazítható a mai kor követelményeihez, még így is csak akkor őrizhetők meg, ha olyan tulajdonos kezébe kerülnek, akik elsősorban történetiségüket becsülik – ilyen az állam maga, és egy főként értelmiségiekből álló réteg, akik nyaralóként, második lakásként hasznosítják. (Érdekes szociológiai téma lenne a védett népi épületek tulajdonos-változásaival foglalkozó vizsgálat.)

Vélhetnénk, a városi műemlékeknél más a helyzet, hiszen a funkció – a magántulajdonú emlékmű szinte kivétel nélkül lakóház – nem avult olyan rohamosan, mint a falvakban.

Talán ezért nem is került sor támogatási rendszerének kidolgozására. Elmaradása a műemlékvédelem erkölcsi alapjait fogja megingatni.

Nézzünk egy példát!

A műemléki jelentőségű területeken a részletes rendezési tervekben kell meghatározni, melyek azok az épületek, amelyek a történetiséget képviselik, amelyek feltétlenül megtartandók. Ezek zöme egyedileg nem is védett, csak mint az együttes egy eleme. Nehéz megmagyarázni az állampolgárnak – aki építési szándékát előadva keresi fel az építési hatóságot – miért kötelezik őt rozzant, vizes falú háza megtartására; díszes, ám málló vakolatának felújítására, régvolt asztalosok egykori mestermunkájának, a mai anyagokból szinte elkészíthetetlen ablakoknak és ajtóknak újragyártására, amikor szomszédja jobb állapotú épületét lebontva, háromlakásos új házat építhetett, legalább félmillió forint haszonra téve szert. Ha mégis sikerül meggyőzni arról, hogy épülete értékes eleme városunknak, szűkebb és tágabb közösségünk érdeke fennmaradása, megadóan elmegy az illetékes OTP-fiókba építési kölcsönért.

Ott felvilágosítják, hogy százötvenezer forint kedvezményes kamatozású kölcsönt kaphat, ezt esetleg – hosszas utánjárással és különböző igazolásokkal – ötvenezer forinttal megtoldhatják. (Bankkölcsönt szinte korlátlanul kaphat, de százezer Ft fölött ennek kamatterhei egy átlagos jövedelmű család részére elviselhetetlenek.) Pécs belvárosában az állami lakóházak felújításánál 1 millió Ft fölött van a lakásonkénti bekerülési költség.

Amikor az elkeseredett állampolgár az OMF-től és a tanácstól egyaránt azt a választ kapja kérelmére: – Sajnos, nincs keretünk ilyen támogatásra, gondolkodni kezd azon, végül is melyik közösség érdeke az ő házának fennmaradása?

(Ha a hatóság nagyon jóindulatú, tudathasadásos állapotba hozhatta az építettöt, amikor megsúgta neki, hogy kérjen bontási engedélyt házára, akkor az új épületekre érvényes építési kölcsönt kaphat. A bontásra természetesen csak papíron került sor. Sajnos most már ez az út sem járható, mert az új hőtechnikai előírások betartását új épületeknél szigorúan ellenőrzik, a régi falak pedig ennek legtöbbször nem felelnek meg. Egyedileg is védett épületnél ez a módszer eddig sem volt használható, hiszen arra nem adható bontási engedély.)

Gazdasági életünk jelenlegi irányzata szerint a lakosság terhei erősen megnövekednek, így különösen érzékeny reagálások várhatók minden hatósági jellegű intézkedés ellen. Áldozatvállalásra lehet számítani, de ennek feltétele az elismerés, a megbecsülés. Lelkesítő ereje lehet egy díjnak, ami a legszebben rendbehozott épületeknek jár; egy nagy nyilvánosság előtt átadott plakettnek, vagy a város dicsérő oklevelének.

Az anyagi támogatás sem jelentene egy-egy város költségvetésében elviselhetetlen összeget, hiszen 20–30 ezer forintnyi költséghozzájárulás a legtöbb esetben csodákra képes, évenként 4–5 épületnél több felújítása pedig egy Pécs nagyságú városban sem várható. A jelképes támogatás is képes közös céllá tenni a műemlék védelmét.

Bizonyos, hogy központi támogatásra nem lesz most ereje az országnak, de végül is a műemlékek helyhez kötöttek, és elsődleges feladatukat közösségformáló erejükben kell keresnünk. A közösségnek kell eldöntenie mi az, amit védeni akar, ami élettere arculatának alakításában fontos, vagy nélkülözhetetlen, de döntenie kell abban is, ha ez csak áldozatokkal érhető el – ki legyen az, aki az áldozatot hozza!

GONDOLATOK A PÉCSI MAB KONFERENCIÁHOZ

Örvedetes jelenség, hogy a hivatalos műemlékvédő szervezeteken kívül sok más népet, hazáját szerető ember támogatja, vagy legalábbis szimpatizál múltunk örökségének védelmével.

Hasznos és hatékony lenne azonban az is, ha az új üzleti innovatív metódusok, lehetőségek is a műemlékvédelem fegyvertárát gazdagíthatnák. Általános gond a pénz-tőke-beruházási hiány. Úgy érzem, hogy nem effektív hiányról van sokszor szó, hanem elosztási, rangsorolási, koncepciót nélkülöző „tűzoltó” tevékenységről, szükségtelen pénzügyi improvizációkról.

Jelenleg a műemlékvédelem gazdasági bázisa szinte kizárólag a hivatalból felelő szervezetek kezében van, illetve a nyomasztó felelősség is ezeket terheli. Holott ezeknek a szervezeteknek az égvilágon semmiféle haszna nem keletkezik a befektetések utáni erkölcsi sikert nem számítva. Az igazi hasznot más szervezetek fölozják le, amelyek azonban nem szállnak be pénzügyi akciókkal a direkt védelembe.

A Jéghegy csúcsa a műemlékvédelem ráfordítása, a víz alatti hatalmas hegyrész; az idegenforgalmi vállalatok, az utazási irodák, a vendéglátó szervezetek, szállodák, áruházak, kereskedők teszik zsebre a műemlékvédelem csodálatos varázsu vonzásában költekező turisták pénzét.

De még a meglévő lehetőségeinket sem tudjuk kihasználni: gazdálkodásra szólít fel bennünket az okos központi program, de megkötött „központi-lag” a múzeumi belépőjegyek ára (5 Ft). Csak példaként az angol turista 300 Ft-ot vett elő, először meglepődött, hogy 200 Ft-ot kapásból visszkap és amikor a maradék 95 forintot is visszakarta, szinte elájult a „szocialista” olcsóságtól.

Ha csak az ókeresztény mauzóleum látogatottságát nézem, (volt olyan főszezoni nap, amikor 4000 látogató volt) akkor nyilvánvaló a kihagyott pénzszerzési lehetőség, nem is beszélve arról, hogy a fotózási tilalom ellenére „természetesen”, sem képeslap, sem diapozitív nem kapható. Fél éve nyomdában van az erről szóló könyv is, a mauzóleum megnyitása óta majdnem egy év telt el.

Úgy érzem, hogy a műemléki bemutatás gazdasági háttere egy „álszociális” kedvezményezettség burkában kínlódik, ugyanakkor pedig jelentős nemzetközi emlékeink a szemünk láttára elpusztulnak pénztelenségre hivatkozva.

Valahogy az alkotó, megmentő koncepcióból már a gondolat csírájában ott kellene lennie az üzleti gondolkodásnak, ezt mi még nem érezzük, hiszen generációk nőttek úgy fel, hogy ez üldözött „kapitalista” közelítés volt. Ahogy más művészetekben (film, színház stb.) már része az alkotásnak az üzleti gazdálkodás, a beruházás megtérülése, azt hiszem a műemlékvédelemben is el-

kerülhetetlenül sürgető igény lesz ez. Természetesen továbbra is lesznek olyan műemlékvédelmi kérdések, amelyeknél az üzleti szempontok nem érvényesíthetők, mert olyan értékről van szó, történeti, művészeti vagy más szempontból, hogy a megmentés kérdése az előző és utolsó szempont, nem szabad hogy pénzügyi gátak akadályozzák a védelmet.

Pécs-Baranya nagyon sok szép eredményt mutatott fel az elmúlt években, ezt a MAB-konferencia is elismerte.

Hogyan tovább, milyen lehetőségeink vannak a szűkülő gazdasági viszonyok között?

Erre nehéz feleletet adni, sok szempontot kell mérlegelni, amely nem az én feladatam.

A szakmám felől közelítve a kérdést, ha nem is tudok választ adni, de gondok szorításából fakadó, aggódó sorokkal szeretnék a jövő programjához hozzájárulni:

– az I. számú festett sírkamra elpusztul, ha rövid időn belül nem gondoskodunk megmentéséről;

– hasonlóan nagyon rossz állapotban van a XI–XII. századi dóm világírú köanyaga, a magyar kisépítészet gyöngyszeme.

Tudom, hogy ez nem nagy segítség, hiszen csak szaporítottam a feladatok sorát, de ígérem, hogy a megoldásban, a megmentésben szakember társsal együtt nem fogjuk magunkat a munkában kímélni. Kívánok ehhez minden pécsi, baranyai polgárnak gazdagabb jövőt, elszántságot, buzgalmat, hogy szép szűkebb hazánk igazi fényében ragyoghasson, mindannyiunk gyönyörűségére, hasznára.

GONDOLATOK A PÉCSETT TARTOTT
XIV. ORSZÁGOS MŰEMLÉKI KONFERENCIA KAPCSÁN

Az utóbbi időszakban társadalmi fejlődésünk részeként és gazdasági gondjaink következtében is sok dolgot ismételten végig kellett gondoljunk, felelősen kell mérlegre tennünk eddigi gyakorlatunkat. Minden tekintetben erősíteniünk kell munkánk, befektetéseink hatékonyságát. Környezetünk alakításában is az eddigieknél összetettebben, a korábbiaknál több tényezőt mérlegelve kell gondolkodnunk, döntenünk, jobban figyelve a környezet minőségére mint eddig. A nyár végi pécsi műemléki konferencia ehhez adott új, fontos szempontokat, új megközelítéseket.

Úgy tűnik, legalábbis társadalmi méretekben, túljutottunk a mindenáron újat építő szemlélet korlátain, egyre magasabbra értékeljük meglévő, öröklött épületállományunkat. Életünk térkereteit egyre inkább nem az állandó bontások utáni új beruházások erőltetésével, hanem egyre nagyobb hányadában meglévő épületek felújításával, korszerűsítésével kíséreljük meg biztosítani. A meglévő épületvagyonon belül különös fontosságúak a műemlékek, melyek különleges szellemi és anyagi értékek hordozói. A műemlékek történetiségükkel múltat adnak a településeknek, a települési közösségeknek, ami erősíti összetartozásukat, környezetükhöz való kötődésüket. Múltat, időtávlatot, ami a jövő építéséhez épp oly fontos, mint a jelen gondjainak értelmezéséhez, megoldásához. A műemlékek építészeti értékeikkel, egyszerű de igényes, mérték-tartó de gondolatgazdag kialakításukkal jelentős szerepet játszanak a mai környezetünkben, s egyben magatartásmintákat is sugallhatnak soron következő építési feladataink megközelítéséhez.

A műemlékvédelem szakemberei, a műemlékekkel foglalkozó társadalmi szervezetek, köztük különösképpen a műemléki albizottságok eddig is sokat tettek a múltból öröklött épületvagyon valós értékeinek felmutatására, elfogadtatására, védelme érdekében. Munkájuk, ha indíttatásában nem is, eredményében mindenképp gazdasági és politikai töltésű, fontosságú.

Itt Baranyában olyan emberek élnek, akiknek jelentős többsége tisztelettel, szeretettel, büszkeséggel tekint a múlt építészeti örökségére, akik ragaszkodnak saját múltjuk tárgyi emlékeihez. Az itt dolgozó építészek munkájában fontos szempont a környezeti értékekhez való alkalmazkodás, egyre többen hasznosítják a történeti építészeti tapasztalatait az új épületek tervezésében is. A tanácsi testületek, – beleértve természetesen a Baranya Megyei Tanácsot is – rendszeresen foglalkoznak a műemlékvédelem gondjaival, melyek megoldásához nélkülözhetetlen volt és marad az a társadalmi és szakmai segítség, amit a több mint 20 éve működő Műemléki Albizottságunktól kaptunk. Általában is elmondható, hogy műemlékeink fontos szerepet játszanak a megye életében. Amikor az idegenforgalmi plakátok a kincses Baranyát hirdetik,

a kincsek között a műemléki épületeink is szerepelnek. Pécs város múlt évi Hild-díját döntő súllyal a műemlékekben gazdag, történeti belvárosának folyamatban lévő rehabilitációs munkáiért kapta, és megindultak Siklós, Szigetvár és Mohács városmagjának rehabilitációs munkái is. A községekben a népi műemlékek „in situ” – helyben való – megtartásával, kulturális közösségi funkciókra való felhasználásával fontos közösségsszervező erőt is jelentenek gyakorlatias funkcióik mellett. Egyre több az eredeti funkciójában korszerűsített, mai életünknek is kényelmes, jó térkeretet adó műemlékünk is. Így a történeti településeinkben – és Baranyában alig van nem ilyen – legálábbis én úgy itélem – a tegnap és a ma építészete általában jól megfér egymással, egymást kölcsönösen kiegészítve, erősítve ad mai életünkhöz térkeretet. Ugyanakkor sok kérdésben bizonytalanok vagyunk, s jól tudjuk, hogy kérdéseink megválaszolására a korábbi rutinszerű válaszok ma már nem elegendők.

A környezetformálás mai aktuális kérdéseinek helyes megválaszolásához, a közelmúlt és a mai építészeti, településformálási negatívumainak minél gyorsabb leküzdéséhez fontosak lehetnek az új teóriák, a merészen újszerű megközelítések is, de mai gyakorlatunk jobbításához valóban biztos alapot a környezetformálás mondhatni évezredes tapasztalataihoz való visszatérés jelenthet. Nem lehet nem észrevenni, hogy mai települési környezetünkben mennyire hiányoznak a történeti városépítés struktúrái, az utcák, a terek rendszere, a lakásokhoz tartozó zárt használatú udvarok, hogy az épületekről mennyire hiányoznak azok a hangsúlyok, kiemelések, amiket a történeti építészet szerkesztésmódja, tagozatai, architektonikus rendje biztosított a házaknak. Nem lehet nem észrevenni, hogy a világszerte növekvő turizmus a legjobban megépített lakótelepek helyett is előnyben részesíti a történeti beépítéseket, hogy milyen keletje van a népi építészet megmaradt épületeinek a második lakás, az üdülőépítők körében, hogy egy sokáig elhanyagolt kastély felújítása, korszerűsítése után mennyivel igényesebb térbeliséget adhat mai funkciók lebonyolításához, mint a legcsillogóbb légkondicionált krómaccél-üveg kompozíció. Természetesen nem arról van szó, hogy feladjuk, hogy elveszük a korszerű anyagok, technológiák használatát környezetünk formálásában, hogy visszatérjünk a történeti formák lélektelen, eklektikus, egyszer már elvetett másolásához. Arról azonban szó kell legyen, hogy megtanuljunk tanulni a történeti tapasztalatokból a városépítészetben, az építészeti formálásban is, beleértve természetesen a modern építészet ma már szinte történeti távlatból értékelhető eredményeit és kudarcait is. Mindez felértékeli a történeti tudást, amit az építés szakmában az építészettörténet elmélete mellett a műemlékvédelem gyakorlata testesít meg. Ennek a történeti tudásnak a mai feladatmegoldásokba való integrálási lehetőségének felvetése, bemutatása volt a tanácskozás véleményem szerint egyik legfontosabb újdonsága.

A műemlékvédelem itt – megőrizve sajátos megközelítéseit – kilépett korábbi zártságából és olyan gondolatokat fogalmazott meg, melyek az egyetemes mai magyar építészet számára is hasznosíthatóak lehetnek.

A konferencia ezzel összefüggő másik újdonsága a műemlékvédelmi szemlélet olyan kitágulása volt, mely a tradicionális „műemléki” korszakok mellé, azokkal egyenértékűként sorolta be az eklektika, a szecesszió, a modern mozgalom és a „szoc. reál” építészet emlékéanyagát is. Mindehhez alapot, jelentős segítséget adtak a baranyai Műemléki Albizottság pályázatára itt nálunk kidolgozott tanulmányok, melyek rövidített ismertetését a Baranyai

Művelődésnek a konferenciára megjelentetett célszámában (1987/1.) is megtalálhatjuk. Ugyanígy ezt a táguló „műemléki” szemléletet testesítették meg azok a megközelítések is, melyek az országosan védett legfontosabb emlékek mellett azokra a helyi települési struktúrában fontos elemekre hívták fel a figyelmet, melyek jelentősége elsősorban a helyi településfejlesztésre gyakorolt hatásaikban, a hozzájuk való igazodásban a „genius loci” megőrzésében lehet. A tanácskozás résztvevői vita és kiegészítések után határozatot szövegeztek meg, amit a szokásos ügymenet szerint véglegesített formában a két év múlva esedékes következő országos konferenciára megjelentetett, az előző konferencia anyagait tartalmazó dokumentumkötetben fognak a résztvevők kézhez kapni. Rendhagyó módon a konferencia mondandójának összefoglalásaként álljon itt befejezésként az elfogadott záródokumentum:

„A pécsi XIV. Országos Műemléki Konferencia résztvevői, miután meghallgatták és megvitatták »A tegnapi és a mai építészet a történeti településekben« című téma előadásait, szükségesnek tartják kinyilvánítani véleményüket, mely szerint:

1. Az építészeti örökség az emberek kulturális identitásának kifejeződése, ezért fokozott védelme társadalmi érdek. A tanácsok, mint a társadalom helyi hatalmi szervei, tekintsek fontos feladatuknak az építészeti örökség fenntartását, védelmét, állandó karbantartását még akkor is, ha az nem áll központi műemléki védelem alatt. A korábbinál következetesebben érvényesítsék e téren a meglévő jogi számonkérési lehetőségeket éppúgy, mint a különböző támogatások, kedvezmények széles körű alkalmazását.
2. Az OMF megfelelő előkészítés után kezdeményezze az ÉVM-nél az építési szabályozás olyan kiegészítését, amely a jelenleginél egyszerűbb eljárásban teszi lehetővé a hagyományos helyi építési szokások folytatását, a hagyományos környezethez való igazodást.
3. Az Országos Műemléki Felügyelőség segítse ebben a tanácsokat, hangolja össze, szakmailag segítse munkájukat, dolgozza ki a helyi tanácsi védelem irányelveit és szabályait. A helyi védelem érvényesítése városi, községi és megyei főépítészek kiemelt feladata kell legyen.
4. A társadalom s annak ezzel foglalkozó helyi szervezetei (a műemléki albizottságok, a város- és községvédő és -szépítő egyesületek stb.) fokozzák még jobban aktivitásukat az építészeti örökség védelmére. Támogassák munkájukban a tanácsokat, a városvédő táborokat, propagálják az „Egy üzem – egy műemlék” mozgalmat, használjanak fel a cél érdekében hagyományos és új módszereket. Fordítottassék különös figyelem az elmúlt száz év építészeti emlékeinek számbavételére és megóvására.
5. A történeti települések építészeti arculata különösen fontos érték. Lényeges ezért, hogy a meglévő értékek védelme mellett fokozott gond fordítottassék az ott megjelenő új építészeti elemekre. A korábbi alapelveknek megfelelően ezek harmonizáljanak környezetükkel, de az is fontos, hogy ne legyenek túlságosan hivalkodóak vagy ne hódoljanak a divat túlzásainak.
6. Mind az építészeti örökség védelme, mind a települések holnapi arculatának kialakítása érdekében nagy szükség van vizuális kultúra fokozására a társadalom minden rétegében. Az illetékes állami és társadalmi szervezetek fokozzák aktivitásukat ennek érdekében.”

Kedves Elvtársnők, Kedves Elvtársak!

Tisztelt Barátaim!*

Ünnepségre gyűltünk össze, a művészet ünnepére. Erre az ad alkalmat, hogy elkészült a pécsi Művészetek Háza, amely a városban és a megyében élő képzőművészek, iparművészek, írók, muzsikusok, építőművészek, fotóművészek, színészek, táncosok, filmesek, tévések közös klubja, könyvtára, kiállításainak és más bemutatkozásainak otthona.

A közös munka otthona, mondom még egyszer, hangsúlyosan, mert a magam részéről igen fontos dolognak tartom ezt a pécsi Művészetek Házának elgondolt és megvalósított intézményt. Rendkívül lényeges dolgot tesz ugyanis láthatóvá. Hogy művésznnek lenni ebben a világban és ebben az országban nem „reszort-feladat”, nem annyit tesz, hogy az ember képet fest, szobrot mintáz, verset ír, házat tervez, muzsikál, táncol, színpadra lép a maga tehetsége és mestersége szerint, hanem ennél jóval többet. Hogy művésznnek lenni annyi, mint értelmiséginek lenni: érteni a világot, vállalni a világot és vállalni azt is, hogy a megértett világban dolgunk van, hogy nem kivonulni kell belőle, hanem benne élni, bajait orvosolni, örömeit megélni. És ebben az épületben nem elszigetelten élnek egymás mellett a művészetek, hanem reméljük, hogy egymást megismerve, egymásra hatva, a múzsák testvériségét munkálva, amire a túlzott specializálódás világában nagyon is szükség van.

Nem kell hozzá a jövőbelátás különös képessége, elég csupán a tapasztalat, hogy a pécsi Művészetek Házáról megjósoljuk: ezt a várost, ezt a megyét, ezt a művészközösséget – megint egyszer – irigyelni fogják jó néhányan. Hisz ilyen HÁZA senki másnak Magyarországon nincsen! Hogy lehet hát akkor Pécsnek, Baranyának?

Pedig hát igazán semmi oka nincs az irigységnek. Hiszen Pécs és Baranya igen egyszerűen jutott hozzá ehhez a Művészetek Házához. Úgy, hogy kitalálta magának és megcsinálta magának. Nem irigység tárgya kell hogy legyen ez a Ház tehát, hanem példa. Példa arra, hogy a közösségnek és a közösség nevében és érdekében vállalt és gyakorolt mecénási magatartásnak mennyiféle módja s mennyifajta eszköze lehet. Ki-ki kitalálhatja hát azt, ami neki, az ő adottságainak és lehetőségeinek a leginkább megfelel. És megvalósíthatja. Nem kell félnie attól, hogy szokatlant tesz. Persze a szokatlanság önmagában még nem erény. S a művészetek támogatása, különösen akkor, ha nem a magunk zsebéből tesszük, hanem egy tágabb közösség nevében, a közösség eszközeiből, egy fontos feltételnek mindig meg kell feleljen: a döntésnek és a tettnek a művészi alkotás és a művészi alkotás közönsége között összekötötést biztosító hidat kell létrehoznia és erősítenie. Baranya megye

* Elhangzott a Művészetek Háza megnyitásakor – Pécs, 1987. dec. 10.

kultúrát teremtő, művészetet támogató tevékenysége épp azért értékes és példaejű, mert minden gesztusát igen alaposan átgondolva a művészet megszületésének és közönséghez jutásának feladatát egyszerre, sőt, egységes eszkézként tudta felfogni és megvalósítani.

Példák sokasága kínálkozik most előszámlálásra a Pécsi Balett megalapításától a Művészetek Háza megnyitásáig. Valamennyit most felsorolni sem tudnám. De nem is kell talán, hisz a legtöbbje beírta már magát a magyar művészet évkönyveibe.

Egy soron mégis, hadd menjek végig.

A képzőművészet „baranyai története” ugyanis jól mutatja, hogy nem a vakszerencse, hanem egyedül és csakis az átgondolt tevékenység vezet komoly, kultúrát építő eredményre – ebben is, mint másban. Jó két évtizede ez a megye és ez a város tisztos de nem különösebben kiemelkedő képzőművészeti kultúrával rendelkezett. Itt élt Martyn Ferenc. Körülötte még néhány alkotó. Volt már, állt már a Zsolnay Múzeum. Aztán előbb apró, majd egyre nagyobb lépések jöttek sorban: Gegesi Kiss Pál adományaként a városba került Forgács Hann Erzsébet szobrászi életműve. Ezt követte Tompa Kálmán igen jelentős magángyűjteményének megszerzése. Majd sorban a többi. S a hatvanas évek végére megnyílt a Janus Pannonius Múzeum Modern Képtára – immár nem városra, nem megyére, de országra szóló közgyűjteményeként századunk modern magyar festészetének, szobrászatának, grafikájának. Ezt követték az önálló gyűjtemények a Káptalan utca szépen felújított műemlékházaiban: a Vasarely-, az Uitz-, a Nemes Endre gyűjtemény, Martyn Ferenc műveinek, Amerigo Tot szobrainak állandó bemutatója, Csontváry festményeinek hatalmas állandó tárlata. Velük, s általuk Pécs és Baranya megye vitathatatlanul létrehozta az ország – Budapest után – második képzőművészeti centrumát, mely sok dologban – például a magyar aktivista művészet gyűjtésében, bemutatásában, feldolgozásában – vitathatatlanul az első helyet birtokolja.

A művészeti élet azonban nem elsősorban a múzeumokban zajlik. Tudták ezt jól Baranya megyében s tettek róla, hogy eleven műhelyekkel, jó körülményekkel, pezsgő szellemi élettel kössék magukhoz a képzőművészet élő, munkálkodó alkotóit. E gondolat jegyében jött létre a villányi hegység egy felhagyott kőbányájában a Szobrász Szimpozion, Siklóson pedig, nem sokkal utána a Kerámia Szimpozion. És egyre több művészi tehetség ért be itt helyben, s mind többen vállalták állandó otthonuknak ezt a környezetet, ezt a közösséget, ezt a megyét. Így él ma Baranyában hatvannál több alkotó képzőművész, Budapest és Szentendre után a legnagyobb létszámú művészkolóniát alkotva az országban. És ne feledjük a kiállításokat sem: Pécssett, előbb a Janus Pannonius Múzeumban, később a Pécsi Galériában két műfaj – a ~~kisplasztika és a kerámia~~ – lett otthon biennáléjának, országos kiállításának. És mindezt felsorolva még meg sem említettem a megyében épült műtermeket, a Pécsi Grafikai Műhelyt, nem szóltam arról, hogy csak az utolsó tíz évben száznál több szobrot állítottak fel a baranyai városok és falvak terein.

Nem folytatom. Hiszen nem leltárt akartam én készíteni, hanem egyetlen szálon végigfutva – mint ígértem – felmutatni: mire képes a tudatos kultúra-teremtő és pártoló tevékenység egy városban, egy megyében.

Felmerül persze a kérdés: lehet-e követni és lehet-e folytatni jövőre és azután ezt a példát, ezt az utat?

Hiszen – ne tagadjuk – szigorú, takarékos évek jönnek. Nagy gazdasági nehézségeink vannak s azokról nem lehet nem tudomást venni.

Ebben a helyzetben, nyilvánvaló, mindenkinek – minden embernek és minden közösségnek számba kell vennie a lehetőségeit és megjelölnie prioritásait. Nemcsak hivatalos, de személyes meggyőződés is mondatja velem, hogy a kultúráról, a kultúra emberformáló és közösségteremtő szerepéről egy ilyen nehéz helyzetben sem mondhatunk le, mert ezzel emberi és nemzeti azonosságtudatunk fontos összetevőjéről, erősítőjéről mondanánk le.

A pécsi Művészetek Háza azt bizonyítja, hogy a közösség az igazi kultúrát, az igazi művészetet akarja és tudja támogatni, s nem lehet elfogadni azt a divatos általánosítást, amely szerint ma Magyarországon csak a rossz ízlés nyerhet teret, csak az értéktelen kaphat szabad utat és csak az olcsó szórakoztatás a közönség igénye.

A szocialista állam és vele együtt az egész társadalom a jövőben is vállalja a kulturális alkotás támogatását és kész előmozdítani a művek befogadását, mégpedig a legszélesebb közönség köreiben. Érték és kulturális demokrácia – ezek a mi művelődéspolitikánk alapvető elvei és ezeket akarjuk érvényesíteni mindenki, de különösen a felelős értelmiség segítségével.

Köszönetet mondok Baranya megye és Pécs város vezetőinek és közönségének, hogy ezt az alkalmat felhasználhatom nyílt hirdetésére annak, hogy a szocializmusnak úgy kell a kultúra, mint egy falat kenyér. Fejlődésünk a minőség érvényesítésétől függ s ennek fő forrása a művelt, tehát a művészetet is szerető emberséges ember.

Örülök, hogy itteni barátaimmal részt vehettem ezen az ünnepségen és hogy szólhattam a művészet nélkülözhetetlenségéről.

A MŰVÉSZETEK HÁZA BEMUTATÁSA

I.

1969-ben a pécsi belvárosi rehabilitáció kezdetén vetődött fel a gondolat, hogy létesüljön otthon a Pécsen és Baranyában élő és alkotó művészeknek. Ekkor született a döntés, hogy az Elefántos tömb rekonstrukcióját úgy végzik, hogy az részben megtartsa korábbi funkcióit, részben új funkciókra is alkalmassá váljék. Igaz, hogy a műemléki feltárások, a váratlan, igényesebb feladatok lelassították a felújítási munkákat, de mára a tömbben lévő öreg lakások, korszerűtlen üzletek megszüntetésével a belváros egyik legszebb, legelegánsabb épületegyüttese alakult ki. A patinás Elefántos étterem sörözővel, kávéházzal gazdagodott, újra megnyílt a Virág cukrászda, a város legexkluzívabb divatüzlete a Tünde is kétemeletes divatházzá nőtt. Visszaköltözött a Zsolnay gyár bemutató- és eladóterme, új amfora bolt létesült és két új könyvesbolt kapott helyet – az Idegennyelvű és Művészeti Könyvesbolt és a Könyv-értékesítő Vállalat Pannónia üzlete.

Megnyílt a Hild udvar.

Ebben az együttesben kapott helyet a Művészetek Háza is kb. 1500 m² alapterületen, három bejárattal, egyik a Geisler Eta utca felől az Idegennyelvű és Művészeti Könyvesbolt felől, a másik a Széchenyi térről a Virág cukrászda és az Amfora bolt között, a harmadik a Hild udvarból.

Az épületegyüttes építésztervezői: Kistelegdi István és Koller József, a belsőépítész feladatokat Uherkovich Ágnes, a Tünde áruházét Vida Gyula oldotta meg.

A Művészetek Háza Széchenyi téri szárnyának emeletén Somorjai Seli-sette falkutató kétrétegű falfestést talált. Az Országos Műemléki Felügyelőség, a Pécs Megyei Város Tanácsa és a Baranya Megyei Tanács a 18. század végi ornamentális falfestést és a 19. századi falfestményeket restauráltatta. Ezeket a reprezentatív helyiségeket előadó és fogadószobákká alakítottuk ki.

II.

A Művészetek Házának alapvetően hármas funkciót határoztunk meg.

1. A művészeti szövetségek megyei csoportjainak székháza. Az épületben kaptak helyet a szövetségek területi szervezetei:

- a Magyar Képző- és Iparművészek Szövetsége baranyai csoportja (jelenleg 22 szövetségi és 44 alaptag él a megyében);
- a Magyar Írók Szövetsége dél-dunántúli csoportja 15 baranyai taggal;
- a Magyar Zeneművészek Szövetsége baranyai szervezete 24 fővel;
- a Magyar Építőművészek Szövetsége baranyai csoportja 32 építésszel.

A Táncművészek Szövetsége is kapott irodát, bár területi szervezete még nem jött létre, de abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy Eck Imre, a Pécsi Balett művészeti vezetője, a Magyar Táncművészek Szövetségének elnöke Pécsen él.

Intézményünk számít a megyében élő fotóművészekre, filmművészekre, a Magyar Színművész Szövetség tagjaira, a Magyar Televízió Pécsi Körzeti Stúdiójában dolgozó művészekre is, annak ellenére, hogy területi csoportjaik még nem alakultak meg.

2. Az intézmény segíti az itt élő művészek munkáját, helyet biztosít szakmai vitáikhoz, továbbképzéseikhez. Szervezzük a művészek találkozóit jeles közéleti személyiségekkel, művészeti életünk hazai és nemzetközi reprezentánsaival, megteremtjük részükre a társasélet feltételeit.

Fontosnak tartjuk a közönséggel, a befogadókkal való kapcsolatok kialakítását, ezért kiállításokat, előadóesteket, koncerteket, művész-közönség találkozót szervezünk.

Az épület közösségi helyiségei – egy 120 és egy 60 személyes előadóterem, a Széchenyi tér 7. sz. ház tetőtéréből kialakított kiállítóterem, melyben sikerült megőrizni a pompás későbarokk faszerkezetet, hírlapolvasó és könyvtár, klub és büfé – ezeket a célokat szolgálják.

Fenntartónk a Baranya Megyei Tanács V. B. Művelődési Osztálya. A Művészetek Háza igazgatója e sorok írója. Az intézményt művészeti tanács irányítja és meghatározza a ház működésének tartalmát. A művészeti tanács elnöke: Csorba Győző Kossuth-díjas költő, alelnökei Eck Imre Kossuth-díjas táncművész, Erdélyi Zoltán Ybl-díjas építőművész. Tagjai a művészeti szövetségek titkárai és a társművészeti intézmények képviselői, háznagy Brandstätter György. A művészeti szövetségek önálló életet élnek, mi segítjük, koordináljuk a munkájukat.

3. Az intézmény létrehozásával egyidőben a Baranya Megyei Tanács V. B. Művelődési Osztálya megkapta a Képző- és Iparművészeti Lektorátustól a közterületi munkák zsűrizésének és lebonyolításának jogát. Ezekkel a feladatokkal a művelődési osztály megbízta intézményünket. Harmadik funkciónk tehát a képző-, ipar- és fotóművészettel kapcsolatos összes feladat bonyolítása, kiállítások zsűrizése, belsőépítészeti és alkalmazott grafikai munkák esztétikai, tartalmi, szakmai-technikai színvonalának megítélése, a szerzői díjak mértékének véleményezése. A hatósági jogkörnek ilyenfajta decentralizálása először itt valósult meg az országban.

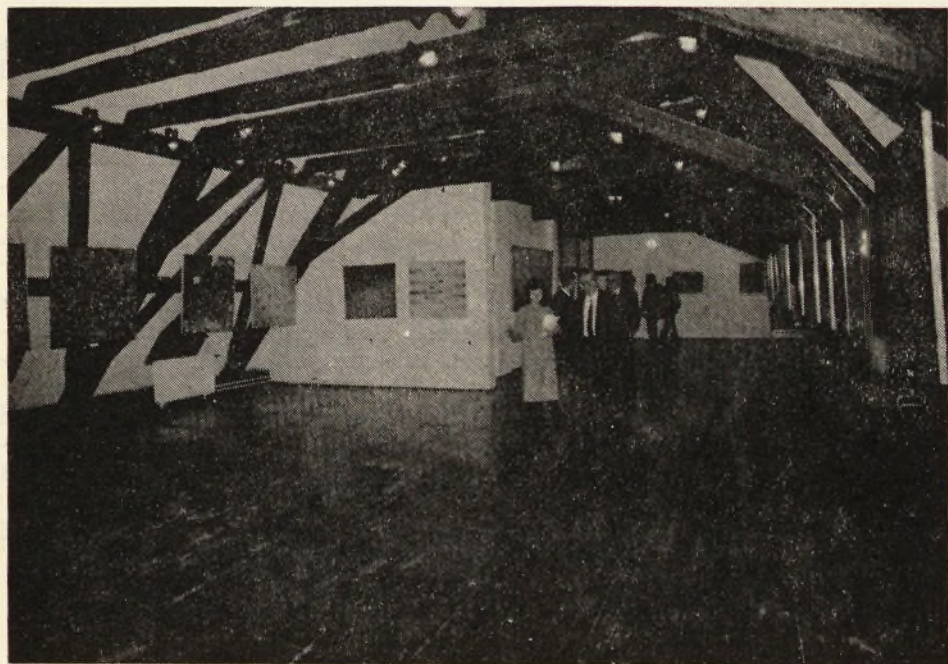
Terveink között szerepel a megyei művészeti élet dokumentációs tárának és archívumának létrehozása, kis monográfia megjelentetése, nemzetközi kapcsolatok kiépítése, az országos művészeti intézményekkel való kapcsolat felvétele.

December 10-én a Művészetek Háza avatásán Köpeczi Béla művelődési miniszter mondta: A művészetek támogatásának fontos feltétele, hogy a mecenatúra híd legyen a művészet és a közönség között: az új pécsi ház ezért értékes és példaerőjű.

Intézményünkben ezt a híd szerepet vállaltuk fel, szeretnénk megfelelni ennek a váráhozásnak.

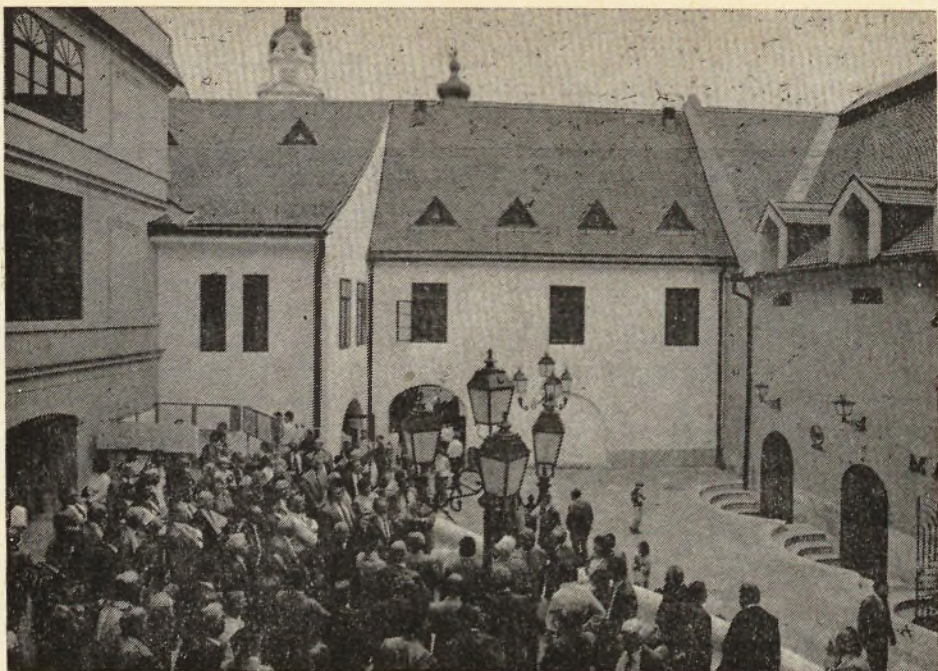
A művészeti szövetség vezetői találkozójuk az Elze Gyógygyei klubban

A tetőtéri galéria

Karácsonyi vásár a Minigalériában

A Szechenyi tér 7. sz. épület az udvar felől

A Széchenyi tér 8. sz. épület az udvar felől

A nagy előadóterem

ÖNKÉNT VÁLLALT KÉNYSZERPÁLYA AVAGY: KI MIT VÁR A MŰVÉSZETEK HÁZÁTÓL

PINCZEHELYI SANDOR, a Magyar Képző- és Iparművészek Szövetsége dél-dunántúli csoportjának titkára:

– Nagyon vártuk már ezt a házat. Úgy érzem, az avatás megkésett egy kicsit: legalább tíz évet. Ma sem a gazdasági, sem a művészeti közállapotok nem kedveznek a művészek társas összefüveteleinek, az intenzív művészeti közéletnek – mintha kicsit eltávolodtunk volna egymástól. Éppen ezért nagy feladat étellel megtölteni a házat, vagyis éppen ezért nagy lehetőség ez mindannyionk számára. A szövetségek itt egymás mellett vannak, pontosabban szólva: a szövetségek irodái vannak egymás mellett. A feladat: behívni a tagságot értelmes szakmai programokra. Megismerkedni egymással, ez az első év feladata – mert nemcsak a különböző művészeti ágak képviselői nem ismerik egymást, hanem gyakran még az azonos szakmában dolgozók sem. A személyes kontaktus tehát elengedhetetlen. A kérdés ma, az avatás utáni hetekben még gyakran felmerül: ki szervezze az életet a házban: a szövetség vagy a ház apparátusa? Eddig csak az utóbbiak tevékenykedtek, most már mi is elkezdjük a munkát. Előadókat hívunk a magunk szakmai továbbképzésére. Bár nem ezt tartom a legfontosabbnak. Én igazán egy dologban hiszek, amit a szakmai továbbképzés és az emberi közeledés legfőbb alkalmának tartok: a közös ismeretszerzésben. Remélem, ha túl sokra nem is, egy-két közös hazai és külföldi szakmai kirándulásra a ház égisze alatt lesz majd lehetőség. *SZKLADANYI PÉTER*, a Magyar Zeneművészek Szövetsége Baranya megyei szervezetének titkára:

– Bizom benne, hogy a Művészetek Háza valóban a művészek háza lesz. Vagyis a legfőbb megteremtendő értéknek a társművészetekkel való konzultációs lehetőségeket tartom. Mint szövetségi tag és mint titkár abban reménykedem, hogy a ház képes erősíteni a művészekben az összetartozás tudatát. Arra fogunk törekedni – a ház adta kereteken belül –, hogy az országos és helyi művészetpolitikai kérdésekben kialakított véleményünk az illetékes szervek előtt súlyosabbá, fontosabbá váljék, mint amilyen most.

BERTÓK LÁSZLÓ, a Magyar Írók Szövetsége dél-dunántúli csoportjának titkára:

– Nagy lehetőség ez a ház, örülök, hogy végre van a város közepén egy olyan szép és hangulatos hely, ahol a nem túl nagy számú, de lelkes és értő közönség előtt bensőséges irodalmi esteket lehet tartani. Az emberek eljönnek ide, találkoznak egymással, barátságok szövődnek, eszmecsere alakul ki: ez nagyon kívánatos. Vannak most sokan Pécsen, akik azt várják, hogy a művészek azonnal egymás nyakába borulnak. Én nem várok ilyen csodát. Aki akart, akinek ideje volt, az eddig is barátkozott a másikkal. Gyakran emle-

getjük a hatvanas éveket. Akkor fiatalok voltunk, és akkor még a légkör is más volt. Talán ez a ház is jobban jött volna tíz évvel ezelőtt. De most jött és most sincs későn. A fiatalokra kell figyelni, tőlük lehet sokat várni, őket édesgesse magához a ház még idejében. Amit mi, írók csinálunk, az magányos ügy, a közösségre, a találkozókra nem az alkotás miatt van szükség, hanem talán a pihenés miatt. Ilyenkor, ilyen szempontból talán több a közös téma, jobban esik a beszélgetés. Mi a Művészetek Házában szeretnénk rendszeresen irodalmi esteket, könyvpremiereket tartani. Sok múlik a ház apparátusán, hogyan tudják úgy felkelteni és kielégíteni az igényeket, hogy ebben a nem túl kedvező társadalmi helyzetben kicsit több fény vetüljön a kultúrára.

ECK IMRE, a Magyar Táncművészek Szövetségének elnöke:

— A Művészetek Házát a mi szakmai gyarapodásunk egyik lehetőségének látom és alkalomnak arra, hogy találkozzunk, ismerkedjünk, barátkozzunk a más művészeti ágat művelőkkel. A magunk részéről ezért mindent megteszünk: produkciókkal is közreműködünk.

ERDÉLYI ZOLTÁN, a Magyar Építőművészek Szövetsége dél-dunántúli csoportjának elnöke:

— A mi belső szakmai eszmecseréink eddig is folytak rendszeresen. Én a ház nagy lehetőségét a társművészetek művelőivel való találkozásban látom. Remélem, hogy tudunk egymás számára új gondolatokat adni. Sokszor érzem úgy, hogy nem egy másik építész ad nekem igazán jó ötleteket, hanem a kívülálló, de hasonlóan gondolkodó laikus. Egy festő talán, mint ahogyan én is tudok mondani valamit egy színésznek. Eddig ha láttam egy új felnőtt bábos produkciót, küldtem Kós Lulunak egy levelet. Most, remélem, lesz alkalmam leülni vele beszélgetni. A szakmai belterjességen túl ez a ház lehet kritikai fórum is, amelyen szakmabeliek és „civiliek” egyaránt részt vehetnek. A házias élet mindenkit a bezárkózásra sarkall, ezért, ha nem csinálnak nekünk programot, szomorú, de így van, rá sem nézünk egymásra. Ezért hát azt várjuk a ház apparátusától, hogy tapintattal és mértéktartással szervezzen nekünk programokat, és akkor mi önként ráállunk erre a kényszerpályára, amelyre — jól érezzük — annyira szükségünk van.

AZ ISKOLA ÉS AZ IDŐ

Egy történeti tárgyú kiállítás mindig a múltra, a tűnő időre emlékezteti a látogatót. Amikor egy régészeti kiállítás üvegtárlói előtt vándorolunk, két tárló között évszázadokat és évezredekkel lépünk át. Ez itt még a pattintott kőkor, amott már a csiszolt kőeszközök kora. Az egyik tárlóban a bronzkor, a másikban már a vaskorszak fegyverei néznek ránk.

De az idő múlására és változására talán egyetlen más kiállítás sem emlékezteti a látogatót annyira, mint egy iskolatörténeti – a látogató saját iskolája múltját bemutató – kiállítás. Még ebben a szűk hetvenöt évben is, melyet átölel ez a bemutató, volt idő, amikor a sör ivásán kapott diákokot fegyelmivel büntették. Magam is jól emlékezem azokra a tanári konferenciákra, amelyeknek egyik sarkallatos vitakérdése az volt: szabad-e a diáklányoknak harisnyanadrágot hordani? (Akkor, amikor a tanárnők már régen ezt viselték...) Ezekben a tárlókban azoknak a tanároknak a nevét olvasom, akik nekem még kollégáim voltak, de akikről az iskola mostani diákjai semmit sem tudnak.

Az iskola maga a folytonos változás, megújulás, átalakulás. Rendtartások, tankönyvek, módszerek, szemléltető eszközök cserélődnek. És folytonosan cserélődnek az arcok is a padokban és a katedra mögött.

Talán azért üt szíven annyira egy iskolatörténeti kiállítás, mert a szemlélőt valamiképpen saját múltjával szembesíti, önvizsgálatra, mérlegelésre kényszeríti. A bronzkorban nem éltünk, de diákok mindannyian voltunk. A vaskor edényei hidegen hagynak, de egy tegnapi diáksapka, egy tegnapelőtt viselt iskolajelvény megállít, elgondolkoztat, tünődésre készítet, személyesen érint.

Ha az iskola ennyire a folytonos változásnak és átalakulásnak kitett intézmény, van-e az iskolában valami állandó? Van-e, ami összeköti az évtizedeket, a tegnapi és a mai diákokat, a tegnapelőtti és a holnapi tanárokat?

Ami az iskolában állandó, alighanem az, hogy az iskola olyan munkahely, ahol az egyik legközvetlenebb, legbensőségesebb interperszonális kapcsolat valósul meg. Egy vasúti jegyváltó fülke üvegfala mögött is ember ül. Ha a vasúti jegyet nem automata, hanem ember, pénztáros adja, egy pillanatra ott is létrejön valamiféle személyes kapcsolat. De mekkora a különbség egy vasúti jegyváltó fülke és egy osztályterem között? Mekkora a távolság a jegyváltó fülke üvegfala előtt eltöltött pillanatnyi idő és az iskolaév tíz hónapja között? Remélem, a távolság és a különbség nemcsak az üvegfalban és az időtartamban mutatkozik meg.

* Elhangzott a Janus Pannonius Gimnázium és Szakközépiskola fennállásának 75 éves jubileumán rendezett iskolatörténeti kiállítás megnyitásakor.

Az iskola olyan munkahely, ahol bármely cél csak diák és tanár együttműködéséből, egymásrautaltságának elfogadásából valósulhat meg. Az iskola alkotó műhely, kísérletező terep, – Németh László szavával: – laboratórium, ahol csak közös akaratból, együtt vállalt munkával nőhet és gyarapodhat diák és tanár. Az iskolában – jó esetben – nem a tanár kísérletezik a diákon, nem a tanügyigazgatás kísérletezik a tanáron, hanem tanár és diák együtt, egymásért és egymással végzett munkával – ha úgy tetszik: egy közös laboratórium munkatársaként – valósíthatja meg elképzelését. Egy iskola háromnegyed százados történetében taníthattak jezsuiták és marxisták, az iskola értékét, rangját, tekintélyét és hasznát mindenkor az ott folyó munka minősége, a tanár és diák közti kapcsolat emberi tartalma adja meg. Hogy ez mennyire így van, talán az is sejteti, hogy a jezsuita gimnázium akár marxistává lett diákja is tisztelettel és hálával gondol a munka minőségét megadó és emberi értékekkel gyarapító iskolájára és tanáira.

Négy elemi népiskolát végeztem, nyolc gimnáziumi osztályt jártam, négy évig voltam egyetemista. Ez tizenhat év. Aztán húsz évig tanítottam ebben az intézményben. Ez összesen harminchat, iskolában eltöltött esztendő. Egy átlagos emberi életnek mintegy a fele. Elegendő időnek látszik ahhoz, hogy személyes emlékként is beszéljek az időről.

Az időről azt hisszük, hogy valamiféle objektív fogalom. Háromszázhatvanöt nap alkotott egy évet Zrínyi Miklós korában is, ma is. Hatvan percből állt egy óra tegnap is, és fog állni holnap is. De valóban így van-e? Augusztus ugyanúgy harmincegy napból áll, mint március? Egy vakációs hónap ugyanolyan lassan cammog, mint egy feleltetéssel, dolgozatírással terhes négy hét? És a középiskolás életkor négy esztendejében ugyanúgy jár az óra mutatója, mint a felnőtt ember életében – mondjuk – a nyugdíj előtti négy esztendőben?

Az idő objektív jelentése mellett van az időnek egy szubjektív tartalma, egyéni, emberi érzékelése is.

Talán saját diákéveim és az itt eltöltött tanári évek távolsága elegendőnek látszik ahhoz, hogy az időnek erről a szubjektív jelentéséről, az idő fölgyorsuló mozgásáról is szóljak.

A hajdani diák mondatja velem: ahogy távolodik az ember diákéveitől, úgy válnak azok egyre fontosabbakká számára. Minél messzebb kerülünk térben hajdani iskoláinktól, úgy válik egyre jelentősebbé az emlék: hol tanultunk, kik voltak a tanáraink? Az iskola, a diákkor: múltunk része, a valahová tartozás eleme, az élet tápláló forrása, még nagyobb szóval: a szülőföld egy darabja.

Egy történeti kiállítás annyit ér, amennyit segít a holnapot megérteni, jövődő cselekvéseinkben eligazodni.

Ez az iskolatörténeti kiállítás arra intse mai diáknézőjét, hogy életében legyen fontos – egyre fontosabb – az iskolában eltöltött idő. Ez az iskolatörténeti kiállítás arra emlékeztesse felnőtt tanárnézőjét, hogy ha hasznosan töltötte itt az időt, akkor megművelte a haza egy darabját.

A JANUS ÉVKÖNYVE

Nem akármilyen 75 esztendő volt az, amely az egykori Pius gimnázium megalakulásától, 1912-től a Janus Pannonius Gimnázium és Szakközépiskola 1987. évi jubileumáig eltelt: egyebek között két világháború és az iskolarendszert érintő számos átszervezés jellemzi ezt a háromnegyed évszázadot. Nem valami poént akartam én kitalálni a háborúk és az oktatási-nevelési elképzelések változásának párhuzamba állításával; egy iskolát ez is, az is próbára tesz: társadalmi és kulturális környezet, tradíció és pillanatnyi erőnlét határozza meg, hogy ezek az események visszahúznak-e vagy továbblendítenek-e s hogy mennyire?

Tavaly ősszel ünnepelte a pécsi Janus Pannonius Gimnázium és Szakközépiskola megalakulásának 75. évfordulóját; ebből az alkalomból adták ki a Jubileumi évkönyvet *dr. Hetesi Istvánné és dr. Márk Tamásné* szerkesztésében. Az előszót *Csorba Tivadar* írta, a Pécs Városi Tanács művelődési osztályának vezetője.

A Janus jogelődjét, a Pius gimnáziumot dr. Zichy Gyula pécsi püspök alapította magánvagyonából: az iskola 1914 nyarán költözött abba az épületbe, amely később a Pedagógiai Főiskoláé lett, ma a Janus Pannonius Tudományegyetem Tanárképző Karának ad otthont. Az 1948-ban államosított gimnázium Janus Pannonius Gimnáziumra változtatta a nevét, és elfoglalta a Déryné u. 2. sz. alatt a mai helyét. A Pius 36 évéről az évkönyvben *Szokolyszky Oszkár* nyugalmazott tanár időrendi áttekintéséből kaphatunk érdekes adatokat. Hogyan szólt bele a világháború az iskola történetébe; milyenek voltak a tandíjkezdemény, a diákotthoni elhelyezés feltételei; kik jártak ebbe az iskolába és hogyan figyeltek a tanárok a tehetséges diákokra. Érdekes, hogy a tehetséges falusi gyerekek iskoláztatásának pénzalapjához csatolták az elégségesek és bukoítak felemelt tandíjának összegét – intézmények és magánosok sokszor adtak jutalmat és ösztöndíjat a tanulóknak. A diákok közt sok volt a tisztviselő és értelmiség gyereke, de volt nagyiparos, nagybirtokos és napszámos is a szülők között a húszas években. Az 1941/42-es tanévben 573 volt a tanulók száma: kitűnő és jeles rendű 84, elégtelen 76. Döntsük el tehát mai mércénk szerint, szigorú vagy engedékeny iskola volt-e a Pius. Mindenestre a vázlatos áttekintésből is kiderül, hogy az iskola minden eszközt megragadott a tanulmányi munka színvonalának emelése érdekében: a körök, egyesületek, szakosztályok az oktató-nevelő munka minden területét átfogták. Meg a tudományokét is: A „Pázmány-bölcselőkör” programja például a megismerés problémáival kezdődött, a fajok eredetével folytatódott és a relativitáselmélettel zárult. – *Dr. Tóth István* nyugalmazott főiskolai tanár a Janus volt diákja és tanára emelkedett hangú személyes vallomásban egészíti ki a

kronológiát, és elküldte visszaemlékezéseit az évkönyvnek számos más egykori növendéke is.

Az iskola vázlatos történetét 1948-tól napjainkig *Romváry Ferencné, Tóth Ibolya, Kardos Gyula, Ivasivka Mátyás, Pavlovics Márkné, Tüskés Tibor, Tóthné Wágner Valéria, Bakonyiné Perger Katalin, Bíró Vilmosné, Németh Karola* és az egészségügyi munkaközösség írta meg, mégpedig akként, hogy a vázlatot követi az iskola történetének egy-egy korszaka (pl. gyermekfelügyelői, majd óvónői szakközépiskola) és az oktatás-nevelés egy-egy főbb területe (zenei élet, mozgalmi élet, sport, írók az iskolában) stb. (Itt nem ártott volna kicsit nagyobb szerkesztői figyelem néhány szükségtelen átfedés elkerülésére.) Az államosítás óta eltelt 39 év bővelkedett változásokban, – mint az ország más iskolájában is. Ezek között volt fontos és érdekes, volt fölösleges és kudarcba fulladó –, de erről aligha a Janus tanárai és diákjai tehetnek.

1951/52-ben kezdték tanulmányaikat az első lányosztályok, majd hosszú ideig csak lányok jártak ide: a fiúk 1983-ban kerültek vissza. Az ötvenes évek végén 5+1-es politechnikai képzés kezdődik, 1962-ben megszűnik a human- és a reál-tagozat. 1963-ban gyermekfelügyelői szakközépiskolai osztályokat, ének-zene és francia nyelvi tagozatot indítanak. 1972-ben a gyermekfelügyelőnek jelentkezett lányokat átirányítják az óvónőképző tagozatra, aztán a német, majd a szerb-horvát nemzetiségi képzés jelent változást. A „börkonfekciósipari szakemberképzés keretében” levelező tagozaton előbb technikai, majd szakközépiskolai rendszerben tanítanak. (És volt esti tagozat is.) Közben visszatér a kétórás politechnika, néhány osztály kollégiumban tanul, mert nincs helye az iskolában, más osztályok délután járnak. 1968-ban tovább csökken a gimnáziumi osztályok száma: két osztályban egészségügyi szakközépiskolai osztály indul. 1975-ben megszűnik a gimnázium, azután mégis lesz gimnáziumi oktatás, aztán megint nem. Végül eldőli: marad a „vegyes profil”. Az ének-zenei tagozatot elviszik, 1981-ben életbe lép a fakultatív oktatás.

Elmondani is sok, hát még végigcsinálni! S bár van egy félig panaszkodó, félig önkritikus mondat az egyik tanulmányban, amely kimondja, hogy a sok változás miatt a tanulmányi munka színvonala „közepesnek mondható”, mégis, az egész évkönyvből, a Janus gimnázium itt megörökített 40 éves történetéből az elszánás, a hivatástudat akarata derül ki: minél előbb és minél jobban meghaladni ezt a színvonalat. A tanulmányi versenyeken elért helyezések éppen úgy bizonyítják ezt, mint az irodalom, a zene, a sport felhasználása a nevelő munkában, a sokrétű szakmai és iskolai közművelődési tevékenység. És e tekintetben igazán kiváló eredményekkel büszkélkedhet az iskola.

A Janus életében – és így az évkönyvben is – kitüntetett helyet foglal el a névadó életműve és emlékének ápolása. *Csorba Győző* ihletett szavakkal emlékezik meg „a félezer éves modern magyar költőről, akinek egyetlen sora sincs magyarul”, ehhez csatlakozik *Rogányi Lászlóné* cikke, amely a gimnáziumi Janus-napok történetéről, főbb eseményeiről szól.

Végül az évkönyv – műfaji kötöttségeihez híven – közli az iskola történetének néhány fontos adatát, így a nevelőtestület névsorát 1948-tól, a tanári kar és a tanulók névsorát a jubileum évében. Számos érdekes fénykép (*Ornódi László* felvételei), dokumentum és grafikon teszi teljessé a munkát.

KEDVES ÖREGDIÁKOK! TISZTELT JELENLÉVŐKI!

Az iskolák történetében példátlanul gazdag jubileumi ünnepségsorozat második napján, nekem, mint a gimnázium volt első állami igazgatójának adatott meg a szó, megtisztelő feladatként, hogy az itt egybegyűlteket szeretettel üdvözöljem, tisztelettel köszöntsem.

A szokásos közhelyektől és dagályos szólamoktól remélem megóv engem a múlt, és az emlékek nyomán elkerülhetetlenné váló szubjektivitás. Hiszen az utolsó 29–30 év eltelténél korábban érettségizettek találkozásán, soha el nem mulasztva, részt veszek. Már jól ismerem sokuk sikeres életpályáját. Ezek a már igazi öregdiákok személyes jóbarátaimná lettek, akikkel az utcán vagy egyebütt összetalálkozva, szeretettel ismerünk egymásra. Ez a kapcsolat a már meglett férfiak képviselte iskolával így még valóban erős és eleven.

Az az időszak, melyre most emlékezem, a nagy őrsváltást követő első évtized, az azóta eltelt 40 esztendő eleje, a súlyos feladatokkal terhes első 10 év.

1948 nyaráig a jezsuitákat felváltó cisztercita tanítórend volt az intézet fenntartója, gazdája. Az addig eltelt 260 év alatt ők tették kiváló oktató-nevelő munkájukkal híressé ezt az iskolát. Történetüket, az innen kikerült nagygá, híressé lett férfiak kilétét most kiadott luxuskivitelű évkönyvben megjelent, rendkívüli részletességgel kidolgozott tanulmány ismerteti Rajczy Péter tollából.

Az államosításkor az ideiglenesen megszüntetett Széchenyi I. reálgimnázium tantestülete lett a Nagy Lajos Gimnázium tanári kara. E két intézet szerencsére megtarthatta névadóját, és így a Nagy Lajos Gimnázium a maga névén egyesíthette a két iskola tanulóifjúságát és folytathatta eddigi hasznos működését, immár megnövekedett tanulólétszámmal.

A nagy és nehéz feladat az volt, hogy a két, eltérő szellemben nevelt fiatalokat egygyé kovácsoljuk, homogén közösséggé formáljuk. Megfontolt, diplomatikusan vezetésre és oktató-nevelő munkára volt szükség.

Nos, az egységes iskolaközösséggé alakítás sikeres volt. Az Alma Mater mindenki számára hamarosan azonos lett.

Egy-két év múlva megrendeztük az új Nagy Lajos Gimnázium névadó ünnepségét, majd a növekvő tanulólétszám érdekében a 3. emeleten két hosszú raktárhelyiségből 4 új tantermet sikerült létesítenünk.

Azután az esztétikai értékek felé irányuló igényekkel számoló figyelem

* Elhangzott a Nagy Lajos Gimnázium fennállásának 300. évfordulóján – Pécs, 1987. dec. 2–4.

bizonyítékaként 1954-ben elkészült a Nagy Lajos királyunk korabeli pécsi egyetem alapítását ábrázoló 3 részes, triptichon formájú, friss vakolatra festett valódi freskó, mint a gimnázium ifjúságának szánt ajándék. Alkotója a már rég elhunyt pécsi freskófestő művész: Gebauer Ernő (akinek sok képe díszíti a város termeit, moziját, templomát), és akit csak igen nehezen sikerült rábírnom, hogy előtanulmányaink és az ő vázlatai után, hatalmas munkával, hajlott korban, életének ezt a főművét, olasz szóval capolavoróját megfesse.

Ennek a freskónak a mása díszíti a már említett nagyszabású évkönyv borítóját is. Szó esett róla a közelmúltban az iskola életéről készült, színesen és sokoldalúan rendezett tv-riportban is. Sajnos, ott a festőjéről nem történt említés. Ezt a magam részéről most igyekszem pótolni.

Egyébként Gebauer Ernőről a hálás város utcát nevezett el, hiszen művei és a fenti műalkotás a városé is.

A gimnáziumban 40 év alatt sok változás történt. Nemzedékváltás következett be. A tanári kar teljes egészében kicserélődött. A régi papi iskola tanterületéből ma már csak egy tanár van életben, és még hozzá alkotó frissességében. Horváth Adolf Olivér, az államunk által is megbecsült, külföldön is ismert tudós. Az államosítást követő 4 évtized is megszédte a maga áldozatait, meghaltak a tanári karnak olyan tagjai, akiknek, az élők mellett, köszönhető, hogy a gimnázium méltó folytatója, sőt továbbfejlesztője volt, maradt és lett a 260 éves múltnak és hírnévnek.

Mélységes kegyelettel idézem nevüket. Itt tanított az irodalmár Fábrián István, a Széchenyi volt igazgatója, Bóka István, a Bólyai Matematikai Társaság alelnöke, Török Elemér, a fizikus, csillagász, Wagner-rajongó. A nagy tudású Arató László és Debreczeni László. A kiváló klasszikus filológus Holpert Gyula. A tankönyvíró Pühr Ferenc, Görcs László ig. h., aki hamarosan a Leőwey Gimn. igazgatója lett. A hallatlan energiával dolgozó Simor Ferenc kémikus. A város és a székesegyház történetével foglalkozó Petrovics Ede egyháztörténész, Kardos Lajos ig. h., aki a bányatelepi gimnázium igazgatója lett. A tanár és jogász Kerényi Ferenc és Kászonyi István. A nemrég Budapesten elhunyt Póda Béla, akit annyira szerettek és tiszteltek a diákjai. Cser László, aki itt az esti gimnázium vezetője volt, és később az egyetemen tanított. Kovács Gyula, aki a Janus Pannonius Gimn. igazgatóhelyettese lett, az Eötvös kollégium volt növendéke, Patonay Sándor. A kémikus Mihályi Lászlóné és a történész Keszthelyi József és dr. Glatt Imre. A kiváló fizikus, Bodlakai Ákos, Tóth István, Mozsgai Sándor, Csekei Ilona, Madari Lajos és Guth Mária nyelvész.

Nem feledkezem meg az élő, de már az iskolából elkerült, kiváló munkát végzett tanárokról, akiket pályájuk más állomáshelyre sodort, vagy nyugdíjba vonultak, de nem kisebb értékű teljesítményeket mondhatnak magukénak, mint elhunyt társaik. Nevüket tisztelettel említeném, ha nem félnék attól, hogy egyeseket kifelejtjenék a sorból. Nem hallgathatom el azonban, hogy Dobai József igazgató 21 éven át, a tantestület élén vezette és irányította az iskola sikeres munkáját, és így az intézet hírnevét gazdagította, akárcsak Sávoy László, aki ugyancsak hosszú időn át, mint igazgatóhelyettes és mint a biológia tanára, tanításával és felkészítő segítségével sok tanuló számára tette elérhetővé az orvoskari egyetemi felvételt.

Amit – bár kevésbé ismerve – a közeli és jelenlegi múltból mondhatok, az sem kevés. Neveket nem áll jogomban említeni, de tudom, hogy a mai tanulóifjúság jó kezekben, most is kötelességtudó, tehetséges, iskolája híréhez

méltó magatartású, versenyeken első helyeket elnyerő, jól megválogatott tanulókból tevődik össze, akik a tanári kar követelményeiben igényessé tehetőek. Igen nagy éppen ezért a felsőoktatási intézményekbe felvettek száma. A kialakult jó iskolaszellem azt a benyomást kelti, mintha az elmúlt régi iskolák szigorával járó gyakorlat itt megfordulna, és felváltja az ideális tanár-diák viszonyt, amit egyébként az érettségi találkozók örvendetes tapasztalatai is bizonyítanak.

Elérzékenyülésre okot adó, megható az öreg és egyre öregebb diákok ragszkodása, szeretete az Alma Materhez. Régi tanáraik iránti tiszteletük nem csökken, sőt erősödik, bármilyen magas pozíciót töltsenek is be most már.

Nagy egyéniségek, rátermett vezetők, fáklyák, akikben a láng, ész és a jellem, akaraterő és a sors kedvezése együtt lobogott, indultak innen az iskola padjaiból, akiket tehetségükön kívül az itt töltött évek is segítettek céljaik elérésében, sikeres életútjukon. Beszámolóikat hallgatva regénybe illő életpályák tárulnak fel, sokan fél világot bejárt, leleményes, talpraesett emberek lettek, akik messze földről is eljönnek ide, honvágytól is hajtva, a boldog gyűttlét és emlékeik újraéledése kedvéért.

Visszaemlékezéseikben az iskolában szerzett szellemi és lelki kincsek mellett minden lemérhető érték olcsósággá silányul. A mai Nagy Lajos Gimnáziumot – a sokirányú figyelem jellemzi. Ez az iskola különösen élénken vesz részt a tudományos, technikai, irodalmi, művészeti és sportéletben, a városi közéletben is tevékeny részt vállal, és segít, ahol lehet és kell. A sajtó minderről sűrűn nyújt tájékoztatást. Nem szeretnék azonban abba a hibába esni, hogy a Nagy Lajos Gimnázium múltjának és jelenének magasztalása mellett más jó iskolák értékét lebecsüljem.

Összehasonlítás szándéka nem vezetett. A „jó iskola” vagy „elit iskola” megjelölésnek a köztudatban való elterjedését a kiváló teljesítmények mellett kedvező külső körülmények, a meglévő hírnév és a meggyökeresedett bizalom is megszabhatja. E gimnázium tanárának, tanulójának lenni mindig rangot jelentett, de más iskola lelkes munkájának, helyes értékelésének és fejlődésének ez nem válhat gátjává. Biztosíték erre a pécsi iskolák között tapasztalható jó viszony.

És most befejezésül elmondom, milyen gondolatokra késztet a jövőre vonatkozóan a 300 éves jubileum. Szükséges a minél lelkesebb iskolai hagyományápolás. Az élet alapozásának szintjén, tehát az iskolai tanulmányok során, lehet jó vagy rossz irányba terelni, fogékonnyá tenni, vagy éppen elaltatni a hagyománytiszteletet. Itt ez megvan és él, hiszen a most zajló ünnepségsorozat éppen ezt a célt szolgálja, és jó, hogy más iskolában is erősödő jellegű. Például a Janus Pannonius Gimnázium napjainkban ünnepelte 75 éves fennállását. 4 évvel ezelőtt ugyancsak városi szinten került sor a Széchenyi Gimnázium és Szakközépiskola 125 éves évfordulója ünnepére. Az újsághírek szerint ilyesmire már általános iskolák is készülnek. És ez nagyon helyes törekvés, dicsérhető szándék.

Az iskolahagyomány hatásos szerve és erős pillére lehet az iskolai baráti társaságok működésére. Tudom, most alakul a Nagy Lajos Gimnázium Baráti Társaság, bár ez eddig is létezett a szívekben, lelkekben és a sokféle kapcsolatokban.

Kérem a megjelent kedves Öregdiákokat, őrizték meg iskolájuk emlékét, hírét, tanáraik iránti hálájukat, szeretetüket, és legyenek örökké hűek mindannyiukat szerető Alma Materükhöz. Így volt eddig, így is van ma is. Kívánom, hogy a jövőben még inkább így legyen.

TISZTELT UNNEPLŐ KÖZÖNSÉGI*

Mi, öregdiákok, akik még emlékszünk a számóca ízére, amit életünk tavaszán ismertünk meg, és már tudjuk azt is, mit tartogat számunkra az ősz-eleji szőlő, megtanultuk, hogy minden emberi cselekvésnek megvan a maga ideje. Ideje van a születésnek és ideje van a meghalásnak, ideje van az ültetésnek és ideje van az aratásnak, ideje van a munkának és ideje van az ünneplésnek, ideje van a feledésnek és ideje az emlékezésnek.

Az Alma Mater születésének három évszázados fordulója az emlékezés és az ünneplés ideje. Emlékezünk a csengő hangjára, amely a komoly munka kezdetét és végét jelezte, s amelyet néha halasztani, néha siettetni akartunk. Emlékezünk az órák feszült csendjére és a szünetek felszabadult zsbongására. Emlékezünk a fegyelemre, amit elvártak tőlünk, és emlékezünk a csínyekre, amelyeket elnéztek nekünk. Emlékezünk egyhangú és jeles napokra, emlékezünk bontakozó ifjú értelmünk első kudarcaira és első győzelmeire. Sok mindenre emlékezünk, legfőképp azonban tanárainkra, akikben számunkra akkor testet öltött a világ megismerésének egy-egy lehetősége, akiknek szavaiból, gesztusaiból nem kevés örözdött meg bennünk, útravalóul az egész életre. Ünneplés számunkra ez a nap, mert megerősödik bennünk a meggyőződés: a tudás átadásának folyamata töretlen. A történelem viharaitól hányattott sorsú hazánkban háromszáz évnyi folyamatosság, amelyet kiemelkedő eredmények kísérnek mindmáig, büszkeségre és önbizalomra ad nekünk alapot. Ilyen eredmények csak a tudás birtokában lévő érett nemzedék és a tudást megszerezni és továbbfejleszteni akaró és képes ifjúság közös törekvéséből születnek. Az iskola: múlt, jelen s jövő, a magyar és az egyetemes emberi kultúra letéteményese. Az iskola közösség; örökifjú, mindig megújuló. Ennek a közösségnek akkor is tagjai maradtunk, amikor már nem ránk vártak napfényes-borongós reggeleken ezek a falak. Az osztály, az egykor volt osztály, szellemében megmaradt; az osztálytermet, amely már sohasem lesz a miénk, továbbra is a magunkénak tudjuk. És az osztályfőnökünk is a mi osztályfőnökünk, úgy érezzük, csak a miénk, senki másé. Most, amikor köszöntjük a háromszázéves Alma Matert, köszöntjük az egykori és mostani osztályfőnököket is, mint az iskolaközösség kialakításának fő letéteményeseit. Küzdelmes, áldozatos munkájukat csak jelképesen tudjuk megköszönni azzal a

* Elhangzott a Nagy Lajos Gimnázium fennállásának 300. évfordulóján – Pécs, 1987. dec. 2-4.

néhány szál virággal, amelyet Virágh István tanár úrnak, egykori osztályfőnökünknek, az osztályfőnökök doyenjének nyújtunk át.

Kivánjuk a háromszázéves Nagy Lajos Gimnáziumnak, hogy a fényes múlt, a komoly tradíciók méltó őrzője és folytatója legyen. Kivánjuk, hogy tanítványai mindig olyan büszkeséggel emlékezzenek Alma Materükre, mint azt most mi tehetjük. És kivánjuk, hogy mindig bőséggel legyenek tanítványok, akik tudásukkal, eredményeikkel a jól végzett munka öröméhez juttatják a tanáraikat, öregbítik az iskola hírnevét.

Éljen a 300 éves Nagy Lajos Gimnázium!

A JUBILÁLÓ NAGY LAJOS GIMNÁZIUM ÉVKÖNYVE

Reprezentatív, külsőben és belső tartalomban egyaránt valóban az alkalomhoz méltó kiadványt jelentetett meg a pécsi Nagy Lajos Gimnázium Igazgatósága az intézet – az ország egyik legrégebbi és legrangosabb középiskolája – fennállásának évfordulóján A 300 éves Pécsi Nagy Lajos Gimnázium jubileumi évkönyve 1687–1987 címmel.

A vaskos, nagy formátumú s *Függelékével* együtt több, mint 400 oldalas könyvet jól esik kézbe venni. Azt már a véletlen hozta, amikor íróasztalom mélyén valamit keresgélve, kezembe akadt két hasonló kiadványú füzetke, kisdíákkorom éveiből. Hajdan volt Csanád vezér városában – sőt, akkor vármegye-székhelyén, – a róla elnevezett állami gimnázium 1946/47 és 1948/49-es tanévről. Abba a gimnáziumba jártam, ahol a sérült lelkületű kisdíák, Attila tanult; ahol az átlagon felül értelmes gyerek nyiladozó értelmét, világlátását olyan tanáregyeniségek terelgették az értékek, a tudás irányába, mint Galamb Ödön, Tettamanti Béla vagy Kovalik Antal; s abban a városban, ahol a kamaszfiú-költőpalánta első versei nyomtatásban is megjelentek, s ahol – Juhász Gyula előszavával – biztató, jó kezekbe juthattak (az előfizetési ív szerint) az ifjú költő első kötetének első példányai. Izgatottan lapoztam át a két vékony füzetet, s emlékeimben kutatva igen elszomorodtam. Azon, hogy én József Attiláról *ezekben az években* semmit sem hallhattam . . . Se a tanáraimtól, se másoktól akik jól ismerték. Pedig személyesen, naponta láthattam az internátus kápolnájában Sajtos „Riát”, a fiatal költő egyik makói szerelmét; s éltek akkor sokan még egykori tanárai közül is, Tettamanti Béla pedig néhány év múlva professzorom volt a szegedi egyetemen. Am a költőre utaló személyes emlékeiről akkor valahogy mindenki hallgatott . . . Nehéz éveket éltünk.

Igy füzetkéimet lapozgatva csak osztálynévsorunk (s „előmenetelünk”); az ismerős tanár-nevek, az ilyen-olyan szertárok „őrei”; az önképzőkör hajdan volt eseményei derítettek jobb kedvre, ahol sikert arattak például Ábrahám Ráfáel „VII. o. tan.” festményei, aki ma jeles művész, a szolnoki alkotótelep egyik vezető alakja. Vagy Lator László, Domokos Mátyás nagydiákok felolvasásai, versei, hiszen őket ma irodalomtörténetünk s a mai magyar költészet és műfordítás élvonalában ismerhetjük.

Különös, kicsit meghatott érzés régi neves Alma Materek évkönyveiben lapozgatni. Emlékek özöne zúdul rá az egykori kisdíákra, aki megélte a háborús kataklizmákat, forradalmi átalakulásokat; tanúja vagy szenvedő alánya lehetett egy új világ építésének. S tanúja, aktív részese a jelen erőfeszítéseinek, s így – összefüggéseiben látva az elzúgott évtizedeket – e névsorokat, tanévtörténeti összefoglalókat böngészve sokszoros erővel látja, mit hogyan

kellott volna másképp tennünk, hogy a mi jelenidőnk már jobb legyen, ahhoz képest, amilyen lett.

Gondolom, hasonló érzések mélyültek el mindazokban, akik a Nagy Lajos Gimnázium 300 éves jubileumi ünnepségeire a városba érkeztek; akik részt vehettek az iskola megemlékezésein, a jubileumi ünnepségek háromnapos programjában; az osztálytalálkozókon, bankettokon. Ez az érzés fokozott erővel hatott mindazoknál, akik nemcsak átlapozták, de esetleg bele-beleolvasva kicsit el is mélyedtek a jubileumi évkönyv három évszázadot átfogó tanulmányaiban; a közeli múlt és a jelen információi között. Nem másért, minthogy itt nem a hagyományos évkönyvek tékájáról, még csak nem is a szokványos, olykor-olykor megjelenő iskolatörténeti kiadványokról van szó.

Ezúttal is hangsúlyoznom kell: sok hasonlót tartottam már a kezemben, de ilyen rangos, nivójában, mélységében, szerkesztettségében ennyire szépen, műves gondossággal megmunkált; jelentős részében tudományos igényű s mégis olvasmányos iskolatörténeti summázatot aligha. Itt tehát iskolatörténeti összefoglalásról van szó. Eddig aligha láthatott, tapasztalt magas színvonalon és terjedelemben.

A kötetet dr. Kelenfi Elemér igazgató szerkesztette; a műszaki és tipográfiai munkákat Borsy Károly neve fémjelzi. Élére pedig sok közül egy öregdiák, Horváth Lajos, Baranya Megye Tanácsának elnöke irt meleg hangú előszót.

A jubileumi évkönyv szerkezetében is eltér a konvencionális iskolai évkönyvektől, iskolatörténetektől. Különös értéke, hogy nem nyom agyon számadatokkal, statisztikákkal, táblázatokkal. Helyettük (is) bőséges korabeli és mai képanyaggal frissíti olvasó kedvünket. Informatív részei valóban informálnak, tanulmányai pedig valóban a tudományos dolgozatok igényességével és követelményei szerint íródtak.

Két bevezető tanulmánya önmagában is rendkívül értékes. Mindkettő a Pécsi Nagy Lajos Gimnázium történetének áttekintése a kezdetektől 1948-ig, illetve az államosítástól napjainkig.

Dr. Rajczy Péter a távolabbi múlttal foglalkozik: az iskola 1687–1948 közötti történetével. Tanulmánya avatott, nagy tárgyismeretű és fölkészültsgű vérbeli történészre vall. Már a historikus előzmények fölsvillantása is sok érdekes és – gondolom, legtöbbszörünknek – új információt nyújt. Megtudni innen például, hogy a nagy hírű pécsi gimnáziumnak középkori előzményei is lehettek, hiszen – tekintélyes forrásokra hivatkozva – hipotézise szerint Pécssett Janus Pannonius korában három középfokú iskola is működhetett, s maga Janus, itáliai tanulmányútja előtt itt, az egyikben szerezhetett (nem is csekély) ismereteket a latin nyelv és a klasszikus irodalom berkeiben.

A török után a kereszténység léte az, amely a várost a magyarságnak megmentette, jöllehet a kereszténységen belül éppen az időben súlyos harcok folytak. De talán éppen ennek köszönhető, hogy a jezsuiták – „akik egész léte a hittérítésre és oktatásra, tudományos munkásságra épül” – itt Pécssett is iskolát létesítenek. Sőt, 1687-ben meginduló iskolájukat nem a török alatt (is) működő latin iskola folytatásának, hanem a középkori egyetem jogutódának tekintik.

Történelmi és helytörténeti szempontból egyaránt rendkívül érdekesítő olvasmány a jezsuita iskola időszakának (1687–1773) rövid áttekintése. Ez alatt épült a mai iskolaépület, majd a kollégium, vagyis a főépület, amelyet, mint ismert, emeletes folyosórész kötött össze az időközben tulajdonukba ke-

rült és átalakított török dszámival. A tanulólétszám ekkor 300–400 közötti. Tanárai között, nem állhatom meg e csekély terjedelem közepette is, hogy ne említsem a XVIII. századi magyar irodalom jeles alakját, Faludi Ferencet; a történész Pray Györgyöt (aki a Halotti Beszédet megtalálta), vagy Klimó György püspök nevét, aki a magyar kultúra fejlesztésében korszakos jelentőségű munkát végzett.

A történelem kereke azonban itt is keresztül száguld. A politikai (felforgató) vádakkal sújtott rendet maga a pápa oszlatja fel, preventív céllal. A jezsuiták többsége így világi papként tovább taníthat itt. II. József alatt az iskola visszahanyatlík, nivőről ismét csak az intézet új korszakától, 1814-től, a cisztercita rendi szerzetesek térfoglalásától beszélhetünk.

Innen tovább vezet bennünket dr. Rajczy Péter tanulmánya a hátralévő több, mint 170 év fontos eseményein át (és között) e mindig nagy hírü iskola – és az ország – életének fontos, korszakos történetét követve. A remekül szakaszolt, tehát jól követhető történelmi időszakokban jól, gondosan terelgeti figyelmünket az iskola nemes oktatástörténeti, nevelési, sport, iskolai-közművelődési, önképzőkori stb. hagyományaira; a tanítórenddé előlépett cisztercita atyák – akik előtte csak építésszettel foglalkoztak – tevékenységére, értékeiket és a hibákat egyaránt felmutatva.

Hasonlóképp kritikus szemmel, igényesen és történeti objektivitással elemzi Matavovszky Iván a következő történeti időszakot (1948–1986) a kor, korunk általános politikai tendenciái, torzulásai és buktatói, majd a konzolidációs folyamat tükrében. Áttekintve az iskola elég gyakran változó szervezeti formáit és szerkezetét. És természetesen beszámolva az intézet számos országos vagy helyi pedagógiai és didaktikai kísérletének eredményeiről (vagy éppen sikertelenségéről); tanulmányi versenyekről, iskolai kapcsolatokról, s az intézmény ismert szép kulturális hagyományairól, nemzetközileg is elismert eredményeiről.

Két észrevételemet viszont mindenképp le kell írnom itt. Az első történeti tanulmányban a több, mint 200 évet átívelő „ciszter”-korszak bemutatása arányaiban jóval bővebb lehetne. Így ugyanis alig egyharmad rész ez a közeli múlt és a jelen bőséges kétharmadával szemben. (Akár az alkotó pedagógusok írásai között egy-két tanulmányrészlettel szemléltetve néhány kiváló tudós paptanár munkásságát). A jelen eredményeit megalapozó két igazgatóról pedig, dr. Fekete Miklósról (1955–1959) és főképpen Dobay Józsefről (1959–1980) –, akinek irányítása alatt több, mint két évtizeden át virágzott ez az intézet – jóval több információra számíthatnánk a közölt néhány sornál.

A történeti részt *Az élő iskola* rendkívül sokrétű oktató-nevelő, művészeti, sport és egyéb munkásságának bemutatása, majd a Válogatott tanulmányok vagyis az intézet tanárainak írásai követik. És nagyon szép, érdekes és kifejező a Függelék dokumentumválogatása is.

Meggyőződésem, hogy az 1987 december elején, a jubileumi ünnepekre ide sereglett több ezer öregdiáknak és a maiaknak is egyaránt fölemelő élmény átlapozni ezt a jubileumi kötetet. Sok tekintetben a nem pécsi öregdiáknak is . . .

ÚJ HELYZETBEN ÉS ÚJ FELADATOK ELŐTT A MAGYARORSZÁGI KÖRZETI TELEVIZIÓZÁS

A Magyar Televízió 1976 novemberében avatta fel szegedi és pécsi körzeti stúdióját. Akkor úgy tűnt, rövidesen újabb stúdiók avatására kerül sor: Miskolcon, Debrecenben és Győrben.

Ez utóbbi három körzeti stúdió nem készült el, s talán ezért is alakultak úgy a dolgok, hogy a hazai városok többsége „saját kezébe vette sorsának irányítását”, s így ma már harmincnál is több úgynevezett városi televízió van . . .

1987 végére mindenesetre új helyzet alakult ki a hazai televíziózásban.

A műholdak révén fentről, a városi (kábel) televíziók útján „lentől” állandósultak a Magyar Televízió címére érkező kihívások. De alapvető változásokon ment át a társadalom is. A további fejlődés alapfeltételévé lett a szocialista demokrácia elmélyítése, az állampolgárok beavatottságának, felelősségvállalásának, s ezzel együtt aktivitásának kiteljesítése.

Új tartalmat és új jelentőséget kapott tehát mindezek előfeltétele, a tájékoztatás, melynek ebben az új helyzetben, immár egyszerre kell globálisnak és kézzelfoghatóan konkrétnek, azaz helyinek lennie.

I.

A magyarországi körzeti televíziózás megkésetten indult. Indulásukkor a stúdiók ennek ellenére sem kaptak központilag kidolgozott feladattervet. Az akkoriban elhangzó nyilatkozatokból, javaslatokból és „elvárásokból” végül is három lehetséges funkció rajzolódott ki.

1. A körzeti stúdiók az úgynevezett művészeti decentralizáció sajátos műhelyeiként biztosítsanak rendszeres szereplési lehetőséget a fővárosi fórumoktól tulajdonképpen elzárt vidéki művészek számára, és ezáltal (ha még lehet) mérsékeljék a Budapestre való áramlás ütemét.

2. Legyenek a körzeti stúdiók a központ kihelyezett, kapacitás-pótló műhelyei. A minta adott volt: az úgynevezett vidéki ipartelepítési program keretében gyáregységek százait létesítették vidéken a fővárosi vállalatok, hisz a befogadó települések egyrészt üzem-épületeket és lakásokat adtak, másrészt gyakorlatilag korlátlanul rendelkezésre állt a budapestinél jóval olcsóbb munkaerő.

3. (És ezt az „elvárást”, magától értetődően, a megyék és városok vezető szervei képviselték:) A körzeti stúdiók legyenek a vidéki eredmények és fejlesztési tervek népszerűsítésének, az országos köztudatba való „átemelésének”

eszközei, ezáltal is segítve a helyi célok megvalósulását, azaz: a központi fejlesztési eszközök megszerzéséért folytatott küzdelem eredményességét.

A fenti igények és lehetőségek – hol egymással harcolva, hol egymást feltételezve –, csak mostanában integrálódnak egy olyan feladat-, illetve igény-együttesben, melynek középpontjában az állampolgár áll.

Az MTV fejlesztési stratégiáját immár a körülmények diktálják. Ezek közül a két legjelentősebb:

1. Az MTV monopolhelyzetének végleges megszűnése, az „idegen eredetű” műsorok óriási tömegének megjelenése.

2. Az a tény, hogy jelenleg Magyarországon a települések nagyságának csökkenésével egyenes arányban csökken az információhoz való jutás esélye.

Mindkét tényező gyors és lényegi változásokat sürget, s ennek egyik előfeltételként kötelezővé teszi az MTV vidékkel kapcsolatos politikájának teljes felülvizsgálását.

A körzeti televíziózás (is) új perspektívák előtt áll tehát.

Az immár több mint tízéves működés tapasztalatainak alábbi, vázlatos összegezése is bizonyítani tudja talán: a körzeti televíziózás lehetőségeit és feladatait tekintve, sokkal több, mint egy „színfolt az MTV palettáján” . . .

II.

A stúdiók történetének első – viszonylag hosszú – szakasza (1977–1984) a felfedezés és a bemutatás jegyében telt el. A Szegedi Stúdió Bács-Kiskun, Békés, Csongrád és Szolnok megyék sokszínű múltját és jelenét térképezte fel, míg a Pécsi Stúdió ugyanezt tette a Baranya, Somogy, Tolna és Zala megyék alkotta régióval.

Ennek a korszaknak – bár szép számmal készültek művészeti produkciók is –, a riport- és dokumentum-film volt a jellemző műfaja.

Ez a korszak egyértelmű országos sikereket (is) hozott. Ezek az évek az úgynevezett „valóságfeltárás”, s ezzel együtt a dokumentarizmus éveit voltak. A körzeti stúdiók sikerei azonban nem egyszerűen a kordivatból következtek. A megváltozott rálátási pont eredményeképpen a pécsi és szegedi dokumentumfilmek gondolkodásmódja és hangneme is sajátos volt, hisz ezek a műsorok „belülről” láttatták, s ugyanakkor tájba, történelembe, hagyományba ágyazva igyekeztek megfogalmazni tárgyukat.

Tulajdonképpen az önmegismerés és „önfelmutatás” jegyében születtek meg a havonta jelentkező Pannon Krónika és Dél-Alföldi magazin című műsorok is. A megközelítés itt is többnyire szociográfiai jellegű volt, a módszer dokumentarista, a feldolgozás pedig tudatosan személyes hangvételű.

Ez a fejlődési szakasz teljesebbé tette az országos közvélemény Dél-Dunántúlról és Dél-Alföldről alkotott képét, erősítette az adott körzetek lakóinak azonosságát. Ennek az időszaknak érdekes és értékes tapasztalata, hogy a stúdiókat, illetve azok műsorait nemcsak a két dél-magyarországi régió tv-nézői érezhetik a sajátjuknak. A vidéki nézők általában fokozott figyelemmel (és azonosulási készséggel) követték nyomon műsorainkat. Sőt: a nézői megkeresések, visszajelzések feltűnően nagy százalékban Budapestről érkeztek, azoktól az emberektől, akik vidékről kerültek a fővárosba, és akik saját – vagy éppen szüleik – egykori lakóhelyét, életmódját, emlékeit látták viszont, vagy idézték fel e filmek segítségével.

Ennek a fejlődési szakasznak jövőbe mutató jelentőségű új műsorai voltak a nemzetiségi nyelvű műsorok. Pécssett 1978 második felében német és szerb-horvát nyelven indultak az első nemzetiségi magazinok, melyeket 1979–80-ban a román és szlovák nyelvű szegedi műsorok követtek.

Ebből az időtávlattól már megállapíthatjuk: Magyarországon a 70-es évek végére már lehetőségessé vált a többnyelvű televíziózás megkezdése, de még nem volt a nemzetiségi politikával tudatosan foglalkozók viszonylag szűk körén túlmutató valóságos igény rá.

A nemzetiségi magazinok első évfolyamai is az önfelfedezés jegyében sorjáztaak tehát. Az országban szétszórtaan élő nemzetiségi közösségek a televízió útján találkoztak először „szemtől szembe” egymással. Ezek az évek a nemzetiségek számára egyrészt az immár „láthatóvá” is vált anyanyelv bővöletében, másrészt a többségi tolerancia érzékeny figyelésének jegyében teltek.

A nemzetiségi magazinok 1988 januárjáig havi 20 percben jelentkeztek. (Ettől kezdve havi 30 perc a műsoridő, s emellett heti öt percben hírósszefoglalókat is sugároznak a körzeti stúdiók nemzetiségeink nyelvein.) Ez a műsoridő mindmáig jelképesnek tekinthető tehát, mégis joggal állíthatjuk: a körzeti televíziózás a nemzetiségi adások megindításával egyrészt teljesebbé tette és elmélyítette a helyes önismeret fejlesztését célzó munkáját, másrészt saját fejlődése számára is megnyitott egy messze vezető utat.

Az első fejlődési szakasz tehát elvezetett a speciális rétegműsorok fontosságának felismeréséig. Így született meg a Pécsi Stúdió Sorstársak című információs és rehabilitációs műsora is, mely a több mint egymillió magyar egészségkárosodott számára ma már a legismertebb és legelismertebb „beszélgetőtárs” és közéleti szövetséges.

A körzeti stúdiók, az indulás időszakának nagyon is zavaros jövőképe ellenére, viszonylag rövid idő alatt az MTV tevékenységét teljesebbé tevő, új nézői rétegek bizalmát elnyerő intézményekké lettek. De nem lehet nem észrevenni, hogy a menetközben feltalált és sikereket hozó funkciók tulajdonképpen nem körzeti, azaz: nem helyi funkciók!

A nemzetiségi műsorok vidéken szerkesztett országos műsorok. Ugyanez igaz a Sorstársak című magazinra is.

A riport- és dokumentumfilmek, a Pécssett és Szegeden készített művészeti műsorok zömmel ugyancsak országos jellegűek (egy részük legfeljebb, szemléleti okok és helyismereti hiányok miatt, nem készülhetett volna el a körzeti stúdiók nélkül).

A magyarországi körzeti televíziózás első szakasza tehát úgy zárult, hogy „fállábúak” lettek és maradtak a stúdiók, azaz a központot kiegészítő, annak „fehérfoltjait” eltakaró, funkciójuk lett a meghatározó.

III.

Az országos ismertség és elismertség szélesedése mellett magától értetődően jelentek meg tehát a stúdiók tevékenységével kapcsolatos helyi hiányérzetek. Az érintett tájegységek lakói örültek annak, hogy gyakrabban láthaták önmagukat a képernyőn, hogy egyre többet tudott meg róluk az ország, de mindez nem pótolhatta a „magunknak magunkról” jellegű anyagok hiányát.

A megyei lapok példányszámának robbanásszerű növekedése és a körzeti rádiók népszerűsége egyaránt arra figyelmeztetett, hogy a körzeti televíziózás helyi adások nélkül fából vaskarika.

Napirendre került tehát – végrel –, a regionális sugárzás előkészítése. A stúdiók türelmetlenségére utaló közbeszúrásra azért van itt szükség, hogy jelezzük: mind Pécsen, mind pedig Szegeden már az indulást követő időszakban egyértelmű volt a feladat kettőssége.

Az első körzeti adások sugárzására 1985. április 2-án került sor.

A két tájegységi magazin – a Pannon Krónika és a Dél-Alföldi magazin –, immár heti 30 percben, a misinai és a szentesi adók segítségével jutott el a két régió nézőinek képernyőire. Pontosabban: jutott volna el . . .

Mert ekkor közbeszólt a technika.

A körzeti stúdiók elhelyezési, műszaki-technikai feltételrendszeréről eddig tudatosan nem esett szó. Mindkét stúdió ideiglenesnek nyilvánított helyen kezdte meg működését, a központból letelepített, nagymértékben elhasznált, eszközökkel. Ezek a tények már az első években jelezték, hogy az alapító-koncepció tisztázatlansága a működés minden mozzanatára zavarólag hat – az úgynevezett országos funkciók ellátását azonban nem akadályozták meg, már csak azért sem, mert a stúdiók tevékenysége a központ aspektusából nézve kiegészítő jellegű volt.

A helyi adás azonban önálló és teljeskörű tevékenység.

Kiderült:

1. A műsorkészítő eszközrendszerek nem alkalmasak az események nyom követésére. (Korszerűtlen közvetítőkocsi, filmtechnika.)

2. A körzeti stúdiók nem rendelkeznek a napi információk felderítésére és összegyűjtésére alkalmas szervezettel. (Nincsenek megyeszékhelyi tudósítók, sőt: az MTV híradójának régióban működő csoportjait sem vehették igénybe, hisz ez a hálózat teljesen független a stúdióktól, annak ellenére, hogy egyazon intézmény részei, s ugyanazon a területen működnek.)

3. A Magyar Posta által kiépített és működtetett adóhálózat sem alkalmas a régiók besugárzására, ez a rendszer ugyanis kizárólag műszaki szempontok alapján fejlődött, s nincs figyelemmel a területi elvre. (Az adóhálózat regionális szétkapcsolása egyszerű feladatnak bizonyult, a képernyőkön azonban kaotikus helyzet alakult ki. A Pécsi Stúdió körzetében a szekszárdiak például a szegedi műsort látták, míg a bajai körzetben, Bács-Kiskun megyében, a pécsi műsor volt a látható. Voltak viszonylag nagy ellátatlan körzetek – például Zalában –, s voltak olyan térségek, ahol az időközben megszervezett Budapest szerkesztőség műsorát látták . . .)

A körzeti televíziózás 1985 tavaszán tehát kétlábú lett –, de az egyik lába nem érte el a földet . . .

A két tájegységi magazin – heti 30–30 percben –, regionális televíziós hetilappá próbált alakulni, ez azonban gyakorlatilag lehetetlen volt, hisz heti 30 percben tulajdonképpen semmit sem lehet megoldani. A Híradó a fontos ügyekben naprakészebb, a megyei napilapok minden kérdésben részletesebbek és konkrétabbak, a regionális rádió pedig a maga napi 2–2,5 órás műsoridejével mindenkinél gyorsabb, s egyben – a kitűnő zenei szerkesztés révén –, szórakoztatóbb is volt.

A regionális sugárzás ebben a formájában tehát tulajdonképpen visszalépés volt és kudarnak bizonyult. A léte fölött örvendeztek talán a régiók – a hasznát azonban alig-alig látták.

A körzeti stúdiók – szerencsére –, ebben az időben is megtartották jelenlétüket az országos programokban (nemzetiségi magazinok, Sorstársak, egyedi műsorok) – s ez a jelenlét bővült ebben az új helyzetben az immár tudatosan keresett és vállalt „központi bedolgozásokkal”. A két körzeti stúdió rendszeres résztvevője lett a mind népszerűbb Ablak című magazinnak, de részt vállalt az úgynevezett nagyközvetítésekből is, mint amilyenek a Hétfvégék, a május 1-jei, illetve a sportközvetítések.

A regionális sugárzás fentebb vázolt tapasztalatai, valamint a helyi információk iránti igény immár követelésszerű megjelenése készítette a Pécsi Stúdiót az úgynevezett kábel-televíziós kísérletek megkezdésére. A technikai alapot azok a nagyközösségi antenna-rendszerek képezték, melyek tulajdonképpen minden hazai városban kiépültek erre az időre, s amelyek, például Pécsen, közel 40 ezer lakást láttak el már akkor televíziós műsorokkal.

Erre az időre esett a Magyar Televízió egészét érintő fejlesztési visszafogások kezdete, így a Pécsi Stúdió számára a helyi erőforrásokra alapított helyi televíziós kísérletek megkezdése egyben az előbb-utóbb mindenképpen visszafejlődést eredményező stagnálás előli menekülés is volt.

A kísérletek teljes sikert hoztak. A kábel- (városi) televízió az adott lakótelep szinte teljes közösségét a képernyő elé ültette a kéthetenkénti, heti fői adásnapokon, és miután az ország általános helyzete is gyorsan változott, meglehetősen rövid idő alatt a legfelsőbb szinteken is üdvösnek és kívánatosnak minősítették a városi televíziókat.

És ez a hazai televíziózás egészét illetően új helyzetet eredményezett.

Egyetlen tény is bizonyítja ezt: ma több városi televízió működik hazánkban, mint ahány megyei lap van!

A körzeti stúdiók ezen második – figyelmeztetően rövid – időszaka (1985–86) tehát egy tanulságos kudarc útján tudatosította technikai korlátaink szorító voltát, s ezzel együtt: a műszaki-technikai fejlesztés (illetve a fejlesztés elmaradásának) a politikát is érintő kihatásait.

E korszak nagy eredménye ugyanakkor a helyi információs igények társadalmi szintű elismerése, s ezzel együtt a helyi alkotóerők – és anyagi források – felszabadítása.

IV.

1987 januárjában az immár heti 60 perces tájegységi magazinok visszatértek az országos adásba. A körzeti televíziózás szempontjából ez a harmadik szakasz kezdete.

Ez a visszatérés mindenekelőtt a fentebb említett adóhálózati okok miatt következett be, ugyanakkor a mélyebb elemzés arra is rámutat, hogy a korábbi – heti 30, vagy akár 60 perces – regionális adások abban az esetben is újragondolást igényeltek volna, ha láthatóságuk az adott régiókban maradéktalanul biztosított lett volna.

Mert:

1. a heti gyakoriságú jelentkezés nem alkalmas a folyamatos és hatékony hírszolgálati munkára;

2. a 30–60 perces heti terjedelem nem elégséges a mélyebb elemzésre, nem teszi lehetővé a tematikai és területi változatosságot, illetve arányosságot, és

3. nem ad módot megfelelő mennyiségű szórakoztató elem elhelyezésére.

A magyarországi körzeti stúdiók tapasztalatai, a nemzetközi tapasztalatokkal teljes összhangban, arra hívják fel a figyelmet, hogy a helyi televízióknak ugyanazok a fő funkciói, mint a központi programoknak. Az informálás, eligazítás (befolyásolás) és ismeretterjesztés mellett a helyi műsor szerkesztőinek is teljes értékű és nélkülözhetetlen műsorelemként kell kezelniük a szórakoztatást. A néző azt várja el, hogy az ő „saját” (azaz: helyi) televíziója is „igazi” műsort adjon. Ez nemcsak a figyelemlekötés előfeltétele, de befogadási és ezzel együtt hatékonysági kérdés is.

A ténylegesen helyinek nevezhető tv-műsornak az egyértelmű területi és tematikai sajátosságok mellett jellemzője és egyben előfeltétele, hogy

1. a műsoreggyüttes elérjen egy bizonyos nagyságrendet (pár perces műsor nem műsor, csak bejelentkezés), mely a műsorfolyam egészétől markánsan elkülönül. (Például stúdió-emblémák, jellegzetes grafikák, díszletek, stúdióberendezések, illetve rendszeresen visszatérő – és legtöbbször személyesen is ismert – televíziós személyiségek révén!)

2. állandó jelentkezési helye és időpontja van, mely a központi programoknak, azok esetleges változásainak, csúszásának semmiképpen sincs alárendelve (kiszolgáltatva), s mely ugyanakkor

3. semmiképpen sem ütközik a központi adások legfontosabb műsorai-val (pl. híradó), sőt: előkészíti, vagy éppen kiegészíti azt.

Mindezek figyelembevételével azt kell megállapítanunk, hogy ma a Magyar Televízióknak nincsenek helyi adásai.

A Szegedi és Pécsi Körzeti Stúdió műsorai – igaz többnyire saját emblémájukkal jelezve – szétszórtnak, alig észrevehető helyen bújnak meg a műsorstruktúrában. Arról már szóltunk, hogy e műsorok többsége ráadásul egyértelműen országos funkciókat tölt be, így tehát már csak a címzetek miatt sem illik rájuk a helyi minősítés.

Az úgynevezett regionális magazinok helyzete is ellentmondásos. A tematikai merítés kétségtelenül regionális – a feldolgozás mikéntjét, a szerkesztés szempontjait tekintve azonban tulajdonképpen ezek a műsorok is országos jellegűek, hisz:

– nem hagyható teljesen figyelmen kívül az országos sugárzás ténye,

– a heti jelentkezés óhatatlanul szelektál (csak az kerülhet e magazinokba, ami legalább egy hétig érdekes vagy aktuális, így aztán sohasem kerülnek képernyőre a „csak” helyi jelentőségűnek nevezhető rendkívüli események, váratlan közlekedési, forgalomtechnikai és meteorológiai közlemények), és mert

– továbbra is „terhelik” e magazinokat azok a nagyobb jelentőségű vidéki események, amelyek ilyen vagy olyan okok miatt még mindig nem kapnak helyet az országos híradókban, magazinokban.

A városi televíziók megjelenése és elterjedése nem csökkentette, hanem fokozta a körzeti televíziózással kapcsolatos igényeket. A városi stúdiók, illetve műsorok mindenekelőtt a helyi (lakótelepi, városi) közösségek demokratikus vitafórumaként jelentősek. Jelenkezési gyakoriságuk (havi, kétheti, heti) nem teszi lehetővé az „operatív” információs munkát – s ez, előreláthatóan –, hosszú ideig így is marad. A városi televíziók nem képesek a nagyobb térségek (városkörnyék, megye, megyeközi kapcsolatok) átfogására sem, márpedig a lakóhelyen túlmutató kapcsolatok egyre sokszínűbbek, egyre szövevényesebbek. (Hobby-kertek, hétvégi házak, nyaralók, lakóhelyen kívüli mun-

kahelyek; a megyeszékhelyen vagy a régió-központban tanuló gyerekek; területi, illetve regionális funkciókat ellátó egészségügyi intézmények – hogy csak néhányat említsünk a lakóhelyen túlmutató érdekeltségek és kötődések közül.)

A városi televíziók megszületése kiélezte továbbá a kisvárosok és a kisebb-nagyobb községek tájékoztatási hátrányait is. Kétségtelen: a városi televíziók, miközben részben áthidalták a főváros és a vidéki nagyvárosok között kialakult tájékoztatási (tájékoztató) szakadékot, új, és az előzőnél semmivel sem aggasztóbb szakadékot hoztak létre – a kábeltelevízióval (helyi tömegkommunikációs eszközzel) nem rendelkező kisebb városok, községek kárára.

Az új helyzet lényege tehát: a többlet-információ többlet-igényeket teremtett.

V.

A magyarországi körzeti televíziózás a nemzeti televíziózáson belül ma – és a belátható jövőben – olyan köztes szintet jelent, mely egyszerre lát el országos és helyi feladatokat.

Országos szerepvállalása még akkor is tartósan pótolhatatlan marad, ha az MTV – mindenekelőtt a hiányzó többi körzeti stúdió pótlásaként –, egyre gyakrabban és egyre tudatosabban veszi igénybe a városi (kábel-) televíziók szolgáltatásait.

A körzeti stúdiók (tájegységi tv-központok – regionális igazgatóságok?) az országos programokban

- országos funkciójú sorozatműsoraikkal,
 - a nemzeti jelleget erősítő egyedi jellegű műsoraikkal,
- és:

– a körkapcsolásos műsorok keretében történő rendszeres bejelentkezéseikkel vesznek részt.

Az országos jellegű sorozatműsorok közül kétségtelenül a nemzetiségi magazinok állnak a legnagyobb fejlődés előtt. A heti 20–30 perces jelentkezés elérését közeli célként kell kezelnünk, ugyanakkor az 1988-ban beindított heti (általában 5 perces) nemzetiségi hírösszefoglalóknak belátható időn belül naponta kell(ene) jelentkezniük.

Természetesen új, országos jellegű magazinok is szülehetnek a körzeti stúdiókban. A Pécsi Körzeti Stúdió már 1987 eleje óta havi rendszerességgel foglalkozik a cigányság problémáival, s végső céljának tulajdonképpen egy televíziós „cigányújság” beindítását tekinti.

A műholdas műsorszórás Európa minden televíziója számára központi kérdéssé tette a programok nemzeti jellegének erősítését.

A tv-műsorok nemzeti jellege tartalmának tudományos igényű meghatározása még előttünk áll, nem kétséges azonban, hogy

- a történelmi események és hagyományok,
- a táji és természeti kincsek,
- a népi és műépítészeti értékek,
- a néprajzi örökség rendszerezett és igényes feldolgozása,
- a múlt és a jelen kiemelkedő személyiségeinek,
- az amatőr és hivatásos művészet legjobb produkcióinak és alkotásainak bemutatása sajátossá és egyben nemzetivé teszi egy-egy televízió programját.

A körzeti stúdiók egyedi műsorai ezeken a nyomvonalakon indulva alkotnak immár figyelemre méltó sorozatokat.

A Szegedi Körzeti Stúdió a magyar alföld szokás- és hagyomány-világának feltárásában és feldolgozásában végzett úttörő jellegűnek is nevezhető munkát, a pécsi dokumentum-műhely alkotói pedig a dunántúli települések – mindenképp a kistalpak – állapot- és fejlődésvizsgálata terén értek el szép eredményeket.

A magyarországi körzeti televíziózásnak folytatást és továbbfejlesztést érdemlő kezdeményezései ezek – s egyben értékes sajátosságai is. (Nemzetközi tapasztalataink szerint a körzeti – helyi – stúdiók többsége általában nem is mélyebbre az aktuális riportfilmek szokásos szintjénél.)

A jövő feladatait és lehetőségeit fűrkészve tehát leszögezzük: körzeti stúdióink nagy esélye és felelőssége, hogy időálló – feltáró és megőrző jellegű – filmtanulmányokban („kis-monográfiákban”) dolgozzák fel, tegyék hozzáférhetővé – és egyben átörökíthetővé –, a gyorsan változó magyar vidék jellegzetességeit és értékeit.

Ez, természetesen, azt feltételezi, hogy a körzeti stúdiók a jövőben úgy fejleszthetik alkotógárdájukat, hogy a munkatársak egy csoportja a hagyományos újságíró-ismeretek és -erények mellett megfelelő tudományos felkészültséggel – és az elmélyültebb munkához szükséges idővel – is rendelkezzenek.

Az úgynevezett körzeti magazinok fél-sikeréről szólva többször is utaltunk rá: nagy tehertétel – és egyben jellegmódosító tény –, hogy számos olyan eseménynek is a Pannon Krónikában, illetve a Dél-Alföldi magazinban kellett eddig helyet adni, ami országos eseménynek számít (például: nemzetközi tudományos tanácskozások), a központi szerkesztőségek azonban nem tudtak róluk, vagy nem vettek róluk tudomást.

A körzeti stúdiók országos és körzeti érdekeket egyaránt szolgáló rendszeres feladata lehet a jövőben – még a jelenlegi technikai ellátottság és színvonal mellett is – az eddiginél tervszerűbb és gyakoribb bejelentkezés a különböző központi magazinokban, aktuális összeállításokban.

Példaképpen csak az azok közül a műsorok közül, melyek egyszerűen nem is lehetnek meg a körkapcsolás, s ezzel együtt az egész országban való gondolkodás készsége és képessége nélkül. 1988 januárjában útjára indult a Hazai tükör című többórás összeállítás (kéthetente, csütörtöki napokon, az I-es programon), mely úgynevezett integrációs műsor, tehát több szerkesztőség munkáiból áll össze. Ez kitűnő keret, feltéve ha szakítani tud a központi magazinok (szerkesztőségek) ma általánosnak tűnő gyakorlatával, miszerint a körzeti (és városi) stúdióktól többnyire előre kigondolt koncepció alapján rendelik az anyagokat.

A jelentkezési lehetőségnek garantálnak, a témaválasztásnak az aktualitás elsődlegessége mellett a helyismereten alapulónak, a megfogalmazásnak, illetve a megformálásnak ugyanakkor hangsúlyozottan a bejelentkező stúdió stílusának megfelelőnek kell lennie.

Ezek tehát az úgynevezett országos funkciók, illetve lehetőségek. De a „fállábúság” állapota már nem tartható fenn tovább: a helyi (körzeti) televíziózás megteremtése az MTV jövőbeni közhasznúságának immár az egyik legfontosabb előfeltétele.

A végső cél: a legalább napi 1,5–2 óriás időtartamú körzeti műsor, az ehhez vezető út azonban meglehetősen hosszúnak ígérkezik.

Anyagi és műszaki lehetőségeink korlátozott voltára tekintettel az alábbi szakaszolás látszik szükségesnek, de ugyanakkor (minden nehézség ellenére) lehetségesnek is.

1. A körzeti híradók bevezetése a főhíradó előtt, 19.15 és 19.30 között, az I-es programon.

Mindaddig, amíg az adóhálózat nem illeszkedik a régióhatárhoz a pécsi, szegedi (és esetleg budapesti) előhíradók az egymást követő napokon vált-hatják egymást – a legfontosabb napi híreket azonban várva és befogadva egymástól.

A tájegységi előhíradóknak ez a rendszere egyrészt enyhíthetné a főhíradóra nehezedő (helyi érdekeltségű) nyomást, másrészt a vidéki nézők millióinak információk útján való napi segítése mellett, erősíthetné a városok és falvak lakóiban az érzést, hogy mindennapi életünk mindennapi eseményei szervesen illeszkednek az ország úgynevezett nagy eseményeibe.

(A legfontosabb, valóban országos érdekű, híreket, eseményeket, természetesen, továbbra is a főhíradó hozná –, a körzeti stúdiók mikroláncon feladott anyagai alapján, azok országos nézőpontú és sajátos stílusú feldolgozása után.)

2. Az adóhálózat területhez igazítása után a tájegységi előhíradók már mindennap jelentkezhetnének – immár körzeti sugárzásban. De: változatlanul a főhíradó előtt, az I-es program megbontása útján.

3. A tájegységi előhíradók bevezetésével egyidőben a körzeti stúdiók helyi jellegű közéleti – beleszólást biztosító –, elemző és szórakoztató műsorait célszerű lenne hétfőre koncentrálni. Az első időben a három stúdió (Pécs, Szeged, Budapest) műsorajánlatából szerkesztett program ugyancsak országos sugárzásban kerülne a képernyőre. Ez a megoldás egyrészt megszüntetné a hétfői adásszünet egyre kevésbé védhető és elviselhető tényét, másrészt megóvná a körzeti műsorokat az I-es program ma nagyonis egyenlőtlen versenyétől.

4. Az adóhálózat korrekciója után – egyelőre továbbra is heti egy alkalommal, hétfői napokon –, immár egymástól elkülönülve és időtartamban is továbbfejlődve, párhuzamosan kerülnének képernyőre a körzeti stúdiók műsorai.

5. A végkifejlet, a napi jelentkezés, kezdetben, a II-es program megbontása útján valósulhatna meg – hogy azután valamikor majd megszülessék a körzeti (városi) tv-központok (és stúdiók) műsorait integráló harmadik műsor is . . .

VI.

Természetesen, mindez alakulhat másképp is. A legfontosabb az első, a döntő lépés megtétele, s ez a helyi társadalmak helyi információhoz való jogának elismerése és érvényesítése.

Ma már tudjuk, az országos célokkal és feladatokkal való azonosulás csak alulról felfelé építkezve valósulhat meg. A helyi tájékoztatás tehát a legértelműbb országos ügy.

Ez a program magától értetődően nemcsak új lehetőségek felé vezethet bennünket, de új kérdések sokaságát is felveti. Például: hogyan biztosítható a helyi tájékoztatásban a helyi vezetés és a lakosság közös érdekeltsége és felügyelete?

Készek-e és képesek-e a helyi tanácsok (és közösségek) anyagilag is áldozni azért, hogy a tájékoztatásnak ez az új rendszere megszülethessen és működhessen? (A városok többsége már igent mondott erre a kérdésre, amikor létrehozta saját televízióit.)

A helyzet sajátos: a legnagyobb és legkisebb helyi társadalmaknak – azaz a megyéknek és a községeknek – nincs ma saját elektronikus sajtója. A körzeti stúdióknak tehát mindenekelőtt társadalmunknak ezekre a régióira kell figyelniük – de ez kétségtelenül fordítva is igaz . . .

A körzeti stúdiók tájékoztatási munkája már ma is egyre gyakrabban párosul az érdekegyeztetés feladatával. A jövőben ez méginkább így lesz: részt kell vennünk a falvak és városok, a megyék és településeik, a főváros és vidék, valamint az egymáshoz oly sok szállal kötődő, de egymástól mégis oly gyakran és oly makacsul elkülönülő szomszéd-megyék érdekeinek feltárásában, ütköztetésében és ezáltal való egyeztetésében.

A sok gonddal küszködő megyék egyik legnagyobb problémája, hogy túl messze esnek a „központtól”, s ugyanakkor ezt érzik velük szemben a falvak is.

A körzeti televíziózás segíthet áthidalni a szakadékokat – de ehhez „fentről” és „lentől” egyaránt az eddiginél több feladatot, és persze lehetőséget kell a jövőben kapniuk.

A szerző megjegyzése: Ezeket a gondolatokat 1987 decemberében vetettem papírra. Az érlelődő változások szükségessége és lehetősége ihletett. Az események azonban a vártnál is gyorsabban alakultak: 1988. február 29-én a körzeti stúdiók megkezdhették a helyi – regionális –, műsorok sugárzását. A Magyar Televízió Pécsi Stúdiójának körzeti műsora a II-es programon látható minden hétfőn 20 órától 21 óráig. A műsort a pécs-misinaí adó mellett a kabhegyi adó is sugározza.

TÁJÉKOZTATÓ

Baranya Megye Tanácsa az 1/1978 T. számú, majd az ezt kiegészítő 2/1985. T. számú és az 1/1986. T. számú rendeletével kitüntető díjakat alapított és rendelkezett adományozásukról.

A díjak Baranya Megye Tanácsának elismerését fejezik ki azon személyeknek, akik az irodalmi, művészeti, kulturális, közművelődési, egészségügyi, testnevelési és sport, gazdasági és műszaki fejlesztési, tudományos kutatói, valamint a felsőoktatási tevékenységben hosszabb időn át kifejtett kiemelkedő munkájukkal szolgálták a megye érdekét, a közösség ügyét.

A Baranya Megyei Tanács

1. „Janus Pannonius” Művészeti Díja

az irodalmi és különböző művészeti alkotómunkában kimagasló eredményt elért művészeknek művészi tevékenységük elismerésére és ösztönzésére,

2. Közművelődési Díja

a megye közművelődésében kitűnt és tartósan kiemelkedő eredményt elért dolgozóknak,

3. Közoktatási Díja

a megyei oktató-nevelő munka érdekében végzett kiemelkedő teljesítményért,

4. „Dr. Doktor Sándor” Egészségügyi Díja

a megye egészségügyének szolgálatában végzett kimagasló orvosi, gyógyszerészeti, egészségügyi szakdolgozói tevékenységért,

5. Testnevelési és Sport Díja

a megye testnevelési és sport mozgalmában végzett kiemelkedő teljesítményért,

6. Területfejlesztési Díja

a megye fejlesztését, gazdasági és műszaki fejlődését szolgáló kimagasló munkásságért,

7. Tudományos Kutatói Díja

a megyét szolgáló, tudományos értékeket teremtő, bárhol dolgozó tudományos kutatóknak,

8. Felsőoktatási Díj

a megyében folyó felsőoktatás szolgálatában végzett kimagasló tevékenységért adományozható.

A kitüntetési díjak adományozására személyre szóló javaslatot tehetnek valamennyi kitüntető díjra:

- a megyei tanács és végrehajtó bizottságának tagjai,
 - a megyei város és a városi tanácsok elnökei,
 - a KISZ megyei Bizottsága,
 - a Hazafias Népfrent megyei Bizottsága,
 - a Magyar Szocialista Munkáspárt Baranya Megyei Bizottsága,
- a tevékenységi körük szerinti kitüntető díjra:
- a megyei tanács bizottságai,
 - a megyei tanács vb. szakigazgatási szerveinek vezetői,
 - a szakszervezetek megyei bizottságai,
 - a művészeti szövetségek helyi (megyei) szervei,
 - a Pécsi Akadémiai Bizottság,
 - a felsőoktatási intézmények vezetői.

Az alapítást megelőzően

„JANUS PANNONIUS” Művészeti Díjban részesültek

1972.

Martyn Ferenc festőművész

1975.

Csorba Győző költő
Eck Imre koreográfus

1977.

Bárdosi Németh János költő
Illyés Gyula író

„JANUS PANNONIUS” Művészeti Díjban részesültek

1978.

Gádor István keramikus
Simon Béla festőművész
Szederkényi Ervin főszerkesztő
Tóth Sándor koreográfus
Amerigo Tot szobrászművész

1979.

Bánki József	zongoraművész	
Kolbe Mihály	festőművész	
Kós Lajos	Bóbita Bábegyüttes vezetője	

1980.

Marczis Demeter	operaénekes	
Pákolitz István	költő	
Tillai Aurél	karnagy	

1981.

Tillai Ernő	építész és fotóművész	
Tóth Ferenc	karnagy	
Tüskés Tibor	író	

1982.

Schrammel Imre	keramikus	
Vári Éva	Pécsi Nemzeti Színház színművésze	
Vidákovics Antal	Baranya Táncegyüttes művészeti vezetője	

1983.

Bertók László	költő	
Gettó József	építész	
Kelle Sándor	festőművész	

1984.

Breitner Tamás	Pécsi Szimfonikus Zenekar zeneigazgatója	
Galambosi László	költő	
Nemes Endre	festőművész	

1985.

Gyarmathy Tihamér	képzőművész	
Hallama Erzsébet	író	
Uhrik Teodóra	balettművész	

1986.

Kismányoki Károly	filmművész	
Szijártó Kálmán	filmművész	megosztva
Kistelegdi István	építész	
Barth István	fuvolaművész	

1987.

Kircsi László	oboaművész	
Németh Alice	operaénekes	
Uherkovich Ágnes	belsőépítész	

„KÖZMŰVELŐDÉSI” Díjban részesültek

1978.

Őnódi Béláné
Sárosáczy György
Várnai Ferenc

beremendi könyvtár vezetője
mohácsi múzeum igazgatója
ének-zenei szakfelügyelő

1979.

Horváth István
Dr. Szita László
Várnagy Viktor

művelődési ház igazgató (Véménd)
Baranya Megyei Levéltár igazgatója
Országos Filharmónia Pécsi Kirendeltségé-
nek vezetője

1980.

Dr. Borsos József
Mecsek Fúvósötös
Dr. Vargha Károly

Pécsi Rádió igazgatója
ny. főiskolai tanár, honismereti szakrefe-
rens

1981.

Antal György
Lantos Ferenc
Molnár Imre

Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Pécsi
tagozatának igazgatója
Doktor Sándor Zsolnay Művelődési
Központ Vizuális Műhelyének vezetője
Szigetvári Várbaráti Kör elnöke

1982.

Agócsy László
Pavlovics Márkné
Pál József

ny. zeneiskolai tanár
Janus Pannonius Szakközépiskola
ének-zenetanár
B. M. Könyvtár osztályvezetője

1983.

Dr. Fülöp István
Matusek László
Páll Lajos

Mecseki Kultúrpark igazgatója
ny. általános iskolai tanár
művelődési központ igazgató (Komló)

1984.

Békés Sándor
Dr. Cseh Sándor
Kolics Pál

MTV Pécsi Körzeti Stúdiójának vezetője
Bólyi Mg. Kombinát vezérigazgató helyet-
tese
nevelési központ igazgató (Dobsza)

1985.

Kertész Attila
Pinczehelyi Sándor
Dr. Román Lászlóné

Pécsi Kodály Zoltán Gimnázium karnagya
Pécsi Galéria igazgatója
Baranya Megyei Könyvtár igazgatója

1986.

Dr. Nádor Tamás
Szélkiáltó Együttes
Kaszás János

zenei szerkesztő
P é c s
hosszúhetényi hagyományörző
népi együttes vezetője

1987.

Achátz Imre
Ivasivka Mátyás
Töttös Sándor

Közgazdasági Technikum
nyugalmazott igazgatója
karnagy, Nagy Lajos Gimnázium tanára
Pécsváradi Művelődési Központ
hagyományörző népi együttesének
vezetője

„KÖZOKTATASI” Díjban részesültek

1978.

Magyarlaki Józsefné
Márcz Róbertné
Molnár Attila

500-as Ipari Szakmunkásképző Intézet
igazgatója (Mohács)
Fehérhegyi Ált. Iskola tanára
mohácsi Mg. Szakközépiskola igazgatója

1979.

Gábrriel József
Kövesi Józsefné
Pirisi Jánosné

Jókai úti Ált. Iskola igazgatója (Pécs)
ny. középiskolai tanár (Mohács)
B. M. Pedagógus Továbbképző Intézet
vezetője

1980.

Debreceni Lajos
Gelencsér Géza
Varga Sándor

500-as Szakmunkásképző Intézet
igazgatója (Mohács)
pécsi Művészeti Szakközépiskola igazgatója
Sellyei Ált. Iskola igazgatója

1981.

Dr. Bernáth Józsefné
Búzasi Márkné
Sallai Tibor

Leőwey K. Gimnázium igazgatója
Palotabozsoki Ált. Iskola igazgatója
villányi Szakmunkásképző Intézet
igazgatója

1982.

Vas István
Varga Józsefné
Vida János

Szigetvár, Zrínyi Gimnázium igazgatója
Pécs, Bimbó úti óvoda vezető óvónője
általános iskolai tanár

1983.

Dr. Brezniczky József
Lippóy Jánosné
Szujkó Margit

Pécsvárad, Mg. Szakm. Intézet igazgatója
mohácsi Park u. óvoda vezetője
Siklósi Gimnázium igazgatója

1984.

Dr. Czimmer Józsefné
Hajnal János
Kromek Sándor

Mecsekaljai Ált. Isk. igazgatója
Újmohácsi Ált. Isk. szakfelügyelője
Nagy Lajos Gimnázium tanára

1985.

Dallos Nándorné
Koncz Istvánné
Orsós László

Hosszúhetényi Ált. Iskola igazgatója
általános iskolai szakfelügyelő
nyugdíjas megyei művelődési
osztályvezető helyettes

1986.

Nagy Béla
Dr. Mihály Ottó
Csontos Sándor

Ált. Iskola igazgató, Villány
Iskolakutatási és Fejlesztési Központ
vezetője
tanár, Komló, Kun Béla Gimnázium

1987.

Hock Jánosné Krémer Anna
Merckle Lászlóné
Varga Eleonóra
Móricz Ottó

Babarci Általános Iskola tanára
Pécsi Magyar Lajos Nevelőotthon
igazgatója
508. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet
igazgatója

„DR. DOKTOR SÁNDOR EGÉSZSÉGÜGYI” Díjban részesültek

1978.

Balogh Istvánné
Dr. Bencze Nándor
Dr. Martos János

pszichológus, Bm. Tanács VB.
egészségügyi osztály
főorvos, EEI, Pécs
körzeti orvos, Palotabozsok

1979.

Drenner Antal	körzeti orvos, Nagykozár
Dr. Bohemszky György	főorvos, Bm. Kórház
Dr. Kőhegyi Imréné	szakfelügyelő, Gyógyszertári Vállalat
Ruzicska Józsefné	védőnő, Kórház-Rend. Int., Komló

1980.

Dr. Domány György	főorvos, Városi Kórház, Komló
Hegyvári István	sombereki Szoc. Otthon igazgatója
Szabó Pál	Bm. Gyógyszertári Közp. igazgatója

1981.

Dr. Dvorszky Kornél	vezető főorvos (postumus)
Dr. Kopcsányi Ignácné	gyermek körzeti orvos
Krancsevics Mártonné	ápoló, Bm. Kórház Rendelőintézet

1982.

Földes József	mohácsi Városi Kórház gazd. ig. h.
Dr. Kummerlander Lajos	megyei onkológiai szakfőorvos
Werner Edit	Egyesített Szoc. Int. vez. házi gondozó

1983.

Hartung Vilmosné	járási vezető védőnő, Komló
Dr. Stein Márta	pécsi EEI igazgatóhelyettes
Dr. Végh László	körzeti orvos, Bóly

1984.

Dr. Bokor Zsuzsanna	kardiológus vezető főorvos
	Bm. Kórház
Kertész Ignácné	vezető főnővér, Szigetvár, Kórház
Dr. Pölöskey Károly	körzeti orvos, Dunaszekcső

1985.

Dr. Kérchy Mária	igazgató főorvos EEI.
Dr. Márton Zoltán	osztályvezető főorvos B. M. Tan. Kórház
Szalai Jánosné	körzeti ápolónő EEI.

1986.

Dr. Kincses József	urologus főorvos
Szeifert Nándorné	körzeti védőnő Mágocs
Dr. Forgón Mihály	megyei szakfőorvos

1987.

Dr. Horváth Rozália	Tüdőgondozó Intézet vezető szakfőorvosa
Dr. Nemerey Péter	Baranya Megyei Kórház-Rendelőintézet sebész főorvosa
Dr. Szilas Judit	Mohácsi Véradó Állomás vezető főorvosa

„TESTNEVELÉSI ÉS SPORT” Díjban részesültek

1978.

Czéh László	testnevelési szakfelügyelő
Egyed Mihály	tanár Széchenyi Gimnázium
Kispál László	atléta (Mecseki Szénbányák)

1979.

Bödő László	SZMT sportfelelős
Jakab Ferenc	testnevelő tanár Műszaki Főiskola

1980.

Fenyves Alajos	igazgató, Pécs, Sportiskola
Jillek Emil	társadalmi aktíva B. M. Atlétikai Szövetség
Várkői Ferenc	ny. testnevelő tanár

1981.

Garami József	ifjúsági vezető edző PMSC
Pazurek Dezső	B. M. Labdarúgó Szöv. aktívája
Verbőczy József	ny. edző és sportvezető

1982.

Baly István	B. M. Sportlövő Szöv. elnöke
Solymosi Egon	PMSC Atl. Szakoszt. technikai vezetője
Dr. Szkladányi László	mohácsi VTE evezős szakosztály vezetője

1983.

Abai Ferenc	bólyi Sportegyesület elnökhelyettese
Bors László	siklósi Sportegyesület társ-i elnöke
Szakvári Henrik	Pécs Városi Labdarúgó Szöv. elnöke

1984.

Dr. Buzánszky Béla	B. M. Kézilabda Szövetség elnöke
Mohai István	megyei Modellező Szöv. vezetője
Dr. Tihanyi László	B. M. Tájfutó Szöv. elnöke

1985.

Dr. Ambrus Lászlóné	nyugalmazott főiskolai tanár
Róth Antal	PMSC főmunkatársa
Dr. Szörényi István	nyugdíjas MÁV főtanácsos

1986.

Kincses Tibor	PMSC Labdarúgó Szakosztály elnöke
Dr. Csernus Kálmán	nyugdíjas MTSH elnök
Kiss László	kézilabda játékvezető

1987.

Farkas György	JPTE. Tanárképző Kar Testnevelési Tanszékének nyugalmazott docense
Dr. Kálmánchey Zoltán	Tanárképző Főiskola nyugalmazott főigazgatója

„TERÜLETFEJLESZTÉSI” Díjban részesültek

1978.

Dr. Kolta János	MTA Dél-Dunántúli Tud. Intézet ny. osztályvezetője
Zámbó István	Bikali Állami Gazdaság igazgatója

1979.

Báling József	Dunántúli Napló főszerkesztő h.
Kasó József	Szigetvári Állami Gazd. igazgatója
Tóka Jenő	MÉV. igazgatója

1980.

Bácskai Frigyes	B. M. Élelmiszerker. Váll. igazgatója
Karasz László	Lippói MGTSZ elnöke
Palkó Sándor	nyugalmazott megyei tanácselnök

1981.

Gaszler József	Sombereki MGTSZ elnöke
Dr. Kisvári András	MNB B. M. Igazgatóság igazgatója

1982.

Szűcs István	komlói Carbon Vállalat ig.
Vadál Béla	szabadkenti királyi tsz. elnöke

1983.

Bartha János

B. M. Idegenforgalmi Hiv. Műszaki
oszt. vezetője

Dr. Diófási Lajos
Háda Sándor

VM. Borkombinát vezérig.-helyettese
DD. Gázszolg. Váll. igazgatója

1984.

Kerner Ádám
Mischl Róbert
Weininger Attila

szalántai Hunyadi Tsz. elnöke
ÉVM. B. M. Állami Épíp. Váll. vezérig.
B. M. Víz- és Csatornamű V. igazgatója

1985.

Cser László
Füzi Árpád
Temesi Ferenc

Pécsi Állami Gazdaság igazgatója
PANNON VOLÁN váll. igazgatója
Pécsi Közúti Igazgatóság vezetője

1986.

Dr. Nagy József
Husti Mihály
Almamelléki Károly

nyugalmazott megyei I. titkár
tsz.-elnök
siklósi Áfész elnöke

1987.

Dr. Baracs József

mezőgazdasági mérnök, a Baranya M.
Tanács nyugalmazott osztályvezetője

Fényes József
Gulyás József

MÁV Pécsi Igazgatóságának vezetője
a HUNOR Kesztyű- és Bőrruházati
Vállalat vezérigazgatója

„TUDOMÁNYOS KUTATÓI” Díjban részesültek

1985.

Dr. Bihari Ottó
Dr. Fülep Ferenc
Dr. Romhányi György

akadémikus (postumus)
Nemzeti Múzeum főigazgatója
akadémikus

1986.

Dr. Horváth Adolf Olivér
Dr. Donhoffer Szilárd
Dr. Grastyán Endre

botanikus
egyetemi tanár
tanszékvezető egyetemi tanár

1987.

Dr. Flerkó Béla	Orvostudományi Egyetem intézetvezető
egyetemi tanára
Dr. T. Mérey Klára	MTA. Regionális Kutatások Központjának
tudományos főmunkatársa
Dr. Tóth Géza	vegyésmérnök, a Pécsi Bőrgyár nyugalmazott gyárrészleg vezetője

FELSŐOKTATÁSI" Díjban részesültek

1986.

Dr. Temesi Mihály	nyugalmazott főisk. tanár
Dr. Szotáczy Mihály	egyetemi tanár
Dr. Tényi Jenő	intézetvezető POTE

1987.

Dr. Tigyi András	Orvostudományi Egyetem intézetvezető
egyetemi tanára
Dr. Papp László	JPTE. Közgazdaságtudományi Karának
docense

BARANYA MEGYÉRŐL

Bibliográfia és repertórium

1985.

Összeállította: **HORVÁTH ESZTER, SURJÁN MIKLÓS**

1979 óta adjuk közre a Baranyai Művelődés hasábjain megyénk kurrens helyismereti bibliográfiáját. Eljött az ideje, hogy a bibliográfia szerkezetében s tartalmában egyaránt változtatásokat hajtsunk végre. Erre ösztönöz bennünket az elmúlt évek során szerzett sok hasznos tapasztalat.

Eltérően a korábbi gyakorlattól, amikor kiadványtípusok szerinti alcsoportosításban közöltük az anyagot, most a földrajzi csoportosítást részesítjük előnyben. Ennek megfelelően a „Baranya megyéről általában” címmel jelölt szakcsoport áll a bibliográfia élén, melyen belül még további – tárgyi – részletezést is alkalmazunk. Majd az egyes településekkel foglalkozó irodalom következik, a települések egységes betűrendjében. A városok anyagán belül ugyancsak tárgyi tagolást alkalmazunk, a községeknél viszont az egyes tételeket a szerzők, ill. címek betűrendjében közöljük.

A jövőben az eddiginél szigorúbb válogatással veszünk fel a bibliográfiába hírlapcikkeket. Az országos lapok írásait igyekszünk továbbra is lehető teljességgel közölni. Elhagyjuk viszont a helyi lapok kevésbé jelentős közleményeit arra gondolva, hogy csak feleslegesen duzzasztanak a bibliográfiát, a helytörténeti kutatók számára viszont a még oly bő válogatás sem tenné elkerülhetővé a helyi időszaki kiadványok kézbevitelét, átnézését. Továbbra is felvesszük mindazon kéziratok adatait amelyekről tudomást szerzünk, de nem vállalkozhatunk a kiadatlan helyismereti tanulmányok, szakdolgozatok teljes körű összegyűjtésére. A teljesség igényével regisztráljuk viszont a helyi vonatkozású önálló kiadványokat, valamint a tanulmánykötetekben, évkönyvekben megjelent dolgozatokat.

A jelen bibliográfiai összeállítás az 1985. év termését tartalmazza. 1982–1984-re keltezett kiadványok is vannak benne, amelyekről csak most szereztünk tudomást, vagy pedig – az impresszumban megadott évszám ellenére – a nyomdából valójában csak 1985-ben kerültek ki.

Valamennyi tétel a bibliográfiában csak egy helyen szerepel. Az olvasó a fejezetek végén található utalások alapján tájékozódhat arról, hogy hol található még a keresett témakörbe tartozó irodalmat.

1 A TERMÉSZETI KÖRNYEZET

6575 Baranya megye földrajzi nevei. Szerk. Pesti János. Kiad. a Baranya Megyei Levéltár. 2. köt. Mohácsi járás, Siklósi járás. Névmutató. Pécs, 1982 [1984]. 1284 p., 9 térk., ill. (Baranya monográfia sorozat.).

111 Természetvédelmi területek

- 6576 CSÁSZÁR NAGY László: Szársomlyói aggodalmak. Seb a hegyoldalban. = Magyar Nemzet, 85. 7. 13:4.
- 6577 JUHÁSZ Erzsébet: Megmenekül a Szársomlyó-hegy. Védett terület kont-ra kőbánya. = Magyar Hírlap, 85. 11. 11:3.
- 6578 Kelet-Mecseki TK. = Túrlista Magazin, 85. 2:20–21. (Mell.: Túrlista Magazin kiskönyvtár. Természeti értékeink 3.)
- 6579 MÉSZÁROS [Attila] A.: Az ütközőpontban a magányos hegy. Szársomlyó jelene, jövője. = DN, 85. 9. 4:1., ill.
- 6580 SÁFRÁN István: Józan kompromisszumra törekedve. Mi lesz Szársomlyóval? = Népszabadság, 85. 10. 24:6.
- 6581 SÁFRÁN István: Mi lesz Szársomlyó sorsa? Érdekegyeztetés Nagyharányban. = Népszabadság, 85. 9. 7:21.
L. még 6617.

113 Természet- és környezetvédelem

- 6582 Környezet- és természetvédelem Baranya megyében. = Búvár, 85. 12. mell.: 23 p.
- 6583 A liász-program hatása Baranya megye társadalmi-gazdasági életére. A Pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem által végzett tudományos kutatómunka 1983. évi eredményeit tartalmazó tanulmánykötetek. 5. köt. Környezetvédelemmel kapcsolatos tanulmányok. Pécs [1984].
- 6584 BOGDÁN Tibor: A liász-program környezetvédelmi jogi vonatkozásai. 20 p.
- 6585 GYURKÓ István: A Mecseki Szénbányák meddőhányói, külfejtési reaktiválása és szállítási útvonalainak portalanítása a liász-program megvalósítása közben és után. 18 p.
- 6586 HORVÁTH Zsuzsanna: A liász-program környezetvédelmi jogi vonatkozásai. A mezőgazdasági rendeltetésű földek védelme, a bányaművelés céljából kivont földek mezőgazdasági újrahasznosítása. 41 p.

- 6587 KAUREK Róbert: A liász-programhoz kapcsolódó vízvédelmi kérdések és környezetvédelmi aspektusai. 24–44.
- 6588 KISS György: A Mecseki Szénbányák belső szervezeti-működési és felelősségi rendszerének lehetséges változtatási módozatai a környezetvédelmi tevékenység hatékonyságára tekintettel, a liász-program keretében. 22 p.
- 6589 LEHMANN Antal: A meddőhányók és szállítási útvonalak biológiai védelme és újrahasznosítási lehetőségei. 40 p.
- 6590 A liász-program hatása Baranya megye társadalmi-gazdasági életére. A Pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem által végzett tudományos kutatómunka 1984. évi eredményeit tartalmazó tanulmánykötetek. 7. köt. Környezetvédelmi tanulmányok. Előtanulmányok, résztanulmányok. Pécs [1985].
- 6591 ERDŐSI Ferenc–TURZA István: A liászbányászat felszínformáló és egyéb környezeti hatásainak főbb következményei. Felszínüllyedések, deformációk. 86 p.
- 6592 GYURKÓ István: A liász-bányászat néhány kiemelt környezetvédelmi problémájának elemzése. 29 p.
- 6593 MOSONYI Géza: A légszennyezés hatása Baranya megye tsz-erdeiben. = *Az Erdő*, 85. 1:7–8.
- 6594 ZOMBAI László: Új eljárások. = *Búvár*, 85. 6:282–283, ill. Veszélyes hulladék feldolgozása a Baranya-Tolna megyei Tégla- és Cserépipari Vállalatnál.

119 *Térképek. Térképészet*

- 6595 Baranya megye térképe. Készítette és kiad. a Kartográfiai Vállalat. M. 1:150 000. 5. jav. kiad. Bp. 1985.
- 6596 ERDŐSI Ferenc: A természeti környezet néhány tényezőjében (összetevőjében) antropogén hatásra bekövetkezett változások térképi ábrázolása. = A természeti területi struktúraváltozások társadalmi, gazdasági és ökológiai értékelésének kartográfiai modellezése. Pécs 1984. MTA Dunántúli Tud. Int. 75–90.
- 6597 A Mecsek turisttérképe. M. 1:40 000. 6. átd. kiad. Bp. 1984 [1985], Kartográfiai V.

12 *Geológia. Hidrológia*

- 6598 JANTSKY Béla: A mecseki gránitosodott kristályos alaphegység földtana. = *Géologie du socle cristallin granitique de la montagne Mecsek*. Bp., 1979, Műszaki K. 385 p., 4 t., 12 térk. mell. (A Magyar Állami Földtani Intézet évkönyve. 60. köt.) B. 283–294.
- 6599 KASSAI Miklós: A Délkelet-Dunántúl ásványi nyersanyagkutatásának 40 éve. = *Változó Baranya*. Pécs 1985. 275–281.
- 6600 (mészáros): Feltáráásra váró mecseki barlangrendszerek. = *Magyar Nemzet*, 85. 1. 7:4.
- 6601 VARGA Dezső: Hidrológiai mérőgyakorlatok a Mecsekben. = *Pécsi Műszaki Szemle*, 85. 2:22–23, ill.

- 6602 VINCZE János: Réz–urán ércesedés a mecseki felső permben. = Ásványtan-geokémia szemelvények. Ásvány-kőzettani továbbképző. Bp. 1985, MFT. 203–221.
L. még 6656, 6659.

121/122 *Vízügy. Vízszabályozás*

- 6603 Baranya megye vízgazdálkodás-fejlesztési koncepciója. 1976–1990. 3. korszerűsített változat. Pécs 1985. VÍZIG. 160 p., 1 t., ill.
- 6604 Bemutatjuk a Dél-dunántúli Vízügyi Építő Vállalatot. = Magyar Vízgazdálkodás, 85. 5:14–15.
- 6605 BRUHÁCS László: A számítástechnika helyi története. = Drávától a Balatonig, 85. 4:2.
Álkmalmazása a Dél-dunántúli Vízügyi Igazgatóságon.
- 6606 HERNÁDY Alajos: Baranya vízgazdálkodása. = Változó Baranya. Pécs 1985. 257–274., ill. B. 274.
- 6607 KÁCSOR László: Határ a déli végeken. A kalandozó Dráva. = Búvár, 85. 8:338–340, ill.
- 6608 KÖNIG István: Különböző vízrendezési beavatkozások és eredményei a Dráva menti síkon. = „Komplex melioráció” XXVI. Georgikon Napok. Keszthely 1985. 2. r. 502–508.
- 6609 A vízügyi építések gazdái. Bemutatjuk a DÉLVIÉP-et. = DN, 85. 7. 17: 11, ill.
- 6610 VUICS Tibor: A liász-program térszínének vízrajzi viszonya. = LPH 1983. 5. köt. Pécs 1984. [6. rész.] 26 p., 4 t.

13 *Éghajlat*

- 6611 GALLAI Andrea: Tervezhető-e az időjárás? = Magyar Mezőgazdaság, 85. 11. 13:6, ill.
A baranyai jégeső-elhárító rendszerről.

14/15 *Növény- és állatvilág. Vadászat*

- 6612 BORHIDI Attila: A Zselic erdei. Pécs 1984, Baranya M. Múzeumok Igazgatósága. 145 p., ill. (Dunántúli dolgozatok. A. Természettudományi sorozat. 4.) B. 131–139.
- 6613 Mellette – ellene – tartózkodik? Baranya megye. Veszélyben az apróvadások. = Nimród, 85. 7:290, ill.
Pécs, 1985. ápr. 13. A vadásztársaságok vezetőségválasztó megyei közgyűléséről és a megye vadállományáról.
- 6614 SZOLLÁT György: Szársomlyó bennszülöttje. A magyar méreggyilok. = Élet és Tudomány, 85. 10. 18:1342, ill.

2 GAZDASÁGI ÉLET

- 6615 Beszéljünk róla! Kiad. az MSZMP Baranya Megyei Bizottsága Prop. és Műv. Oszt. 1984. 1. A megye iparának helyzete és feladatai. Pécs 1984. 15 p.
- 6616 HORVÁTH Endre: Baranya megye tanácsi gazdaságának VI. ötéves tervidőszaki fejlődése. = Beszéljünk róla! 1985. 2. Pécs 1985. 44–59.
- 6617 KISVÁRI András: Negyven év Baranya gazdaságában. = Baranyai Művelődés, 85. 1:11–17.
1945–1985.
- 6618 KONCSAG Károly: Az energiatermelés helyzete Baranyában az elmúlt 40 évben. = Változó Baranya. Pécs 1985. 283–289.
- 6619 MÉREY Klára, T.: Dél-Dunától iparának története a kapitalizmus idején. Bp. 1985. Akad. K. 289 p., ill.
- 6620 MÉREY Klára, T.: Baranya megye és Pécs iparának fejlődése. = Változó Baranya. Pécs 1985. 117–194. B. 195.
- 6621 NOVÁK Zoltán: Baranya megye társadalmi-gazdasági helyzete és fejlődése, 1981–1984. = Beszéljünk róla! 1985. 2. Pécs 1985. 3–43.
- 6622 VARGA Jenő: A megye iparszerkezetének alakulása, különös tekintettel a 70-es évektől napjainkig tartó időszakra. = Változó Baranya. Pécs 1985. 197–207.
L. még 6716, 6717, 6719.

211 Szénbányászat. Mecseki Szénbányák

- 6623 GERENCSÉRI Jenő: Fejek a víztükör felett. = Népszava, 85. 2. 26: 4–5
Beszélgetés mecseki bányászokkal.
- 6624 HALLAMA Erzsébet: Széncsata. = Élet és Irodalom, 85. 2. 15:3
A Mecseki Szénbányákról és a bányászok helyzetéről.
- 6625 HERMAN Sándor: A szakképzettségi szint elemzése. = Statisztikai Szemle, 85. 12:1173–1187
A Mecseki Szénbányáknál és a Pécsi Bőrgyárban is.
- 6626 KOVÁCS Ferenc: Az endogén bányatüzek előfordulási gyakoriságának kapcsolata a széleshomlokú fejtések szellőztetési paramétereivel. = Bányászati és Kohászati Lapok. Bányászat, 85. 10:663–668, ill.
A mecseki szénmedence fejtéseinek adatai.
- 6627 A létszámgond megoldásáért. Vállalati szinten is többet kell tenni. = Mecseki Bányász, 85. 7. 9:1.
A Mecseki Szénbányák létszámgondjairól.
- 6628 A liász-program hatása Baranya megye társadalmi-gazdasági életére. A Pécsi Janus Pannónius Tudományegyetem által végzett tudományos kutatómunka 1983. évi eredményeit tartalmazó tanulmánykötetek. 4. köt. Pécs 1984. [285] p., 25 t.
- 6629 HERMAN Sándor: A Mecseki Szénbányák fizikai állománya szak-képzettségi szintjének elemzése, a megbetegedés miatti létszámfogyás modellezése. [3. rész]. 46 p.
- 6630 NAGY József: A megye ipari-szolgáltatói tevékenységének (vállalatainak) kapcsolódási lehetőségei a liász-programhoz. (A szénbányászat helye, szerepe a megye iparszerkezetében.) [2. rész]. 68 p.

- 6631 PAUKER Csaba: A fluktuáció szociológiai problémái. Előtanulmány, hipotézisek. [6. rész.] 20 p.
- 6632 TAHIN Tamás: A fiatal bányászok néhány demográfiai, szociális és munkaügyi jellemzője. Egy előkutatás eredményei. [8. rész.] 31 p.
- 6633 TAHIN Tamás: A szénbányászok életmódja és életmódváltozásának jellemzői. Előzetes koncepció. [7. rész.] 22 p.
- 6634 A liász-program hatása Baranya megye társadalmi-gazdasági életére. A Pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem által végzett tudományos kutatómunka 1984. évi eredményeit tartalmazó tanulmánykötetek. 6. köt. Közgazdasági-jogi tárgyú tanulmányok. Pécs 1985. [290] p.
- 6635 ADÁM Antal: A társadalmi-politikai szervezetek struktúrája és szerepe Komlón és városkörnyékén, valamint a Mecseki Szénbányáknál. 6. köt. [4. rész]. 65 p.
- 6636 NAGY József: Baranya megye kereskedelmi, kulturális fejlesztésének kapcsolatai a liász-programmal. 6. köt. [2. rész]. [80] p.
- 6637 A liász-program hatása Baranya megye társadalmi-gazdasági életére. A Pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem által végzett tudományos kutatómunka 1984. évi eredményeit tartalmazó tanulmánykötetek. 7. köt. 1984. Környezetvédelmi tanulmányok. Előtanulmányok, résztanulmányok. Pécs 1985. [272] p.
- 6638 KRISZTIÁN Béla: A bányászati termelőeszközök fejlődése és a szakmai képzettség változásának előretervezési lehetőségei. 7. köt. [3. rész] 72 p.
- 6639 A liász-program hatása Baranya megye társadalmi-gazdasági életére. A Pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem által végzett tudományos kutatómunka 1984. évi eredményeit tartalmazó tanulmánykötetek. 8. köt. Szociológiai tárgyú tanulmányok. Pécs 1985. [211] p.
- 6640 PAUKER Csaba: A fluktuáció szociológiai problémái a Mecseki Szénbányáknál. [1. rész.] 71 p.
- 6641 TAHIN Tamás, stb.: A munkával kapcsolatos beállítottságok. [4. rész.] 43 p.
- 6642 TAHIN Tamás: A szénbányászok életmódjának néhány jellemzője, az életút, a munka, a létfeltételek és a család. [2. rész.] 11 p.
- 6643 TAHIN Tamás: A szénbányászok életútja a gyermekkortól a munkavállalásig. [3. rész.] 43 p.
- 6644 LOMBOSI Jenő: Föld alatt és föld felett. Épül az István III. akna. = DN, 85. 8. 31:5, ill.
- 6645 LOMBOSI Jenő: Hat évtized. = DN, 85. 4. 30:7, ill.
1925. ápr. 26-án avatták föl István-aknát.
- 6646 LOMBOSI Jenő: A jelennek, a jövőnek szóló kutatások. Tudományos konferencia Pécssett a mecseki bányászokról. = DN, 85. 10. 17:5, ill.
1985. okt. 15–17.
- 6647 LOMBOSI Jenő: A közhangulatot a kommunisták teremtik. A bányászat rangját ne csak a munka nehézsége adja meg! = DN, 85. 8. 31:3, ill.
Beszélgetés dr. Gábor Jánossal, a Mecseki Szénbányák pártbizottságának titkárával a bányászok helyzetéről.
- 6648 MÉREI Emil: A mecseki széntermelés alakulása az elmúlt 20 évben. = Változó Baranya, Pécs 1985. 177–194. B. 195.
- 6649 NÉMEDI VARGA Zoltán: A kéregszerkezeti mozgások szerepe a me-

- cseki feketeszéntelepek gázkitörés veszélyességének kialakulásában. = Bányászati és Kohászati Lapok. Bányászat, 85. 7:443–450, ill.
- 6650 OLCSVARI Csaba: Pécs bányauzem rekonstrukciója. = Bányászati és Kohászati Lapok. Bányászat, 85. 6:373–379, ill.
A liászprogrammal kapcsolatos tervezési feladatokról.
- 6651 [PÁLFI Diana] P. D.: Mi lesz veled vājárutānpótlás? = Mecseki Bányász, 85. 10. 22:3.
A Mecseki Szénbányáknál.
- 6652 PETHŐ Szilveszter: Néhány észrevétel és javaslat a rekonstrukció alatt álló pécsi szénelőkészítőmű iszapszenének dúsítási technológiájához. = Bányászati és Kohászati Lapok. Bányászat, 85. 3:177–182, ill.
- 6653 SÁFRÁN István–KOZMA Judit: Széntermelés gmk-ban. = Népszabadság, 85. 11. 23:6
A Mecseki Szénbányáknál is bevezetik a széntermelésben a gazdasági munkaközösséget.
- 6654 Sorsfordulók, évfordulók. Szerk. Lombosi Jenő, Mitzki Ervin. Pécs 1985. 165 p. (A Dunántúli Napló zsebkönyvtára. 6.)
- 6655 SZABOLCS Lajos: István-akna hatvanéves. = Mecseki Bányász, 85. 3. 26:7
Pécs
- 6656 SZEBENYI Ferenc: A szén- és gázkitörésveszélyes Mecseki Szénbányák geomechanikai vizsgálati rendszere, fejlesztési elképzelések. = Kőzetmechanika és bányatérsegek biztosítása. Bp. 1985. KBFI. 86–103.
- 6657 VARGA József: A korszerű technika felkészültebb szakembereket követel. = Mecseki Bányász, 85. 6. 11:3.
A Mecseki Szénbányák adminisztratív és fizikai dolgozó állományának alakulásáról.
- 6658 [VÍZHÁNYÓ Imre] V. I.: A pozitív vonások hasznosítása, érvényesítése. 1985 a kibontakozás éve lehet. = Mecseki Bányász, 85. 1. 15:1.
A Mecseki Szénbányák 1984. évi gazdálkodásáról.
L. még 6582–6592, 6610, 6674, 6730, 6731, 6828, 6831, 6832.

212 Uránbányászat. Mecseki Ércbányászati Vállalat

- 6659 BARABÁS Andor: A földtani kutatások és bányageológia feladatai a MÉV-nél. = A XXIV. Bányamérő továbbképzés és tapasztalatcsere előadásai. Pécs 1985. MÉV. 45–51.
- 6660 DUNAI Imre: Nemcsak többit, többen is dolgoznak. A bánya ma is emberkohó. = DN, 85. 8. 10:3, ill.
Beszélgetés Kovács Istvánnal, a Mecseki Ércbányászati Vállalat pártbizottságának titkárával a MÉV munkájáról, a bérezésről stb.
- 6661 JOBB József: Mély aknák mélyítésével, szerelvényezésével és üzemeltetésével kapcsolatos bányamérési munkák a Mecseki Ércbányászati Vállalatnál. = A XXIV. Bányamérő továbbképzés és tapasztalatcsere előadásai. Pécs 1985. MÉV. 3–8.
- 6662 LACZKÓ László: Kőzetmechanikai feladatok megoldása a mecseki ércbányászatban. = Kőzetmechanika és bányatérsegek biztosítása. Bp. 1985. KBFI. 144–153.
- 6663 MOSER Károly: A közethorgonyzás a mecseki ércbányákban. = Bányászati és Kohászati Lapok. Bányászat, 85. 2:87–92, ill.

- 6664 NÉMETH János-VERESS Tamás: Három évtized. = Mecseki Ércbányász, 85. 9. 1:4-5, ill.
Történeti áttekintés a Mecseki Ércbányászati Vállalatról.
- 6665 OROVECZ József: AnDo robbanóanyag gyártás tapasztalatai a Mecseki Ércbányászati Vállalatnál. = VIII. Nemzetközi robbantástechnológiai konferencia. Bp. 1985, OMBKE. 4. köt. 5-62.
- 6666 SZABÓ János stb.: A bányageofizika helyzete és feladatai a MÉV-nél. = A XXIV. Bányamérő továbbképzés és tapasztalatcsere előadásai. Pécs 1985, MÉV. 24-33.
- 6667 SZOMOLÁNYI Gyula: A Mecseki Ércbányászati Vállalat fejlődése, helyzete és perspektívája. = A XXIV. Bányamérő továbbképzés és tapasztalatcsere előadásai. Pécs 1985, MÉV. 8-13.
- 6668 VARGA Mihály: A bányaművelés fejlődése a Mecseki Ércbányászati Vállalatnál. = A XXIV. Bányamérő továbbképzés és tapasztalatcsere előadásai. Pécs 1985. MÉV. 17-23.

213 Egyéb bányászati tevékenység

- 6669 JÉKI László: Megjegyzések az egykori mecseki vasércbányászathoz. = Bányászati és Kohászati Lapok. Bányászat, 85. 2:129-131, ill.
- 6670 [MURÁNYI László] M. L.: Elválás közös megegyezéssel. DÉLKŐ helyett PANNOLIT. = DN, 85. 2. 23:5, ill.
1985. jan. 1-jével megszűnt a Dél-dunántúli Kőbánya Vállalat.

25 Infrastruktúra. Kommunális létesítmények és szolgáltatások

- 6671 HORVÁTH Csabáné: A lakossági szolgáltatások helyzete Baranya megyében. = Területi Statisztika, 85. 1:107-112.
- 6672 [MAROSI Gyula] M. Gy.: Javuló vízellátás a falvakban. Törpe vízművek Baranyában. = DN, 85. 5. 21:1, ill.
- 6673 SÁFRÁN István: Baranya megye: Divatos szakma a fodrászat. = Népszabadság, 85. 2. 20:5.
- 6674 SZATHMÁRY Magdolna: A liász-programhoz kapcsolódó vízellátási és csatornázási kérdések. = LPH 1983. 5. köt. Pécs 1984. [4. rész.] 24 p., 2 t.
- 6675 S. A.: Új településeket kapcsolnak be. Tovább bővül a földgázhálózat Baranyában. = Népszava, 85. 5. 7:12.

26 Mezőgazdaság

- 6676 1,1 millió tonna gabona, 103 000 tonna hús Baranyából. Kiemelkedő évet zárt az agrárágazat. = DN, 85. 3. 23:1, 2, ill.
- 6677 ÁLLÓ Miklós: Baranya megye szarvasmarha-tenyésztése. = Magyar Mezőgazdaság, 85. 4. 17:13.
- 6678 AUBERT Antal: A mezőgazdasági termelés természeti és termelési feltételei Baranya megyében. = A Pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem Tanárképző Karának tudományos közleményei, 1985. 2. Pécs 1985. 3-13., ill.
(Studia Paedagogica auctoritate Universitatis Pécs publicata. 4.) B. 12.

- 6680 BARACS József: Üzemi talajvédelem a Baranya csatorna vízgyűjtője területén. Pécs 1985. 65 fol., 13 t. Kézirat.
- 6681 Baranya, Tolna, Zala, Szabolcs-Szatmár, Heves és Komárom megye az OMÉK-on: 70. OMÉK, Budapest 1985. VIII. 17-25. Bp. 1985. 63 p., ill.
- 6682 FÖLDVÁRI János: A komplex melioráció hatása a Baranya megyei üzemekben. = „Komplex melioráció”. XXVI. Georgikon Napok. Keszthely 1985. ATEK. 1. r. 143-155.
- 6683 FÖLDVÁRI János: A megye szocialista mezőgazdaságának megszilárdulása és fejlődése. = Változó Baranya. Pécs 1985. 209-222.
- 6684 FÖLDVÁRI János: Továbbra is magas színvonalon, a jelenlegi terület nagyságban! Megtermett a kenyereink. = DN, 85. 8. 18:3.
A megye búzatermeléséről, a tsz-ek és állami gazdaságok termelési adataival.
- 6685 JOÓ József: Dráva menti öntéstalajok hasznosítása öntözéses burgyonyatermesztéssel. = „Komplex melioráció”. XXVI. Georgikon Napok. Keszthely 1985. ATEK. 2. r. 517-526.
- 6686 KASÓ József: A szarvasmarha-ágazatok szerepe a vállalati termelési szerkezet kialakításában. = A szarvasmarha verticum fejlesztésének agronómiai és ökonómiai kérdései. Kaposvár 1984. Kaposvári Mezőgazd. Főiskola. 34-42.
Szigetvári Állami Gazdaság.
- 6687 KECSKEMÉTHY Zoltán: Bortermelés Baranyában. = DN, 85. 10. 9:6.
A bortermelés történetéről.
- 6688 [KISS János, D.] d.k.j.: Rekord és fejadag. = Magyar Hírlap, 85. 5. 31:8.
Baranya mezőgazdaságáról.
- 6689 Az MSZMP Baranya Megyei Bizottságának állásfoglalása a mezőgazdaság és az élelmiszeripar helyzetéről, további feladatokról. A termelékenység emelésével. = DN, 85. 10. 12:5.
Az MSZMP Baranya Megyei Biz. 1985. okt. 3-i ülésének kivonatos szövege.
- 6690 [RÓNASZÉKI Ferencné] -Rné-: A VII. ötéves terv nagy beruházása. Indul a Dráva térségi melioráció. = DN, 85. 3. 8:1.
- 6691 [RÓNASZÉKI Ferencné] -Rné-: A csúcsteljesítményekhez csúcstechnika kell. Nagyszerű eredmények a gabonaprogramban. = DN, 85. 5. 30:1.
Az 1981-ben meghirdetett baranyai gabonaprogram eredményeit tárgyalta a Megyei Tanács.
- 6692 [RÓNASZÉKI Ferencné] -Rné-: Évi 1000 hektár „meddőt” vonnak művelésbe. Jól halad a megyei rekultivációs program. = DN, 85. 6. 21:1, ill.
- 6693 [RÓNASZÉKI Ferencné] -Rné-: Kedvező évet zárt Baranya mezőgazdasága. Túl az egymillió tonna gabonán! = DN, 85. 1. 19:3.
- 6694 [RÓNASZÉKI Ferencné] -Rné-: Kedvezőtlen adottságú a baranyai tsz-ek 55 százaléka. Stabilizálás és kibontakozás. = DN, 85. 12. 7:5, ill.
- 6695 [RÓNASZÉKI Ferencné] -Rné-: Új távlatok felé. Teljes favertikumot! = DN, 85. 6. 29:5, ill.
A Mecseki Erdő és Fafeldolgozó Gazdaságról.

- 6696 RONGA Bálint: A margittaszigeti térségi melioráció 1980–1984. évi tervezési tevékenységének értékelése. = A melioráció szerepe a termelésfejlesztésben. Bp. 1985. MAE. 238–244.
- 6697 RONGA Bálint: A margittaszigeti térségi melioráció 1980–83. évi tervezési tevékenységének értékelése. = „Komplex melioráció”. XXVI. Georgikon Napok. Keszthely 1985. ATEK. 1. r. 207–213.
- 6698 Százezer tonna hús Baranyából. = Magyar Mezőgazdaság, 85. 1. 30:4
Sikeres volt az 1984. évi húsprogram.
- 6699 WINDHEIM József: Differenciáltság és differenciálódás Baranya megye termelészövetkezeteiben. = Studia iuvenum. Oeconomica. 1985. Pécs 1985. JPTE. 35–44.
L. még 6586, 6593, 6608, 6755.

27 Közlekedés. Távközlés

- 6700 BÉKÉS Sándor: A megye hírközlő rendszerének kiépülése. = Változó Baranya. Pécs 1985. 487–500. B. 500.
- 6701 ERDŐSI Ferenc: Baranya tömegközlekedésének fejlődése. = Változó Baranya. Pécs 1985. 233–255., ill. B. 255.

28 Pénz- és hitelügy. Biztosítás

- 6702 MURÁNYI László: Kockázat és üzlet. = DN, 85. 6. 22:3, ill.
Beszélgetés Palaczkai Jánossal, az Állami Biztosító Baranya Megyei Igazgatóságának vezetőjével a Biztosító baranyai tevékenységéről.

29 Kereskedelem. Vendéglátás. Idegenforgalom

- 6703 ADORJÁN Károly–MÁRFY Miklós–UMHEISER István: Baranya megye kereskedelmének fejlődése. = Kereskedelmi Szemle, 85. 8:41–44, ill.
Történelmi áttekintés 1944-től napjainkig.
- 6704 Ahol a kocsmá az egyetlen közintézmény. Szövetkezeti vendéglátás Baranyában. = Vendéglátás, 85. 12:
- 6705 BALASKÓ Istvánné: Tájékoztató a megye kiskereskedelmének 1982. évi tevékenységéről. Pécs 1983. Baranya Megyei Tanács Kereskedelmi Osztály. 15 p., 29 t.
- 6706 BALOGH Jolán: Súlyos gondok a nagykereskedelmi ellátás körül... Baranya megyei helyzetkép kisbolt ügyben. = Szövetkezet, 85. 7. 3: 3, ill.
- 6707 Baranya körkép. Bp. [1985?], Magyar Média, 72 p., ill.
- 6708 FERENCI Demeter: A kistelepülések jobb ellátásáért. Mit tesznek a szövetkezetek? = DN, 85. 6. 5:3, ill.
Baranya bolti ellátottságáról.
- 6709 FERENCI Demeter: Javuló ellátás a kistelepüléseken. Korszerű áfész-bolthálózat Baranyában. = DN, 85. 11. 15:3, ill.
- 6710 FOJTIK János: A szocialista kereskedelem fejlesztése Baranyában. = Változó Baranya. Pécs 1985. 303–316. B. 316.

- 6711 HUBA László: Dél-Dunántúl. 2. kiad. Bp. 1985. Panoráma. 188 p., ill. (Panoráma „mini” útikönyvek.)
- 6712 KAISER Mihály: Barangolások Baranyában. = Föld és Ég, 85. 2:57–59, ill.
- 6713 KASZA Tibor: Baranya megye. Kialakulhat-e gazdasági verseny a kistelepülések ellátásában? = Szövetkezeti Kereskedelem, 85. 5:11, ill.
- 6714 SÁFRÁN István: Hol tart a falusi turizmus Baranyában? = Népszabadság, 85. 1. 24:6.
Interjú Szőnyi Jánossal, a Mecsek Tourist vezetőjével.
- 6715 TAKÁCS József: A falusi turizmus hazai és nemzetközi tapasztalatai – egy baranyai szakember szemével. = Idegenforgalmi Közlemények, 85. 3:23–29.
A baranyai falusi turizmus lehetőségeiről.

3 TÁRSADALOM. TÁRSADALMI ÉLET

- 6716 NOVÁK Zoltán: Baranya megye társadalmi-gazdasági helyzete és fejlődése, 1981–1984. = Beszéljünk róla! 1985. 2. Pécs 1985. 3–43.

31 Statisztika. Demográfia

- 6717 Baranya megye társadalmi-gazdasági helyzete és fejlődése két kongresszus között. Pécs 1985. KSH Baranya m. Ig. 67 p.
- 6718 BENCZE Sándor: A múlt nyomában. Korrajz az 1697. évi népszámlálás adataiból. = HMSZÉ 6. Kiad. a Horvátországi Magyarok Szövetsége. Eszék 1984. 245–284., ill. B. 282.
- 6719 GEISZ Mihály: A társadalmi-gazdasági fejlődés fő vonásai és a fejlesztés feladatai Baranya megyében. = Területi Statisztika, 85. 1:51–57.
- 6720 HOOZ István: Baranya megye népességfejlődésének főbb jellegzetességei az utóbbi 40 évben. = Változó Baranya, Pécs 1985. 339–348.
- 6721 A KSH Baranya Megyei Igazgatósága az 1984. évről. Egymillió tonna gabona. = DN, 85. 2. 16:1,3.
- 6722 A KSH Baranya Megyei Igazgatósága jelenti. Mérsékeltőbb teljesítmények. = DN, 85. 11. 23:3.
1985. I–III. negyedév.
- 6723 A Központi Statisztikai Hivatal Baranya Megyei Igazgatóságának jelentése az 1985. évi első negyedévről. Érződik a kemény tél hatása. = DN, 85. 5. 11:1, 3, ill.
- 6724 LOMBOSI Jenő: Horváth Lajos, Baranya Megye Tanácsának elnöke nyilatkozik. Az életkörülmények javítása a legfontosabb feladatunk. = DN, 85. 1. 20:3, ill.
- 6725 Megállt a termelésesökkenés a szénbányászatban. A KSH Baranya Megyei Igazgatóságának jelentése az 1985. év I. félévéről. = DN, 85. 8. 10:1, 3, ill.
L. még 6744

32 Munkaügy

- 6726 CSERESNYÉS Ferenc: A közmunka szabályozásának főbb állomásai Baranyában a 19. század második felében. = BH 1983–1984. Pécs 1985. 73–83., B.
- 6727 ELMERNÉ TURI Magdolna: A vándorlások hatása a középfokú központok és vonzaskörzetek népességének összetételére Baranya megyében. = Területi Statisztika, 85. 3:283–294.
- 6728 ERDŐSI Ferenc: Az ingázás néhány gazdasági-társadalmi jellemzője Baranya megyében. = A Pollack Mihály Műszaki Főiskola tudományos közleményei. Pécs 1985. Társadalomtudomány. 105–126.
- 6729 ERDŐSI Ferenc: Az ingázás területi rendszerének, valamint térszerkezetének viszonya a vonzaskörzetekhez a Dél-Dunántúlon. = Vonzaskörzetek – agglomerációk. 2. Bp. 1985. Akad. K. 208–241.
- 6730 FÜZESI Zsuzsanna–VASTAGHNÉ MELEGH Csilla–LAMPEK Kinga: Létfeltételek. = LPH 1984. 8. köt. Pécs 1985. [5. rész.] 43 p.
- 6731 KAROLINY Mártonné stb.: A kereset és a munkakörülmények összehasonlító vizsgálata a Mecseki Szénbányák és 5 más vállalat esetében. = LPH 1984. 6. köt. Pécs 1985. [1. rész.] 94 p.
- 6732 Munkaerőhelyzet néhány megyében. Küldd ki, küldd be. Murányi László, B.: Baranya megye. = Heti Világgazdaság, 85. 3. 23:34–37.
- 6733 VARGA J. Dávid: Röghöz kötés? Helyben járás? Mobilitás? A szemafor zöld, de a síneket felszedték. = Népszabadság, 85. 12. 7:17, ill.
Baranyai szakemberek nyilatkozatai a munkaerőhelyzetről és vándorlásról, a szakember-ellátottságról, anyagi megbecsülésről.
L. még 6625, 6627, 6629, 6631, 6632, 6640, 6641, 6651

33 Egészségügy

- 6734 CSONTOS Ferenc–BORBÁS Ilona–GALLOVICH Erzsébet: Baranya megye komplex közegészségügyi ellenőrzése kapcsán 1982-ben elvégzett parazitológiai szűrővizsgálatok tapasztalatai. = Népegészségügy, 85. 3:167–169.
- 6735 KÖHEGYI Imre: Intoxikációs esetek előfordulása Baranya megyében. = Gramoxone. A felhasználás egészségügyi kérdései. Pécs 1985. Baranya Megyei KÖJÁL 27–31.
- 6736 TEKERES Miklós: Intoxikációs esetek intenzív ellátása Baranya megyében. = Gramoxone. A felhasználás egészségügyi kérdései. Pécs 1985. Baranya Megyei KÖJÁL 81–85
- 6737 VASTAGHNÉ MELEGH Csilla: Az egészségkultúra kialakulására ható tényezők 0 és 3 éves kor között. = Egészségnevelés, 85. 4:155–159.
Egy pécsi, valamint szederkényi és szentlőrinci felmérés alapján.
L. még 6752, 6760

341 Nemzetiségek

- 6738 ANDRÁSFALVY Bertalan: A nemzetiségi és néprajzi csoportok szerepéről. (Gondolatok népcsoportok, nemzetiségek kapcsolatáról. Szerep öntudat.) = BH 1983–1984. Pécs 1985. 449–458.
Baranya.
- 6739 Baranya példája: Németek és délszlávok a tanácsokban. = Magyar Nemzet, 85.4.14:4.
A helyi tanácsi testületekben növekedett a nemzetiségi tanácstagok aránya.
- 6740 Beim Rat spricht man auch deutsch und serbo-kroatisch. = Daily News, 85.3.15:
Nemzetiségi nyelv használata a nemzetiségek lakta települések tanácsainál.
- 6741 FILAKOVIĆ, Stipan: „Narodnosti u Baranji”. = Narodne Novine, 85.1.10:2.
Nemzetiségek Baranyában.
- 6742 FILAKOVIĆ, Stipan: Susreti. Istrazivač prošlosti. = Narodne Novine, 85.5.16:2.
Beszélgetés Haraszti Sándorral a baranyai (szigetvári) szerb-horvátok régi életéről és népszokásairól.
- 6743 HENGL, Nándor: Deutsche Kolonisten im Komitat Baranya, Ungarn. 1688–1752. Schriesheim Arbeitskreis donauschwäbischer Familienforscher. 2. T. 1985. 748 p., 3. T. 1985. 199 p. (Schriftenreihe zur donauschwäbischen Herkunftforschung. Bd. 12.)
- 6744 HOOZ István–KEPECS József–KLINGER András: A Baranya megyében élő nemzetiségek demográfiai helyzete 1980-ban. Bp. 1985. Állami Gorkij Könyvtár stb. 433 p. (Nemzetiségi dokumentáció. 3.)
- 6745 LANTOS József: Nemzetiségi kultúrák együttélése Baranyában. = Baranyai Művelődés, 85.1:65–74.
- 6746 LANTOS József: Nemzetiségi kultúrák együttélése Baranyában. = Változó Baranya. Pécs 1985. 513–526. Bp. 526.
- 6747 STEFKA István: Mi magyarul, németül és szerbül tudunk. Hát nem jó ez? = Stefka István: Hol a haza? Nemzetiségek Magyarországon 1945–1980. Bp. 1982. Szépirod. K. 152–185.
Bóly, Pécs.
- 6748 [SZENDE Béla]: Zum 12-Punkte-Programm der Baranya. Punkt 12: Förderung der Beziehungen zu den Herkunft- und Sprachnationen. = Neue Zeitung, 85.1.5:1.
A kapcsolatok erősítése a származási és nyelvi nemzetekhez.
- 6749 [SZENDE Béla]-lade: Zur Lage der kulturellen Breitenarbeit in der Branau. = Neue Zeitung, 85.1.5:3.
A baranyai nemzetiségi közművelődés helyzetéről.
- 6750 [WALLINGER Endre] W. E.: A történelmi sorskérdések. Volksbund, kitelepítések. = Dolgozók Lapja, 85.6.15:
Beszélgetés Fehér Istvánnal, a Janus Pannonius Tudományegyetem Tanárképző Kara marxizmus-leninizmus tanszékének vezetőjével a közeljövőben megjelenő könyvéről. (A magyarországi németek útja a Volksbundtól a kitelepítések lezárásáig.)

- 6751 [WALLINGER Endre] W. E.: A történelmi sorskérdésekről beszélünk kell. Volksbund, Hűségmozgalom, kitelepítések. = Vas Népe, 85.7. 11: Beszélgetés Fehér Istvánnal, a Pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem tanszékvezető tanárával.
L. még 6853, 6857, 6886, 6910, 7337, 7347, 7361–7364, 7396, 7397

342 *Cigányság*

- 6752 A cigány lakosság egészségi állapota. 1. rész. Általános morbiditási vizsgálat a Baranyában élő cigány lakosság körében. = Népegészségügy, 85.5:305–307, 85.6:339–341.
A Pécsi Orvostudományi Egyetem Társadalomorvostani Intézetének vizsgálata Baranya ormánsági területének 9 községében.
- 6753 RUPPERTNÉ BÁTORA Gabriella–KERÉNYI Klára: Iskoláskorba lépő hátrányos helyzetű gyermekek számára szervezett fejlesztő foglalkozások tapasztalatai. = Tanulmányok a cigánygyermekkel foglalkozó munkacsoport vizsgálataiból. 8. Pécs 1984. JPTE. 55–100.

344 *Ifjúság. Gyermek- és ifjúságvédelem*

- 6754 [MITZKI Ervin] M. E.: Pártfórumon. Megyénk ifjúsága. = DN, 85.6. 1:3.
- 6755 SÁFRÁN István: Megélhetést és otthont kínálnak nekik. Fiatalok a Dél-Dunántúl mezőgazdaságában. = Népszabadság, 85.2.13:4.
Baranya mezőgazdasági üzemeiben.
- 6756 SOMFAINÉ FILÓ Erika: A gyermekelhelyezési és láthatási jogviták Baranya megyei tapasztalatainak elemző feldolgozása. = Családvédelem és jogalkalmazás. Bp. 1984. IM. 166–203.

348 *Öregek. Idősek gondozása*

- 6757 [TÖRÖK Éva] T. É.: A nyugdíjkorhatáron túl. Szervezett gondoskodás 15 000 idős emberről. = DN, 85.12.24:5, ill.

36 *Néprajz*

- 6758 CAMMAN, Alfred–KARASEK, Alfred: Ungarndeutsche Volkserzählung aus deutscher Siedlung im Altungarischen Raum. 1. Teil. Marburg 1982. Elwert Verl. 443 p., ill. (Schriftenreihe der Kommission für Ostdeutsche Volkskunde in der Deutschen Gesellschaft für Volkskunde e.V.26.Bd.)
Baranya passzim.
- 6759 HAAS Mihály: Baranya földirati, statistikai és történeti tekintetben = Magyar tájak néprajzi felfedezői. Bp. 1985. Gondolat. 86–100. (A magyar néprajz klasszikusai.)
- 6760 HÖLBLING Miksa: Baranya vármegyének orvosi helyirata. = Magyar tájak néprajzi felfedezői. Bp. 1985. Gondolat. 102–115. (A magyar néprajz klasszikusai.)

- 6761 KÉRY Zita: Adalékok a Drávaszög népi építészetéhez. = HMSZÉ 6. Kiad. a Horvátországi Magyarok Szövetsége. Eszék 1984. 297–315., ill. B. 313–314.
- 6762 SÁRVÁRI V. Zsuzsa: Magyarországi horvát népmesék. = Híd, 85.12: 1638–1640.
Zivko Mandić: Latice ivancice c. könyvének ismertetése, amelynek anyagát Baranya községeiben gyűjtötte.
- 6763 SZELESTEY László: Pásztorművészet Baranyában 1. Hodó József élete és munkássága. = DN, 85.9.7:8, ill.
- 6764 SZELESTEY László: Pásztorművészet Baranyában 2. Pánta Ferkó – a puskás útonálló. = DN, 85.11.16:8, ill.
L. még 6738, 6742

38 Sport

- 6765 BOSZNAY Pál: Baranya legjobb sportolói. = MHSZ Élet, 85.3.1:31.

4 POLITIKA. KÖZIGAZGATÁS. IGAZSÁGÜGY. RENDÉSZET

- 6766 BÁNYÁSZ Béla: Baranya megye négy évtizedéről. Interjú Lukács János-sal, a megyei pártbizottság első titkárával. = Szovjetunió, 85.10:46.
- 6767 [BOZSIK László] B. L.: Tudományos emlékülés az Oktatási Igazgatóságon. Baranya 40 éve. = DN, 85.5.17:1, ill.
1985. máj. 16–17.
- 6768 NAGY József: A politikai viszonyok fejlődésének jellemző vonásai Baranyában. = Változó Baranya. Pécs 1985. 159–174.
L. még 6769, 6911, 6915

40 Magyar Szocialista Munkáspárt. MKP. MDP. Pártoktatás

- 6769 Baranyai propagandisták és agitátorok tájékoztatója. Történelem, munkásmozgalomtörténet, felszabadulás. Segédanyag a megye történetével, fejlődésével foglalkozó tanfolyamok és előadássorozatok propagandistái számára. Összeáll. Kéri Nagy Béla, Takács József. Szerk. Szirtes Gábor. Pécs 1984. MSZMP Baranya M. Biz. prop. és műv. oszt. 150 p., ill.
- 6770 Beszéljünk róla! Kiad. az MSZMP Baranya Megyei Bizottsága prop. és műv. oszt. 1985. 1. Pécs 1985. 12 p.
- 6771 Beszéljünk róla! Kiad. az MSZMP Baranya Megyei Bizottsága prop. és műv. oszt. 1985. 2. Pécs 1985. 59 p.
- 6772 FEHÉR István: Az MKP szerepe a koalíciós időszak politikai mozgalmában. = Változó Baranya. Pécs 1985. 47–56.
- 6773 GUNGL Ferenc: Az MKP Baranya megyei szervezeteinek megalakulása és a pártszervező munka fejlődése. = Baranyai Művelődés, 85.1:98–105.
- 6774 KÉRI NAGY Béla: A Magyar Dolgozók Pártja szervezeti kiépülése Baranya megyében. = A Pollack Mihály Műszaki Főiskola tudományos közleményei. 1985. Társadalomtudomány. Pécs 1985. 369–384.

- 6775 KOLTAI Dénes: A káderképzés andragógiájának fejlődéstörténeti vázlat. = Változó Baranya. Pécs 1985. 419–428.
Pécsett.
- 6776 LUKÁCS János: Nemzedékek együtt a vezetésben. A kádermunka néhány tapasztalata. = Pártélet, 85.2:7.10.
Pécsett és Baranyában.
- 6777 [MITZKI Ervin] M. E.: A Baranya Megyei Pártbizottság ülése. Dinamikus fejlődés Baranya megye agrárgazdaságában. = DN, 85.10.4:1.5. 1985. okt. 3.
- 6778 [MITZKI Ervin] M. E.: A megyei pártbizottság ülése. Kultúra és gazdaság. = DN, 85.11.22:1,2.
Időszerű feladatok a kulturális élet távlati fejlesztésében.
- 6779 [MITZKI Ervin] M. E.: Pártfórumon a gazdaság- és életszínvonalpolitika megyei végrehajtásának tapasztalatai. A műszaki haladás – sorskérdés. = DN, 85.7.27:3, ill.
Az MSZMP Baranya Megyei Bizottságának 1985. júl. 11-i üléséről.
- 6780 Az MSZMP Baranya Megyei Bizottságának állásfoglalása a kulturális élet távlati fejlesztési irányelvei megvalósításának időszerű feladatairól. = DN, 85.12.7:3, ill.
- 6781 Pártszervezetek tájékoztatója. Kiad. az MSZMP Baranya Megyei Bizottsága. Pécs 1985. 1. köt. 10 p., 2. köt. 19 p.
- 6782 SIKFŐI Tamás: Az MSZMP-szervezetek megalakulása és harcuk a konszolidációért. = Változó Baranya. Pécs 1985. 149–158. B. 157–158.
- 6783 SZIRTES Gábor: Az ötvenes évek elején kialakult szocializmuskép a korabeli megyei párt dokumentumok tükrében. = Változó Baranya. Pécs 1985. 137–147. B. 147.
- 6784 VARGHA Dezső: Az államigazgatás és a munkáspártok archontológiája Baranyában és Pécsett. (1944–1965). = Változó Baranya. Pécs 1985. 119–136. B. 136.
L. még 406, 6794, 6796, 6797, 6848/a

406 Egyéb pártok 1949 előtt

- 6785 KANYAR József: A Nemzeti Parasztpárt kulturális munkája Baranyában. = Változó Baranya. Pécs 1985. 449–455.
- 6786 VONYÓ József: A Független Kisgazdapárt társadalmi bázisa és hatalmi pozíciói Baranyában a felszabadulástól 1945 novemberéig. = Változó Baranya. Pécs 1985. 57–68. B. 66–67.
- 6787 VONYÓ József: A Nemzeti Egység Pártjának társadalmi bázisa Baranya megyében (1933–1936). = BM 1983–1984. Pécs 1985. 175–203. B.
- 6788 VÖRÖS Vince: A pártok együttműködése az újjáépítésben – Baranyában. = Magyar Nemzet, 85.4.5:12.

411 Munkásmozgalom, Agrárszocialista mozgalom

- 6789 ANDRÁSSY ANTAL: Tanulmánykötet Baranya munkásmozgalmáról. = Somogyi Néplap, 85.6.26:
A Baranya Megyei Levéltár kiadásában megjelent kötet ismertetése.

- 6790 CSERESNYÉS Ferenc: A baranyai agrárnépesség bekapcsolódása a politikai küzdelmekbe. = Változó Baranya. Pécs 1985. 77–84. B. 83–84.
- 6791 DÉNES Béla: A baranyai–pécsi munkásmozgalom története az első világháború idején (1914–1918). = A baranyai–pécsi munkásmozgalom története. 1. Pécs 1985. 411–457.
Ua. (Baranyai levéltári füzetek. 52.)
- 6792 GUNGL Ferenc: A baranyai–pécsi munkásmozgalom története az antant-szerb megszállás időszakában. (1918–1921). = A baranyai–pécsi munkásmozgalom története. Pécs 1985. 1. köt. 461–553.
Uo. (Baranyai levéltári füzetek. 53.)
- 6793 HONVÁRI János: A pécs–baranyai munkásmozgalom története. 1–2. köt. Szerk. Szita László. Kiad. a Baranya Megyei Levéltár. Pécs 1985. 574 és 476 p. = Levéltári Szemle, 85.4:92–94.
Ism.
- 6794 KÉRI NAGY Béla: Történelmi és munkásmozgalmi emlékhelyek Baranyában. (1945–1975). = Baranyai propagandisták és agitátorok tájékoztatója. Történelem, munkásmozgalomtörténet, felszabadulás. Pécs 1984. MSZMP Baranya M. Biz. propaganda és műv. oszt. 7–125., ill. B. 313–314.
- 6795 SZITA László: A baranyai munkás és szegényparaszt mozgalom története a kiegyezéstől az első világháborúig. (1867–1914). = A baranyai–pécsi munkásmozgalom története. 1. Pécs 1985. 11–407.
Ua. (Baranyai levéltári füzetek. 51.)
- 6796 SZITA László: A baranyai–pécsi munkásmozgalom története az ellenforradalom hatalomra jutása és az ideiglenes stabilizáció idején. (1921–1929). = A baranyai–pécsi munkásmozgalom története. 2. Pécs 1985. 11–154. ill.
Ua. (Baranyai levéltári füzetek. 54.)
- 6797 SZÜTS Emil: A baranyai–pécsi munkásmozgalom a gazdasági világváltástól a felszabadulásig. (1929–1944). = A baranyai–pécsi munkásmozgalom története. 2. Pécs 1985. 157–406.
Ua. (Baranyai levéltári füzetek. 55.)
- 6798 TEGZES Ferenc: A baranyai–pécsi munkásmozgalom sztrájkstatisztikája és kronológiája. (1867–1944). = A baranyai–pécsi munkásmozgalom története. 2. köt. Pécs 1985. 409–444.
Ua. (Baranyai levéltári füzetek. 56.)
- 6799 WALLINGER Endre: Történelmi hűségre törekedve. Rehabilitált munkásmozgalom? . . . = DN, 85.4.20:8, ill.
A baranyai és pécsi munkásmozgalom története (1867–1944) c. kötet ismertetése.

412/415 Tömegszervezetek. Szakszervezetek. Ifjúsági mozgalom

- 6800 ADÁM Antal: A társadalmi szervezetek Baranya megyében. = Államigazgatás, terület- és településpolitika. Pécs 1985. 11–34.
- 6801 A Baranya Megyei Tanács apparátusi KISZ-szervezetének 25 éve. Szerk. Gyórpál Elemér. Pécs [1982]. 62 p.
- 6802 [DUNAI Imre] D. I.–[KOZMA Ferenc] K. F.: Szakszervezetek megyei

küldöttértekezlete. A gazdaság megújítása a legfőbb érdekvédelmi feladat. = DN, 85.11.25:1,5, ill.

1985. nov. 23.

- 6803 KOMANOVICS József: A paraszti érdekképviselői szervezetek néhány sajátos vonása Baranyában (1945–1961). = Változó Baranya. Pécs 1985. 85–94. B. 94.
- 6804 [KOZMA Ferenc] K. F.: Megkezdődnek a népfrontválasztások. Kétmilliárd forint társadalmi összefogásból. = DN, 85.8.24:3, ill.
Beszélgetés Krasznai Antallal, a HNF Baranya Megyei Bizottságának titkárával a megyei népfrontmozgalomról.
- 6805 SÁFRÁN István: Testben és lélekben. = Népszabadság, 85.6.29:17.
Baranya megyei Ifjú Gárdisták harci túságának tapasztalatairól.

42 Közigazgatás. Vonzáskörzetek. Településhálózat. Településtejlesztés

- 6806 Államigazgatás, terület- és településpolitika. Tanulmányok Baranya megyéről. Szerk. Ádám Antal, Farkas Károly. Kiad, a Baranya Megyei Tanács, a JPTE Állam- és Jogtudományi Kara, az MTA Regionális Kutatások Központja. Pécs 1985. 184 p.
- 6807 AUBERT [ANTAL] A.–ZSIBRIK I.: A falusi települések fejlődésére ható tényezők vizsgálata Baranya megye példáján. = Területi Statisztika, 84.6:621–637, ill.
- 6808 BARAKONYINÉ WINICZAI Klára: Baranya aprófalvas településhálózatának múltja és jelene. Pécs 1984. Baranya Megyei Levéltár. 125 p.
(Baranyai krónikairás. 7.)
- 6809 BARAKONYINÉ WINICZAI Klára: Baranya faluhálózatának változása. = Változó Baranya. Pécs 1985. 329–337. B. 337.
- 6810 BENKÖNÉ LODNER Dorottya–CSEFKÓ Ferenc–PÁLNÉ KOVÁCS Ilo-
na: Az igazgatás területi kapcsolatai és a regionalizmus. = A vonzáskörzetek gazdasági és társadalmi kérdései. Pécs 1985. 261–268.
- 6811 Beszámoló a Baranya Megyei Tanács Végrehajtó Bizottságának munkájáról, különös tekintettel a települések fejlesztésére. Előterjesztés a Minisztertanács ülésére. 1984. május. Pécs 1984. 24 p., 7 térk.
- 6812 BOGNÁR Zoltán: A tanácsok önállóságának gazdasági-pénzügyi meg-
alapozása. = Államigazgatás, terület- és településpolitika. Pécs 1985. 35–50.
- 6813 CSEFKÓ Ferenc: A falugyűlés bekapcsolási lehetőségei a tervezési fo-
lyamatba. = A Magyar Tudományos Akadémia Regionális Kutatások
Központja Dunántúli Tudományos Intézetének kutatási eredményei
1981–1985. 11. A közigazgatás területfejlesztést szolgáló tevékenységé-
nek egyes kérdései. Pécs 1985. 236–259.
- 6814 CSEFKÓ Ferenc: Községpolitika, falugyűlés, előljáráóság. = Államigaz-
gatás, terület- és településpolitika. Pécs 1985. 51–64.
- 6815 ELMERNÉ TURI Magdolna: A vándorlások hatása a középfokú köz-
pontok és vonzáskörzeteik népességének összetételére Baranya megyé-
ben. = Területfejlesztés, területi statisztika. Tudományos ülés. Pécs
1984. MKT Baranya M. Szerv. 127–145.
- 6816 ERDŐSI Ferenc stb.: A vonzáskörzeti viszonyok alakulása Baranya me-
gyében a felszabadulás óta. = Államigazgatás, terület- és településpoli-
tika. Pécs 1985. 65–81.

- 6817 [ESZTERHAI Katalin] eszterhai: Baranya megye öt éves tervéből. Bér-
lakások épülnek a bányászoknak. = Népszava, 85.12.29:1.
Baranya megye VII. öt éves tervéről.
- 6818 FARKAS Károly: A települési és a közigazgatási hálózat. = Államigaz-
gatás, terület- és településpolitika. Pécs 1985. 83-103.
- 6819 FÜZES Miklós: A Baranya megyei és Pécs városi Nemzeti Bizottság
kapcsolata a közigazgatási önkormányzatokkal. = Változó Baranya.
Pécs 1985. 103-109. B. 109.
- 6820 GALABÁR Tibor: Az ügyviteltechnika és az eredményesség a közigaz-
gatásban. = Államigazgatás, terület- és településpolitika. Pécs 1985.
105-114.
- 6821 GYŐRPÁL Elemér-TOLLER László: Az igazgatási társulások, mint a
kétszintű igazgatás alapjai. = A Magyar Tudományos Akadémia Regio-
nális Kutatások Központja Dunántúli Tudományos Intézetének kutatási
eredményei 1981-1985. 11. A közigazgatás területfejlesztést szolgáló te-
vékenységének egyes kérdései. Pécs 1985. 97-130. B.
- 6822 GYŐRPÁL Elemér: A tanácsigazgatás szervezési törekvései Baranyá-
ban. = Változó Baranya. Pécs 1985. 111-117. B. 117.
- 6823 HAJDU Zoltán: A Dél-Dunántúl 1925. évi vonzaskörzetrendszere. =
Történeti statisztikai tanulmányok. 5. köt. Bp. 1984. KSH Könyvtár,
Orsz. Levéltár. 181-210., 5 térk.
- 6824 [HÁRSFAI István] H. I.: 6,2 milliárdos terv Baranyában 1985-re. El-
sőbbiség a társadalmi programnak. = DN, 85.1.19:14.
Új beruházásokról, lakásépítésekről.
- 6825 HAZAFI József: A tanácsszervek hatósági tevékenységének néhány kér-
dése. = Államigazgatás, terület- és településpolitika. Pécs 1985. 115-
132.
- 6826 HAZAFI József: Több mint 200 baranyai kisközségben. Az előjárósá-
gok. = DN, 85.5.4.3.
- 6827 HORVÁTH Lajos: Leltár öt év után. = Magyar Hírlap (Tanácsok Fó-
ruma melléklet) 85.3.12:1-3.
Horváth Lajos megyei tanácselnök beszámolója a tanácsok öt éves te-
vékenységéről.
- 6828 IVÁNCSICS Imre: A liász-program végrehajtásával kapcsolatos főbb ta-
nács feladatok. = LPH 1984. 6. köt. Pécs 1985. [3. rész.] 152 p.
- 6829 IVÁNCSICS Imre: A megye-község kapcsolat és fejlesztésének lehetősé-
gei. = Államigazgatás, terület- és településpolitika. Pécs 1985. 133-
145.
- 6830 KISS László: Az igazgatási társulások helye, szerepe és fejlesztésük irá-
nyai Baranya megyében. = Államigazgatás, terület- és településpolitika.
Pécs 1985. 147-159.
- 6831 KISS László: A liászprogram végrehajtásának tanács feladatai különös
tekintettel a gazdasági koordináció konkrét lehetőségeire. = LPH 1983.
4. köt. Pécs 1984. [5. rész.] 66 p.
- 6832 KISS Lászlóné: A liászprogrammal érintett helyi tanácsok anyagi hely-
zete. = LPH 1983. 4. köt. Pécs 1984. [4. rész.] 33 p., 25 t.
- 6833 [MÁGEL Andrea] M. A.: Tisztesség és felelősség tanácstagnak lenni.
Megalakult Baranya Megye Tanácsa. = DN, 85.7.2:1,2, ill.
Pécs, 1985. júl. 1.
- 6834 MÉSZÁROS Attila: Beszélgetés dr. Bognár Zoltánnal, a megyei tanács

elnökhelyettesével. Eredményes öt év Baranya megye mögött. = DN, 85.12.21.:4, ill.

A településfejlesztésről.

- 6835 Mienk a lakóhely! A társadalmi munka tavalyi eredményei Baranyában. = DN, 85.5.30.:6, ill.
- 6836 MOLNÁR István: A hatósági munka színvonalát befolyásoló tényezők. = Állam és Igazgatás, 85.10:928–935.
Megyei tapasztalatok alapján.
- 6837 NOVÁK Zoltán: A kisvárosok helye és szerepe az aprófalvas térségekben. = Területi Statisztika, 85.2:158–165.
- 6838 PÁLNÉ KOVÁCS Ilona: A helyi önállóság feltételei az irányítás területi rendszerében. = Államigazgatás, terület- és településpolitika. Pécs 1985. 173–184.
- 6839 ROSZPRIM Nándor: A Baranya Megyei Tanács ülése. Elfogadták a VII. ötéves tervidőszak fejlesztési koncepcióját. = DN, 85.8.6:1,2, ill.
- 6840 SIMONFFY Emil: Dél-Dunántúl vonzáskörzet-rendszere a dualizmus korában. = A vonzáskörzetek gazdasági és közigazgatási kérdései. Pécs 1985. MTA Regionális Kut. Közp. Dunántúli Tud. Int. 336–337. (Közlemények. 32.)
- 6841 SÜKÖSD Ferenc: A tanácsi szervek részvétele a döntésben. (Tényelemzés a tanácsi szervek normaalkotásáról.) = A Magyar Tudományos Akadémia Regionális Kutatások Központja Dunántúli Tudományos Intézetének kutatási eredményei 1981–1985. 11. A közigazgatás területfejlesztést szolgáló tevékenységének egyes kérdései. Pécs 1985. 218–235.
- 6843 SZITA János: Baranya megye közigazgatása a neoabszolutizmus idején. (2.) = BH 1983–1984. Pécs 1985. 43–72. B.
L. még 6739, 6740, 6784, 6847, 7253, 7255, 7259, 7260, 7263, 7264, 7266

44 Választások

- 6844 FÜZES Miklós: Népképviselői választások 1848-ban. = Magyar Nemzet, 85.4.30:14.
A baranyai választásokról is.
- 6845 KOROKNAI Akos: Az 1896. évi választások Délkelet-Dunántúlon. (Módszertani kísérlet a választási statisztikák és a választói névjegyzékek elemzésére.) 1. r. = BH. 1983–1984. Pécs 1985. 85–140. B.

45 Népi ellenőrzés

- 6846 CSANÁLOSI Sándorné: A szakcsoportmunka továbbfejlesztése Baranyában. = Népi Ellenőrzés, 85.9:22–24.
A Népi Ellenőrző Bizottságok mellett működő szakcsoportokról.
- 6847 FÁBIÁN Gábor: Baranyai aprófalvak: Kilépni a hátrányból. = Magyar Nemzet, 85.3.1:5.
Baranya megyében a népi ellenőrök megvizsgálták a VI. ötéves terv első három évében a településfejlesztésre szánt összegek felhasználását.

- 6848 KORONICS Károlyné: Létszám- és bérghazdálkodás a tanácsi üzemekben Baranyában. = Népi Ellenőrzés, 85.8:19–20.
- 6849 LUKÁCS János: Népi ellenőrzés – pártirányítás Baranyában. = Népi Ellenőrzés, 85.2:1–4.

46 Közrend

- 6850 MÉSZÁROS Attila: A közrend és közbiztonság helyzete Baranya megyében. = DN, 85.3.16:3.

5 KÖZOKTATÁS

- 6851 Baranyai gimnáziumok. = Köznevelés, 85.6.7:5.
A baranyai gimnáziumok eddigi és várható tanulólétszám alakulásáról.
- 6852 BÁRDI László: Mozzanatok a baranyai művelődésügy 40 éves történetéből. = Baranyai Művelődés, 85.1:26–32.
Az oktatásügy átalakulása a felszabadulás után.
- 6853 BÁRDI László: Tehetség gondozás Baranya megyében. = Pedagógiai Szemle, 85.7–8:745–750.
- 6854 BELÉNESSY Csaba: Mindenki lépik egyet. = Magyar Hírlap (Képes mell.) 85.8.31:6, ill.
A Baranya megyei iskolai helyzet, nemzetiségi oktatás.
- 6855 BERNICS Ferenc: A megye közoktatásának fejlődése 1950-től napjainkig. = Változó Baranya. Pécs 1985. 371–389. B. 388–389.
- 6856 ERDŐDI Gyula: Adatok a baranyai tanoncoktatás történetéhez. = BH 1983–1984. Pécs 1985. 331–352. B.
- 6857 FÜZES Miklós: A nemzetiségi oktatás fejlődése a Délkelet-Dunántúlon. 1949–1972. = BH 1983–1984. Pécs 1985. 575–602. B.
Ua. (Baranyai levéltári füzetek. 77.)
- 6858 GÁLLOS Orsolya: Ami valóban népességmegtartó erejű. Óvodák a baranyai falvakban. = DN, 85.6.1:7.
- 6859 GÁLLOS Orsolya: Aprófalvak iskolái. Ilyen körülmények között tanulnak a baranyai gyerekek. = DN, 85.6.27:3, ill.
Alsófokú oktatási intézmények Baranyában.
- 6860 GÁLLOS Orsolya: Baranya Megye Tanácsa vb-üléséről. Fejlődő óvodáztatás falun és városban. = DN, 85.6.27:1, ill.
Az óvodai ellátás Baranyában.
- 6861 GÁLLOS Orsolya: Négyszáz új tanterem épült öt év alatt. Tanévzárás – tanévkezdés. = DN, 85.6.20:3.
A baranyai pedagógushíányról, az oktatás feltételeiről.
- 6862 HAVASI JÁNOS: Ez bizony vékonyka marsallbot. Mennyit ér az érettségi? (Riport.) = Népszabadság, 85.10.5:17.
Érettségizett fiatalok elhelyezkedéséről és a Baranya Megyei Pedagógiai Intézet munkájáról.
- 6863 KRISZTIÁN Béla: A Baranya megyei szakoktatás száz éve. = Szakmunkásnevelés, 85.2:27–28.
- 6864 KRISZTIÁN Béla: Szakmunkásképzés 1945–1985 között. = Baranyai Művelődés, 85.1:33–37.

- 6865 SÁFRÁN István: Kevés a nevelő Baranyában. Növekszik a képzés nélküliek száma. = Népszabadság, 85.12.2:8.
- 6866 [SÁFRÁN István] S. I.: Megyei tudósítónk jelentik a vidéki iskolahelyzetről. Baranya: hiányosságok a szakmunkásképzésben. = Népszabadság, 85.11.14:5.
- 6867 SINKOVITSNÉ NÁSZAY Zsuzsa: Az iparoktatás az ellenforradalmi rendszer előtt és alatt. = Az 500. sz. Zrinyi Miklós Ipari Szakmunkásképző Intézet és Szakmunkások Szakközépiskolája centenáriumi évkönyve 1885–1985. Pécs 1985. 11–22.
- 6868 SZTANKOV Zsuzsa: Vonzó-e a zenei pálya? – avagy beiskolázási gondok Baranyában. = *Parlando*, 85.10:20–21.
L. még 6753

6 MŰVELŐDÉS. MŰVÉSZETI ÉLET. MŰEMLÉKEK

- 6869 Baranya megyei könyvtári tájékoztató a megye területén működő köznevelődési, iskolai, felsőoktatási és szakkönyvtárakról. Szerk. Boda Miklósné. Közread. a Baranya Megyei Könyvtárközi Biz. 182 p., ill.
- 6870 Baranya megye tanácsi könyvtárainak 1984. évi ellátottsági és statisztikai adatai. Pécs 1985. Baranya Megyei Könyvtár. 34 p.
- 6871 Baranya modellezésének története 1909–1984. Pécs 1985. Baranya m. Modellező Szakszövetség. 33,7 p.
- 6872 D. L.: Baranyai látnivalók. = *Utazási Magazin*, 85.3.2:2, ill.
Pécsi és baranyai múzeumokról.
- 6873 BARTA Zsuzsa: A fotó Baranya megyében. = *Fotó*, 85.7:304–307.
- 6874 BOROS László: 17. századi osztrák szobrász-vázlatok Baranyában. = BH 1983–1984. Pécs 1985. 231–255., 16 t., B.
- 6875 Építőművészet. Pécs–Baranya 1945-től napjainkig. Összeáll. Tóth Zoltán. Pécs [1985?] [25] p., [64] t., ill.
- 6876 HAJDU Zsuzsa: A kezdetek. = *Baranyai Könyvtáros*, 85.1:10–11.
Visszatekintés a megye könyvtárügyének múltjára.
- 6877 KOVÁCS András: A reneszánsz képzőművészet fénykora Baranyában. = *Mecseki Bányász*, 85.8.6:4.
- 6878 KÖHEGYI Mihály: Dercsényi Dezső: Baranya középkori emlékei. (Corvina Kiadó, Bp. 1984. 49 old. 41 kép.) = *Műemlékvédelem* 1985. 1:63–64.
Könyvismertetés.
- 6879 MITZKI Ervin: Száz újságíró és a MUOSZ. = *Magyar Sajtó*, 85.3: 1–2.
A Pécssett és Baranya megyében élő újságírók munkájáról.
- 6880 NAGY József: Vallomás megyénk kultúrájáról. = *Baranyai Művelődés*, 85.1:18–25.
- 6881 PINTÉR László: Három év Baranya könyvtárügyéről. = *Baranyai Könyvtáros*, 85.1:12–16.
Válogatás a Dunántúli Napló cikkeiből, 1949–1951 között.
- 6882 ROMÁN Lászlóné: Baranya megye könyvtárügyének 40 éve. = *Baranyai Művelődés*, 85.1:49–64.
- 6883 ROMÁN Lászlóné: A kistélepülések könyvtári ellátásának kérdései. Baranya megyei tapasztalatok az összevonásokról. = *Könyvtáros*, 85.10: 575–582, ill.
- 6884 ROMÁN Lászlóné: A könyvtári hálózatok tevékenysége és együttmű-

- ködése a megyei-területi könyvtári ellátásban. = Baranyai Könyvtáros, 85.1:4–9.
- 6885 ROMÁN Lászlóné: A megye könyvtárhálózatának 40 éve. = Változó Baranya. Pécs 1985. 501–511. B. 511.
- 6886 [SZENDE Béla]–Szende–: Woche der Muttersprache. = Neue Zeitung, 85.5.18:1.
Az anyanyelvi kultúra hete Baranyában.
6887. SZUNYOGH Szabolcs: Amatőrmozgalom Baranyában. = Népszava, 85.9.18:6.
- 6888 TOTH Zoltán: Az építőművészet 40 éve Baranyában. = Változó Baranya. Pécs 1985. 469–485. B. 485.
- 6889 TÜSKÉS Tibor: „Virágos kert vala híres Pannonia . . .” Középkori templomok a Mecsekben. = Új Tükör, 85.1.20:12–13, ill.
- 6890 UJVÁRI Jenő: A művelődéspolitikai irányelvek baranyai alkalmazásának néhány kérdése. = Változó Baranya. Pécs 1985. 443–448. B. 448.
- 6891 VÉGH Józsefné: Közművelődési munkánk folyamatos és kiemelt feladatai. = Diskurzus, Pécs 1984. Baranya Megyei Művelődési Központ. 12–15.
- 6892 WEHNER Tibor: A halottak élén. Köztéri író- és költőszobrok. = Művészet, 85.3:2–5, ill.
A pécsi Ady-, Petőfi- és Janus Pannonius-, valamint a mohácsi Radnóti-szoborról.
L. még 6749, 6868

7 HONISMERET. HELYTÖRTÉNET

(Ide az egyéb helyre nem sorolható cikkek kerülnek.)

- 6893 [ADÁM Erika] A. E.: Elismerések, kitüntetések. Huszonöt éves a baranyai honismereti mozgalom. = DN, 85.4.26:5.
- 6894 ANDRÁS Ida: A Csele-patak mentén. = Képes Újság, 85.9.21:2–3, ill.
- 6895 Baranya megyei honismereti írások. Kiad. a Baranya Megyei Művelődési Központ. 4. Szerk. Timár Irma. Pécs 1985. 111 p. Borítócím: Baranya megyei honismereti emléklapok: 1945, 1960, 1985.
- 6896 BEZERÉDY Győző: Baranya és Pécs felszabadulása a legújabb kutatások tükrében. = Változó Baranya. Pécs 1985. 27–34. B. 33–34.
- 6897 Evlia Cselebi török világutazó magyarországi utazásai, 1660–1664. 2. kiad. Bp. 1985. Gondolat. 622 p.
- 6898 FODOR István: Kiss Attila: Baranya megye X–XI. századi sírleletei. = Századok, 85.1:244–248.
Könyvismertetés.
- 6899 GJUROV, Alexandar: Az első bolgár hadsereg Baranya megyében. = Baranyai Művelődés, 85.1:84–91.
A drávai felszabadító harcokról.
- 6900 GODÓ Ágnes: Bolgárok Magyarországon '45. Bp. 1985. Hadtörténeti Múzeum. 139 p., ill.
- 6901 GODÓ Ágnes: Harcok a Drávánál 1945 tavaszán. 1. Stratégiai fontosságú magyar területek. = DN, 85.3.6:2, ill., 2. Együttes erővel küzdöttek. = DN, 85.3.7:2, ill., 3. A bolmányi hídfőharcok. = DN, 85.3.8:2, ill.

- 6902 HAAS Mihály: Baranya. Emlékirat, mellyel Pécssett 1845. aug. elején összegyűlt magyar orvosok és természetvizsgálóknak kedveskedik Nagykéri Scitovszky János, pécsi püspök... Pécs 1985. Baranya Megyei Könyvtár. 374 p., ill. (Pannónia Könyvek.)
- 6903 KATONA Imre: Hősök, bűnösök, áldozatok? (II. világháborús katonasorsok.) = BMHI 4. Pécs 1985. 62–68.
- 6904 KOMANOVICS József: Tanulmányok Baranyáról. = Magyar Nemzet, 85.7.8:6.
Tanulmányok Baranya megye és Pécs város legújabbkori történetéből (1941–1950). Kiad. a Baranya M. Tanács – c. kötetéről.
- 6905 KOVÁCS András: Történelmet formáló oligarcha-családok a középkori Baranyában. 1. A Garaiak tündöklése és bukása. = DN, 85.9.20:6.
- 6906 L. K.: Tanulmányok három tárgykörből. Baranyai Helytörténetírás 1983–1984. A Baranya Megyei Levéltár Évkönyve, Pécs 1985. = Magyar Képes Újság, 85.11.14:16.
Könyvismertetés.
- 6907 MÁRFI Attila: Háborús károk Baranyában, levéltári források alapján 1944–1945. = Baranyai Művelődés, 85.1:122–128.
- 6908 Negyven éve történt. Eseménykrónika, Pécs–Baranya 1944–45. Pécs 1984. 34 p.
- 6909 PÁPAY Jenő: 1848. A pápai nemzetőrség Sellye és Siklós térségében. = A Siklói Vár- és Múzeumbaráti Kör Tudományos emlékülése Siklósön 1984. márc. 15-én. Siklós 1985. 27–31.
- 6910 SIKFŐI Tamás: Az osztályharc és nemzetiségi kérdés néhány problémája Baranya megyében a szerb megszállás harmadik szakaszában. (1919. augusztus 1.–1921. augusztus 22.) = BH 1983–1984. Pécs 1985. 491–511. B.
- 6911 SZÜTS Emil: Politikai küzdelmek a megszállt Pécssett és Baranyában. = BH 1983–1984. Pécs 1985. 141–173. B.
- 6912 TAKÁCS József: Az I. bolgár hadsereg Dráva menti harcai a visszaemlékezés tükrében. = Baranyai propagandisták és agitátorok tájékoztatója. Történelem, munkásmozgalom-történet, felszabadulás. Pécs 1984. MSZMP Baranya M. Biz. propaganda és műv. oszt. 127–150., ill. B. 150.
- 6913 Török hadak Magyarországon, 1526–1566. Kortárs török történetírók naplórészletei. Bp. 1985. Panoráma. 237 p. [40] t.
Az 1526. évi hadjáratról ill. a mohácsi csatáról: 35–52., 72–80. Siklós 1543. évi elfoglalásáról: 158–162. Szigetvár 1566. évi ostromáról: 187–191.
- 6914 TŰSKÉS Tibor: Higgyenek a gólyáknak. Megyéről megyére: Baranya. = Népszabadság, 85.2.16:8, ill.
- 6915 Változó Baranya. Tanulmányok a megye történetéből 1945–1985. Szerk. Antal Gyula, Sándor László. Pécs 1985, MSZMP Baranya M. Biz. Okt. Ig. 532 p., ill. B.
- 6916 VARGHA Dezső: A felszabadulás utáni első hónapok Baranyában és Pécssett. = Magyar Nemzet, 85.1.23:6.
L. még 6759, 6760, 7469

9 BARANYAI SZEMÉLYISÉGEK

Acs Zsigmond

- 6917 LÁBADI Károly: Acs Zsigmond a műfordító. = HMSZÉ 6. 1984. 181–210., ill.

Angster József

- 6918 DUDITS Pál: Megkésett sorok. = Új Ember, 85.2.3:6.
Angster József (Kácsfalu, 1834. júl. 1.–Pécs, 1918.) orgonaépítő életrajza, születésének 150. évfordulója kapcsán.

Angyal Dezső

- 6919 HETÉNYI VARGA Károly: Akiket üldöztek az igazságért: Papi sorsok a horogkereszt és nyilaskereszt árnyékában. Bp. 1985. Ecclesia. 503.
Mozsgó.

Babics András

- 6920 KRISZTIÁN Béla: Elhunyt a magyar bányászati történetírás doyenje, dr. Babics András. = Bányászati és Kohászati Lapok. Bányászat, 85. 1:28.
1984. szeptember 12.

Babits Mihály

- 6921 HORVÁTH Veronika: Babits Mihály kapcsolatai az 1930-as évektől. = Dolgozatok a nevelés és az oktatás köréből. 2. Pécs 1985. 27–49., ill.

Bakonyi László

- 6922 (tihanyi): Kettős szolgálat, meghosszabbítva. = Szabad Föld, 85. 6.29: 11, ill.
Bakonyi László volt ibafai majd somogyapáti tanácselnök munkássága.

Batthyány Kázmér

- 6923 FÜZES Miklós: Az ismeretlen Batthyány. 1. Batthyány Kázmér emlékiratainak sorsa. = JPMÉ 26. 1981. Pécs 1982. 135–144. 2. A Blackwell által összeállított jellemrajzok. JPMÉ 27. 1982. Pécs 1983. 153–172. 3. A Blackwell által összeállított jellemrajzok (folytatás). = JPMÉ 28. 1983. Pécs 1984. 147–193.

Bauer Miklós

- 6924 BOZSIK László: A POTE rektora. Dr. Bauer Miklós. = DN, 85.10.19: 7, ill.

Bodó László

- 6925 VAJDA József: 70 éve született Bodó László pedagógus. = Mecseki Bányász, 85.3.19:7.
(Hörnyék, 1915. márc. 20.–1975. máj. 19.)

Burgert Róbert

- 6926 Unter Europas erfolgreichsten Agrarleitern. Markanter Gesichter: Interviewband. Bp. 1983. Magyarországi Németek Demokratikus Szövetsége. 9–23., ill.

Dr. Csizmadia Andor

- 6927 Elbúcsúztatták dr. Csizmadia Andort. = Magyar Nemzet, 85.6.29:4.
1958–1980 között a Pécsi Állam- és Jogtudományi Egyetem jogtörté-
neti tanszékének professzora. (Győr, 1910.–Bp., 1985. jún. 12.)
- 6928 H. G.: In memoriam Csizmadia Andor (1910–1985). = Jogtudományi
Közlöny, 85.10:593–594.
- 6929 In memoriam – Csizmadia Andor. = Állam és Igazgatás, 85.9:849–850.

Csizmazia Gyula

- 6930 GAZSI József: Harcos életút. = Néphadsereg, 85.3.30:11.
Csizmazia Gyulára, a munkásmozgalom mártírjára emlékezve, szüle-
tésének 75. évfordulóján. (Pécs, 1910. ápr. 2.–Sopron, 1944. nov. 4.)
- 6931 VIDA Sándor: Csizmazia (Csizmadia) Gyula. = Pártélet, 85.5:93–94.
A Pécssett született komlói kommunista bányász életrajza.

Csorba Győző

- 6932 [MARAFKÓ László] (marafkó): Kossuth díjasok. Csorba Győző. = Ma-
gyar Nemzet, 85.4.4:10.
- 6933 SZEDERKÉNYI Ervin: Kossuth-díj. Csorba Győző. = DN, 85.4.4:8, ill.
- 6934 SZEDERKÉNYI Ervin: A maradandóság ereje. = Vasárnapi Hírek, 85.
4.7:5, ill.
Portré Csorba Győzőről.

Darabos László

- 6935 HETÉNYI VARGA Károly: Akiket üldöztek az igazságért: Papi sorsok
a horogkereszt és nyilaskereszt árnyékában. Bp. 1985. Ecclesia. 513.
Bere mend.

Dombay János

- 6936 NAGY Erzsébet: Ötven éve kezdődtek meg a szebényi feltárások. Dom-
bay János emlékezete. = DN, 85.8.3:8, ill.
Dombay János régész, a Baranya Megyei Regionális Múzeumi Szerve-
zet főigazgatója.

Fülep Lajos

- 6937 ANDRÁSFALVY Bertalan: Fülep Lajos emlékezete. = Honismeret, 85.
1:3–4.
(1885. jan. 23.–1970. okt. 7.) A zengővárkonyi ref. lelkésről, művé-
szettörténészről születésének 100. évfordulója alkalmából.
- 6938 DURANCI, Béla: Jegyzet Fülep Lajosról. = Hid, 85.3:386–394.
- 6939 Évforduló. Száz éve született Fülep Lajos. = Magyar Képes Újság, 84.
2. 21:17, ill.
- 6940 Fülep Lajos Baranyában. Összeáll. Huber Kálmánné, Mendöl Zsuzsa.
Pécs 1985. Baranya Megyei Könyvtár, TIT Baranya m. Szerv. 50 p., 4 t.
- 6941 Fülep Lajos emlékkönyv. Cikkek, tanulmányok Fülep Lajos életéről és
munkásságáról. Vál., szerk. Tímár Árpád. Bp. 1985. Magvető. 399 p.,
ill. B. 375–389.
- 6942 HORVÁTH György: Fülep Lajos jubileumára. = Magyar Nemzet, 85.
1. 23:7.
- 6943 KONTHA Sándor: Emlékezés Fülep Lajosra. = Népszava, 85. 1. 23:6.

- 6944 MARTYN Ferenc: Fülep Lajos Zengővárkonyban. = Fülep Lajos emlékkönyv. Bp. 1985. Magvető. 196–200.
- 6945 [SÁRVÁRI Márta] S. M.: Egy tudós emléke. = Magyar Nemzet, 85. 3. 1:12, ill.
- 6946 SZABÓ Ernő, P.: Kristálytiszttán fogalmazott... = Szocialista Művészetért, 85. 4:6.
- 6947 TÜSKÉS Tibor: Adatok Fülep Lajos zengővárkonyi éveéhez. = Fülep Lajos emlékkönyv. Bp. 1985. Magvető. 247–291.
- 6948 TÜSKÉS Tibor: Emlékezés Fülep Lajosra. Születésének századik évfordulóján. = DN, 85. 1. 19:8, ill.
- 6949 TÜSKÉS Tibor: Fülep Lajos emlékezete – születésének centenáriumán. = Confessio, 85. 1:76–80, ill.
- 6950 VEKERDI László: „Mondd meg, mi nyugtalanít, megmondom, ki vagy?” = Forrás, 85. 1:57–67.

Hainer Ignác

- 6951 GLOSZ József: Hainer Ignác – a nemesi értelmiség a reformkori Baranyában. = BH 1983–1984. Pécs 1985. 25–42. B.

Hahót (Hemrich) Ferenc

- 6952 HETÉNYI VARGA Károly: Akiket üldöztek az igazságért. Papi sorsok a horogkereszt és nyilaskereszt árnyékában. Bp. 1985. Ecclesia. 180–190.
Bikal.

Halmai János

- 6953 PÁLFALVI Nándor: Embert, tájat formáló évtizedek. = Képes Újság, 85. 4. 27:8–9, ill.
Halmai János, a Pannonvin vezérigazgatójának életútja, munkássága valamint a megye szőlő és bortermelésének fejlődése.

Holub József

- 6954 TÓTH István: Száz évvel ezelőtt született. Emlékezés Holub József történettudósra. = DN, 85. 12. 10:6.
(Alsókubin, 1885. ápr. 4. – Pécs, 1962. márc. 28.) 1923–1952 között a pécsi egyetem professzora.

Horváth Lajos

- 6955 BALÁZS István: Közéletünk fórumai. Város, megye, ország. = Magyar Hírek, 85. 5. 11:12.
Horváth Lajos, Baranya megye tanácselnökének életútjáról.

Irk Albert

- 6956 TÓTH István: Emlékezés Irk Albert pécsi professzorra. = Magyar Nemzet, 85. 8. 28:6.
1922-től a Pécsi Erzsébet Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karának tanára.

Iselstőger Lajos

- 6957 HETÉNYI VARGA Károly: Akiket üldöztek az igazságért. Papi sorsok

a horogkereszt és nyilaskereszt árnyékában. Bp. 1985. Ecclesia. 525., ill.

Olasz.

István József

6958 V. A.: Az alapító. Egy pályázat nyomában. = Gyermekünk, 85. 8:22-24, ill.

István Józsefről, a pécsszabolcsi Általános Iskola igazgatójáról.

Ivasivka Mátyás

6959 [WALLINGER Endre] W. E.: Lendületben 30 éve. = DN, 85. 4. 13:8 Ivasivka Mátyás pécsi karvezető jubileuma.

Jambrich Oszkár László

6960 HETÉNYI VARGA Károly: Akiket üldöztek az igazságért. Papi sorsok a horogkereszt és nyilaskereszt árnyékában. Bp. 1985. Ecclesia. 527. Pécs.

Jaszehovics Miksa

6961 BÍRÓ Zoltán: „Nevezzen szocialista vállalkozónak...” Szegény gazdagok. = Ötlet, 85. 6. 27:10-11, ill.

Interjú Jaszehovics Miksa pécsi építési magánvállalkozóval. L. még: 7162

Kalász Márton

6962 CSORBA Győző: A hazavágyódás és töprengés költője. = Vigilia, 85. 5:404-407.

Kalász Márton somberekai születésű költőről, többek között indulásának pécsi vonatkozásaival is.

Kele János

6963 HAVASI János: Kele, a „léleklátó”. Pécs 1985. Szerző. 232 p., ill. (Pécs, 1900. máj. 7. – Eggenfelden, 1957. máj. 30.)

Kislégi Nagy Dénes

6964 A 100 éves Kislégi Nagy Dénes tudományos oktatói és költői életéről. Pécs 1985. 78 p. (Studia Iuridica Auctoritate Universitatis Pécs publicata 104.)

Kiss Ernő

6965 CSURMAN Béla: Kiss Ernő élete és forradalmi munkássága. = HMSZÉ 6. Kiad. a Horvátországi Magyarok Szövetsége. Eszék 1984. 22-29.

Kiss Géza

6966 ANTALFFY Gyula: Emlékezés egy leltározásra. = Magyar Nemzet, 85. 9. 21:7.

Kiss Géza kákicsi református lelkésze, aki a pusztulás szélén álló Ormánság tárgyi és szellemi hagyatékát gyűjtötte a harmincas években.

6967 HAJDÚ D. Dénes: A kákicsi pap vészharangja. = Magyar Nemzet, 85. 10. 5:14.

Antalffy Gyula cikkét egészíti ki a szerző.

Koch, Valeria

- 6968 METZLER, Oskar: Gespräch mit Valeria Koch. Ich habe nur Worte zur Verfügung. = Deutscher Kalender 1985. Bp. 1984. Demokratische Verband der Ungarndeutschen, 233–242., ill.

Kóczián Sándor

- 6969 PUSZTAI József: Pécs Petőfije. = DN, 85. 2. 16:6.
Kóczián Sándor (1850. febr. 12. – Pécs, 1870. máj. 4.) költő.

Koós Olga

- 6970 FUTAKY Hajna: Színészportrék pécsi háttérrel. I. Koós Olga. = Jelenkor, 85. 7–8:657–663.

Kulka János

- 6971 SÁFRÁN István: Kulka János. = Magyar Ifjúság, 85. 3. 1:6–7.
Pécsi színész.

Kusz János

- 6972 MURÁNYI László, B.: „Csak bányász voltam . . .” = Munka, 85. 4:14–15 p., ill.
Kusz János ny. pécsszabolcsi bányász visszaemlékezései.

Makay Gusztáv

- 6973 Egy személyiség fejlődése. = Jelenkor, 85. 2:121–128.
Makay Gusztáv önéletrajza. Pécsi származású pedagógus, kritikus, a Sorsunk c. folyóirat munkatársa volt.
- 6974 szeghalmi: Makay Gusztáv emlékezete. = Új Ember, 85. 3. 24:4.
(Pécs, 1910. márc. 12. – Bp., 1984. dec. 2.)

Mansfeld Géza

- 6975 VARGHA Dezső: Korabeli beszélgetés Mansfeld Géza orvosprofesszorral. = Új Élet, 85. 11. 15:4.
A pécsi egyetem tanárának életéről és üldöztetéséről az Új Dunántúl, 1945. jún. 7-i számában közölt cikk alapján.

Martyn Ferenc

- 6976 HÁRS Éva: Martyn Ferenc életmű katalógusa. Kaposvár 1985. Somogy Megyei Múzeum Igazgatóság. 427 p., ill. B. 419–424.
- 6977 NEMES, János: Ästhetik und Ethos. Der Mahler Ferenc Martyn. = Pannonia, 1985. 2:33–36.

Mattyasovszky Zsolnay László

- 6978 MENDÖL Zsuzsanna: Mattyasovszky Zsolnay László (1885–1935.) = DN, 85. 6. 22:8.
Festő, keramikus.

Melczer Miklós

- 6979 Dr. Melczer Miklós. = DN, 85. 3. 19:4.
(Bp., 1891. dec. 3. – Pécs, 1985. márc. 7.) A POTE Bőrgyógyászati Klinikájának professzora 1940–1962 között.

6980 SCHNEIDER Imre: Dr. Melczér Miklós (1891. dec. 3.–1985. márc. 7.) [Nekr.] = Orvosi Hetilap, 85. 6. 22:1327–1328.

Mitterpacher Lajos

6981 FUR Lajos: Mitterpacher Lajos (1734–1814). Agrártörténeti életrajzok. Bp. 1985. M. Mezőgazd. Múzeum. 389–396., ill. B. 396.

Molnár Farkas

6982 ANTAL István: Beszélgetés Molnár Farkas özvegyével és lányával. = Magyar Építőművészet, 85. 5:16–17.

Molnár Farkas (Pécs, 1897.–Bp., 1945.) építésről és a pécsi Bauhaus-lerekről, a Kismányoki Károly készítette film alkalmából.

Nagy Sándor

6983 NAGY Sándor: Talpon a viharban is. Összeáll. B. Szilágyi Margit. Bp. 1985. Kossuth. 199 p.

A B. m. MESZÖV nyugdíjas elnökének visszaemlékezései.

6984 RAPAI Piroska: Egy magyar partizán emlékei. = Szabad Föld, 85. 4. 6:12.

Nikelszky Géza

6985 MÁRFI Attila: Adatok Nikelszky Géza munkásságához. (A Nikelszky hagyaték a Baranya Megyei Levéltárban.) = BH 1983–1984. Pécs 1985. 353–389. B.

(Szatmárnémeti, 1877. júl. 28. – Pécs, 1966. szept. 11.) Festő.

Perr Viktor

6986 HETÉNYI VARGA Károly: Akiket üldöztek az igazságért. Papi sorsok a horogkereszt és nyilaskereszt árnyékában. Bp. 1985. Ecclesia. 548–549 p.

Pécs.

Rajczi Péter

6987 TÜSKÉS Tibor: A tudás akkor ér valamit, ha használunk vele. Bemutatjuk Rajczi Péter pécsi tanárt. = Köznevelés, 85. 12. 6:9–10.

A pécsi Nagy Lajos Gimnázium nyugalmazott tanára.

Rittinger, Engelbert

6988 RITTINGER Engelbert: Muttersprache nicht versiegen lassen. = Hambuch, Wendelin: Markanter Gesichter. Interviewband. Bp. 1983. Magyarországi Németek Demokratikus Szövetsége. 93–100., ill.

Újpetrei nemzetiségi költő.

Romhányi György

6989 BRUNCSICS Zoltán: Látogatóban Romhányi Györgynél. Élő legenda. = Universitas, 85. 10. 17:3, ill.

Beszélgetés, a POTE Kórbonctani Intézetének volt professzorával (1951–1976 között) 80. születésnapja alkalmából.

6990 SAROK Zsuzsa: „Azt mondtam: gyere, röpjél te is, röpjél velem...” A professzor. = DN, 85. 11. 7:10, ill.

Sebestyén Károly

- 6991 VAJDA József: Emlékezés dr. Sebestyén Károlyra. = DN, 85. 1. 11:6 (Gödre, 1872. júl. 10.–Bp., 1945. jan. 5.) Tanár, irodalomtörténész, műfordító, újságíró.

Steinmetz Miklós

- 6992 TÓTH István: Pécsi utcák – híres emberek. Steinmetz Miklós. = DN, 85. 3. 13:6.
(Pécs, 1913. okt. 4.–Bp., 1944. dec. 29.)

Szentágothai János

- 6993 Präsident der Akademie der Wissenschaften: Dr. János (Johannes) Szentágothai. = Hambuch, Wendelin: Markanter Gesichter. Interviewband. Bp. 1983. Magyarországi Németek Demokratikus Szövetsége. 115–123., ill.
1946–1963 között a POTE Anatómiai Intézetének professzora.

Takács Gyula

- 6994 HORVÁTH Márton: Soha nem bántam meg a három évtizedes hűséget. Beszélgetés Takács Gyulával, a Baranya Megyei Tanács elnökhelyettesével. = Köznevelés, 85. 3. 29:11, ill.

Tálasi István

- 6995 MOLNÁR Ambrus: Tálasi István (Laskó, 1910. júl. 10.–Bp., 1984. ápr. 17.) = Confessio, 85. 1:86–87, ill.
Néprajztudós.

Temesi Mihály

- 6996 KÁROLY Sándor: Temesi Mihály hetvenéves. = Magyar Nyelv, 85. 1.:121.
A Pécsi Tanárképző Főiskola magyar nyelvi tanszékének nyugalmazott tanszékvezető tanára.

Thienemann Tivadar

- 6997 HALASZ Előd: Thienemann Tivadar halálára. = Népszabadság, 85. 4. 26:7.
A Pécsi Erzsébet Tud. Egyetem tanára 1921–1934-ig.

Uhl Antal

- 6998 HETÉNYI VARGA Károly: Akiket üldöztek az igazságért: Papi sorsok a horogkereszt és nyilaskereszt árnyékában. Bp. 1985. Ecclesia. 451–500.
Baranyszentgyörgy

Varga Csaba

- 6999 LIGETI NAGY Tamás: Sztárparádé – gyurmából. Augusztus és a többiek. = Képes Újság, 85. 4. 27:14–15.
Varga Csabáról, a Pécsi Pannonia Filmstúdió rendezőjéről.

Vargha Károly

- 7000 CSONKA Ferenc: Dr. Vargha Károly 70 éves. = Új Ember, 85. 12. 1:6, ill.
Dr. Vargha Károlyról, a Pécsi Tanárképző Főiskola ny. tanszékvezető tanáráról.
- 7001 KAJDI Béla: „Kincsét visszaadom a népnek”. = Népművelés, 85. 3:17–19, ill.
- 7002 VARGHA Károly: Ein treuer Diener des Ungarndeutschtums Karl Vargha. = Hambuch, Wendelin: Markanter Gesichter. Interviewband. Bp. 1983. Magyarországi Németek Demokratikus Szövetsége. 135–146, ill.

Várkonyi Nándor

- 7003 BERTÓK László: Várkonyi Nándor. Bibliográfia. Pécs 1984. [1985] Pécsi Városi Könyvtár. 150 p.

Veress Sándor

- 7004 VINCZE László: Teremtő kezek. = Szabad Föld, 85. 3. 30:11.
Veress Sándor kishajmási fazekas, kerámiakészítő.

AZ EGYES BARANYAI VÁROSOK ÉS KÖZSÉGEK IRODALMA

ABALIGET

- 7005 KESSLER Hubert–MOCSÁRY Gábor: Gyógybarlangjaink. Az abaligeti barlang. = Kessler Hubert–Mocsáry Gábor: Barlangok útjain, vizein. Bp. 1985. Mezőgazd. K. 99–100.
- 7006 KESSLER Hubert–MOCSÁRY Gábor: Hazánk hasznosított barlangjai. Idegforgalmi barlangok. Az Abaligeti-barlang. = Kessler Hubert, Mocsáry Gábor: Barlangok útjain, vizein. Bp. 1985. Mezőgazd. K. 89–94, ill.
- 7007 [RÓNASZÉKI Ferencné] –Rné–: Baranya második legnagyobb termelőszövetkezete. Az abaligeti tsz beolvad a sásdiba. = DN, 85. 12. 21:5, ill.
1986. jan. 1.

ATA

- 7008 MATUSEK László: Áta község felszabadulása. = BMHI 4. Pécs 1985. 3–7.

BÁR

- 7009 Baar ist wunderbar. (10 Jahre des Deutschen Nationalitäten Leselager zu Baar.) Pécs 1985. Baranya M. Könyvtár. 25 fol., ill.
- 7010 BOZSIK [László] L.: Baar is wunderbar! Német nemzetiségi olvasótábor Bárbán. = DN, 85. 8. 6:5, ill.

7011 MAYER Éva: „Ich fühlte, ich habe hier vieles zu tun . . .“ = Neue Zeitung, 85. 7. 20:3, ill.

Beszélgetés Merk Jánossal, a Bólyi Mezőgazdasági Kombinát bári baromfiüzemének agrármérnökével a falu fejlesztéséről, terveiről.

BARANYASZENTGYÖRGY

L. 6998

BARÁTUR

7012 CSERFAI Sándor: Részletek Magyarhertelend, Bodolyabér és Barátur községek történetéből. (1945–85). = BMHI 4. Pécs 1985. 26–28.

BEREMEND

7013 CSERI Rezső: Új forrásbarlang a síkvidéken. Ezerarcú kristálybirodalom. = Búvár, 85. 3:[98]–100, ill.

A beremendi barlang feltárásáról.

7014 KAPU László: Fekete-fehérben kezdtek. 60 éves a Beremendi Építők. = DN, 85. 6. 1:16, ill.

A község sportéletéről.

7015 (mészáros): Kardfogú tigris a barlangban. = Magyar Nemzet, 85. 1. 29:8.

A beremendi barlang őslénytani leleteiről.

7016 TURI Antal, stb.: Számítógépes folyamatirányítási tapasztalatok a Beremendi Cementgyárban. = Számítástechnika az Építőiparban konferencia II. Bp. 1985. ÉTE. 4. köt. 92–101.

L. még 6935

BIKAL

7017 BODÓ László: Kiaknázni a lehetőségeket! Bikal eladja a halfeldolgozót. = DN, 85. 11. 30:3, ill.

7018 [RÓNASZÉKI Ferencné] –Rné–: Mélypont után remények. Ismét benépesültek a halastavak. = DN, 85. 4. 6:5, ill.

A Bikali Halgazdaságról.

L. még 6952

BODOLYABÉR

7019 CSERFAI Sándor: Részletek Magyarhertelend, Bodolyabér és Barátur községek történetéből. (1945–85.) = BMHI 4. Pécs 1985. 26–28.

BÓLY

7020 100 kísérlet Bólyban. 9. évf. 1984. Bóly 1984. Mezőgazdasági Kombinát. 259 p.

7021 100 kísérlet Bólyban. 10. évf. 1985. Bóly 1985. Mezőgazdasági Kombinát. 234 p., 1 t.

- 7022 DESZÁNCSICS János: Iskolaépítés Bólyban. = Népfront, 85. 2:55–56.
A HNF községi titkárának tájékoztatója.
- 7023 GÁRDONYI Tamás: Igény a művelődésre. Díjalapító bólyiak. = Munka, 85. 7:40–41, ill.
Színházi nívódíjat alapított a Bólyi Mezőgazdasági Kombinát, Bóly kulturális életéről általában.
- 7024 LENDVAI Vera: Vállalati tanács alakult Bólyon. Döntéseiktől függ a jövő. = Népszava, 85. 2. 13:4.
Bólyi Mezőgazdasági Kombinát
- 7025 MEDVE Imola: Bohls Krankheit kann in Budapest geheilt werden. = Neue Zeitung, 85. 7. 6:3.
A bólyi általános iskolában német nyelvi kísérletet folytatnak a nemzetiségi gyerekek kétnyelvű oktatása céljából.
- 7026 MEDVE Imola: Kísérlet csapdával. Bóly bajára Pesten van az ír. = Magyar Hírlap, 85. 6. 13:6.
Az általános iskola nemzetiségi nyelvoktatásának problémáiról.
- 7027 Megalakult az első agrárvállalati tanács. = Magyar Mezőgazdaság, 85. 2. 27:4.
A Bólyi Mezőgazdasági Kombinát vállalati tanácsának alakuló üléséről.
- 7028 ORATICS József: Üzemegészségügyi ellátás a Bólyi Mezőgazdasági Kombinátban. = Állami gazdaságok és erdőgazdaságok üzemorvosainak tapasztalatcseréjén elhangzott előadások. Bp. 1985. Agroinform. 15–18.
- 7029 RAPAI Piroska: Hatékony munka, igényes emberekkel... = Szabad Föld, 85. 2. 9:5.
Bólyi Mezőgazdasági Kombinát.
- 7030 STEFKA István: Kétfestő-, tutyi- és puszedli mesterek. = Stefka István: Hol a haza? Nemzetiségek Magyarországon 1945–1980. Bp. 1982. Szépirod. K. 251–257.
- 7031 TIMOTITY István: A Bólyi Mezőgazdasági Kombinát szarvasmarhatenyésztése és fejlesztésének módszerei. = A szarvasmarha vertikum fejlesztésének agronomiai és ökonomiai kérdései. Kaposvár 1984. Kaposvári Mezőgazd. Főiskola. 43–65.
- 7032 TIMOTITY István: Crossbreeding results in the Bóly Agricultural Combine. = International Holstein Conference. Bp. 1985. M. Média. 44–59.
- 7033 TÓTH Lajos: Anyagi érdekeltség, megváltozott körülmények között. = Állami Gazdaság, 85. 5:8.
A Bólyi Kombinát tapasztalatai.
- 7034 VARGA János: Kiindulás és cél a gyakorlat. Számítástechnika Bólyban. = DN, 85. 4. 27:5, ill.
A Bólyi Mezőgazdasági Kombinátban.

DIÓSVISZLÓ

- 7035 VÍZAKNAI Tamás: Diósvizslóról jelentem... (Egy kisegítő lelkész feljegyzései.) = Confessio, 85. 1:51–60.

DOBSZA

- 7036 KOLICS Pálné: Nagydobsza külterületi nevei. = BMHI 4. Pécs 1985. 105–109.
- 7037 SCIPIADESZ Erzsébet: Faluház a gesztenyésben. = Magyar Hírlap, 85. 11. 16. mell.:6
Ceglédpuszta.

DRAVASZÖG

- 7038 LÁBADINÉ KEDVES Klára: Gyermekbetegségek régi népi gyógyítása az alfalukban. = HMSZÉ 6. Kiad. a Horvátországi Magyarok Szövetsége. Eszék 1984. 284–296. B. 295.

DRAVASZTÁRA

- 7039 WALLINGER Endre: Kaphat-e támogatást a megtartó erő? Drávasztára élni szeretne. 1. = DN, 85. 5. 9:3; 2. = DN, 85. 5. 16:3.
Egy aprófalú helyzete Sellye vonzásában.

DUNASZEKCSŐ

- 7040 GUZSVÁN Zsuzsanna: Dunaszekcső felszabadulása. = DN, 85. 3. 16:6, ill.
- 7041 MAYER E.: „Perle der Donau“ – die LPG in Seetschke. = Neue Zeitung, 85. 7. 13:3.
Dunaszekcső jelenlegi gazdasági fejlődéséről, eredményeiről, terveiről.
- 7042 TÖRÖK Éva–MÉSZÁROS Attila: Dunaszekcső. = DN, 85. 10. 10:6, ill.
A községről általában.
- 7043 WEIGERT, Josef: Schicksalgemeinschaft und Zusammenleben. Das Zusammenleben mehrerer Nationalitäten in Seetsch (Dunaszekcső). = Neue Zeitung, 85. 12. 21:10, ill.
Több nemzetiség együttélése Dunaszekcsőn.

FELSŐSZENTMARTON

- 7044 HÁRSFAI István: Oklevél II. Endre királytól. A 750 éves Felsőszentmárton. = DN, 85. 8. 18:6, ill.

GERESDLAK

- 7045 HEINEK, Ottó: Wem gehört das letzte Wort. = Neue Zeitung, 85. 8. 10:3.
A tanácselnökkel folytatott beszélgetés a falu gondjairól, a feladatokról.

GÖDRE

- 7046 ESZTERHAI Katalin: Gödrén biznak a jövőben. = Népszava, 85. 6. 6:4, ill.
Beszélgetés a falu jövőjéről.
L. még 6991

GÖRCSONY

- 7047 SAFRÁN István: Már laknak, még sincsenek otthon. Görcsönyi lakás-
építők keservei. = Népszabadság, 85. 2. 6:7.

GYÓD

- 7048 MÉSZÁROS Attila: A nagyváros árnyékában. Gyód. = DN, 85. 4. 20:7,
ill.
A falu életéről, fejlődéséről.

GYŰRŰFŰ

- 7049 SIPOS Gyula: Gyűrűfű. = Falusi Magyarország. Bp. 1985. Mezőgazd.
K. 447-453.

HARKÁNY

- 7050 BERTÓKNÉ BARÁT Zsuzsanna: Könyvtár és művelődési ház épült
Harkányban. = Baranyai Könyvtáros, 85. 1:29-31.
7051 KECSKEMÉTHY Zoltán: Harkány felszabadulásának történetéhez. =
BMHI 4. Pécs 1985. 8-12.
7052 KECSKEMÉTHY Zoltán: A nevét vesztett Terehegy történelmi múlt-
járól. Harkány 1985. 17. fol. B. fol. 17.

HIDAS

- 7053 ALBERT Gábor: Otthonról haza - Hidas újra üzen. = Élet és Irodalom,
85. 5. 17:3.
A Hidason élő bukovinai székelyek találkozása a jugoszláviai (Herte-
lendyfalva, Pancsova) bukovinai székelyekkel.
7054 GÁLLOS Orsolya: Falugyjtemény Hidason. Székelyek, németek egy
fedél alatt. = DN, 85. 7. 4:3, ill.
7055 MAJOR Mátyás: Hidas felszabadulása. (Radványi Imre igazgató-tanító
visszaemlékezései.) = BMHI 4. Pécs 1985. 13-18.

HOSSZÚHETÉNY - PÜSPÖKSZENTLÁSZLÓ

- 7056 A. L.: Falu a hegyek karéjában. Püspökszentlászló. = Szolnok Megyei
Néplap, 85. 12. 7.: ill.

- 7057 [CSONKARÉTI Károly] Cs. K.: Séta a Zengő tövében. = Észak Magyarország, 85. 4. 27:
Püspökszentlászlóról.
L. 6922

IBAFA

L. 6922

KAKICS

L. 6966–6967

KATOLY

- 7058 KOLAR-OSTROGONAC, Marija: Korak po korak naprijed. = Narodne Novine, 85. 6. 13:2.
A falu bemutatása, lakosainak élete.

KEMSE

- 7059 HAJDÚ D. Dénes: A kemsei falukutató munkaközösség emlékezete. Kemse, 1935. = Honismeret, 85. 3. 11–14, ill.
L. 7004

KISHAJMÁS

L. 7004

KOMLÓ

1 A TERMÉSZETI KÖRNYEZET

- 7060 A. L.: Hazai tájakon. Sikonda. = Petőfi Népe, 85. 6. 11:
A strandfürdőről és Sikonda környékéről.
7061 FAZEKAS Imre: Honismeret. Komló élővilágának változásai az elmúlt 10 000 évben. = Mecseki Bányász, 85. 4. 16:7.

2 GAZDASÁGI ÉLET

- 7062 Akkor most miben önállóak? Az erdőtől a fáig. = Magyar Nemzet, 85. 10. 4:5.
A Május 1 Ruhagyár komlói gyáregységéről.
7063 BÉKÉSSY Gábor: Ki megy ma bányásznak? Munkaerőfeszítések Komlón. = Népszabadság, 85. 9. 21:17.
7064 A liászprogram hatása Komló város fejlődésére. = Mecseki Bányász, 85. 7. 9:1.
7065 SÁFRÁN István: Zobák, 1985. március–június. = Népszabadság, 85. 6. 10:5.
A sújtólégrobbanás jegyzőkönyve.
7066 VÉGH Antal: Komló, Carbon és Szücs István. = Valóság, 85. 10: 71–86.
A Carbonról és igazgatójáról.

3 TÁRSADALOM. TÁRSADALMI ÉLET

- 7067 Értékelés, válaszkérés. Komló és vonzáskörzete ifjúságának helyzete. = Mecseki Bányász, 85. 6. 4:5.
Az MSZMP Komló Városi Bizottsága ülése, 1985. máj. 31.
- 7068 [FÖLDESSY Dénes] F. D.: Hazánk felszabadulása 40. évfordulóján. Sportszarnokot avattak Komlón. = DN, 85. 4. 3:1, ill.
1985. ápr. 2.
- 7069 VÍZHÁNYÓ Imre: Nem volt kivitelező vállalat, az intézmény mégis felépült. Társadalmi operatív bizottság irányította a munkát. = Mecseki Bányász, 85. 4. 23:5, ill.
A komlói sportszarnok építéséről.
- 7070 VÍZHÁNYÓ Imre: Társadalmi munkában épült sokmillióes létesítmény. A felszabadulás utáni negyven év nagy eredményeket értelt. = Mecseki Bányász, 85. 4. 10:1, 2, ill.
Komló, 1985. ápr. 2.: Sportszarnok avatás, valamint a lvovi delegáció látogatása.

4 POLITIKA. KÖZIGAZGATÁS

- 7071 FERLING József: A mindennapok tartalmassá tétele. = Mecseki Bányász, 85. 12. 24:5, ill.
Év végi beszélgetés Morber Jánossal, Komló város Tanácsa elnökével.
- 7072 KOZMA Ferenc: A pártkongresszus határozatainak megvalósításáért. Magas szinten megfelelni Komló centrális szerepkörének. = DN, 85. 9.21:3, ill.
Beszélgetés Somssich Lászlónéval, az MSZMP Komló Városi Bizottságának első titkárával.
- 7073 [MITZKI Ervin] M. E.: Tanácsalakuló gyűlések. Komló város. = DN, 85. 6. 19:1, ill.
1985. jún. 18.
- 7074 Tizenegy tagú végrehajtó bizottságot választottak. Alakuló tanácsülés Komlón. = Mecseki Bányász, 85. 6. 25:1, ill.
1985. jún. 18.
- 7075 [VÍZHÁNYÓ Imre] V. I.: Településfejlesztési hozzájárulás bevezetését kezdeményezik. Öt év alatt 28 millió forint lakossági támogatásra számítanak. = Mecseki Bányász, 85. 8. 17:1.
Az MSZMP Komló Városi Bizottsága 1985. aug. 14-i V. B. üléséről.

6 MŰVELŐDÉS. MŰVÉSZETEK

- 7076 CSERDI András: Néhány szó a komlói múzeumról. = Történeti Múzeumi Közlemények. 1983. 2. Bp. 1984. 54-67., ill.
- 7077 GÁRDONYI Tamás: Új albumot kezdenek. Nevek, események, sikerek. = DN, 85. 12. 24:8, ill.
A komlói színház- és hangversenyterem három éve.

- 7078 (K-n): A VII. Kodály Zoltán Gyermekkoros találkozó. = Az ének-zene tanítása, 85. 5:212–214, ill.
1985. június 14–16.
- 7079 [KRISZTIÁN Béla] K. B.: Múzeumalapítás Komlón. = Mecseki Bányász, 85. 2. 19:4, ill.
1954. jan. 14.
- 7080 MOLNÁR Valéria: A Színház- és Hangversenyterem három éve. = Mecseki Bányász, 85. 12. 17:4.
- 7081 SZALAI Ágnes, C.: Gyermekkoros találkozó Komlón. Hogy megszűlessen a muzsika... = Kóta, 85. 8:10–11, ill.
1985. jún. 14–15.
- 7082 WALLINGER Endre: „El kellene tanulnunk az éneklés tiszta örömét...” Komlói tanulságok. = DN, 85. 6. 22:8, ill.
VII. Kodály Zoltán Gyermekkoros Fesztivál. Komló, jún, 14–16.

7 HONISMERET. HELYTÖRTÉNET

- 7083 BABICS Andrásné–BABICS András: Komló bibliográfiája. 2. [köt.] 1971–1980. Komló 1981 [!1982]. Komlói Városi Tanács. 296 p.
- 7084 CSERDI András: Komló első 3 éves terve. = BMHI 4. Pécs 1985. 77–84. B. 83–84.
- 7085 CSIKÓS Ferenc: Legendák Mecsekjánosiról. = Mecseki Bányász, 85. 12. 24:15.
- 7086 JAKAB Józsefné: Komló felszabadulása. = BMHI 4. Pécs 1985. 19–23. B. 23.
- 7087 JELI József: Mánfa–Budafa. = DN, 85. 2. 16:6.
A felszabadulástól napjainkig.

LASKÓ

- 7088 CSIKESZ Ferenc: Levél Laskóra 1917-ben. (Csikesz Ferenc: Református Évkönyv, 1981.) Újvidék [1981] Jugoszláviai Ref. Lelekészegyesület. 125–128.
L. még 6995

LIPPÓ

- 7089 MARTON Gyöngyi: A lippói gyökerek. = DN, 85. 5. 11:6, ill.
A faluról általában.

LIPTÓD

- 7090 ESZTERHAI Katalin: Ha összekötő út lenne. = Népszava, 85. 5. 22:4, ill.
Beszélgetés Liptódról.

MÁGOCS

- 7091 NÁDOR Tamás: Kodály Zoltán Mágocson. = DN, 85. 11. 16:8, ill.
1960. nov. 13.

MAGYARBÓLY

- 7092 GLATT Márta: Akik a Magyarbólyi Általános Iskola egykori tanulói
közül magasabb képesítést szereztek. = BMHI 4. Pécs 1985. 69–74.

MAGYAREGREGY

- 7093 CSERNAVÖLGYI Endréné: Részletek a Magyaregregyi Honismereti
Szakkör történetéből. = BMHI 4. Pécs 1985. 29–31.
7094 KISS József: Üdülőfalú lesz Magyaregregy. = Szabad Föld, 85. 4. 20:2

MAGYARHERTELEND

- 7095 CSERFAI Sándor: Részletek Magyarherotelend, Bodolyabér és Barátur
községek történetéből. (1945–85). = BMHI 4. Pécs 1985. 26–28.

MAGYARLUKAFÁ

- 7096 Magyarlukafa. Néprajzi műhely 1979–1984. Szerk. Tarján Gábor. Kiad.
a Guzsajás Kőr Közművelődési Egyesület. Pécs 1985. 51 p., ill.

MAJS

- 7097 Minden idők legnagyobb eredményei a gabonatermelésben. Majs 15 mil-
liója. = DN, 85. 2. 7:1, ill.
A majszi tsz-ről.

MECSEKNÁDASD

- 7098 SÁRVÁRI Márta: Történelmet őrző falvak. = Magyar Nemzet, 85. 3.
1:12.
A mecseknádasdi temetőkápolnáról.

MOHÁCS

1 A TERMÉSZETI KÖRNYEZET

- 7099 BALÁZS Dénes László: Környezetvédelem Mohácson. = Népi Ellenőr-
zés, 85. 6. 29–30.

- 7100 HOFFMANN Ottó: Mohács földrajzi nevei. Pécs 1983. Baranya Megyei Levéltár. 413–518., 9 térk. (Baranyai levéltári füzetek. 50.)
Klny. Baranya megye földrajzi nevei. 2. köt.

2 GAZDASÁGI ÉLET

- 7101 B. M.: Évről évre javul Mohács és térségének közlekedése. = DN, 85. 7. 26:6, ill. (a DN mutációs kiadása: Mohácsi Napló, 16. évf. 29. sz.)
7102 FÓNAGY: Erőművi rekonstrukció Mohácson. = Erdőgazdaság és Faipar, 85.1:6–7, ill.
Mohácsi Farostlemezgyár.
7103 [GÁLDONYI Magdolna] G. M.: Földgázvezeték Mohácson. Napra készek az építők. = DN, 85. 8. 3:1, ill.
7104 MURÁNYI LÁSZLÓ: Nehéz évek után, választott igazgatóval. Feljövöben a Mohácsi Könnyűipari Vállalat. = DN, 85. 11. 19:3, ill.
7105 Ruhaiipari Szövetkezet. Új vezetés, változatlan cél. = DN, 85. 6. 28:6. (a DN mutációs kiadása: Mohácsi Napló, 16. évf. 25. sz.)
Mohácsi Ruhaiipari Szövetkezet.

3 TÁRSADALOM. TÁRSADALMI ÉLET

- 7106 DOMONKOS, János: Den Winter vertreiben. Buschogang von Mohács. = Budapesti Rundschau, 85. 3. 4:
7107 SAROK Zsuzsa: Lépésről lépésre egy negyedszázadon át. Megújult a mohácsi kórház. = DN, 85. 4. 6:4, ill.

4 POLITIKA. KÖZIGAZGATÁS

- 7108 [BODÓ László] B. L.: A felelősségteljes önállóság hatékonyabb munkát eredményez. Együtt valósíthatjuk meg tennivalóinkat. = DN, 85. 6. 15:3, ill.
Beszélgetés Borsos Jánossal, az MSZMP Mohácsi Városi Bizottság első titkárával a város fejlesztéséről.
7109 [HÁRSFAI István] H. I.: Új pártház Mohácson. Megkezdték a Szabadság úti tömb beépítését. = DN, 85. 6. 17:3, ill.
7110 KAPU László: Harmincöt évesek a tanácsok. Huszonegy évre emlékezve. = DN, 85. 11. 22:6, ill. (a DN mutációs kiadása: Mohácsi Napló: 16. évf. 44. sz.)
Beszélgetés Fischer János volt mohácsi tanácselnökkel (1973–1983) a város fejlődéséről.
7111 [MÁGEL Andrea] M. A.: Megalakult a Mohácsi Városi Tanács. = DN, 85. 6. 26:1, 2.
1985. jún. 25.
L. még 6913

5 KÖZOKTATÁS

- 7112 BOZSIK [László] L.: Emeletráépítés és első felújítások. Megszépült a mohácsi Park utcai iskola. = DN, 85. 4. 24:5, ill.
- 7113 DEBRECZENI Lajos: Mohács iparoktatásának száz éve. = Szakmunkás-nevelés, 85. 1:27–28.
- 7114 GÁLLOS Orsolya: A mohácsi Kisfaludy Károly Gimnázium jubileuma. Fél évszázad egy iskolában. = DN, 85. 8. 31:6, ill.
- 7115 KAPU László: 50 éves a Kisfaludy Károly Gimnázium. Felkészítve az Életre. = DN, 85. 5. 10:6, ill. (a DN mutációs kiadása: Mohácsi Napló, 36. évf. 18. sz.)
- 7116 Ötvenéves a gimnázium. = DN, 85. 2. 1:6 (a DN mutációs kiadása: Mohácsi Napló, 16. évf. 5. sz.)
A Kisfaludy Károly Gimnáziumról.

6 MŰVELŐDÉS. MŰVÉSZETEK

- 7117 KOVÁCS Gergelyné: Mohács – Sátorhely. Történelmi Emlékhely. 4. kiad. Bp. 1985. 16 p., ill. (Tájak, korok, múzeumok kiskönyvtára 29.)
- 7118 KOVÁCS Győző: A hangversenyévad végén. Élénkült a zenei élet. = DN, 85. 6. 14:6 (a DN mutációs kiadása: Mohácsi Napló, 16. évf. 23. sz.)
- 7119 STEFKA István: Délszláv bázismúzeum. = Stefka István: Hol a haza? Nemzetiségek Magyarországon 1945–1980. Bp. 1982. Szépirod. K. 214–216.
Kanizsay Dorottya Múzeum.
L. még 6892

7 HONISMERET. HELYTÖRTÉNET

- 7120 BRODARICS István: De conflictu Hungarorum cum Solymano Turcarum imperatore ad Mohach historia verissima... Bp. 1985. Akad. K. 91 p. (Bibliotheca scriptorum medii recentisque aevorum. 6.)
- 7121 KISS Béla: Adatok Mohács városának felszabadulásához. = BMHI 4. Pécs 1985. 24–28.
L. még 7117

MONYORÓD

- 7122 FILAKOVIĆ, Stipan: Mala sela. Minjorod. = Narodne Novine, 85. 9. 12:3, ill.
A falu lakóiról és életükről.

MOZSGÓ

- 7123 LENGYELTÓTI János: A Mozsgói Honismereti Szakkör munkájáról. = BMHI 4. Pécs 1985. 32–35.
- 7124 VARGA János: Korszerűen, nagy hatékonysággal. Csapatmunkában, önállóan. = DN, 85. 7. 13:5, ill.
A Mozsgói Zrínyi tsz.
L. még 6919

NAGYHARSÁNY

- 7125 KALÓ Jenő: A Nagyharsányi Kőbánya rekonstrukciónál alkalmazott programozott logikai vezérlővel kialakított irányító rendszer. = II. Számítástechnika az építőiparban konferencia. Bp. 1984. ÉTE. 3. köt. 35–43.
- 7126 MENDELE Ferenc: Nagyharsány középkori temploma. = Építés- Építéstudomány, 85. 1–2:149–165, ill.
L. még 6576, 6577, 6579, 6580, 6581, 6614

NAGYPETERD

- 7127 KÁNTOR Béla stb.: A komplex melioráció tapasztalatai és eredményei a Nagypeterdi „Egyetértés” Mezőgazdasági Termelőszövetkezetben. = „Komplex melioráció”. XXVI. Georgikon Napok. Keszthely 1985. 1. r. 200–206.

NAGYTÓTFALU

- 7128 [ESZTERHAI Katalin] (eszterhai): A megmaradás ára. = Népszava, 85. 6. 18:5
A falu jövőjéről.

OLASZ

L. 6957

ORFŰ

- 7129 LOVÁSZ György: Csuszamlásos folyamatok Orfű térségében. = Mérnökgeomorfológiai térképezés. Bp. 1985. MTA FKI. 95–107.

PALOTABOZSOK

- 7130 KISS József: Takarékszövetkezet és kisáruház. = Szabad Föld, 85. 6. 15:4.
- 7131 NAGY Lajos: A palotabozsoki parasztok lázadása 1766. novemberében. = BH 1983–1984. Pécs 1985. 459–490. B.

1 A TERMÉSZETI KÖRNYEZET

- 7132 Elpusztultak Pécs mediterrán növényei. = Kisalföld, 85. 5. 23.; u. a.: Dél-Magyarország, 85. 5. 23:
- 7133 KALLA Gábor: A zöldfelület-gazdálkodás néhány fontos kérdése a vidéki városokban Pécs példáján. = Városgazdasági Tájékoztató, 85. 1: 18–21.
- 7134 KOLLWENTZ Ödön: Kísérlet a Pécs-környéki erdők funkcionális (immateriális) értékének kiszámítására. = Pécsi Műszaki Szemle, 85. 1:20–24.
- 7135 MARÁZ Borbála: Pécs, Jakab-hegy természetvédelmi terület. Bp. 1985. 16 p., ill. (Tájak, korok, múzeumok kiskönyvtára. 197.)
- 7136 (mészáros): Mi okoz légszennyeződést Pécsen? = Magyar Nemzet, 85. 1. 8:4.
- 7137 Pécs. [Térkép] Karta. Plan. Mapa. M. n. Bp. 1985. Kartográfiai V.
- 7138 PESTI János: Pécs földrajzi nevei. = Baranya megye földrajzi nevei. 1. köt. Pécs 1983. 697–808., 11 térk.
Ua. (Baranya levéltári füzetek. 32. sz.)
- 7139 POZSÁR Vilmos: Periglaciális lejtőüledékek vizsgálata a Jakab-hegy déli oldalán. = A Pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem Tanárképző Karának tudományos közleményei. 1985. 2. Pécs 1985. 83–92. (Studia paedagogica auctoritate Universitatis Pécsi publicata. 4.) B. 91.
- 7140 SCHEUER Gyula–KRAFT János: Pécs építéshidrológiai tájegységei és talajviszonyai. = Hidrológiai Közöny, 85. 4:228–235, ill.
- 7141 SCHEUER Gyula–AUJESZKY Géza: A pécsi Tettye karsztforrás hozamjárásának összefüggése a csapadékviszonyokkal. = Hidrológiai Közöny, 85. 2:89–102, ill.
Előadásként elhangzott a Magyar Hidrológiai Társaság Hidrológiai Szakosztályának 1982. nov. 16-án tartott előadóülésén.
L. még 7259

16 Allatkert

- 7142 DUNAI Imre: A társadalmi összefogás jelképe. Huszonöt éves a pécsi Zoo. = DN, 85. 8. 18:8, ill.
- 7143 LIPPENSZKY István: A Mecseki Kultúrpark 25 éve. Pécs 1985. 20 p.
- 7144 (mészáros): Európában egyedülálló: Hüllők, halak a pincelabirintusban. = Magyar Nemzet, 85. 2. 5:4
Terrarium és akváriumház építése a pécsi belváros pincelabirintusában.
- 7145 [SZALAI Kornélia] Sz. K.: Föld alatti allatkert. Megnyílt az akvárium-terrarium Pécsen. = DN, 85. 8. 23:5, ill.
1985. aug. 22.

2 GAZDASÁGI ÉLET

- 7146 ERDŐS Pál: Az új út elején. = *Autó-Motor*, 85. 8. 15:45, ill.
A Pécsi Gépjárműjavító Kisvállalatról.
- 7147 MIKLÓSVÁRI Zoltán: Soha ennyi külföldi kiállító a Pécsi Ipari Vásáron. = *DN*, 85. 7. 5:5
1985. júl. 5–14.
- 7148 VÁNYI Béla: Csöd! = *Ötlet*, 85. 2. 5:10–11, ill.
A Tunggram pécsi gyárának felszámolásáról.

224/226 Bőr- és kesztyűipar

- 7149 BAKAN József–BARNA Lajos: A gyártástechnológia és a környezetvédelem kapcsolata a Pécsi Bőrgyárban. = *Bőr- és Cipőtechnika*, 85. 1: 15–19.
A XI. Országos Bőripari Ifjú Mérnök, Technikus, Közgazdász Találkozóan elhangzott előadás.
- 7150 DÉRI János: Hunor Pécsi Kesztyű- és Bőrruházati Vállalat. = *Bőr- és Cipőtechnika*, 85. 2:68
- 7151 GERGELY László: Hegyen, völgyben – mélyponton. Ha jól megy, tönkremegy? = *Magyar Nemzet*, 85. 6. 28:5
A Pécsi Bőrgyárról és a Pécsi Kesztyűgyárról.
- 7152 LÁSZLÓ Gyula: A szervezeti rendszer és a vállalati magatartás jellemzői a Pécsi Bőrgyár példáján. Esettanulmány. Bp. 1985. MTA Közgazdaságtud. Int. 89 p. (Tanulmányok a gazdaságirányításról és szervezetről. 3.)
- 7153 SZEKERES Istvánné: A Pécsi Bőrgyár vízgazdálkodása. = *Bőr- és Cipőtechnika*, 85. 4:126
- 7154 SZENTMIKLÓSI Miklós: Speciális, nem lineáris többváltozós matematikai modell alkalmazásának tapasztalatai a termelési politika megalkotásában. = *Ipargazdaság*, 85. 6:15–24
Pécsi Bőrgyár.
- 7155 VINKÓ Máté: Pécsi Bőrgyár. = *Bőr- és Cipőtechnika*, 85. 2:46
L. még 6625, 7428, 7433

23 Élelmiszeripar

- 7156 CSERKUTI Ferenc: Mitől kiváló a Baranyai Húsiipari Vállalat? = *Nép-szabadság*, 85. 6. 1:6, ill.
A Baranya Megyei Állatforgalmi és Húsiipari Vállalatról.
- 7157 MÓRÓ Mária Anna: A pécsi malmok 1818. évi felmérése. = *BH* 1983–1984. Pécs 1985. 257–276. B.
- 7158 MÜLLER Edit: A teljesítményalakulás dolgozói szintű tényezőinek vizsgálata a Pécsi Dohánygyárban. = *Studia iuvenum. Oeconomica*, 1985. Pécs 1985. JPTE. 72–80.
- 7159 ROSZPRIM Nándor: Újból leirtunk egy évtizedes gondot. A mi kenyereink. = *DN*, 85. 6. 1:5, ill.
A Pécsi Sütőipari Vállalatról és Pécs ellátásáról.

- 7160 VARGA János: Kiaknázni a lehetőségeket! Borítékolt lépések. = DN, 85. 11. 25:5, ill.
A Pannonia Sörgyárról.

24 *Építőipar. Tervezőirodák*

- 7161 Déldunántúli Tervező Vállalat. Szerk., fotók: Panyik István. Pécs, 1985. PÉCSITERV. 14 t., ill.
- 7162 HALLAMA Erzsébet: A gazdag ember. = Élet és Irodalom, 85. 1. 4:3.
Beszélgetés Jaszehovics Miksa építésszel.
- 7163 KOPPÁNYNÉ MOLNÁR Éva: Kísérleti házak Pécssett. = Magyar Nemzet, 85. 2. 22:12.
- 7164 MURÁNYI László: Új erőre kapott a Baranya Megyei Építőipari Vállalat. Megállt az elvándorlás. = DN, 85. 9. 28:5, ill.
- 7165 MURÁNYI László: Új távlatok felé. Bele kell tanulnunk a vállalkozásba. = DN, 85. 12. 27:3, ill.
A Baranya Megyei Tanács Magas- és Mélyépítési Vállalatáról.
- 7166 Napház Pécssett. = Magyar Nemzet, 85. 6. 11:4
- 7167 SZOYKA Pál: A Dél-dunántúli Tervező Vállalat (PÉCSITERV) története. Pécs 1985. DTV. {160} lev., ill.

241.5 *Porcelángyártás. Zsolnay-gyár*

- 7168 GUNGL Ferenc: A Zsolnay-gyári szakszervezeti mozgalom. 1945–1980. Pécs 1984. ÉFÉDOSZ Zsolnay-gyári Biz. 282 p.
- 7169 KATONA Imre: Magyarországi kerámiagyárak a századfordulón. = Építőanyag, 85. 5:151–155, ill.
A Zsolnay-gyárról is.
- 7170 MOLNÁR Gábor, J.: Az öttemplom védjeggyével. Porcelánvarázslat. = Műszaki Élet, 85. 9. 7:1
A Zsolnay-gyárról.
- 7171 RAPAI Piroska: A pécsi Zsolnay állja a versenyt. = Szabad Föld, 85. 2. 23:11, ill.
- 7172 SÁFRÁN István: Törekeny porcelán. = Népszabadság, 85.7. 9:6
Beszélgetés a Zsolnay-gyár igazgatójával.
- 7173 VARGA [János] J.: Új utakon. Piackutatás a Zsolnayban. = DN, 85. 5. 18:3, ill.

25 *Infrastruktúra. Kommunális létesítmények és szolgáltatások*

- 7174 BENCSURA Péter stb.: Pécs város forróvíz távhőellátási rendszerének vizsgálata. = 11. Távhő Konferencia. 5. köt. Távhőrendszerek. Bp. 1985. ETE. 33–45.
- 7175 [HÁRSFAI István] H. I.: A bástyát nem érheti károsodás. Alagútépítés. = DN, 85. 6. 19:3, ill.
Hunyadi úti alagút.

- 7176 HÁRSFAI István: Kihasztnálni a Tettye-forrás bőséges vízhozamát. Csúcsvízmű épül a hegy mélyén. = DN, 85. 9. 28:4, ill.
- 7177 HÁRSFAI István: Tízéves a pinceprogram. Pécs nagy vállalkozása. = DN, 85. 11. 30:4, ill.
- 7178 [HÁRSFAI István] H. I.: A Pécsi Vízmű tevékenysége a v. b. előtt. Zökkenőmentes Pécs vízellátása. = DN, 85. 9. 7:11, ill.
- 7179 HETZER Tamás stb.: A Pécsi Távfűtő Vállalat ipari gőzhálózatának mikroszámítógépes telemechanikai rendszere. = 11. Távhő Konferencia. 5. köt. Távhőrendszerek. Bp. 1985. 131–141.
- 7180 KÁDÁR Géza: Az utótisztított szennyvíz-hasznosítás lehetőségei Pécs térségében. = Pécsi Műszaki Szemle, 85. 2:7–18, ill.
- 7181 KAMARÁS Béla: A pécsi forróvíz-rendszer korszerűsítése. = Magyar Villamossági Művek Tröszt közl., 85. 3:9–16
- 7182 [SÁFRÁN István] S. I.: Megyei tudósítónk jelentik az energiatermelésről. Pécs: a szénbázisra épített nagyváros. = Népszabadság, 85. 12. 11:5
A Pécsi Hőerőmű működéséről.
- 7183 STOJNOVITS József: Pécsi forróvízes távfűtőrendszer és üzemeltetési tapasztalatai. = Pécsi Műszaki Szemle, 85. 1:12–19, ill.
- 7184 VARGA György: A városkörnyéki koordinációs alap szerepe az infrastruktúra fejlesztésében. = Építésügyi Szemle, 1985. 5:133

26 Mezőgazdaság

- 7185 RAPAI Piroska: Vállalkozni pedig muszáj... = Szabad Föld, 85. 3. 23:8
Pécsi Állami Gazdaság.

27 Közlekedés. Távközlés

- 7186 ROSZPRIM Nándor: Hogyan közlekedjünk Pécsett. = Autó-Motor, 85. 9:14–15, ill.
- 7187 ROSZPRIM Nándor: Kész az 1,4 milliárdos nagyberuházás! Villamos szerelvények Pécs és Budapest között. = DN, 85. 11. 23:6, ill.
- 7188 [ROSZPRIM Nándor] R. N.: A költségmegtakarítás évente 210 millió forint. Felavatták a Budapest-Pécs közötti villamosított vasútvonalat. = DN, 85. 11. 30:1, ill.
Pécs, 1985. nov. 29.
- 7189 [SÁFRÁN István] S. I.: Elment a gőzös... Mától „villamos” jár a Budapest és Pécs közötti vasútvonalon. = Népszabadság, 85. 11. 29:1, ill.
- 7190 TEGZES Béla: Pécs város helyi közlekedése a II. világháború után. = DN, 85. 4. 5:6, ill.
- 7191 TÖRÖK Éva: Százéves a pécsi telefonhálózat. = DN, 85. 9. 28:6, ill.

28 Pénz- és hitelügy. Biztosítás

- 7192 [RÓNASZÉKI Ferencné] Rné: Bank a Déryné utcában. Fejlesztések 1,9 milliárdért. = DN, 85. 7. 6:3, ill.
Állami Fejlesztési Bank Területi Igazgatósága.

29 Kereskedelem. Vendéglátóipar. Idegent forgalom.

- 7193 BALOGH Jolán: „Sietni a helyben maradáshoz – futni a fejlődéshez.” = Szövetkezet, 85. 6. 26:5
Beszélgetés a Konzum Áruház Szövetkezeti Közösvállalat igazgatójával.
- 7194 BENCSIK László: Siker. = Népszava, 85.7. 26:3
A közelmúltban megnyílt Capri-kávéházzal.
- 7195 BEZERÉDY Győző: Pécsi házak. A Nádor Szálloda. = Pécsi Műsor, 85. 12:14, ill.
- 7196 BOSSÁNYI Katalin-SÁFRÁN István: A bűvészmutatvány vége. Miért számolják fel a pécsi Univerzumot? = Népszabadság, 85. 11. 2:4
- 7197 Dél-Dunántúl Tűzép Vállalat évkönyve. 1984. 170 p.
- 7198 GALLAI Andrea: Együttműködés az önállóság alapján. = Magyar Mezőgazdaság, 85. 4. 24:7
A pécsi AGROTEK-ről.
- 7199 GARAMI László: Fogadó, ahol nem fogy a whisky. = Magyar Hírek, 85. 8. 22:47-49, ill.
A Pécsi Állami Gazdaság üszögpusztai fogadójáról és lovasiskolájáról.
- 7200 MIKLÓSVÁRI Zoltán: Felszámolják a pécsi Univerzumot. = DN, 85. 8. 10:5, ill.
Kasza Tibor a MESZÖV elnöke az okokról és a hogyan továbbról.
- 7201 SÁFRÁN István: Az okok régiiek, a kérdések újak. Miért nem választották meg a Baranyaker korábbi igazgatóját? = Népszabadság, 85. 12. 7:12
- 7202 SZABÓ Iréne: A didergő sokadalomban. = Népszava, 85. 1. 7:9
Riport Császár Lajos igazgatóval a pécsi havi vásárokról.
- 7203 VARGA József: A „felöltő” szüeknek bizonyul. = Kirakat, 85. 6:27, ill.
A Titán, az Amfora és a Mecsek Fűszért közös raktárbázisáról.
- 7204 VARGHA Dezső: Pécs idegent forgalma 50 évvel ezelőtt. = DN, 85. 11. 29:6

3 TÁRSADALOM

- 7205 Szervezési és vezetési Tudományos Társaság Baranya megyei Szervezete (Pécs). Tevékenységünk: 1983-1985. Pécs 1985. SZVT Baranya m. szerv. 24 p.

- 7206 NOVÁK Zoltán: Pécs főbb demográfiai jellemzőinek változásai a felszabadulástól napjainkig. = Változó Baranya. Pécs 1985. 339–367. B. 367.
- 7207 SZITA László: Pécs város társadalmi struktúrájának átalakulása a II. világháborút követő években. = Változó Baranya. Pécs 1985. 95–101. B. 101.

33 Egészségügy

- 7208 BARLAHIDAI Andrea: Nem a hely az elsőrendűen fontos, hanem az ember, aki alkot. Nyolcvanéves az ideg- és elmeclinika. = DN, 85. 12. 7:7, ill.
- 7209 [BODÓ László] B. L.: Az összefüggő gyepszőnyeg síkjából csak szerény méretű emlékkövek emelkednek ki. Hamvasztó épül Pécssett. = DN, 85. 6. 23:4, ill.
- 7210 DARU Klára stb.: Pécssett végzett óvodai szűrővizsgálatok eredményességének elemzése. = Tanulmányok a gyermekgondozás és a gyengénlátók pedagógiája köréből. Bp. 1983. [! 1985]. MM. 29–30.
- 7211 A Pécsi Orvostudományi Egyetem Szülészeti és Nőgyógyászati Klinikájának évkönyve. 1975–1985. Szerk. Than Gábor. Pécs 1985. 264 p., ill.
- 7212 [SAROK Zsuzsa] S. Zs.: Nyolcvanéves a Pécsi Ideg- és Elmeclinika. Jubileumi emlékülés. = DN, 85.9. 22:3, ill.
- 7213 SZIGETI Lajos: Egészségnevelés a családban. = Egészségnevelés, 85. 1:20–22.
„Egészségnevelés a családban 14 éves korig (Baranya megyei tapasztalatok alapján)” c. tudományos konferenciáról. Pécs, 1982. nov. 25. és 1983. nov. 17.
- 7214 A tudomány vidéki műhelyeiből. Sáfrán István: Pécs. A bányász egészségéért. = Népszabadság, 85. 1. 17:4
Beszélgetés dr. Kovács Sándor professzorral, a POTE Kóréletteni Intézetének vezetőjével a bányaegészségügyi kutatásokról Baranyában.
L. még 6737

341 Nemzetiségek

- 7215 FILAKOVIĆ, Stipan: Znamenja. = Narodne Novine, 85. 3. 21:2
A horvátok szerepe Pécs 200 éves múltjában.
- 7216 lade: Zweites Ungarndisches Festival in Fünfkirchen. = Neue Zeitung, 85. 6. 15:5, ill.
A magyarországi németek 2. fesztiválja Pécssett.
- 7217 (Mészáros): Lesz-e délszláv folklórcentrum Pécssett? = Magyar Nemzet, 85. 2. 18:4
- 7218 SZALAI Ágnes, C.: Baranyások muzsikálnak. = Magyar Ifjúság, 85. 3. 8:28, ill.
A „Baranya” délszláv nemzetiségi együttesről.
L. még 7337, 7361–7364, 7396–7397

341.9 *Zsidóság. Antiszemitizmus*

7219 VARGHA Dezső: Fővárosi zsidó árvagyerek elhelyezése Pécsen 1945-ben. = Új Élet, 85. 5. 15:3

344/348 *A társadalom egyes rétegei. Fiatalok. Öregek*

7220 [DUNAI Imre] D. I.: Felavatták a „Szabó István” Úttörőház új épületét. A város ajándéka a pécsi gyerekeknek. = DN, 85. 4. 3:1, 2, ill. 1985. ápr. 2.

7221 FRICZ Tamás: A külföldi diákok sem panaszkodnak. = Ifjú Kommunista, 85. 9:47–48, ill. Az ÉT-Hotelről.

7222 GÁLLOS Orsolya: Tízéves a Pécsi Ifjúsági Ház. = DN, 85. 10. 22:5, ill.

7223 (Mészáros): Átmeneti szállás rászoruló időseknek Pécsen. = Magyar Nemzet, 85. 1. 16:8
L. még 7247

35 *Egyházak. Vallási élet*

7224 BOROS László: A pécsi székesegyház a 18. században. Bp. 1985. Akad. K. 118 p. 72 t. (Művészettörténeti füzetek. 18.)

7225 DERCSÉNYI Balázs: Pécs, Székesegyház. 3. kiad. Bp. 1985. [16] p., ill. (Tájak, korok, múzeumok kiskönyvtára. 5.)

7226 KRISTÓ Gyula: A fekete magyarok és a pécsi püspökség alapítása. = Acta Univ. Szegediensis de Attila József nominatae. Acta historica. 82. tom. Szeged 1985. 11–17.

7227 Magyar Katolikus Almanach. = Status Generalis Ecclesiae Catholicae in Hungaria. Bp. 1984. 871 p., ill. B. 43. p. Római Katolikus Egyház, Pécsi Egyházmegye: 237–284. p.

7228 MÉSZÁROS István: Jezsuiták Pázmány egyetemalapítása idején. (2.) = Új Ember, 85. 4. 21:6

A „Missio Turcia” 1617-ben Pécsen kezdte meg működését 3 fővel. A pécsi jezsuiták története 1617-től 1640-ig.

7229 SOMOGYI János: A biblikus hit néhány pécsi szabadegyházi gyülekezetben. = A marxizmus vallásmélete és a hallgatók materialista világnézeti nevelése. Bp. 1985. MM. 257–265.

36 *Néprajz. Néptánc*

7230 Harmincéves a pécsi Mecsek Táncegyüttes. = DN, 85. 3. 17:5, ill. L. még 7216–7218

38 *Sport*

7231 LÁZAR Lajos: Nem mozdult az állóvíz Pécsen. = Népsport, 85. 7. 10:3 Labdarúgásról.

7232 PÁSZTORY Attila: Az UNIVERSITAS-PEAC – mint összevont egyete-

- mi-főiskolai sportkör – működésének tapasztalatai. = II. Felsőoktatási Testi Nevelési Konferencia. Veszprém 1985. MTA VEAB. 325–328.
- 7233 -pauka-: Közgyűlés az U. PEAC-nál. Az egyesület jellegét tekintve egyedülálló az országban. = Universitas, 85. 3. 21:4
1985. márc. 11. Az 1983/84. évi munka értékelése és az új vezetőség megválasztása.
- 7234 SZABÓ Antal: Pécsi lövészpalánták. = MHSZ Élet, 85. 1:11–12, ill.
Beszámoló az MHSZ Pécs Városi Petőfi Sándor Lövészklub ifjúsági lövészeiről.

4 POLITIKA. KÖZIGAZGATÁS

40/41 Pártok. Munkásmozgalom. Tömegszervezetek

- 7235 BENKŐ László: Az esti egyetemi képzés indulása és fejlődésének jellemző szakaszai. = Változó Baranya. Pécs 1985. 435–442. B. 442.
- 7236 FÖLDES Andrásné: A Pécsi Pártiskola története. = Változó Baranya. Pécs 1985. 429–434.
- 7237 JELI József: Munkásmozgalmi emlékhelyek. = DN, 85. 2. 8:6, ill.
Ady Endre u. 22., 64., 80. sz. házak.
- 7238 JELI József: Pécs munkásmozgalmi emlékhelyei. = Mecseki Bányász, 85. 1. 15:7, ill.
Pécs-Vasas, Bethlen Gábor u. 32. (Fischer féle vendéglő).
- 7239 JELI József: Pécsi munkásmozgalmi emlékhelyek. = Mecseki Bányász, 85. 5. 28:7, ill.
Előre u. 20.
- 7240 JELI József: Pécsi munkásmozgalmi emlékhelyek. = Mecseki Bányász, 85. 8. 17:7, ill.
Felszabadulás u. 41.
- 7241 JELI József: Pécsi munkásmozgalmi emlékhelyek. = Mecseki Bányász, 85. 3. 12:7
- 7242 JELI József: Munkásmozgalmi emlékhelyek. = DN, 85. 9. 20:6, ill.
Rákóczi út 11., 15., 68.
- 7243 JELI József: Pécsi munkásmozgalmi emlékhelyek. = Mecseki Bányász, 85. 8. 13:7, ill.
Tolbuchin u. 2.
- 7244 JELI József: Munkásmozgalmi emlékhelyek. = DN, 85.9. 27:6, ill.
Tomba Mihály u. 38.
- 7245 JELI József: Pécsi munkásmozgalmi emlékhelyek. = Mecseki Bányász, 85. 1. 3:7
Vasasi emlékhelyekről.
- 7246 SÁNDOR László: A Szociáldemokrata Párt Pécsi Szervezetének 1947. évi várospolitikai terve. = Változó Baranya. Pécs 1985. 69–76. B. 76.
- 7247 Tények-adatok. 1981–1984. [Kiad. a Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség Pécsi Városi Bizottsága.] Pécs 1985. 24 p.
- 7248 TÓTH István: Pedagógusok Szabad Szakszervezete. = DN, 85. 3. 19:5
1944. dec. 20-án alakult meg.
- 7249 VARGHA Dezső: 40 éve történt. A szakszervezeti mozgalom újjáéléde. = DN, 85. 2. 8:6

- 7250 VARGHA Dezső: A pécsi szakszervezeti mozgalom közművelődési és kulturális tevékenysége az újjáéledés után. (1944–1945). = Baranyai Művelődés, 85. 1:114–121.
L. még 7431, 7432, 7436, 7437

42 Vonzáskörzet. Közigazgatás. Településtejlesztés

- 7251 BÁLING József: Keressük az új lehetőségeket. A jövőbe tekintve. = DN, 85. 4. 30:3, ill.
Beszélgetés Szentirányi Józseffel, a Pécs Városi Pártbizottság első titkárával a VII. ötéves terv beruházásairól.
- 7252 DÁNYI Pál: Egy település helyét és szerepét meghatározó sajátos tényezők jelentősége. = A vonzáskörzetek gazdasági és közigazgatási kérdései. Pécs 1985. 179–182.
- 7253 ELMERNÉ TURI Magdolna: A pécsi agglomeráció és sajátosságai. = A vonzáskörzetek gazdasági és közigazgatási kérdései. Pécs 1985. 302–303
- 7254 FÜZES Miklós: A felszabadult Pécs önkormányzása. = Baranyai Művelődés, 85. 1:106–113.
- 7255 GALABÁR Tibor: A város és város környéki községek igazgatási kapcsolatrendszerének lehetőségei. = Vonzáskörzetek-agglomerációk. 2. Bp. 1985. Akad. K. 167–182.
- 7256 HÁRSFAI István: Piti Zoltán, a városi tanács elnöke Pécs további fejlődéséről. Párbeszéd a lakossággal. = DN, 85. 10. 19:3, ill.
- 7257 HÁRSFAI István: Ülést tartott Pécs Megyei Város Tanácsa. Milyen irányban fejlődjön a város? = DN, 85. 2. 1:1, 2, ill.
Az általános rendezési tervről.
- 7258 [HÁRSFAI István] H. I.: Városi tanácsülés Pécsen. Jóváhagyták a hetedik ötéves terv koncepcióját. = DN, 85. 9. 13:1, 2, ill.
A városfejlesztésről.
- 7259 LEHMANN Antal: Az agglomeráció lehatárolásának növény-földrajzi módszere Pécs térségének példáján. = A vonzáskörzetek gazdasági és közigazgatási kérdései. Pécs 1985. 319–320. (Közlemények 32.)
- 7260 LEHMANN Antal–SAS Béla: A pécsi agglomeráció vizsgálata ökológiai és ökonómiai szempontok alapján. = Vonzáskörzetek és agglomerációk 2. Bp. 1985. Akad. K. 101–125.
- 7261 [MÁGEL Andrea] M. A.: Legyünk a város gazdái. Megalakult Pécs Megyei Város Tanácsa. = DN, 85. 6. 28:1, 2, ill.
1985. jún. 27.
- 7262 MARKOS György stb.: Várospolitikai, lakossági kapcsolatok. = Államigazgatás, terület, és településpolitika. Pécs 1985. 161–172.
- 7263 MATHEIKA Március: Agglomerációk és integráns városok. = Vonzáskörzetek-agglomerációk. Bp. 1985. Akad. K. 13–30.
Pécs: 21–24.
- 7264 PÁLNÉ KOVÁCS Ilona: Változások Pécs és környéke igazgatási kapcsolataiban. = Vonzáskörzetek-agglomerációk. 2. Bp. 1985. Akad. K. 155–165.
- 7265 Pécs a VI. ötéves terv küszöbén. Pécs 1981. MSZMP Pécs Városi Bizottsága, Pécs Megyei Város Tanácsa. 40. p., ill.

- 7266 Pécs és a városkörnyéki településcsoport Általános Rendezési Terve. Tervezési program. Pécs 1984. Pécs M. Város Tanácsa V. B. Építési és Közlekedési Oszt. 63 fol.
- 7267 PITI Zoltán: A várospolitikai (városfejlesztés és -gazdálkodás) gyakorlatának néhány kérdése Pécssett. = Településfejlesztés, 85. 2:24–28.
- 7268 RÉVÉSZ Mária: A pécsi törvényhatósági bizottság működése különös tekintettel a szociáldemokrata képviselők ellenzéki tevékenységére 1933–1944. = A Pollack Mihály Műszaki Főiskola tudományos közleményei. 1985. Társadalomtudomány. Pécs 1985. 317–331.
- 7269 VARGHA Dezső: Pécs thj. város szociálpolitikai tevékenysége. 1936–1944. = BH 1983–1984. Pécs 1985. 203–227., ill. B. L. még 7292, 7368–7371

424 *Városépítés. Városrendezés. A belváros rekonstrukciója. Egyes épületek*

- 7270 Befejeződött a felújítás. Pécs egyik legszebb háza a Lóránt-palota. = DN, 85. 4. 24:1, ill.
- 7271 BEZERÉDY Győző: Pécsi házak. Felsőmalom utca 9., a „Timár-ház”. = Pécsi Műsor, 85. 3:15, ill.
- 7272 BEZERÉDY Győző: Pécsi házak. Hal tér 5. = Pécsi Műsor, 85. 10:15, ill.
- 7273 BEZERÉDY Győző: Pécsi házak. Az „Irgalmas tömb” házai. = Pécsi Műsor, 85. 6:14, ill.
- 7274 BEZERÉDY Győző: Pécsi házak. Jókai utca 13. = Pécsi Műsor, 85. 1:15, ill.
- 7275 BEZERÉDY Győző: Pécsi házak. Kossuth Lajos utca 23–25. = Pécsi Műsor, 85. 2:14, ill.
- 7276 BEZERÉDY Győző: Pécsi házak. Kossuth u. 38., 40., 42. = Pécsi Műsor, 85. 5:15, ill.
- 7277 BEZERÉDY Győző: Pécsi házak. Kulich Gyula utca 25. = Pécsi Műsor, 85. 8:14, ill.
- 7278 BEZERÉDY Győző: Pécsi házak. Kulich Gyula utca 6. = Pécsi Műsor, 85. 7:14, ill.
- 7279 BEZERÉDY Győző: Pécsi házak. A Nádor Szálloda. = Pécsi Műsor, 85. 12:14
- 7280 BEZERÉDY Győző: Pécsi házak. Sörház u. 13. = Pécsi Műsor, 85. 9:14, ill.
- 7281 BEZERÉDY Győző: Pécsi házak. Széchenyi tér 8. = Pécsi Műsor, 85. 4:15, ill.
A Piacsek-házról.
- 7282 BEZERÉDY Győző: Pécsi házak. Széchenyi tér 16–17–18. = Pécsi Műsor, 85. 11:14, ill.
- 7283 BEZERÉDY Győző: Timárok, tabakosok. = Műzsák, 85. 2:6–8, ill.
A közelmúltban újjáalakított timárház története.
- 7284 BOZSIK László: 12 millió forintot felújítás. Átadták a pécsi zeneiskola II. számú épületét. = DN, 85. 4:23:5
1985. ápr. 22. (Sörház u. 13.)
- 7285 Épült 1984-ben. GETTO József: Pécs – Xavér templom környékének beépítése. = Magyar Építőipar, 85. 1–2:8, ill.

- 7286 HÁRSFAI István: Két gyönyörű évtized a városnak. A Madas sztori. = DN, 85. 5. 11:7, ill.
Madas József adatgyűjteményéről.
- 7287 HÁRSFAI István: A Kóczián-ház sorsának új fejezete. „Kétség” az egy-ségből. = DN, 85. 11. 16:4, ill.
- 7288 HÁRSFAI István: Lakossági segítséggel. = Ötlet, 85. 5. 30:16, ill.
A belvárosi rehabilitációról.
- 7289 HÁRSFAI István: A pécsi belvárosi rekonstrukcióról 1984–1985 fordu-lóján. Gyorsítás után összefogottság is. = DN, 85. 1. 19:4, ill.
- 7290 [HÁRSFAI István] H. I.: A Rákóczi úttól délre. A belváros kapuja. = DN, 85. 7. 29:3, ill.
A „Pécs településközpontjának bővítése” c. tervpályázatról.
- 7291 [HÁRSFAI István] H. I.: Újabb sikeres pécsi épületfelújítás. Ismét „pa-lota” a postapalota. = DN, 85. 10. 15:5, ill.
- 7292 [HÁRSFAI István] H. I.: Utolsó ülés – Köszönet a végrehajtó bizottsági munkáért. 1986–87-ben minden erőt a belváros központjára. = DN, 85. 6. 15:2
Belvárosi rekonstrukció.
- 7293 HERCZEG Magda: Régi ház újjászületése. = Utazási Magazin, 85. 1. 1:30.
Az Elefántos házról.
- 7294 JENEY Lajos: Oktatási, nevelési, közösségi, művelődési, szabadidő, sport létesítmények. Pécs belváros 16 tantermes ALBA-CLASP iskola. = Magyar Építőipar, 85. 3:147–149, ill.
- 7295 KISTELEGGDI István: Egyetemi pinceklub, Pécs. Építész: Dévényi Sán-dor (Pécsiterv, Baranyaterv) = Magyar Építőművészet, 85. 1:42–43.
- 7296 KISTELEGGDI István: Pécs történeti belvárosának rehabilitációja. = Pécsi Műszaki Szemle, 85. 1:1–6, ill.
- 7297 MADAS József: A pécsi Budai külváros telkei, házai és utcái. Adat-gyűjtemény. Pécs 1985. JPM. 1–2. köt. 1305 p.
- 7298 [ROSZPRIM Nándor] R. N.: Visszakerül a kupola. Négy évig tart a régi megyeháza teljes felújítása. = DN, 85. 11. 26:1, ill.
- 7299 SÁFRÁN István: Nem bulldózer a megoldás. A pécsi példa. = Népszabadság, 85. 9. 24:6
A történelmi belváros rekonstrukciójáról.
- 7300 SZ. A.: Se nem garzon, se nem modul. Egy ötlet sanyarú utóélete. = Magyar Hírlap, 85. 9. 30:3, ill.
A málomi új típusú családi házak problémáiról.
L. még 7133, 7224, 7225, 7365, 7366, 7468

428 *Testvérvárosi kapcsolatok*

- 7301 [DUNAI Imre] D. I.: Magyar- finn baráti hét. Lahti és Pécs testvérvá-rosi kapcsolata. = DN, 85. 7. 3:1, ill.
- 7302 Eszék. Községközi és nemzetközi kapcsolatok. = Magyar Képes Újság, 85. 3. 7:4
Eszék és Pécs 1985-ös politikai, gazdasági, társadalmi, kulturális kap-csolatairól.
- 7303 MEDVE Piroska: Pécs és Lahti: fejlődő kapcsolatok. = Szabad Föld, 85. 7. 13:9
L. még 7468

- 7304 [MÉSZÁROS Attila] M. A.: Gazdasági rendészet Pécssett. = DN, 85. 6. 21:5.
1985. júl. 1-től.

5 OKTATÁS

506 *Nevelési Központ*

- 7305 CS. T.: Gyermekgyár? = Ifjúsági Magazin, 85. 5:6–8, ill. Nevelési Központ.
7306 DEÁKI László: Mai pedellusok. = Népszava, 85. 2. 6:5. Az Apáczai Csere János Nevelési Központról.
7307 (seszták): Kapcsolatteremtők. = Magyar Ifjúság, 85. 10. 4:8. Az Apáczai Csere János Nevelési Központ családsegítő szolgáltatósairól.
L. még 765, 7379

52 *Általános iskolák*

- 7308 ACS Józsefné–SZILÁRD István–BRANDSTÄTTERNÉ TEMESI Tünde: Egészségnevelési fakultáció – Oktatási kísérlet az általános iskolai képzésben. = Egészségnevelés, 85. 1:17–18.
7309 FILAKOVIĆ, Stipan: Stota obljetnica. Opća skola Trgu sv. Augustina u Pečuhu proslavia jubilej. = Narodne Novine, 85. 9. 12:1. Az Ágoston téri Általános Iskola 100. évfordulójáról.
7310 DOBSZAY János: Iskoláról iskolára . . . – Pécssett. = Egyetemi Lapok, 85. 6. 3: A Pécsszabolcsi Ált. Iskoláról és a Nevelési Központról.
7311 GÁBRIEL Józsefné: Egy szakfelügyelő visszaemlékezése. = Baranyai Művelődés, 85. 1:38–48. A alsótagozatos oktatás változásairól (az ötvenes évek végétől 1948-ig.)
7312 ISTVÁNDER József: Hogyan épült fel a Pécsszabolcs-bányatelepi iskola. = Hiány és feszültség az általános iskolában. Bp. 1985. OI. 150–164.
7313 Máté: Iskolateremtők. = Képes Újság, 85. 12. 21:22–23, ill. A pécsszabolcsi általános iskoláról.
7314 TIBOR Klára: Jó szerencsét, pécsszabolcsiak! Egy állami díjas pedagógiai műhely. = Köznevelés, 85. 6. 21:16–17.
7315 TÖRÖK [Éva] É.: Régi diákok, mai pedagógusok. Évszázados iskola. =, DN, 85. 9. 5:3, ill. Ágoston téri iskola centenáriuma.
L. még 7294, 7361

- 7316 A Pécsi Művészeti Szakközépiskola története és képzési irányai 1957–1967. 1967 – az új épület átadásáig. Szerk. Gelencsér Géza. Pécs 1985. Közműv. ny. 64 p., ill.
- 7317 [SZALAI Kornélia] Sz. K.: Kevesen jelentkeznek muzikusnak. Eltűnnek a tehetségek? = DN, 85. 12. 29:3
A Művészeti Szakközépiskola gondjai.
L. még: 7361, 7363, 7364, 7372, 7467

55 Egyetemi – főiskolai oktatás

- 7318 (–A–): A felnőttkor küszöbén. = Figyelő, 85. 5. 30:5.
A JPTE Közgazdaságtudományi Kara megalakításának 15. évfordulójára.
- 7319 A pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara oktatóinak szakirodalmi munkássága. Bibliográfia. 1977/1982. Összeáll.: Adám Antalné. Pécs 1985. 80 p. (Studia iuridica auctoritate Universitatis Pécs publicata. 102.)
- 7320 Annales Universitatis Quinqueecclesiensis. 3. 1981/82–1983/84. Szerk. Gergely János, Sulyok Endréné. Pécs 1984. 130 p., ill.
- 7321 BALÁZS Adám: Gólyák a pulykavacsorán. Angol nyelvű orvosképzés Pécsen. = Magyar Hírek, 85. 2. 16:10–11, ill.
- 7322 [BOZSIK László] bozsiik: Intézetek alakultak a tanárképző karon. = Universitas, 85. 3. 7:1.
JPTE
- 7323 BÖLÖNY József: A pécsi egyetem közelmúltjából. = Magyar Nemzet, 85. 8. 5:6.
- 7324 BUDAI Ágnes: A 10 éves FEB története. = Tanulmányok és szemelvények az 1982–1985 közötti felvételi előkészítő bizottságok témakörében végzett kutatásokból. Pécs 1985. PMMF. 5–29.
- 7325 DÁNYI Pál: A műszaki képzés és kutatás szerepe Baranya megye fejlődésében. = A Pollack Mihály Műszaki Főiskola tudományos közleményei. Pécs 1985. 5–26.
- 7326 DÜCSŐ Csilla: Francia szeminárium a JPTE-n. Közép-Európában egyedülálló program. = DN, 85. 9. 13:3, ill.
Beszélgetés Vigh Árpáddal, a francia szeminárium vezetőjével.
- 7327 HAJBA Ferenc: Megtelepedik-e a latinos kultúra? Egyetemek a Mecsek öln. = Napló (Veszprém), 85. 3. 6:5, ill.
Beszélgetés Gergely Jánossal, a JPTE főtítkárával és dr. Hajnal Józseffel, a POTE főtítkárával az egyetemi felvételekről.
- 7328 HAJNAL József: Az önállóvá vált Pécsi Orvostudományi Egyetem történetéből. = Változó Baranya. Pécs 1985. 407–410.
- 7329 HÁRSÁGYI Margit: Olasz tanszék Pécsen. = DN, 85. 3. 23:7.
1985. szept.-től a JPTE Tanárképző Karán.
- 7330 HORVÁTH Mátyás: Felkészülés a hivatásra. = Magyar Képes Újság, 85. 5. 9:15.
Az eszéki Pedagógiai Kar és a pécsi Tanárképző Kar együttműködéséről.

- 7331 IGLÓI NAGY Tibor: A rektorasszony. = Magyar Ifjúság, 85. 1. 4:17, ill.
- Beszélgetés Ormos Máriával, a Janus Pannonius Tudományegyetem rektorával.
- 7332 KAJDI Béla: Pécsi (lát)lelet: A szak igen, a szakma nem? = Népművelés, 85. 1:26–28.
- A JPTE Tanárképző Karának közművelődési szakcsoportján folyó képzésről.
- 7333 K. I.: Három év tapasztalata. Egységes tanárképzés Pécsen. = Somogyi Néplap, 85. 11. 15:
- Beszélgetés dr. Ormos Máriával, a JPTE rektorával az egyetem és a megyék kapcsolatáról.
- 7334 Két új szak a tanárképzőn. = Universitas, 85. 9. 19:1.
- A Janus Pannonius Tudományegyetem Tanárképző Karán olasz és francia képzés indult.
- 7335 KOMLÓSI Sándor: A pécsi felsőoktatási intézmények 40 éves történetének vázlatja. = Változó Baranya, Pécs 1985. 399–406.
- 7336 KOZMA Antal: A pécsi egyetemi oktatás múltjából. = Magyar Nemzet, 85. 7. 24:6.
- 7337 PAPP Gábor: A magyar tudomány műhelyeiben. Az együtt élő nemzetiségek története. Beszélgetés a Janus Pannonius Tudományegyetemen. = Népszabadság, 85. 7. 5:4.
- Polányi Imrével, a JPTE Tanárképző Kara történettudományi tanszékének vezetőjével a baranyai nemzetiségi kutatásokról.
- 7338 PAPP László–VERESS Péter: Közgazdászokképzés. Pécsi tervek. = Figyelő, 85. 12. 12:5.
- 7339 A Pécsi Orvostudományi Egyetem évkönyve. 1983/84. tanév. Szerk. Antal Ernő. Pécs 1985. 143 p., ill.
- 7340 A Pécsi Tanárképző Főiskola a sajtó tükrében. Repertórium. 2. köt. 1974–1981. Szerk. Takács József, Suhajdáné Óvári Terézia. Pécs 1985. 261 p. (A Pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem Tanárképző Kar Könyvtárának kiadványai. 52.)
- 7341 A Pécsi Tanárképző Főiskola tudományos közleményeinek repertórium. 1956–1982. Összeáll. Takács József, Földvári Rózsa. Pécs 1985. 91 p. (A Pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem Tanárképző Kar Könyvtárának kiadványai. 50.)
- 7342 A Pollack Mihály Műszaki Főiskola tudományos közleményei. Acta Academiae Politechnicae „Pollack Mihály” Pécs. Pécs 1985. 429 p.
- 7343 PRISZTOKA Gyöngyvér stb.: A főiskolai hallgatók testnevelését befolyásoló tényezők a Janus Pannonius Tudományegyetem Tanárképző Karán. = II. Felsőoktatási Testi Nevelési Konferencia. Veszprém 1985. MTA VEAB. 131–133.
- 7344 RAVASZ János: Kísérletek a szünetelő pécsi bölcsészkar visszaállítása. = BMHI 4. Pécs 1985. 79–83.
- 7345 RUGÁSI Endre: Orvostanhallgatók néhány életmódi tényezőjének vizsgálata az egyetemi sporttevékenység tükrében. = II. Felsőoktatási Testi Nevelési Konferencia. Veszprém 1985. MTA VEAB. 231–237.
- 7346 RUGÁSI Endréné: Orvostanhallgatók testnevelés- és sporttevékenységének néhány kérdése a Pécsi Orvostudományi Egyetemen. = II. Felsőoktatási Testi Nevelési Konferencia. Veszprém 1985. MTA VEAB. 271–276.

- 7347 STEFKA István: A falumba megyek tanítani. = Stefka István: Hol a haza? Nemzetiségek Magyarországon 1945–1980. Bp. 1982. Szépirod. K. 136–148.
JPTE Tanárképző Kar.
- 7348 SZIROVICZA Attila–VASS Tamás: A hallgatók beilleszkedése a PMMF intézményi keretébe, különös tekintettel a konfliktusos helyzetekre. = Tanulmányok és szemelvények az 1982–1985. közötti Felvételi Előkészítő Bizottságok témakörében végzett kutatásokból. Pécs 1985. PMMF. 74–90.
- 7349 SZUNYOGH Szabolcs: A reformmegyetem két éve. = Népszava, 85. 7. 11:6.
A JPTE Tanárképző Karáról.
- 7350 VÁRNAGY Elemér: Gyermekek- és ifjúságvédelem a felsőoktatásban. = Felsőoktatási Szemle, 85. 7–8:430–432.
A család-, gyermek- és ifjúságvédelmi szak bevezetéséről a JPTE-n.
- 7351 VISEGRÁDY Antal–SCHADT Györgyné: A pécsi egyetemi hallgatók jogtudatának néhány vonása. = Felsőoktatási Szemle, 85. 12:735–744.
Az egyetemisták körében végzett vizsgálatok eredményeiről.
- 7352 ZELLER Gyula: Marketingoktatás – kétségek és remények. = Marketing, 85. 4:285–289.
A JPTE Közgazdasági Karán.
L. még: 7295, 7362, 7373, 7377, 7467

56 Szakmunkásképzés

- 7353 Az 500. sz. Zrínyi Miklós Ipari Szakmunkásképző Intézet és Szakmunkások középiskolája centenáriumi évkönyve. 1885–1985. 129 p., ill. B. 129.
- 7354 ERDŐDI Gyula: Honismeret. Adatok Pécs ipariskoláinak történetéhez. = DN, 85. 7. 19:6.
- 7355 GÁLLOS Orsolya: „A tegnaptól tanul a ma.” Százéves az 500. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet. = DN, 85. 9. 14:1, 2, ill.
- 7356 GÖLCZ Jánosné: Tanoncoktatás Pécsen 1885-től 1949-ig. Az 500. sz. Zrínyi Miklós Ipari Szakmunkásképző Intézet és Szakmunkások Szak-középiskolája centenáriumi évkönyve. 1885–1985. Pécs 1985. 4–22., ill.
- 4357 HAVASI János: Miért nem dalol a kalapács? Tények, gondolatok, vélemények az ifjúmunkások zenei neveléséről. Bp. 1985. Zeneműkiadó. 146 p.
Pécsi vonatkozásokkal.
- 7358 KIRÁLY György: A háború utáni évek. = Az 500. sz. Zrínyi Miklós Ipari Szakmunkásképző Intézet és Szakközépiskola centenáriumi évkönyve. 1885–1985. Pécs 1985. 23–48., ill.
- 7359 LOMBOSI Jenő: Százéves a pécsi 500-as. Emberformáló iskola. = DN, 85. 9. 12:3, ill.
- 7360 TRIPOLSZKY László: Művelődési napló. Miért nem dalol? ... = Népszabadság, 85. 9. 13:7.
Pécsi Géza zenetanár működéséről, a munkásifjúság zenei neveléséről Havasi János: Miért nem dalol a kalapács? c. műve kapcsán.
L. még 6867

- 7361 FILAKOVIĆ, Stipan: Četiri sata brzim vlakom do škole. = Narodne Novine, 85. 7. 4:3, ill.
Milyen helyekről járnak a gyerekek a pécsi délszláv ált. iskolába, gimnáziumba?
- 7362 HAMBUCH, Vendel: Leiter der ungarndeutschen Pedagogenausbildung. Gespräch mit dr. Béla Szende, dem Vorsitenden des Verbandes der Ungarndeutschen. = Neue Zeitung, 85. 2. 9:3, ill.
Beszélgetés dr. Szende Bélával a JPTE Tanárképző Kar német tanzhékének vezetőjével, pályájáról és a nemzetiségi német oktatásról.
- 7363 HUSZNAI Gáborné: A német tagozat honismereti szakkörének tevékenysége a pécsi Leöwey Klára Gimnáziumban. = BMHI 4. Pécs 1985. 36–37.
- 7364 Vom Kindergarten bis zur Mittelsschule: Muttersprachunterricht der Nationalitäten in Fünfkirchen. = Neue Zeitung, 85. 5. 11:1.
A nemzetiségi nyelvoktatás helyzetéről.

6 MŰVELŐDÉS

- 7365 BOZSIK [László] L.: Nyolc tanterem – szép környezet. Több mint ezren tanulhatnak egy épületben. = DN, 85. 11. 29:5.
1985. nov. 28. Megnyílt a TIT új nyelviskolája.
- 7366 BOZSIK [László] L.: Új épületben a TIT pécsi nyelviskolája. Ideális környezet több mint ezer hallgatónak. = DN, 85. 12. 14:8, ill.
1985. nov. 28-án adták át az új épületet.
- 7367 KOVÁCS András: Pécs közművelődési élete a korabeli sajtódokumentumok alapján. (A város felszabadulásától 1949-ig.) Pécs 1985. Pécs város Dr. Doktor Sándor Műv. Közp. 74 p., B. 71–75.

602 Tudományos intézetek

- 7368 GÁRDONYI Tamás: Konkrét térben. = Magyarország, 85. 8. 25:23.
MTA Regionális Kutatások Központjában folyó agglomeráció kutatásról.
- 7369 HAJDÚ Zoltán–MÉREY Klára, T.: A vonzaskörzet kutatás történeti földrajzi kérdései. = Vonzaskörzetek gazdasági és közigazgatási kérdései. Pécs 1985. 65–76.
Dél-Dunántúl.
- 7370 A Magyar Tudományos Akadémia Regionális Kutatások Központja. Összeáll. Horváth Gyula. Pécs 1985. 23 p.
- 7371 NÁDOR Tamás: Az értelem műhelyei. Regionális Kutatások Központja. = Új Tükör, 85. 6. 2:18–19, ill.

61 Könyvtárak

- 7372 BUVÁRI Andrásné: A Komarov Gimnázium könyvtára. = Baranyai Könyvtáros, 85. 1:20–22.

- 7373 CSEFKÓ Judit: Könyvtárak – két oldalról. Nehéz körülmények ellenére is cél a szintentartás. Tüneti kezelések. = Universitas, 85. 9. 19:2.
Az Egyetemi Könyvtárról.
- 7374 [CSÉPÁNYI Katalin, L.] L. Cs. K.: Növekvő információszükséglet. Ipari szakkönyvtári alközpont Pécssett. = DN, 85. 10. 15:5.
A Mecseki Szénbányák információs csoportját bízták meg a feladat ellátásával.
- 7375 GÁLLOS Orsolya: Három szint az olvasók szolgálatában. Pécshez méltó korszerű bibliotéka. = DN, 85. 12. 7:8, ill.
A Megyei Könyvtár új épületéről.
- 7376 GÁLLOS Orsolya: Korszerű olvasószolgálat három szinten. Új szárnyal bővült a Megyei Könyvtár. = DN, 85. 11. 29:1, ill.
1985. nov. 28.
- 7377 [GÁRDONYI Tamás] G. T.: Drága a folyóirat – műholdon át érkezik a cím. A POTE könyvtára. = DN, 85. 12. 15:5.
- 7378 GÁRDONYI Tamás: Elérhetetlen művek. Könyvtárak válaszáton. = DN, 85. 5. 18:8, ill.
Könyv- és könyvtárhasználati elemzés.
- 7379 MEDNYÁNSZKY Sándor: Könyvtár az általános művelődési központban. = Könyvtári Figyelő, 85. 4:409–417. B. 417.
Apáczai Csere János Nevelési Központ.

63 Színház. Balett. Bábművészet

- 7380 BERTHA Bulcsu: Pas de deux. = Élet és Irodalom, 85. 10. 25:12.
A Pécsi Balettről.
- 7381 FUCHS Lívia: Jutalomjáték. = Film Színház Muzsika, 85. 3. 30:6, ill.
Bretus Mária, Uhrík Dóra és Hetényi János, a Pécsi Balett művészei búcsúztak a színpadtól.
- 7382 [GÁRDONYI Tamás] G. T.: Megnyílt a nemzetközi bábfesztivál. A hagyomány teremtése pécsi érdem. = DN, 85. 6. 26:5, ill.
1985. jún. 25–28.
- 7383 –hm–: Színház nyáron – színház Pécssett. Sikerek után és sikerek előtt. = Népújság (Tolna), 85. 7. 10:4.
A Pécsi Nyári Színházról.
- 7384 MAÁ CZ László: A Pécsi Balett jubileumi évadja. = Magyar Nemzet, 85. 5. 3:6.
25 éves a Pécsi Balett.
- 7385 Pécsi Nemzeti Színház: 1984–85. Szerk. Dobák Lívia. Pécs 1985. PNSZ. 56 p., ill.
- 7386 SIKLÓS Mária: Nemzeti Színház – Pécs. = Színháztechnikai Fórum, 85. 2:13–16.
A Pécsi Nemzeti Színház rekonstrukciójáról.
- 7387 [WALLINGER Endre] W. E.: 25 éves a Pécsi Balett. Jubileumi rendezvénysorozat. = DN, 85. 1. 12:8.
- 7388 [WALLINGER Endre] W. E.: Kérdések és kérdőjelek. Két korszak határán. = DN, 85. 6. 29:8.
Évad végi beszélgetés a Pécsi Balett vezetőivel.
- 7389 WALLINGER Endre: A Pécsi Balett 25 éve. (1.) Az együttes fénykora: hatvanas évek. = DN, 85. 2. 9:8, ill.

- 7390 WALLINGER Endre: A Pécsi Balett 25 éve. (2.) Eck és Tóth egymást kiegészítve... = DN, 85. 2. 15:8, ill.
- 7391 WALLINGER Endre: 25 éves a Pécsi Balett. (3.) A Requiemtől napjainkig. = DN, 85. 2. 23:8, ill.
L. még: 7403

64 Film. Rádió. Televízió

- 7392 BÉKÉS Sándor: A közösségi televíziók megteremtésének útján. = Vasi propagandista, 85. 1:75–82.
A városi televízióról.
- 7393 BENCSIK András: Kábelkapcsolat – társadalmi felelőséggel. = Népszava, 85. 6. 22:5.
A kábeltelevíziózásról.
- 7394 Gyúrmatek és Bauhaus. A Pannonia pécsi műtermében. = Mozgó Képek, 85. 3:16, ill.
Beszélgetés Varga Csabával, a Pannonia Filmstúdió rendezőjével.
- 7395 LIPPENSZKY István: A Baranya Megyei Moziüzemi Vállalat története. (1945–1985.) Pécs [1985]. 51 fol.
- 7396 REIL, Josef: Radio Fünfkirchen. = Rádió és Televízió Újság, 85. 7. 8–14:4, ill.
A Pécsi Rádió német nemzetiségi műsoráról.
- 7397 SZALAI Ágnes, C.: Nemzetiségi tévéműhelyek: Pécs. = Kritika, 85. 9:46–47.
Az Unser Bildschirm és a Naš Ekran c. tv műsorokról.
- 7898 [WALLINGER Endre] W. E.: Dél-dunántúli is, országos is... Regionális tv-adás Pécsről. = DN, 85. 3. 23:8.

65 Zenei élet

- 7399 MOLNÁR Valéria: 65 éves a bányász-kórus. A dal szeretete, a baráti összetartozás. = Mecseki Bányász, 85. 3. 19:4, ill.
A Mecseki Szénbányák Kodály Zoltán férfikara.
- 7400 NÁDOR Tamás: Adatok és dokumentumok a pécsi ünnepi játékok történetéből (1933–1938). = BH 1983–1984. Pécs 1985. 415–445. p., ill. B.
- 7401 NÁDOR Tamás: Kodály Zoltán Pécssett. Egy negyven év előtti látogatás dokumentumaiból. = DN, 85. 10. 19:8, ill.
- 7402 [SZALAI Kornélia] Sz. K.: Jubilál a Volán férfikara. = DN, 85. 11. 24:5.
Negyvenéves a kórus.
- 7403 SZKLADÁNYI Péter: Színházi zene Pécssett a 19. század első felében. = BH 1983–1984. Pécs 1985. 391–413. B.
- 7404 VARGHA Dezső: 40 éve történt... Bartók emlékhangverseny Pécssett. = DN, 85. 10. 9:6.
1945. okt. 22.
- 7405 VARGHA Dezső: Bartók emlékhangverseny – Kodály Zoltán pécsi tartózkodása. = Magyar Nemzet, 85. 10. 1:4.

- 7406 VARGHA Dezső: Zenei gyűjtemény a Baranya Megyei Levéltárban. Várhalmi Oszkár hagyatéka. = Levéltári Szemle, 82. 2-3:357-366.
- 7407 [WALLINGER Endre] W. E.: Egy fölívelés három éve. Jubilál a pécsi MÁV-fúvószenekar. = DN, 85. 11. 14:3, ill.
40 éves a fúvószenekar.
L. még 7284

66 Képzőművészet

- 7408 [BODÓ László] B. L.: A Bauhaus és Pécs. Máig ható kapcsolat. = DN, 85. 1. 5:6, ill.
- 7409 KOVÁCS Péter: A IX. Országos Kisplasztikai Biennálé. = Jelenkor, 85. 9:793-794.
1985. jún. 30-aug. 25.
- 7410 LÓSKA Lajos: A jelkép visszatárgyasítása. Beszélgetés Pinczehelyi Sándorral. = Művészet, 85. 11-12:44-46.
A Pécsi Műhely története, a Pécsi Galéria működéséről is.
- 7411 SZABÓ Ernő, P.: Üres hordók, teli poharak? IX. Országos Kisplasztikai Biennálé, Pécs. = Művészet, 85. 11-12:47-51.
- 7412 SZŰCS Júlianna, P.: Rész az egészből? = Népszabadság, 85. 8. 24:16.
A IX. Országos Kisplasztikai Biennáléről.
- 7413 VADAS József: Rezignált bohócok. = Élet és Irodalom, 85. 7. 26:12.
A IX. Országos Kisplasztikai Biennáléről.
L. még 6892, 7224, 7225

67 Irodalom

- 7414 Hatvanéves Shakespeare-ellendráma. = Magyar Nemzet, 85. 11. 10:5.
Jánosi Engel József pécsi nagyiparos hatvan évvel ezelőtt 1925-ben írta a Római kalmár avagy Shylock ósálak című drámáját.
- 7415 TŰSKÉS Tibor: Kosztolányi és Pécs. = Baranyai Könyvtáros, 85. 1: 34-35.
- 7416 TŰSKÉS Tibor: Nagy korszak nyitánya. (Az irodalmi élet megújulása Pécsen 1945-1948.) = Változó Baranya, Pécs 1985. 457-468.

674 Sajtó. Sajtótörténet

- 7417 [BODÓ László] B. L.: A sajtó napján. Üzemi lapok. = DN, 85. 12.6:3.
A PGTV Tájékoztatóról.
- 7418 HILLER István: "...és küzdjétek fegyverrel, vagy akár pusztá kézzel..." = Műhely, 85. 1:53-54.
Az Új Dunántúl c. pécsi újság 1945. márc. 30-i különkiadásáról.
- 7419 HUBER Kálmánné: Pécsi humorisztikus lapok. (1872-1921.) = BH, 1983-1984. Pécs 1985. 277-329. B.
- 7420 LOMBOSI Jenő: A hét minden napján megjelenünk. Hogyan készül a Vasárnapi Dunántúli Napló? = Magyar Sajtó, 85. 3:9-10.

- 7421 TEGZES Ferenc: A pécsi antifasiszta egyetemi ifjúság szócsöve, a „Parrázs” 1943/44. = Baranyai Művelődés, 85. 1:92–97.
- 7422 TÖRÖK Éva: Az olvasók szolgálatában. = Magyar Sajtó, 85. 4:25.
A Dunántúli Napló olvasószolgálatáról.

676 Könyvkiadás

- 7423 [GÁRDONYI Tamás] G. T.: Fogadó a vademberhez. Száznegyven éves könyv Baranyáról – új kiadásban. = DN, 85. 11. 17:4, ill.
A Baranya Megyei Könyvtár reprint kiadásában, a Pannonia könyvek sorozatban jelentette meg Haas Mihály Baranyáról szóló könyvét.
- 7424 GÁRDONYI Tamás: Pannonia könyvek. Kiadói tervek Pécsen – és kiadói gyakorlat. = DN, 85. 8. 18:8, ill.
- 7425 PESTI János: A közzététel és szerkesztés tapasztalatai a BMFN I. és II. kötete alapján. = Név és névkutatás. Bp. 1985. M. Nyelvtud. Társ. 83–91.
Baranya megye földrajzi nevei.
- 7426 SZEDERKÉNYI Ervin: Pannonia és Pécs igézetében. = DN, 85. 11. 23:9.
A Baranya Megyei Könyvtár Pannonia Könyvek sorozatáról.
- 7427 TŰSKÉS Tibor: Pannonia könyvek – könyvek Pannoniáról. = Könyvvilág, 85. 9:4.
A Baranya Megyei Könyvtár könyvkiadói tevékenységéről.

68 Múzeumok. Kiállítások

- 7428 BARTAL Lőrinc: Timármúzeum Pécssett. = Bőr- és Cipőtechnika, 85. 4:162.
A Várostarténeti és Munkásmozgalmi Múzeumban.
- 7429 BÉKÉS István: Káptalan utca – múzeum utca. = Népszabadság, 85. 1. 29:6, ill.
A Zsolnay, Amerigo Tot, Vasarely, Martyn és Nemes Endre múzeumokról.
- 7430 BÉKÉS, István: Tot, Vasarely, Csontváry. Káptalan utca in Pécs – Strasse der Museen. = Budapester Rundschau, 85. 3. 11.: ill.
A Káptalan utcai múzeumokról.
- 7431 BEZERÉDY Győző: Felkészülés a munkásmozgalmi és helytörténeti kiállításra Pécssett. = Történelmi Múzeumi Közlemények, 1983. 2. Bp. 1984. 49–54.
- 7432 BEZERÉDY Győző: Pécs új múzeuma. = Pécsi Műsor, 85. 4:13.
1985. ápr. 3-án nyílt meg a Várostarténeti és Munkásmozgalmi Múzeum.
- 7433 DÉRI János: Otthont kap a kesztyűmúzeum. = Bőr- és Cipőtechnika, 85. 4:138.
Pécs bőriparának múltjáról.
- 7434 Endre Nemes Múzeum Pécs. Az állandó kiállítás vezetője. A kiállítást rend. és a katalógust szerk. Romváry Ferenc. Pécs 1985. 63 p., ill. (A Janus Pannonius Múzeum művészeti kiadványai. 53.)

- 7435 Endre Nemes Museum Pécs. Guide of the permanent exposition. Org., ed. by Ferenc Romváry. Pécs 1985. 68 p., ill. (Artistic publications of the Janus Pannonius Museum. 54.)
- 7436 GÁLLOS Orsolya: Így éltek nagyapáink . . . Üzenet a mának. Megnyílt Pécs Várostörténeti és Munkásmozgalmi Múzeuma. = DN, 85. 4. 4:1, ill.
- 7437 GÁLLOS Orsolya: Sok száz dokumentum Pécs múltjából. Várostörténeti és Munkásmozgalmi Múzeum. = DN, 85. 4. 6:7, ill.
- 7438 GÁLLOS Orsolya: Százhusz alkotást vásárolt a múzeum. Gyarmathy Tihamér képei Pécsett. = DN, 85. 6. 2:4, ill.
- 7439 GÁRDONYI Tamás: Új múzeum Pécsett. = Népújság (Tolna), 85. 1. 5:11.
- A Káptalan utcai Nemes Endre Múzeumról.
- 7440 HORVÁTH Csilla, B.: Negyvenéves pécsi fotók. = Élet és Tudomány, 85. 4. 5:425–426, ill.
- 1944–1945-ből származó fotók kerültek a Janus Pannonius Múzeum tulajdonába.
- 7441 Martyn Múzeum, Pécs. A katalógust összeáll. Hárs Éva. Pécs 1985. 43 p., ill. (A Janus Pannonius Múzeum művészeti kiadványai 5.)
- 7442 MENDÖL Zsuzsa: Pécs, Zsolnay Múzeum. 2. kiad. Bp. 1985. [16] p., ill. (Tájak, korok, múzeumok kiskönyvtára. 139.)
- 7443 Pécs az éremművészetben. Kiállítás a Pécsi Várostörténeti és Munkásmozgalmi Múzeumban. 1985. okt. 11–dec. 1. Katalógus. Összeáll. Hággen József, Rayman János, Süle Tamás. Pécs 1985. 35 p., ill. (Helytörténeti kiállítások. 1.)
- 7444 ROMVÁRY Ferenc: Megnyílt az újjárendezett Modern Magyar Képtár. = DN, 85. 8. 3:8, ill.
1985. júl.
- 7445 ROMVÁRY Ferenc: Múzeum. Főpróba. Új helyen – az MMK. = Magyarország, 85. 8. 18:27, ill.
- 7446 ROMVÁRY Ferenc: Pécs, Csontváry Múzeum. Bp. 1985. 16 p., ill. (Tájak, korok, múzeumok kiskönyvtára 223.)
- 7447 TASNÁDI Attila: Múzeumok, képtárak. Pécs a múzeumok városa. = Népszava, 85. 3. 6:9, ill.

69 Régészet. Ásatások. Műemlékek. Szobrok

- 7448 Adám és Éva képe megújhdott. Már „működik” az ókeresztény mauzóleum védőépülete. = DN, 85. 8. 24:9, ill.
- A védőépületről és a freskóról.
- 7449 CSONKARÉTI Károly: A magyarországi minaretek. = Népújság (Tolna), 85. 2. 2., ill. U. a. Vas Népe, 85. 2. 4., ill.
- A pécsi és a csonkán maradt szigetvári minaretről.
- 7450 HÁRSFAI István: Ókeresztény mauzóleum – tavaszi átadásra várva. Befejeződött a freskók restaurálása. = DN, 85. 12. 4:3, ill.
- 7451 Héjjal veszik körül a korsós sírkamrát. = Magyar Nemzet, 85. 2. 4:4.
- Másfélezer éves műemlék feltárásához és megóvásához fogtak hozzá a pécsi Dóm téren.
- 7452 MARÁZ Borbála: A Jakab-hegy őskori műemlékei. = DN, 85. 8. 24:7, ill.

- 7453 Másfélezer éves műemlék. = Népújság (Heves), 85. 2. 4.; u. a. = Somogyi Néplap, 85. 2. 4.
A székesegyház előtti ókeresztény sírkamra feltárásáról és megóvásáról.
- 7454 MENDŐL Zsuzsanna: A Zsolnay-gyárban készült kerámia közkutak, szökőkutak. = JPMÉ 28. 1983. Pécs 1984. 330–352.
- 7455 P. M.: Kőbe faragott, bronzba öntött múlt. = Népszabadság, 85. 1. 12:19.
Borsos Miklós Janus Pannonius szobráról.
- 7456 SÁNDOR Mária–GERŐ Győző: Püspökvári ásatások. = DN, 85. 8. 24:8, ill.
- 7457 SONKOLY Károly: A pécsi székesegyház Bartalits-féle első apostol-szobrai. = Műemlékvédelem, 85. 1:30–35.
L. még: 7135, 7224

7 HONISMERET. HELYTÖRTÉNET

- 7458 Baedeker – Pécs. Pécs 1985. Iránytű GM. 204 p., 1 térk., ill.
- 7459 Baranyai helytörténetírás. A Baranya Megyei Levéltár évkönyve. 1983–1984. Szerk. Szita László. Pécs 1985. 615 p., 16 t., ill., 4 térk.
- 7460 BÉKÉS Lajos: Pécs-Szabolcs (Mecsekszabolcs) fejlődése a felszabadulás óta. = BMHI 4. Pécs 1985. 38–41.
- 7461 BORBÉLY, József: Das türkische Pécs. Promenaden, Tulpenbeete, Zypressen. = Budapesti Rundschau, 85. 2. 11:6, ill.
A törökkori Pécsről.
- 7462 BUR Gábor: Baranyai helytörténetírás 1982. A Baranya Megyei Levéltár évkönyve. Szerk. Szita László. Pécs 1983. 627 p. = Levéltári Szemle, 85. 1:78–80.
- 7463 FRICSY Ádám: Levelek a hódoltsági Pécsről. 1613–1629. = BH 1981. Pécs 1982. 57–105. U. a. (Baranyai levéltári füzetek. 17.)
- 7464 GYÖRFFY Sándor: Pécsi naplójegyzetek 1945. = Változó Baranya. Pécs 1985. 35–46.
- 7465 HEINZ, Ferenc: Berührungen von Orient und Okzident. Pécs oder Fünfkirchen. = Frankfurter Allgemeine Zeitung, 85. 10. 10: Reiseblatt 3, 4.
A városról általában.
- 7466 MÁTRAY Erzsébet, D.: Pécs esőben és tavaszi fényben. = Előre, (Románia), 85. 5. 15:4.
Beszélgetés a város gazdasági és kulturális életéről.
- 7467 ÓDOR Imre: Adalékok a NÉKOSZ pécsi kollégiumainak történetéhez. = Változó Baranya. Pécs 1985. 411–418. B. 417–418.
- 7468 Pécs. Fotó: Sellei Sarolta, Panyik István. Bernics Ferenc bevezetőjével és Pécs testvérvárosai íróinak, költőinek Pécsről való egy-egy művével. Kiad. Pécs M. Városi Tanácsa V. B. Művelődési Osztálya. Pécs 1985. 114 p., ill.
- 7469 SZAKÁL Gyula: Egy új korszak küszöbén. Tanulmányok Baranya megye és Pécs város legújabb kori történetéből. 1941–1950. Szerk. Vargha Dezső, Pécs 1984. 348 pag. soksz. = Levéltári Szemle, 85. 3:81–85.
- 7470 TÜSKÉS Tibor: Zidina, Pécs Tabánja. = Új Tükör, 85. 5. 19:36–37, ill.
L. még 6893–6916

PÉCSVÁRAD

- 7471 BUZÁS Endre: Új kilátó a Zengőn. = Turista Magazin, 85. 3:38, ill.
Az Állami Földmérő Hivatal mérőtornyot épített 1984-ben.
- 7472 HÁRSFAI István: Váltás után Pécsváradon. Megőrizni a nagyközség patináját. = DN, 85. 10. 5:3, ill.
A településfejlesztésről.
- 7473 Honunk a hazában. Pécsvárad. = Magyar Nemzet, 85. 3. 1:12.
Pécsvárad és környékének bemutatása.
- 7474 LÁSZLÓ Mária-PALNÉ KOVÁCS Ilona: Egy helyi tanács kapcsolatrendszerének jellemzői fejlesztési tevékenységének tükrében. = Magyar Tudományos Akadémia Regionális Kutatások Központja Dunántúli Tudományos Intézetének kutatási eredményei 1981–1985. 11. A közigazgatás területfejlesztést szolgáló tevékenységének egyes kérdései. Pécs 1985. 151–179.
- 7475 Pécsváradai Építőipari Szövetkezet. = Szövetkezeti Hírlap, 85. 3. 18:9, ill.
- 7476 SOÓS Péter: Apátság a Vashegy lábánál. = Magyar Nemzet, 85. 3. 1:12, ill.
A település történelmi múltjáról.

PUSZTAKISFALU

- 7477 Az egykori vasbánya Pusztakisfalun és Zengővárkonyban. = Baranya megyei honismereti írárok. 4. Pécs 1985. Baranya M. Műv. Közp. 90–95.

PÜSPÖKSZENTLÁSZLÓ L. HOSSZÚHETÉNY

SÁSD

- 7478 [KISS József] K. J.: Így szervezik a háztájit Sásdon. = Kistenyésztők Lapja, 85. 2:5.
- 7479 SÁSDI Sándor: Rég letűnt faluról beszélék. = Népszabadság, 85. 2. 23:14.
Vargáról.
- 7480 VAJDA József: A honismereti szakköri tevékenység negyedszázadának eredményei Sásdon. = BMHI 4. Pécs 1985. 42–45.

SÁTORHELY

- 7481 ERDÉLYI András: A bronzanya faluja. = Magyar Hírlap (Képes mell.) 85. 8. 18:14–15, ill.
A község fejlődéséről.
- 7482 K. L.: Községi rangra emelten. Sátorhelyi hétköznapiak. = DN, 85. 7. 12:6, ill. (a DN mutációs kiadása: Mohácsi Napló: 16. évf. 27. sz. L. még: 7117

SELLYE

- 7483 HÁRSFAI István: Új arcok a tanácsi vezetésben. Városhiányos térség. = DN, 85. 10. 12:4, ill.
Sellye a VII. ötéves terv küszöbén. Beszélgetés Nóránt Lászlóné dr. tanácselnökkel.
- 7484 PÁPAY Jenő: A sellyei kastélypark (arborétum) története. = BMHI 4. Pécs 1985. 96-99.
- 7485 VARGA J. DÁVID: Ingázó értelmiségi, vagy...? Sellyén alkotni is lehet. = Népszabadság, 85. 11. 2:17, ill.
Az Agrokémiai Ipari Szövetkezet tevékenységéről, értelmiségi munkatársainak közérzetéről.
L. még: 6909

SEPSE

- 7486 SÁNDOR László: Sepse népének gazdasági és társadalmi életmódja 1780-tól 1914-ig. = HMSZÉ 6. Kiad. a Horvátországi Magyarok Szövetsége. Eszék 1984. 211-244. B. 239-243.

SIKLÓS

2 GAZDASÁGI ÉLET

- 7487 BALOGH Jolán: Két malomkö között. A tagság először (Siklóson is) a szövetkezettől kérdez. = Szövetkezet, 85. 10. 30:3, ill.
- 7488 BODÓ László: A műveletlen földért kár. Beszélgetés Illés Istvánnal, az MSZMP Siklós Városi Bizottsága első titkárával. = DN, 85. 5. 25:3, ill.
A város és környéke mezőgazdaságáról és iparáról.
- 7489 FILAKOVIĆ, Stipan: Sponemik proslosti. = Narodne Novine, 85. 6. 13:2.
Laczkovics Miklós, a Siklósi Borgazdasági Kombinát igazgatójának és a Kombinát életének bemutatása 1958-tól napjainkig.

3 TÁRSADALMI ÉLET. KÖZEGÉSZSÉGÜGY

- 7490 MÁRFI Attila: A siklósi járás és Siklós egyesületeinek vizsgálata 1867-1914-ig. = A Siklósi Vár- és Múzeumbaráti Kör Tudományos emlékülése Siklóson 1984. márc. 15-én. Siklós 1985. 45-60.
- 7491 MÁTÉ János: A Siklósi Városi Tanács V. B. napirendjén. A város egészségügyi helyzete. = DN, 85. 8. 14:5, ill.
- 7492 MIKLÓSI Miklós: Fogamzásgátlási vizsgálat Baranya megye siklósi járásának községeiben. = Demográfia, 84. 4:441-452.

4 POLITIKA. KÖZIGAZGATÁS

- 7493 [BODÓ László] B. L.: Tanácsalakuló ülések. Siklós város. = DN, 85. 6. 19:1, 2.
1985. jún. 18.
- 7494 FILAKOVIĆ, Stipan: Da ne zaboravimo nase juče. = Narodne Novine, 85. 5. 30:2.
A város múltjáról.
- 7495 SAROK Zsuzsa: A környék központjává vált. A nyolcéves város – Siklós. = DN, 85. 8. 18:4, ill.
L. még: 6909, 6913

6 MŰVELŐDÉS. MŰVÉSZETEK

- 7496 GARAMI László: A szimpozionok haszna. = Magyar Hírek, 85. 9. 21: 47–49, ill.
A Siklói Nemzetközi Kerámia Szimpóziumról.
- 7497 GARAMI László: Várak, kastélyok, kolostorok – újjászületőben. (3.) Hagyma Vargánénak Siklósrá. = Magyar Hírek, 85. 10. 26:16–18, ill.
A vár restaurálásáról.
- 7498 PERICS Péter: Siklós sajtója. = DN, 85. 12. 27:6.
Sajtótörténet.
- 7499 ROMVÁRY Ferenc: Gádor István Múzeum. Siklói vár. = Új Tükör, 85. 1. 13:3.
- 7500 VARGHA Dezső: Siklós dalosmozgalma a XIX–XX. században. = A Siklói Vár- és Múzeumbaráti Kör Tudományos Emlékülése Siklóson 1984. márc. 15-én. Siklós 1985. 61–69.

7 HONISMERET. HELYTÖRTÉNET

- 7501 FÜZES Miklós: Táncsics Mihály és a siklói népképviselési követválasztás. = A Siklói Vár- és Múzeumbaráti Kör tudományos emlékülése Siklóson. Siklós 1985. 17–26.
- 7502 KOVÁCS András: Történelmet formáló oligarcha családok a középkori Baranyában. 1. A Garaiak tündöklése és bukása. = DN, 85. 9. 20:6.
- 7503 KOVÁCS András: Történelmet formáló oligarcha családok a középkori Baranyában. 2. Perényiek Siklóson. = DN, 85. 9. 27:6.
- 7504 KOVÁCS András: A siklói vár a középkorban 1543-ig. = A Siklói Vár- és Múzeumbaráti Kör Tudományos Emlékülése Siklóson, 1984. márc. 15-én. Siklós 1985. 9–16.
- 7505 PERICS Péter: A Siklói Honismereti Szakkör tevékenységéről. = BMHI 4. Pécs 1985. 46–50.
- 7506 A Siklói Vár- és Múzeumbaráti Kör Tudományos Emlékülése Siklóson, 1983. március 15-én. Szerk. Perics Péter. Kiad. a Hazafias Népfrent Városi-Járási Bizottsága, Siklós Vár- és Múzeumbaráti Kör. Siklós 1983. 56 p., ill.
- 7507 A Siklói Vár- és Múzeumbaráti Kör Tudományos Emlékülése Siklóson, 1984. március 15-én. Szerk. Perics Péter. Kiad. a Hazafias Népfrent Vá-

rosi-Járási Bizottsága, Siklós Vár- és Múzeumbaráti Kör. Siklós 1985. 74 p. B.

- 7508 TÍMÁR György: Egy ismeretlen középkori siklói oklevél ismertetése. = A Siklói Vár- és Múzeumbaráti Kör Tudományos Emlékülése. Siklós 1985. 33-43.

SOMBEREK

- 7509 KURUCZ Pál-LOMBOSI Jenő: A somberek Béke Óre Termelőszövetkezet. Pécs 1985. TIT 225 p., ill.
L. még 6962

SOMOGYAPÁTI

L. 6292

SZÁGY

- 7510 ROSZPRIM Nándor: Szágy. = DN, 85. 4. 12:3, ill.
A falu életéről.

SZEDERKÉNY

- 7511 MURÁNYI László: Két kemencébe már begyűjtottak. Négymillió téglá évente. = DN, 85. 5. 31:5, ill.
A Szederkényi Karasica Gyöngye Tsz téglagyáráról.
- 7512 Termelőszövetkezeti téglagyár. = Délmagyarország, 85. 6. 12:
L. még 6737

SZENTLÁSZLÓ

- 7513 BUDAI Györgyné: Szentlászló és nevesebb személyei. = BMHI 4. Pécs 1985. 100-104.

SZENTLŐRINC

- 7514 BALOGH Jolán: Ki tudja, mit hoz a jövő? Beszélgetés Joó Jánossal, a Szentlőrinci ÁFÉSZ elnökével. = Szövetkezet, 85. 6. 19:4, ill.
- 7515 BÁRSONY Jenő: Miről mesélhet a mély? (Hozzászólás Lázár István: Reform-kor? c. cikkéhez.) = Mozgó Világ, 85. 10:92-99
Többek közt a szentlőrinci iskolakísérletről.
- 7516 ESZTERHAI Katalin: Szentlőrinci alapítók. = Népszava, 85. 1. 17:4, ill.
Az Úttörő Tsz három jogelődjéről, a keresztespusztai, a kacsótai és a helesfai tsz-ről.
- 7517 GÁSPÁR László: A szentlőrinci munkaiskola-kísérlet történetéhez. = Változó Baranya. Pécs 1985. 391-397.
- 7518 ILLÉS Antal: A Szentlőrinci Honismereti Ház. = BMHI 4. Pécs 1985. 38-61.
- 7519 JOÓ József: Személyre szóló érdekeltség. = Állami Gazdaság, 85. 6:10
A Szentlőrinci ÁG bemutatása.

- 7520 LAZÁR István: Szentlőrinci krónikák. = Köznevelés, 85. 2. 15:22–23.
Gáspár László és Kocsis József könyve kapcsán arról, hogyan lehet
ma reformot csinálni Magyarországon.
- 7521 [LAZARIS Iván] L. I.: Szentlőrinc és Szentés. = Figyelő, 85. 4. 11:7
A szentlőrinci iskolakísérletről.
- 7522 LORÁND Ferenc: Gáspár László–Kocsis József: A szentlőrinci iskola-
kísérlet. (Könyvism.) = Pedagógiai Szemle, 85. 7–8:807–808
- 7523 (szabó): Gáspár László: A szentlőrinci iskolakísérlet. = Népművelés,
85. 4:38–39
- 7524 (szabó): Kocsis József: A szentlőrinci iskolakísérlet II. (Tankönyvkiadó,
1984.) = Népművelés, 85. 7:40–41
- 7525 [SZALAI Kornélia] Sz. K.: Határidőre elkészült. Kétszintes óvoda Szent-
lőrincen. = DN, 85. 9. 17:5
- 7526 SZIRMAI Péter: A nagydíj megtartására törekednek. = Magyar Mező-
gazdaság, 85. 5. 8:10
A Szentlőrinci Áll. Gazd. burgonyatermesztésének távlati terve.
- 7527 [TÖRÖK Éva] T. É.: 15 000 ember ellátását szolgálja. Korszerű egé-
ségügyi centrum Szentlőrincen. = DN, 85. 11. 5:1, ill.
L. még 6737

SZIGETVÁR

2 GAZDASÁGI ÉLET

- 7528 MIKLÓSVÁRI Zoltán: Százéves a Szigetvári Cipőgyár. = DN, 85. 11.
29:3, ill.
- 7529 SÁFRÁN István: A szigetvári példa. = Népszabadság, 85. 7. 11:5, ill.
A Szigetvári Állami Gazdaság tevékenységéről.
L. még 6686

3 TÁRSADALOM. TÁRSADALMI ÉLET

- 7530 H. I.: Nemcsak vesztett csatáink vannak! Sziget visszavétele. = Szol-
nok Megyei Néplap, 85. 11. 30., ill.
Szigetvár török alóli felszabadításának 300. évfordulójáról, s a város
1989-re elkészülő terveiről.
- 7531 [SAROK Zsuzsa] S. Zs.: Elmozdult holtpontjáról a szigetvári kórház-
építés. 229 ágyas új szárny. = DN, 85. 8. 3:4, ill.
L. még 6742

4 POLITIKA. KÖZIGAZGATÁS

- 7532 Alakuló tanácsulések. Szigetvár. = DN, 85. 6. 21:5.
1985. jún. 20.
- 7533 BÓRA Ferenc: A szigetvári járás felszabadulása és az élet megindulása.
= Somogyi Honismereti Híradó, 85. 1:18–30.

- 7534 HÁRSFAI István: Szigetvár 1985-ben. Fejlesztési program – nemcsak a városnak. = DN, 85. 2. 23:4, ill.
- 7535 [MÉSZÁROS Attila] M. A.: Korszerűbb körülmények között. Átadták a Szigetvári Rendőrkapitányság új épületét. = DN, 85. 4. 11:5, ill. 1985. ápr. 10.

6 MÜVELŐDÉS

- 7536 KAPRONCZAI József: Szigetvári újságok, nyomdák története. Szigetvár 1985, soksz. 176 fol., 21 t.
L. még 7449

7 HONISMERET. Helytörténet

- 7537 KOVÁCS SÁNDOR Iván: „Egy szép kútforrásnál”. A szigetvári Kumilla-forrás megújulására. = Új Tükör, 85. 11. 3:23, ill.
A Szigetvári Várbaráti Kör által 1985. szeptember 7-én rendezett Zrínyi-lakomáról, valamint a Kumilla-forrásról.
- 7538 Könyvkiadó várbarátok. = Somogyi Néplap, 85. 5. 2: U. a.: Dolgozók Lapja, 85. 5. 2:
A Szigetvári Várbaráti Körről.
- 7539 MOLNÁR Imre: A Szigetvári Várbaráti Kör 25 éves tevékenysége. = BMHI 4. Pécs 1985. 257–276. B.
- 7540 ÚJKÉRY Csaba: Szigetvár pajzsai. Regényrészlet. Szigetvár 1985. 39 p., 4 t. (A Szigetvári Várbaráti Kör kiadványai. 14.)
L. még 6913

SZÜR

- 7541 MOLNÁR S. Edit: A sváb traktoros jéghídja. = Magyar Hírlap, (Képes mell.), 85. 1. 5:4, ill.
A Petőfi brigád Szür környéki harcairól és Treitz Mátyás volt határvadászról.

TÖTTÖS

- 7542 DUNAI Imre: Legyen még szebb és vonzóbb a falunk! Megdolgoznak a gazdagságért. = DN, 85. 11. 23:4, ill.

ÚJPETRE

- 7543 KISS József: Népfrontmunka Újpetrén. = Népfront, 85. 4:63.
L. még 6988

VAJSZLÓ

- 7544 HÁRSFAI István: Ahol a székhelyközség 12 társközséget igazgat. Vajszló és a nagy család. = DN, 85. 8. 14:3, ill.

VÉMÉND

7545 KISS József: Tanácsi vezető – ma. Véménden – a lakosságért. = Közalkalmazott, 85. 3:3.

Beszélgetés Gruber Ferenc tanácselnökkel a vezetőkes gázprogram megvalósításáról.

VILLÁNY

7546 CSENKEY Éva: Villány. Szoborpark. Bp. 1985. 16 p., ill. (Tájak, kórok, múzeumok kiskönyvtára. 191.)

7547 DUNAI Imre: Legfontosabb az egészséges ivóvíz. A kisközségek élni akarnak. = DN, 85. 9. 6:3, ill.

Beszélgetés Weimert Mihállyal, a Villányi Nagyközségi Pártbizottság titkárával.

7548 [DUNAI Imre] D. I.: Idén megépül a második ABC. A lakossági ellátás fejlesztése Villányban. = DN, 85. 7. 4:5, ill.

ZENGÓVÁRKONY

L. 6937–6950

AZ 1985-BEN ÉLŐ BARANYAI PERIODIKUMOK JEGYZÉKE

(A címek felsorolásán kívül egyéb adatot csak az 1985-ben induló folyóiratoknál közlünk.)

BARANYA MEGYEI TANÁCS KÖZLÖNYE

BARANYAI ÉPÍTŐK

BARANYAI KÖNYVTÁROS

BARANYAI MŰVELŐDÉS

BARANYAI SZÖVETKEZETEK

BIKALI HÍRADÓ

BÓLY – KOMBINÁT

CHRONICA LUDOVICI

DÉDÁSZ HÍRADÓ

A DÉL-DUNÁNTÚLI VÍZÜGYI IGAZGATÓSÁG TÁJÉKOZTATÓJA

A DIÁK

DIÁKSZEM

DISKURZUS

Baranya Megyei Művelődési Központ

Pécs

Megj.: rendszeresen

DRÁVÁTÓL A BALATONIG

EZÜSTKALÁSZ

FOLIA COMLOENSIS

GLOSSZÁTOR

GYÓGYSZERÉSZETI HÍRADÓ

HATTÓL TIZENNÉGYIG

HÍRADÓ (Mágocs)

HÍRHARSONA

HOL/MI

MTA Regionális Kutatások Központja. Tájékoztató

Pécs

Megj.: évente kétszer

HUNOR HÍRADÓ

A Hunor Pécsi Kesztyű és Bőrruházati Vállalat kollektívájának üzemi lapja

Pécs

Megj.: havonta

HŰSIPARI MUNKÁS

JELNKOR

JÓBARÁT

KESZTYŰGYÁRI HÍRADÓ

1985/4. sz.-től HUNOR HÍRADÓ címen

KÉTÚJFALUI VÖRÖS CSILLAG

KOMLÓI MŰSOR

KRÓNIKA

LEÓWEY HÍRADÓ

MECSEKI BÁNYÁSZ

MECSEKI ÉRCBÁNYÁSZ

MEZŐGÉP A MECSEK ALJÁN

MOFA HÍR

A Mohácsi Farostlemezgyár dolgozóinak lapja

Mohács

Megj.: negyedévenként

MOHÁCSI MŰSOR

Bartók Béla Művelődési Központ

Mohács

Megj.: havonta

MOHÁCSI NAPLÓ

ÖRLÁNG

PANNONVIN

PÉCS MEGYEI VÁROS TANÁCSÁNAK KÖZLÖNYE

PÉCSI A. G.

A PÉCSI BÓRGYÁR HÍRADÓJA

PÉCSI DOHÁNYGYÁR

PÉCSI MŰSOR

PÉCSI MŰSZAKI SZEMLE

PÉCSI NEMZETI SZÍNHÁZ (műsorfüzet)

PGTV TÁJÉKOZTATÓ

PIONIRO

POSTÁS HÍRADÓ

SIKLÓSI KUKKANTÓ

Gerencsér Sebestyén Művelődési Központ

Siklós

Megj.: havonta

SZALÁNTAI HÍRADÓ

SZIGETVÁRI ZRÍNYI EMLÉKÜNNEPSÉG

ÚJPETREI PETŐFI

UNIVERSITAS

ÜZEMI HÍRADÓ (Szigetvári Á. G.)

ZENGŐ GYÖNGYE

Rövidítések:

B	= bibliográfia
Bd	= Band (kötet)
BMHI	= Baranya Megyei Honismereti Írások
böv.	= bővített
DN	= Dunántúli Napló
fel.	= felelős
HMSZÉ	= Horvátországi Magyarok Szövetsége Évkönyv
Hrsg.	= Herausgeber, herausgegeben
ill.	= illusztrált
izd.	= izdanje
JPMÉ	= Janus Pannonius Múzeum Évkönyve
K.	= Kiadó
kiad.	= kiadás, kiadja
klny.	= különlenyomat
közz.	= közreadja
köt.	= kötet
L	= lásd
LPH	= A liász program hatása Baranya megye társadalmi-gazdasági életére.
MM	= Művelődési Minisztérium
megj.	= megjelenik, megjelenése
mell.	= melléklet
összeáll.	= összeállította
p.	= pagina (lap)
szerk.	= szerkesztette
t.	= tábla
térk.	= térkép
ured.	= urednik
vál.	= válogatta
Verl.	= Verlag

TARTALOMJEGYZÉK

Aczél György: Az építészeti örökség szerepe a kultúrában - - - -	3
Jantner Antal: Építésügy - építészeti örökség - - - - -	12
Hársfai István: A XIV. Országos Műemléki Konferencia után - - -	20
Lugosi Ágnes: Magános műemlékvédelem - - - - -	25
Bachmann Zoltán: Gondolatok a Pécsi MAB Konferenciához - - -	28
Tóth Zoltán: Gondolatok a Pécsen tartott XIV. Országos Műemléki Konferencia kapcsán - - - - -	30
Köpeczi Béla: A Művészetek Háza megnyitó beszéde - - - - -	33
Molnár G. Judit: A Művészetek Háza bemutatása - - - - -	36
Gárdonyi Tamás: Önként vállalt kényszerpálya avagy: Ki mit vár a Művészetek Házától - - - - -	42
Tüskés Tibor: Az iskola és az idő - - - - -	44
Gárdonyi Tamás: A Janus évkönyve - - - - -	46
Végh István: Jubileumi megnyitó a Nagy Lajos gimnázium évfordulóján	48
Buday Lajos: Évfordulói megemlékezés - - - - -	51
Wallinger Endre: A jubiláló Nagy Lajos Gimnázium évkönyve - - -	53
Békés Sándor: Új helyzetben az új feladatok előtt a magyarországi tele- viziozás . . . - - - - -	56
Mikola Vilmosné: Tájékoztató - - - - -	66
Surján Miklós-Horváth Eszter: Baranya megyéről (Bibliográfia és re- pertórium 1985.) - - - - -	77

40,- Ft

